

32187, II, E, g.

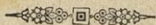

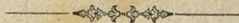
030019682

NOV.

Spisal
I. Turgenjev.

Preložil
M. Malovrh.

V Ljubljani.

Tiskala in založila „Narodna Tiskarna“.

1882.

Nova zemlja naj se ne orje z brano
nego z globoko sezajočim plugom.

Opazka nekega okonoma.

Prva knjiga.

I.

V spomladi 1868. leta stopal je okolo prve ure po poludné slabo oblečen, kakšnih sedem in dvajset let star mož pa zadnjih stopnicah pet nadstropij visoke hiše v časniških ulicah. Težko stopajoč vlekel je zamazane in ohojene čevlje za seboj, a ogromno, nespretno telo gibalo se je zdaj na tó, zdaj na ono stran. Prestopivši zadnje stopnice ustavil se je pred starimi, na pol podrtimi in nekoliko otvorenimi vrati ter potem s težkim sopihanjem v malo, temno sobico vstopil, ne da bi bil prej pozvonil.

„Ali je Neždanov doma?“ vprašal je z debelim glasom skôro kričéč.

„Njega nij — ali jaz sem tu, samo vstopite“, čul se je iz bližnje sobe žensk, tudi precej osoren glas. —

„Mažurina, ali ste vi?“ vprašal je mladi mož.

„Da. A vi ste Ostrodumov?“ —

„Pimén Ostrodumov“, potrdil je ta, svoj stari, oguljeni plašč na žebelj obesil ter vstopil v sobo, iz katere se je prej ženski glas slišal.

Bila je to nizka, nesnažna soba, ki je po dveh zaprašenih oknih svetlobo dobivala, a barva zidov bila je vodeno-zelena. Železna postelja v enem oglu, omara s knjigami napolnena v drugem, a miza v sredi, to je bilo vse pohištvo.

Za mizo sedela je tridesetletna, v črnino oblečena in cigareto pušča ženska. Ko je vstopivšega Ostrodumova zapazila, ponudila mu je široko, rudečo svojo roko, katero jej je on tudi molče stisnil, se na stol vsedel ter iz žepa na pol strto smodko izvlekel. Mažurina dala mu je ognja in oba jela sta ne izpregovorivši besedice goste, plavkaste oblake v zrak, po tabaku itak dosti smrdeči, spuščati.

Oba kadirca imela sta nekaj v sebi, kar jima je bilo skupno svojstvo, akoravno si njijina obraza nijsta bila kar nič podobna. V teh dveh neotesanih osobah z debelimi usti izražena je bila neka poštenost, značajnost in praktična ljubav do dela, katerih svojstev niti Ostrodumove osepnične rane nijso izbrisati mogle.

„Ali ste Neždanova uže videli?“ vprašal je naposled Ostrodumov.

„Dadako; zdaj in zdaj mora tu biti, odnesel je samo knjige v biblijoteko.

Ostrodumov plunil je v stran.^k

„Kje se zdaj vedno potepa? Nikdar ga nij doma dobiti.“

Mažurina vzela si je novo cigareto.

„Žalosten je“, mu odgovori, ter si cigareto skrbno zapali.

„Hm, žalosten je!“ ponavljal je Ostrodumov, nekako očitajoč.

„Kakšna slabost je to. Skoro bi mislil, da nij naš. Tu je treba, ako je božja volja, izkazati energijo do slednjega trenutka, a on — se žalostí!“

„Ali nij nobenega pisma iz Moskve?“ vprašala je Mažurina po kratkem molku.

„Se ve da, predvčeranjim.“

„Ali ste ga čitali?“

Ostrodumov je z glavo prikimal.

„No . . . in kaj je pisano v njem?“

„Kaj je pisano?“ . . . Jaz se bodem moral kmalu odpeljati.“

Mažurina vzela je cigareto iz ust.

„Kako je to? Govorilo se je, da je tam vse v redu?“

„No, v redu je skoro vse, kakor je treba. Samo nek, ne povsem zanesljiv fantè se je pridružil, katerega bode menda treba odstaviti, ali pa, kar bi bolje bilo, povsem odstraniti. Razen tega je še mnogokaj storiti. Vi ste tudi tja pozvani.“

„Ali je to v pismu?“

„Da, v pismu.“

Mažurina stresla je z glavo, da jej lasje niso več v obraz viseli.

„E, dejala je ona; ako je tako ukazano, potem nij treba več o tem govoriti.“

„Naravno da ne! Toda brez denarjev nij nič mogoče; a odkod denarjev dobiti?“

Mažurina začela je premišljevati.

„Neždanov jih mora preskrbeti“, rekla je po tihem, kakor da govori sama s seboj. —

„Ravno zavoljo tega sem prišel“, dejal je Ostrodumov.

„Ste-li pismo seboj prinesli?“ vprašala je Mažurina.

„Dakako; hočete ga li čitati?“ —

„Dajte ga . . . ali ne, nij treba. Čitali ga bomo kasneje vkupej.“

„Zanesite se na me“, mrmljal je Ostrodumov, „kakor sem vam rekel, tako je.“

„Saj tudi ne dvojim.“ —

Zopet umolknila sta oba in zopet spuščala sta oba iz svojih ust goste dimnate oblake, kateri so se nad njijinima glavama izgubljali.

„Ah, evo pride“, šepetala je Mažurina.

Vrata so se malo odprla in prikazala se je glava — ali ne Neždanovljeva.

Bila je to čudno okrogla glavica, s ščetinastimi črnimi lasmi; široko čelo nagubančeno je bilo povsem, živi, ostri očesi bliščeli sta izpod gostih obrvij, a široki nos podoben je bil račjemu kljunu ležečemu nad rudečimi veselimi usti. Ta glavica ozrla se je po sobi, veselo kimajoč in smeječ se ter pri tem dve vrsti malih, belih zob kazoč. Potem vstopil je nje lastnik slabega života, kratkih rok in krivih skoro polomljenih nog v sobo.

Iz očes Mažurine in Ostrodumova videla se je, ko sta ona glavico opazila, nekako milujoče preziranje, ravno kakor da sta si mislila: „Ah, to stvarjenje je prišlo?“

No črhnila nijsta ni besedice, da niti premaknila se nijsta. Ta vzprejem pa nij novega gosta ni najmenj v zadrego spravil, nego obratno, bil mu je še le nekako po godu.

„Kaj pa je to?“ kričal je s sicer s tankim a ostrim glasom. „Duo? Zakaj ne trio? Kje je prvi tenor?“

„Vaša radovednost se menda Naždanova tiče, jeli gospod Paklin?“ vprašal je ozbiljno Ostrodumov.

„Upravo ste jo pogodili, gospod Ostrodumov.“

„Mogoče, da pride kmalu, gospod Paklin.“

„Jako drago mi je, gospod Ostrodumov, to slišati.“

Možiček obrnil se je do Mažurine, ki je temnega obraza mirno sedeč svojo cigareto pušila.

„Kako se počutite . . . čestita . . . čestita . . . Presneta stvar; vedno pozabim vaše in vašega očeta imé!“

Mažurina pokimala je z glavo ter s tem izrazila svoje obžalovanje.

„Teh vam tudi nij vedeti treba. Saj znate, kako se pišem. To naj vam zadostuje. A kakšno je to vprašanje: kako se počutite? Menda vidite, da se svojega življenja veselim.“

„Povsem pravo govorite, povsem pravo!“
vzkliknil je Paklin, ter svoje nosnice razširil, a
obrvi nagrbančil; „da bi se svojega življenja ne
veselili, ne imel bi vaš najponižnejši sluga časti,
vas tu videti in se z vami zabavljati. Moje vpra-
šanje je star, bedast običaj, ravno kakor ono za
vaše in vašega očeta ime. Toda meni se zdi, da je
nekoliko nedostojno vas kar „Mažurina!“ zvati.
Sicer vém, da svoja pisma samo z „Bonoparte“ pod-
pisujete; ah, kaj brbljam: „Mažurina“ sem hotel
reči, ali v razgovoru . . .“

„Kdo vas pa prosi, da se z menoj razgo-
varjate?“

Paklin jel se je smijati; bil je to nervozen,
skoro bi rekel histeričen smeh.

„No, no, ne jezite se, mila moja; sezite mi v
roko in umirite se; znam, da ste dobra . . . in jaz
sem tudi dober. No?“

Paklin ponudil jej je roko. Mažurina pogle-
dala ga je sicer kaj temno iz strani, ali mu je vender
v roko segla.

„Ako uže na vsak način hočete moje krstno
ime vedeti,“ rekla je z istim srditim obrazom, „naj
bode, jaz se zovem Tekla.“

„Jaz pak — Pimén,“ dodal je Ostrodumov grmečim basom.

„Ah, to je res jako poučno! Ali bi mi pak vi, o Tekla! in vi Pimen! hoteli reči, zakaj je vaše vedenje z menoj sovražno, tako neprestano sovražno, a jaz sem . . .“

„Mažurini se vidi,“ segel mu je Ostrodumov v besedo, „in ne njej samej, da ste nezanesljivi, ter vse s smešne strani gledate.“

Paklin obrnil se je brzo na peti.

„Evo vam, veleccenjeni gospod Pimen, pogreško, radi katere me ves svet krivo sodi! No, prvič se jaz ne smejem vedno, a drugič to tudi nikomur nič ne škodi — a na mene se smete tudi zanašati, najjačji dokaz zato je vaše zaupanje, s katerim ste me uže nekaterekrati počastili. Jaz sem pošten človek, cenjeni gospod Pimen!“

Ostrodumov mrmral je nekaj mej zobmi, Paklin pak majal je svojo glavico, ter brez običnega svojega smeha ponavljal:

„Ne, ne, jaz se ne smejem zmirom. Jaz nijsem vesel človek. Poglejte me samo.“

Ostrodumov ga je ostro pogledal. Res, kadar je Paklin molčal, kadar se njegov obraz nij v smeh

nabral, izgledal je ozbiljno skoro žalostno; a da je samo usta odprl, izgledal je vesel, da ne rečem budoben.

* Ostrodumov nij ničesar rekel.

Paklin obrnil se je zopet k Mažurini in déł:

„Kako pa je kaj z vašimi studijami? Ali v svojej toliko požrtvovalnej umetelnosti napredujete? Meni se vidi, da nij tako lahko mlademu junaku pri njega prvem prihodu na božji svet pomagati in streči.“

„Nikakor ne, samo če nij večji nego ste vi,“ odgovorila je Mažurina, ki je bila nedavno svoj izpit za babico prebila.

Pred jednim in pol letom prišla je s šest in pol rubli v žepu iz južne Ruske, ter tu, vstopivši v šolo za babice po neumornej delavnosti zaželjeno diplomo dosegla. — Mažurina bila je še devojka.

„Ah, kaj je v tem tako osobitega,“ déł bode morda ta ali oni skeptik, spominajoč se tega, kar se je prej reklo o njenej vnanjosti. Mi smo pa tako slobodni reči: to je v istini nekaj čudnega, neobičnega!

Paklin smijal se je zopet, ko ga je Mažurina tako obrisala.

„Vi ste divna ženska, predraga moja!“ vzkliknil je on. „Vedno ste pripravljeni; grozno sem pogorel! Toda, tako je prav; zakaj sem majhen ostal! Toda . . . kje je hišni gospodar?“

Paklin nij brez povodov skušal razgovor na kakšen drug predmet navesti. On se s svojo malo postavo nikakor nij sprijazniti mogel. Kot strasten čestitelj nežnega spola ga je to tembolj peklo. Rad bi bil vse žrtvoval, da bi bil njim dopadal; a še bolj ko to, da je bil nizkega rodu, skelel ga je njegov socijalen položaj. Otec mu, priprost meščan, dosegel je kot rabulističen, zakoten писаč, naslov svetnika, ter si potem kot oskrbnik raznih posestev in hiš po vsakovrstnih nepoštenostih nekateri rubel zaslužil. Na stare svoje dni pa se je udal pijančevanju in vse zapil. Mladi Paklin — zval se je Sila Samsonič, kar je smatral za veliko sitnost (sila = moč) odgojen je bil v trgovskejšoli v St. Peterburgu, kjer se je do dobrega nemški naučil. Kesneje prebil je mnoga zla ter naposled v privatnej pisarni s 1500 rubli letne plače službo dobil. S tem preživel je sebe, neko vedno bolno teto in sestro. Ko se je naša povest začela, dosegel je bil ravno sedem in dvajseto leto, ter bil poznan z nekaterimi dijaki in

druzimi mladimi ljudmi, ki jih je njegova cinična brezozirnost, ostrost in zbadljivost njegovih samosvestnih govorov, njegova sicer jednostranska, a vendar ne pedantična naobraženost zabavljala. Le redko kdaj se je kdo iz njega šalil.

Tako zamudil se je nekoč pri nekakšnem političnem zborovanji, ter se silno otresal. Kar se je iz daljnega kota nekdo oglasil, rekoč: „Paklin je bojazljivec“ . . . in vsi so se začeli glasno smijati. Tudi Paklin se je smijal, akopram ga je to hudo skelelo; sam pri sebi si je pa mislil: „resnico je zadel!“ — Z Neždanovim seznanil se je bil v tako imenovanej „grškej“ gostilni, kjer je obedoval in obično jako glasno in zbadljivo govoril. Trdil je često, da je zanikerno jelo, ki se dobiva v „grškej“ krčmi, probudilo njegove demokratične nazore, zato ker so se mu jetra skvarila.

„A kde se vender naš gospodar mudi?“ ponavljal je zopet Paklin. — „Zdi se mi, da je uže delj časa zle volje. Saj zaljubil se menda vender nij? Tega bi še trebalo!“

Mažurina pogledala ga je jezno iz strani, ter dejala: „Šel je po knjige v knjižnico, — a za lju-

bezen še nij čas zanj, tudi nikogar nij, v katerega bi se zaljubil.“

„A vi sami?“ bil bi Paklin skoro rekel.

„Jaz bi ga rad videl,“ rekel je glasno, „govoriti mi je z njim o nekej, jako važnej zadevi.“

„Kakšna zadeva je to?“ vtaknil se je Ostrodumov v razgovor, „naša menda vender ne.“

„Morda tudi vaša . . . to je, naša skupna zadeva.“

Ostrodumov je umolknil. Notranji glas mu je govoril, da se na tega človeka zanašati ne sme, in mislil si je: „vrag ve, kakšen tihotapec je to!“

„Zdaj pride!“ vzkliknila je na jedenkrat Mažurina, a nje mali, inace ne lepi očesi uprti v vrata, sta zabliščeli tako gorko ljubeznivo, bistro . . .

Vrata so se odprla in mlad mož, kakih tri in dvajset let star, s kapo na glavi in nekoliko knjigami pod pazduho vstopil je brzo v sobo; — bil je to Neždanov.

Videvši v sobi zbrane goste, se je pri vratih malo ustavil ter se ozrl, potem pak knjige in kapo odložil ter se molče na posteljo vsedel. Nezadovoljnost in srditost brala se je raz prijetnega belega

njegovega obraza, ki je izmej temno-rudečih las še ljubezniveje izgledal.

Mažurina, ki se je pri njegovem vstopu nekoliko v stran obrnila, si je začela ustna gristi; Ostrodumov mrmljal je precej glasno: „hvala Bogu“!

Paklin stopil je prvi k Neždanovu.

„Kaj ti je, Ti Hamlet Rusije? Ali te je kdo razžalil? Ali ti je kar tako, brez pravega povoda težko srce?“

„Ti Mefistofeles Rusije, bodi tako ljubezniv in pusti me v miru“, odgovoril je Neždanov z nezadovoljnim glasom. „Zdaj nijsem voljan, tvoje neslane šale poslušati.“ —

Paklin odgovoril je takoj:

„Način, katerim si se izrazil, nij čisto korekten in kar je neslano, ne more šaljivo biti, a kar je šaljivo, nij neslano.“

„Dobro, dobro . . . samo po sebi je umevno, da si ti pametnejši.“

„Ti pa tako razburjen“, zavrnil je Paklin ter svoje besede posebno naglasil, „da bi človek skoro mislil, da se je nekaj hudega dogodilo“.

„Ah, kaj naj bi se dogodilo? — Osobitega nič; samo to, da se v tem pustem Petrogradu ne

sme na ulico stopiti, ako se neče bedastoč in v nebo kričečih krivic videti. Človeku je skoro nemogoče tu ostati.“

„Zategadelj si menda tudi v novinah naznanil, da službo iščeš, ter da si pripravljen s kom potovati?“ mrmral je Ostrodumov.

„Da, zavoljo tega in z največjim veseljem! Vprašanje je pa to: je-li se najde tak bedak, ki bi me v službo vzprejel.“

„Najprej ima vsak tukaj svojo dolžnost izvršiti“, dodala je Mažurina ter dalje v stran gledala.

„Kaj hočete s tem reči? vprašal je Neždanov ter se brzo k njej obrnil.

„To vam bode Ostrodumov povedal“, dela je Mažurina.

Neždanov obrnil se je do onega, Ostrodumov je pa samo zakašljaj, ter nekaj zamrmral, kar je bilo slično nekakemu: „čakaj, ako hočeš!“

„Šale je dosti“, umešal se je Paklin v razgovor. „Ali ti je kaj neprijetnega na uho prišlo?“

Neždanov skočil je hitro s postelje.

„Ne vem, kaj bi se še dogoditi moglo, da bi neugodnejše bilo“, kričal je z ostrim, donečim glasom. „Ali ne umira pol Rusije gladu, ali ne trium-

firajo „Moskovske novine“, ali niso nam zopet v šole klasicizem uveli, ali niso dijaška društva prepovedali? Povsod se plazijo biriči; denuncijacije, laži in prevare so na dnevnem redu — nikjer nij kraja, kjer bi bilo miru — a temu tu je to še vse premalo! On še vedno misli, da se šalim . . . . . „Basanov je zaprt!“ dodal je bolj po tihem, „ravno sem to v knjižnici izvedel.“

Ostrodumov in Mažurina vzdignila sta oba na jedenkrat glave.

„Dragi mi prijatelj, Aleksej Dimitrijevič“, povzel je Paklin, „ti si preveč razburjen . . . . jaz vse to umejem; toda, ali ne véš, v kakšnej dobi živimo in v katerej deželi. Saj se mora še oni, ki mu je uto-niti, obrniti po slami, katere se hoče držati. Je-li morda naša doba takšna, da bi mogli misliti na uživanje življenja? Prijatelj moj, hudiču treba ostro na oči pogledati, ne pak jeziti se ko dete . . .“ — „Ah, prosim te, nehaj“, segel mu je Neždanov žalostno v besedo; raz obraza čitala se mu je velika notranja bol. „Ti, dakako, si energičen človek, ki se nikogar in ničesar ne boji!“

„Kaj? Jaz se nikogar ne bojim?“ hotel je Paklin odgovoriti.

„Kdo je neki Basanova ovadil?“ , . . nadaljeval je Nešdanov, „jaz tega ne razumem!“

„Kdo drugi, nego kakšen dober prijatelj? To znajo izvrstno ti dobri prijatelji. Oni imajo vedno pazljiva ušesa. Tako sem na priliko tudi jaz imel necega prijatelja. Zdelo se mi je iz začetka, da je izvrsten mož, blaga duša, ki mu je bilo mnogo stalo, da ne pridem na slab glas. Še zdaj mi je živo pred očmi, kako je časih k meni prišel: „Čujte, kakšne bedarije o vas govoré: pripoveduje se, da ste svojega strijca umorili; — da vas je nekdo v njemu znano obitelj upeljal, vás tamkaj gospé predstavil, a da ste jej vi hrbet pokazali, ter tako sedeč, celi večer ostali. Radi te nepriljudnosti je ona gospa mnogo bridkih solz prelila . . . Je li so to bedarije! Samo bedak more kaj takšnega verjeti!“ — Ali čujte, kaj se je kesneje zgodilo: za leto dnij razprl sem se s tem svojim prijateljem . . . On mi na to v svojem listu, v katerem se mi za prijateljstvo zahvaljuje, piše: vi, ki ste svojega strijca umorili! vi, ki ste bili toliko nesramni, da ste spoštovanja vredno gospo razžalili itd. itd. . . . Da, da takšni so ti dobri prijatelji!“

Ostrodumov in Mažurina pogledala sta si v oči.

„Aleksej Dimitrijevič!“ oglasil se je na jedenkrat Ostrodumov s svojim grmečim basom, da ustavi blebetanje Paklinovo, „iz Moskve došlo je pismo!“

Neždanov se je prestrašil, ter oči zamišljeno v tla uprl.

„Tako? — Kaj se piše v njem?“ — vprašal je naposled.

„Kaj naj piše! Ona“, pri tej besedici namignil je z očmi proti Mažurini, „in jaz morava tja v Moskvo.“

„Kaj, tudi njo tja zovejo?“

„Tudi njo.“

„Čemu sta pa še potem tukaj? Kakšen je uzrok?“

„E, uzrok? . . . Tega si lahko sam misliš . . . denarja nijmava.“

Neždanov vstal je raz postelje in k oknu stopil.

„Koliko vama treba za potovanje?“

„Najmenj petdeset rubljev.“

Nastal je molk.

„Jaz zdaj denarjev nijmam“, rekel je Neždanov s tihim glasom in s prsti na šipi na oknu bob-

nal; „toda . . . mogoče je . . . Jaz vama denarjev preskrbim. Ali imaš ti pismo?“

„Pismo? To ima . . . to je . . . se ve, da ga imam . . .“

„Kakšne skrivnosti pa imate, da jih jaz vedeti ne smem“, oglasil se je Paklin. „Mar nijsem vreden vašega zaupanja . . . Ako vam tudi v tem, kar nameravate, ne morem povsem pritrditi . . . zavoljo tega nikakor ne smete misliti, da bi vas jaz izdal!“

„No . . . morda vender, nehoté!“ čul se je Ostrodumov bas.

„Niti hoté niti nehoté. Evo, gospica Mažurina se mi je tako nasmijala, kakor bi dvojila . . . ali jaz vas zagotavljam . . .“

„Meni ni na kraj pameti ne pade se smijati“, odgovorila je Mažurina ostro.

„Jaz vam pa rečem, gospoda moja“, povzel je Paklin besedo, „vam nedostaje pravega instinkta, da bi svoje prave prijatelje od nepravih razlikovali! Kdor se jedenkrat smeje, o tem sodite, da ne more ozbiljen biti . . .“

„Ali morda nij tako?“ vzkliknila je zopet Mažurina.

„Vam, na priliko“, nadaljeval je Paklin, ne da bi Mažurino pogledal ali jej odgovoril s kričečim glasom: „vam je denarjev treba. Neždanov jih nijma . . . Dobro, jaz vam jih dam . . .“

Neždanov stopil je brzo od okna.

„Ne, ne, . . . čemu to? Jaz uže drugod novce dobodem . . . Saj tudi lahko nekoliko svoje penzije vzamem . . . Ravno se spominam, kaj so mi še oni dolžni ostali. A čuj, Ostrodumov, pokaži mi pismo.“

Ostrodumov se iz začetka nij premaknil, kakor da poslednjih besed niti slišal nij; potem ozrl se je na vse strani, si zavihal hlače, ter iz čevlja lepo zložen kos plavega papirja vzel, nanj, Bog vé zakaj, pihnil, ter ga Neždanovu izročil.

Ta prečital je pismo pazljivo, ter ga potem Mažurini dal. Ona vstala je raz stola, prečitala pismo, ter ga Neždanovu nazaj dala, akopram je Paklin bil roko za njim stegnil. Neždanov nij ničesar rekel, nego Paklinu list izročil. Tudi ta ga je hitro prebral in potem polahkoma na mizo del. Ostrodumov vzel je pismo, užgal veliko žvepljenko, potem pismo vsem pokazal in ga sežgal, da je samo nekoliko pepela ostalo, katerega je potem v peč vrgel.

Za čas te procedure sedeli so vsi molče in gledali v goreč papir. V obrazu Ostrodumovem izražena je bila neka slovesna ozbiljnost. Neždanov izgledal je srdit, Paklin radoveden in pazljiv, a Mažurina izgledala je, kakor da je pri kakej svetej ceremoniji.

Preteklo je nekoliko minut; vsi so bili v velikej zadregi. Paklin čutil je najbolj potrebnost kaj izpregovoriti.

„Kako torej?“ povzel je naposled. „Ali se moj dar sprejme ali ne? Ali se mi dovoljuje, ako ne ves denar, vsaj petindvajset ali trideset rubljev darovati za domovino?“

Rudečica srditosti oblila je Neždanova. Notranja razburjenost, katere sežiganje pisma nij uto-
lažilo, zavrela je zopet v njem.

„Saj sem ti uže rekel, da nij treba . . . . nij treba . . . . nikakor ne! Jaz tvojih novcev ne potrebujem in jih nečem. Jaz sam lahko novce dobodem, jih lahko koj dobodem!“

„No, brate“, dejal je Paklin, „vidi se, da, če tudi si revolucionar — vender nijsi demokrat!“

„Le povej svobodno, da sem aristokrat“.

„Naposled saj si tudi res aristokrat — vsa-
kako samo nekoliko“.

Neždanov smijal se je prisiljeno.

„Ah, ti me hočeš spomniti, da sem nezakonsko dete . . . . Tvoj trud je zaman . . . . Tega itak ne pozabim.“

Paklin je ves prestrašen vzkliknil:

„Aleoša! Za Boga, kaj ti je? Kako si moje besede tako zviti mogel! Denes si se ves izpremenil.“ —

Neždanovljeva glava izrazila je njegovo nestrpljivost.

„Basanovljeva nesreča te je vznemirila; ali zakaj se je tako nespametno ponašal . . . .“

„On svojega osvedočenja nij tajil“, dejala je Mažurina jeznim obrazom; „nam ne pristoji ga zato obsoditi.“

„Ali on bi bil moral tudi na druge misliti, ki jih bode zdaj kompromitiral.“

„Kako morete tako o njem govoriti?“ oglasil se je Ostrodumov. „Basanov je značajan mož in ne bode nikogar izdal. Kar se pak previdnosti tiče . . . vsak nij tako previden kakor gospod Paklin!“

Paklin hotel je ves razžaljen nekaj odgovoriti, ali Neždanov ga je zadržal.

„Gospoda moja“, vzkliknil je, „bodite tako ljubeznivi in ne mešajte politike v razgovor.“

Vsi so umolknili.

„Denes sem srečal Skoropihina“, povzel je zopet Paklin, „vseh Rusov kritika, estetika in entuzijasta. To je neiznosljiv človek. Vedno vre v njem. Kipi kakor steklenica slabega kisliščaja, iz katere je natakar zamašek vzel! Vse v steklenici šumi, a kadar pene izginejo, ostane na dnu le nekoliko kapljic neke ostudne tekočine, ki ne samo da nikogar žeje ne gasi, nego mu celo želodec skvari . . . . On je mladim ljudem jako opasen individij.“

Čeravno je bila Paklinova primera dobra, vendar nij nikogar do smeha prisilila. Jediní Ostrodumov je dejal, da mladi ljudje, zanimajoči se samo za estetiko, še niso izgubljeni, in da jih ravno Skoropihin zapelje.

„Prosim vas“, začel je zopet neumorni Paklin, „ako to tudi politično vprašanje nij, je ipak veljavno. Po Skoropihinu vsak umetnišk proizvod už zavoljo tega nijma nobene vrednosti, ker je star . . . . Ako je tako, potem je znanost in umetnost tudi samo stvar mode, o katerej niti vredno nij govoriti! Ako pa v njej nič vzvišenega nij, nič večne

veljavnosti, potem naj gre k vragu! V znanosti, na priliko v matematiki, ali so Euler, Laplace, Gaus pozabljeni velikani? Ali hočete njihovo avtoriteto priznati? Ali se vaša prevzetnost protivi priznati avtoriteto Rafaela ali Mozarta? Zakone umetelnosti je težje najti, nego zakone znanosti . . . . Dobro, oni so tu, in kdor jih ne vidi je slep; hoté ali nehoté, to je vse jedno!“

Paklin je utihnil, toda nihče mu nij odgovoril; ravno kakor da imajo vsi vodo v ustih, kakor da se ga tako rekoč sramujejo. Ostrodumov jedini je zarepenčil:

„A vkljub vsemu temu, ne obžalujem onih mladih, po Skoropihinu zapeljanih ljudij.“

„Pojte z Bogom; vsi ste nepoboljšljivi?“ mislil si je Paklin. „Rajši pobrusim peté.“

Paklin vzel je bil uže svojo kapo, ko se je iz predsobe slišal jako lepo doneč, mošk bariton.

„Je-li gospod Neždanov doma?“

Vsi so se začudeno pogledali.

„Je-li gospod Neždanov doma?“ ponavljal je bariton.

„Da“, odgovoril je naposled Neždanov.

Vrata so se polabkoma odprla in visok, brhk gospod kakšnih štirideset let star vstopil je počasi in dostojanstveno v sobo. Akopram je bil uže mesec april, oblečen je bil še vedno v lepo suknjo z dragoceno kožuhovino, a s svojim nastopom naredil je vse — na Neždanova, Paklina in Mažurino . . . da celo na Ostrodumova velik utis. Vsi so nehoté raz svojih sedežev vstali.

Elegantni gospod pristopil je k Neždanovu in z dobrohotnim smehom okolo ustnic del:

„Imel sem uže jedenkrat priliko se z vami, gospod Neždanov, sniti, da imel sem celo srečo, se z vami razgovarjati; bilo je to predvčeranjim v gledališči, ako se še spominate.“ (Tujec je utihnil, čakajoč odgovora; Neždanov pokimal je le malo z glavo in zarudel.) „Da! . . . Denes pa pridem zavoljo anonce, katero sem v novinah čital. Govoril bi rad nekoliko besedij z vami, ako gospode ne motim . . . (Tujec priklonil se je Mažurini ter s svojo s švedsko rokavico odeto roko pokazal proti Paklinu in Ostrodumovu . . . ako vas ne zadržujem . . .“

„Ne, nikakor ne . . .“ dél je Neždanov v malej zadregi. „Gospoda, dovolite . . . Ali bi se ne hoteli vsesti?“

Tujec se je ljubeznivo naklonil ter si stol primaknil, a ker so vsi drugi navzočni stali, se tudi on nij vsedel.

„Z Bogom, Aleksej Dimitrijevič“, rekla je Mažurina, „kesneje pridem zopet.“

„Jaz tudi“, dodal je Ostrodumov . . . „jaz pridem tudi kesneje.“

Mažurina šla je mimo tujca, in kakor bi hotela njemu klubovati, segla je Neždanovu v roko, ter odšla, ne da bi koga pozdravila. Ostrodumov šel je za njo, ter brez povoda s čevlji ropotal, a ustna so se mu nabrala v zaničljiv smeh, kakor bi hotel reči: „Tvoja suknja mi presneto malo imponira.“

Tujec gledal ju je z radovednimi očmi; potem jih je pa uprl v Paklina, v nadi, da bode tudi ta izginil. Toda Paklin tega nij storil, nego stopil je z afektiranim smehom nekoliko v stran, ter se tam vsedel. Za njim vsedel se je tudi tujec in naposled Neždanov.

„Jaz se zovem Sipjagin, kakor vam je morda znano“, povzel je tujec z nekim ponosom besedo.

Najprej povedati nam je, kako se je Neždanov z onim gospodom v gledališči seznanil.

Predstavljala se je igra tedaj slovečega Ostrovskega „Ne vsedaj se v tuje seni“. Pred obedom šel je Neždanov, da si vstopnico kupi, ali pri kasi je uže polno ljudij videl. Hotel si je kupiti biljet za partêr; ko pride h kasi, zavpije za njim stoječ častnik: „temu gospodu boste morali novce menjati: ker tega pri meni nij treba, izvolite mi hitro dati biljet za sedež v drugej vrsti. Jaz ne utegnem čakati.“ Pri teh besedah hotel je svoje bankovce, tri rublje vredne, kasirju dati.

„Oprostite, gospod častnik“, odgovoril je Neždanov srditim glasom, „jaz si nameravam tudi biljet za sedež v drugej vrsti kupiti,“ — in dal je kasirju tri rublje, ves svoj kapital. Dobil je zahtevani biljet ter oni večer sedel v aristokratičnem oddelku Aleksandro-gledališča.

Oblečen je bil slabo, brez rokavic, v zamazanih čevljih, to ga je v zadrego spravilo, nad katero se je potem jezil. Poleg njega na desnej sedel je nek general poln medalij in zvezd; na levej oni elegantni gospod, tajni svetnik Sipjagin, katerega nenadni prihod je dva dni kesneje Mažurino in Ostrodumova tako vznemiril. General pogledal je nekaterekrati na Neždanova, kakor na nekaj nena-

dejanega, nedostojnega, razžaljivega; — tudi Sipjagin opazoval je iz strani svojega soseda, toda v njegovih pogledih nij bilo nič sovražnega. — Vsi okolo Neždanova sedeči bili so iz višjih krogov ljudje in so se mej seboj poznavali, kajti pozdravljali so se in razgovarjali. Neždanov sedel je nepremakljivo v svojem širokem, mehkem naslonjači — kakor da bi bil kakšen Parija. Jeza, sram in žalost so mu dušo mučili, Ostrovskega komedija in igra predstavljalcev ga je malo zanimala. Kar na jedenkrat — čudež! — ogovoril ga je njegov sosed na levej — ne oni dekorirani general, nego isti brez dekoracij; — govoril je dostojno z neko mehko ljubeznivostjo, ki se je morala vsacemu prikupiti. Jel je govoriti o Ostrovskem in njegovih proizvodih, ter dejal, da bi ga vrlo zanimalo čuti Neždanovljevo sodbo kot „reprezentanta mlade generacije“. Začuden, da ne rečem prestrašen, odgovarjal je Neždanov iz početka le kratko. Srce jelo mu je hitreje tleči; potem se je pak sam nad seboj jezil; čemu se tudi plaši? Ali nij on isto takšen človek, kakor vsi drugi? Začel je svoje mnenje razlagati, ter ničesar zamolčal nij; naposled govoril je tako glasno in ognjeno, da je svojega soseda, zvezdonosca, motil

in vznemirjal. Neždanov bil je goreč čestitelj Ostrovskega; ali kljubu vsega spoštovanja talentov imenovanega pisatelja ne more mu pritrditi, da je v veselej igri „Ne vsedaj se v tuje seni“, hotel v Vihorovu sploh civilizacijo karikirati. — Ljubeznivi sosed nij ga v govoru motil ter ga z očividnim veseljem poslušal; po vsacem aktu začel je zopet z Neždanovim govoriti, a ne več o veselih igrah Ostrovskega, nego o tedanjih znanstvenih in celo političnih vprašanjih. Neždanov govoril je kakor poprej, ter vse še bolj na debelo slikal, kakor da bi hotel reči: „Ker si uže tako radoveden, naj ti bode!“ — Sosednega generala nij Neždanov s svojim obnašanjem samo vznemirjal, nego jezil ga je in zdel se mu je celo sumnjiv.

Ko je bila igra gotova, se je Sipjagin jako ljubeznivo od Neždanova poslovil, ne vprašaje ga za njegovo ime — svojega pak tudi imenoval nij. Ko je na stopnicah čakal, da pride njegov voz na vrsto, približal se mu je adjutant knez G. — „Opazoval sem te iz lože“, rekel mu je knez, „ali veš, s kom si se zabaval?“ — „Ne; a ti?“ — „Neumen nij, kaj?“ — „Nij ne, nij; kdo pa je?“

Knez nagnil se je k njemu, ter mu francoski

v uho šepetal: „Moj brat! Da, da, moj brat! Nezakonski sin mojega očeta . . . zove se Neždanov (to je nepričakovani). Bodočnost njegovo osigural je oče . . . il lui a fait un sort . . . On dobiva penzijo . . . Pameten dečko, in, hvala bodi očetu, dobro odgojen. Samo na slaba pota je zašel, postal je republikanec . . . K nam ne sme več . . . Il est impossible! Toda, z Bogom, moj voz čaka.“ Knez je odšel, a drugi dan čital je Sipjagin v novinah Neždanovljevo ponudbo. — Šel je k njemu.

„Jaz se zovem Sipjagin“, rekel je Neždanovu, sedeč pred njim na slamnatem stolu: „iz novin sem izvedel, da bi vi hoteli v službo stopiti; za tega delj prišel sem s sledečim predlogom k vam: Jaz sem oženjen in imam devet let starega, jako nadarjenega sina. Večino poletja in jeseni prebivamo na posestvu, ležečem v guberniji S., le nekoliko vrst od okrajnega mesta. Moja ponudba je sledeča: ali bi vi hoteli o počitnicah k nam priti, ter mojega sina v ruščini in zgodovini, katera predmeta ste v novinah omenili, poučevati. Nadejam se, da boste z menoj, mojo obiteljjo in s položajem posestva zadovoljni. Vrt je lep, reka blizu, zrak dober, hiša prostorna . . . Ali ste zadovoljni? Potem

takem treba še vaše pogoje poznati, akoravno mislim“, dodal je Sipjagin nekako prevzetno, „da zadovoljo teh ne bode treba mnogo govoriti.“

Ves čas, kar je Sipjagin govoril, gledal ga je Neždanov; njega malo glavo, ozko in nizko a pametno čelo, fini rimski nos, prijetne oči, pravilna ustna, ki so tako ljubeznivo govorila, po angleški porezano brado — vse to ogledaval je Neždanov in se začuden vprašal: „Kaj pomeni to? Čemu se mi hoče ta človek tako rekoč prikupiti? Ta aristokrat in jaz?! Kaj hoče s to ponudbo?“ . . .

On je bil tako zamišljen, da je še sedaj molčal, ko je Sipjagin svoj govor uže završil in odgovora čakajoč, utihnil bil. — Sipjagin pogledal je iz strani v oni kot, kamor se je bil Paklin vsedel. Ali nij morda navzočnost te tretje osebe zavirala Neždanova, svoje pogoje izreči? — Sipjagin nagrbančil je čelo kakor v jezi, da je v ta kraj zašel; potem ponavljal je svoje vprašanje.

Neždanov se je stresel.

„Gotovo“, rekel je brzo, „gotovo . . . . vzprejem . . . . z veseljem . . . . akoravno mi je reči, ... da sem jako začuden . . . . kajti priporočil nimam nobenih . . . . tudi moji nazori, o katerih

sem vam v gledališči govoril, mislim da bi va s zavirati morali . . . .“

„Vi se jako motite, dragi moj Aleksej . . . . Aleksej Dimitrič, je-li? Menim, da se tako zovete?“ odgovoril je Sipjagin zadovoljno. „Jaz sem, to vas lahko zagotovim, poznan zavoljo svojih liberalnih, progresivnih nazorov. Vaši nazori pak, ako se ne ozremo na to, kar je — ne zamerite mi moje odkritosrčnosti! — mladeniško pretiranega v njih, ti vaši nazori niso proti mojim; ravno obratno, vaša navdušenost se mi dopada.“

Sipjagin govoril je gladko; kakor med in surovo maslo prijale so njegove besede Neždanovu.

„Moja žena je jednih mislij z menoj“, nadaljeval je oni; „njeni nazori se z vašimi morda še bolj slagajo, nego z mojimi; toda to je naravno, ona je tudi mlajša. Ko sem po našem shodu v gledališči drugi dan v novinah vaše ime, katero ste proti običaju natisnili z naslovom vred — vaše ime izvedel sem bil uže v gledališči — me je to jako frapiralo. Zdelo se mi je — oprostite praznoverški izraz — nekakšen izraz usodine volje! Vi ste opomenili, da priporočil nijmate; jaz ne potrebujem takšnih stvari. — Vaša vnanjost, vaša oseba mi

je simpatična. To mi zadostuje; jaz sem naučen samo svojim očém verovati. No — ali se smem nadejati? Ste-li zadovoljni?“

„Povsem . . . se ve da“ . . . odgovoril je Neždanov“, „trudil se bodem, da vaše zaupanje opravičim. Samo na jedno okolnost bi vas še opozoril. Drage volje bodem učitelj vašemu sinu, nikakor pa ne njegov odgojevalec. Zato nijsem niti sposoben, niti se nečem vezati ter tako rekoč svobodo izgubiti.“

Sipjagin mahnil je z roko po zraku, kakor da je kakšno muho odgnal.

„Ne bojte se, dragi moj, vi niste iz onega testa, iz katerega se pekó odgojitelji; pa takšnega mi tudi nij treba. Jaz iščem učitelja — in sem ga našel. No, in vaši pogoji? Novčne razmere?“

Neždanov bil je zopet v velikej zadregi ne vedé, kaj bi rekel.

„Čujte“, dejal je Sipjagin ter se pripognil in s prstom Neždanovljevo koleno potipal, „mej ljudmi naše vrste se takšne stvari z dvema besedama doženó: jaz vam ponudim mesečnih sto rubljev; potne troške tja in nazaj plačal bodem naravno jaz. Ste-li zadovoljni?“

Neždanov je zopet zarudel.

„To je mnogo več, nego sem zahtevati kanil . . . ker . . . .“

„Izvrstno, izvrstno!“ segel mu je Sipjagin v besedo. „Jaz mislim, da sva stvar konečno do-gnala!“

Vstal je raz stola ter bil najedenkrat tako dobre volje, kakor da je Bog si zna kaj našel. Iz vsega vedenja njegovega razvidelo se je neko ve-selje in prijateljsko zaupanje. „Za nekoliko dni j odpotujeva“, dejal je neprisiljeno; „jaz rad prihod spomladi na deželi dočakam, akoravno sem vsled svojih opravil prozajičen, mesta navajen človek. Vi mi torej dovolite, da se vaš prvi mesec začensí od denašnjega dne računa. Moja žena je s sinom uže v Moskvi. Ona je naprej šla, da vse uredí. Sešli se bomo ž njo na prsih prirode — na kmetih. Midva potovala bodeva kot neoženjenca . . . . He, he, he!“ zasmijal se je Sipjagin skozi nos, kratko in koketno. — „Toda sedaj . . . .“

Vzel je malo knjižico s črnimi s srebrom oko-vanimi platnicami iz žepa ter Neždanovu svojo vi-zitno karto dal.

„Evo vam moje mestno stanovanje. Pridite, ako vam drago, jutri, ob 12. k meni. Govorila bo deva o tem in onem. Jaz bi vam rad nekatere moje nazore o odgoji otrok povedal . . . . Tedaj določiva tudi dan odpotovanja.“ — Sipjagin segel je Neždanovu v roko. „Zdaj . . . še nekaj“, rekel je po tihem, „ako morda denarje potrebujete . . . . prosim, samo izvolite reči. Morda hočete plačo za jeden mesec naprej?“

Neždanov nij vedel, kaj bi rekel, — kakor ves čas gledal je z velikim začudenjem ta svitli, ljubeznivi, in vender tuji obraz, ki se mu je tako približal, a se mu nekako dobrohotno-ponižljivo smijal. —

„Ah, vam nij denarjev treba?“ šepetal je Sipjagin.

„Ako dovolite, povedal vam bodem to jutri“, rekel je naposled Neždanov.

„Izvrstno! Dakle na svidenje! Do jutri!“ Sipjagin spustil je roko Neždanovljevo in hotel oditi. —

„Dovolite mi še neko vprašanje“, rekel je na jedenkrat Neždanov. „Ravnokar ste rekli, da ste moje ime v gledališči izvedli. Kdo vam ga je imenoval.“

„Kdo? . . . Da, jeden vaših znancev, in . . . ako se ne motim rojakov . . . knez G.“

„Adjutant?“

„Da, on.“

Neždanov zarudel je še bolj nego prej; odprl je usta . . . a rekel nij nič. Sipjagin stisnil mu je vnovič roke, ta pot pak molčé, potem pozdravil je najprej Neždanova in za njim Paklina. Klobuk dejal je še le pred vrati na glavo; ustna njegova nabrana so bila v zadovoljen smeh; raz obraza videlo se je, da si je svest utiska svojega prihoda.

Komaj je bil Sipjagin iz sobe skočil, je Paklin raz svojega stola ter Neždanovu čestital.

„Izvrstno ribo si ujel!“ vzkliknil je in od veselja skakal. „Znaš-li, kdo je to? Znani Sipjagin, vladina leva roka — bodoči minister!“

„Meni je povsem neznan“, odgovoril je Neždanov ježno.

„To je ravno naša nesreča, da nikogar ne poznamo, Aleksej Dimitrič! Mi hočemo ves svet preobrniti — ter živimo daleč od tega sveta, ne poznavajoč nikogar, nego nekoliko dobrih prijateljev . . . .“

„Opresti“, segel mu je Neždanov v besedo, „to nij res! Samo z našimi sovražniki nečemo nobenih opravkov imeti; z ljudmi naše vrste, z ljudstvom, smo vedno v zvezi“.

„Stoj, stoj!“ dejal je Paklin. „Kar se prvič naših sovražnikov tiče, dovoli, da te spomnim Goethejevega verza:

Wer den Dichter will verstehen,
Muss in's Land des Dichters gehen....

Jaz pak velim:

Wer die Feinde will verstehen,
Muss in Feindes Lande gehen....

Izogibati se svojim sovražnikom, ne poznati njihovih običajev in navad, je bedasto ... be-da-sto. Da, da! Ako hočem volka v gozdu ustreliti, ga moram dobro poznati. Drugič izvolil si reči: treba se ljudstvu bližati .... Srce drago! .... Leta 1862. šli so tudi Poljaki „v gozde“ — to je mej ljudstvo, tudi mi gremo zdaj v ta gozd, ki je teman kot vsak drug gozd“.

„Kaj bi pa po tvojih nazorih treba bilo storiti?“

„Indijanci se vležejo pod Djagarmavtov voz“, dejal je Paklin srditim obrazom, „ta jih zdrobi in oni umrjó srečni! Tudi mi imamo svojega Djagarmavta .... zdrobí naj nas le, ali s tem nas ne osreči“.

„Kaj je torej tvoje mnenje, da nam je storiti?“ zavpil je Neždanov. „Bi-li mar poučljive ali tendenciozne povesti pisali; kaj?“

Paklin povesil je glavico.

„Povesti bi ti lahko pisal, kajti pesniško žilo imaš . . . . No, no, ne srdi se, jaz uže molčim. Vem, da ne maraš, ako te kdo na to spomni; jaz sem pak s teboj jednih mislij, da takšno robo treba „napolniti“, in to še z novomodičnimi izrazi. Na priliko: „Ah! jaz vas ljubim!“ vzkliknila je ona! — in — „To mi je vse jedno!“ popraskal se je on! — to gotovo nič prijetnega nij. Jaz torej še enkrat rečem: približajte se vsem stanom, začeniš od najvišjih! Saj se vender ne morete oslanjati samo na ljudi, ki so kakor naš Ostrodumov? Pošteni ljudje so — ali neumni, kako strašno neumni!! Samo oglej si tega prijatelja. Celo podplatje njegovih škorenj so drugačni, nego jih imajo obični ljudje! Zakaj je neki prej odšel? Ker nij hotel z aristokratom v jednej sobi biti, ž njim jeden ter isti zrak dihati!“

„Prosim te, v mojej navzočnosti drugače o Ostrodumovu govoriti“, rekel je jezno Neždanov. „Čevlje z debelimi podplati nosi zato, ker so cenejši“.

„Ti si me krivo razumel . . . .“, hotel se je Paklin oprostiti, ali Neždanov mu nij dal govoriti — veleč:

„Ako nij s tem aristokratom hotel v jednej sobi biti, ga moram zato le hvaliti; glavna stvar je pa ta: on bi, ako je treba, svoje življenje žrtvoval in mirno smrti v oči gledal, česar bi mi dva, ti in jaz, nikdar storiti ne mogla!“

Paklinov obraz izgledal je kaj žalostno, ko se je ozrl na svojo slabo postavo, na tanke svoje nožice.

„Prosim te, Aleksej Dimitrič, reci mi, kako morem jaz na boj misliti?! Toda, pustimo to . . . . Še jedenkrat naj ti rečem, da me tvoje poznanje z gospodom Sipjaginom jako veseli, kajti to bode, in gotovo se ne motim, i svetej našej stvari mnogo koristilo. Zahajal bodeš v najvišje kroge; vpoznal se bodeš z onimi ženskami žametnega telesa in jeklene volje, kakor so v „listih iz Španske“ opisane; študiraj jih, prijatelj, študiraj jih. — Da si kakšen Epikurejec, bal bi se za-té . . . ., a to itak nij povod, da si šel za učitelja“.

„Jaz sem to službo vzprejel, ker nečem lakote trpeti“, rekel je Neždanov, „in da se tudi vas za nekaj časa odkrižam“, dodal je v mislih.

„Dakako, dakako! Zavoljo tega sem pa tudi rekel: študiraj tiste ženske in sploh tiste kroge! Kakšen duh je za tem gospodom tu ostal! To je ambré, isti, za katerim gospa policijskega ravnatelja v „Revizorji“ fantazira“.

„Izprašal je kneza G. o meni“, mrmral je Neždanov, stopivši k oknu; „zdaj gotovo za vse moje življenje vé“.

„Gotovo, gotovo! A kaj za to? Jaz bi kaj stavil, da te je baš za tega voljo za učitelja svojega sina izbral. Toda — reci, kar ti je drago, ali tudi ti si aristokrat, vsaj po krvi! . . . . Jaz pak zdaj tu sedim, nemislé, da je čas v pisarno iti. Na svidenje, prijatelj!“

Paklin je bil uže pri vratih, a se tam ustavil in vrnivši se k Neždanovu, prijazno dejal:

„Čuj, Aleoša, sicer si mi baš zdaj odrekel — znam, da bodeš zdaj sam denarje imel — ali dovoli mi, vsaj kakšno malenkost za občo stvar žrtvovati! D drugega itak nič storiti ne morem. Evo, tu sem na mizo denem deset rubljev; ali jih vzameš?“

Neždanov se nij premaknil in tudi ne odgovoril.

„Ti molčiš? To znači, da mojo ponudbo vzprejmeš! Hvala ti“, rekel je Paklin veselim glasom in odšel.

Neždanov ostal je sam. Gledal je na ozki, temni dvor, do katerega niso segli solnčni žarki — teman, kakor dvor, bil je tudi njegov obraz. —

Neždanov bil je, kakor nam je uže znano, nezakonski sin kneza G., bogatega generalnega adjutanta, in odgojiteljice njegovih hčerij, lepe, v plemenitaškem zavodu odgojene dame, ki je pri porodu umrla. Neždanov šel je najprej v šolo necega Švicarja, strogega, a izvrstnega pedagoga, a potem šel je na vseučilišče. On bi bil najrajši jurist postal, ali oče, ki je mrzil nihiliste, upisal ga je v „estetiko“, kakor se je Neždanov prezirljivo izrazil, to je v zgodovinsko-jezikoslovno fakulteto. Oče videl ga je samo tri ali štirikrat vsako leto, toda za njegovo napredovanje se je zanimal ter mu v spomin zapustil 6000 rubljev, katere so mu njegovi polubratje, knezi G., izplačevali. Paklin ga nij brez povoda zval aristokratom; vse na njem svedočilo je o tem: imel je mala ušesa, noge, roke, fine črte njegovega obraza in glas, vse je kazalo, da v njem teče plemenitaška kri. Bil je jako nervozen, a dobrega srca, samo imel je svoje muhe. Razmere, v katerih je živel uže od mladih nog, prebudile so v njem veliko občutljivost, toda prirojeno mu velikodušje krivo je bilo, da nij

o ničemur sumničil. Iz tega položaja tolmačiti nam je vso narav Neždanovljevo. Čeden je bil vedno, izbirljiv neizrečno; delal se je cinika ter celo časih proste izraze rabil. Po naravi bil je idealist, strasten in boječ, neustrašljiv in strašljiv — vse ob enem. Toda teh svojih čuvstev se je sramoval ter mislil, da je njegova dolžnost se iz idealov šaliti. Imel je plemenito srce ter se ljudem umikal; razjezil se je lahko, a vsacemu koj prizanesel. Nad svojim očetom se je jezil, ker ga je v „estetiko“ vpisal; javno se je znalo, da se samo s političnimi vprašanji peča, svojih nazorov, ki mu niso samo prazne fraze bile, nij zakrival, a skrivaj pečal se je z umetelnostjo, poezijo in lepoto ter celo . . . . . verze delal . . . . . Skrbno skrival je sešitek, v katerega jih je beležil, in jedini Paklin vedel je — in celo ta samo po prirojenem mu instinktu — slutil je njihovo ekzistenco. Nič ga nij tako razžalilo, kot govor o njegovih pesniških poskusih, katere je smatral za proizvode neodpuštljive slabosti. Delal je celo rad, samo neiztrpljivo in nepravilno. Tovariši imeli so ga radi; njegova odkritosrčnost, dobrodušnost in poštenost jim je dopadala. Ali zvezda Neždanovljeva nij mu bila prijazna, življenja mu nij olajšala. Čutil je to naj-

Zdaj še le vstopila je Mažurina v sobo.

„Ostrodumov me je poslal“, je rekla, „da vas povprašam, kdaj se morejo novci dobiti. Ako jih še denes preskrbite, mogla bi nocoj odpotovati.“

„Denes je to nemogoče“, odgovoril je Neždanov ter čelo nagrbnčil; „pridite jutri.“

„O katerej uri?“

„Okolo dveh.“

„Dobro.“

Mažurina stala je nekoliko trenutkov molčé, potem pak Neždanovu roko ponudila:

„Mislim, da sem vas motila, oprostite. Da, . . . ker odpotujem . . . kdo zna, ali se še kdaj vidiva, hotela . . . sem se od vas posloviti . . .“

Neždanov stisnil jej je rudeče in mrzle prste.

„Vi ste onega gospoda videli“, povzel je besedo; „pogodila sva se. Jaz grem k njemu za domačega učitelja. Njegovo posestvo je v S. guberniji blizu mesta.“

Vesel smeh prešinil je obraz Mažurini.

„Blizu S-a? Potem se morda še vidiva. Morda nas ravno tja pošljejo.“ Mažurina je vzdihnila. „Ah, Aleksej Dimitrič . . .“

„Kaj je?“ vprašal je Neždanov. Mažurina izgledala je zopet ozbiljno, jako ozbiljno.

„Nič! — Zdrav stvuj! Nič!“

Še jedenkrat stisnila mu je roko, potem pa brzo odšla.

„Da, da“, mislil si je Neždanov, „v vsem Petrogradu me nihče tako rad nijma, nego ta čudna ženska! Ta pot me je pa motila . . . toda prav je, prav!“

V jutro drugega dne šel je Neždanov v mestno stanovanje gospoda Sipjagina. Ta je bil v luksurijoznem svojem kabinetu, katerega ameublement se je slagal s častjo liberalnega državnika. Na kolo-salneji mizi ležala je gromada nepotrebnega papirja v največjem redu, a poleg tega velikansk nož za rezanje papirja. Tu sprovel je Neždanov celo uro, vzprejel naposled svojih sto rubljev, ter se deset dni kesneje — oni isti Neždanov! — z onim istim liberalnim in modrim državnikom v posebnem kupeji prvega reda — po Nikolajскеj železnici proti Moskvi peljal. —

V.

V salonu velike, kamnene hiše s stolpiči in grško fasado, katero je še oče Sipjaginov, znan

agronom in „zobni zdravnik“ sezidal, čakala je necega dne Valentina Mihajlovna, soproga Sipjaginoва, jako lepa dama prihod svojega moža. Vse v sobi svedočilo je, da je bil oni, ki jo je uredil, res estetično naobražen. Vse je bilo prijetno, — začenši od mnogobojnih ali lepih kreton tapet in draperij do različnih malih na etažerah in mizah ležečih malenkostij, narejenih iz bronca, porcelana ali kristala. Vse se je harmonično zlagalo, skozi široko odprta okna sijali so žarki toplega solnca. Zrak v salonu napolnen z duhom rož, katerih je bilo vse polno v sobi, se je rahlo gibal, ako je iz vrta tamkaj se v listji podeči veter tudi v sobo pihnil.

Bila je to krasna podoba! In hišna gospa, Valentina Mihajlovna! Ona završila je to sliko, ter jej je bila duša. Brhka osoba, visoke rasti, kakšnih trideset let stara, s temnoplavimi lasmi, istobojnim obrazom, spominajočim na črte sikstinske madone, in divnimi žametnimi očmi! Nekoliko predebela ustna bila so prebleda, ramena previsoka, roke prevelike. Vender bi pa vsak, kdor bi jo bil videl, ako je po sobi hodila, ako je brhko, visoko svoje telo sklonila nad rožami, ako je kakšno kitajsko vazo premaknila ali si pred zrcalom lase poprav-

ljala — vsak bi bil gotovo vzkliknil — tiho ali celo glasno, — da krasnejše ženske še nikedar nij videl!

Lep, kodrolas deček, kakšnih devet let star, v škotskej noši, z golimi nogami in pomadiziranimi lasmi, pritekel je hitro v sobo, a ugledavši Valentino Mihajlovno, se prestrašeno ustavil.

„No, Kolja, kaj hočeš?“ ga je ona vprašala. Tudi nje glas je bil žameten kakor očesi.

„Veš, mama,“ začel je deček v zadregi, „teta me pošlje, da jej rožic prinesem . . . za nje sobo, ona tam nobenih nijma . . .“

Valentina Mihajlovna prijela je svojega sinka za brado in mu pomadizirano glavo privzdignila, da mu vidi v oči.

„Reci ti teti, naj k vrtarju po rože pošlje . . . Te tukaj so moje . . . Jaz ne dopuščam, da se od tu proč nesó. Reci jej, da ne trpim, ako se kdo ne ravna po onem redu, ki sem ga jaz uvela. Ali bo-deš znal to, kar sem ti naročila, ponavljati?“

„Znal bodem . . .“ rekel je dečko.

„No, poskusi.“

„Rekel bodem . . . rekel bodem . . . da ti rož ne daš.“

Valentina Mihajlovna se je glasno zasmijala. Tudi nje smeh je bil mehak.

„Vidim, da se tebi še nič naročiti ne more. Dobro, reci jej, kar ti pride na pamet.“

Deček poljubil je svoje majki roko, na kateri se je mnogo prstanov svetilo, ter brzo pete pobrusil.

Mati sledila mu je z očmi, potem pak vzdihnila nehoté, ter pristopila k pozlačenemu ptičniku, v katerem je majhena, zelena papiga skakala.

Nekoliko časa dražila jo je s prstom, potem se pak na nizek počivalnik vsedla ter raz okrogle elegantne mizice vzela zadnjo številko „Revue des deux mondes“.

Ponižno kašljanje prouzročilo je, da se je obrnila. Na pragu stal je sluga v livreji in z belim zavratnikom.

„Kaj hočeš, Agaton?“ vprašala ga je Valentina Mihajlovna z onim istim mehkim glasom.

„Semeón Petrovič Kolomejcev je prišel. — Izvolite ga-li vzprejeti?“

„Dakako. Reci, da ga lepo prosim vstopiti. Tudi Marijano Vikentjevno pozovi doli v salon.“

Valentina Mihajlovna vrgla je zadnji broj „Revue“ na mizo, povzdignila oči ter se nekako zamišljeno nazaj naslonila — tako izgledala je krasno.

Uže iz načina, s katerim je Semeon Petrovič Kolomejcev vstopil v sobo — bil je dve in trideset let star; — kako se je najedenkrat veselo raztegnil, ko je priklonil in kako elastično se je potem vzdignil; kako je s sladkim ljubeznivim glasom govoriti začel; kako je ponižno poljubil Valentini Mihajlovnej roko — uže iz vsega tega moglo se je uganiti, da novodošli gost nij z dežele, da nij kakšen bogat sosed, nego da pripada pravemu petrogradskemu „grand genre“ najvišjih krogov. Vrh tega oblečen je bil po najnovejšej angleškej modi: iz žepa kraj ramén visel je mnogobojen robec kometno zložen; na precej širokem črnem traku visel je monokel, bledosiva barva njega švedskih rokavic harmonirala je s sivo barvo hlač. Lase imel je kratko ustrižene, brado gladko obrito, njega skoro žensko mehki obraz z malimi blizu vkupej ležečimi očmi, finim, malo zavitim nosom, debelimi rudečimi ustnicami — vse svedočilo je o neprisljanej svesti

visoko naobraženega aristokrata. Prijaznost in ljubeznivost čitala se mu je raz obraza . . . a vendar se je tako lahko razjezil, mogel je celo osoren postati, jako osoren: trebalo je le se njegovim konservativnim, patrijotičnim ali verskim principom protiviti — potem je bil brez usmiljenja! Njega finim nameram nij bilo v tem slučaju ni sledu; — očesi bliščeli sta mu ko ogenj; — ljubezniva usta izgovarjala so grde besede in s hripavim glasom pretil je — z gospósko!

Pradedje Semeona Petroviča bili so prosti vrtarji. Očeta njegovega starega zvali so po rodnem kraju Kolonemcev . . . Toda uže njegov stari oče prekrstil se je v Kolomeicev; njegov oče pisal si je imé: Kalomeica, a naš Semeón Petrovič izpremenil je i v j ter se smatral pravim aristokratom. Da, trdil je celo, da so baroni Gallenmeyerski, katerih jeden je bil baje avstrijski nadmaršal v tridesetletnej vojski, njegovi pradedje. Semeon Petrovič služil je v ministerstvu carskega dvora ter bil „kamerjunker“. Njegov patrijotizem je bil kriv, da se nij diplomacije lotil, kajti za to bi bil najbolj sposoben po odgoji in običaji z visocimi krogi občiti,

in njegovi uspehi pri nežnem spolu in sploh njega vnanjost . . . . mais quitter la Russie? — jamais! — Imel je lepo premoženje ter bil na glasu zanesljivega in vladi udanega moža „un peu trop . . . féodal dans ses opinions“, kakor je o njem sodil knez B., jedna prvih zvezd mej uradniki v Petrogradu.

V S. gubernijo prišel je Kolomejcev za dva meseca — toliko časa imel je namreč dopusta — da se z upravništvom svojega posestva pečá, to je, da jednega plaši, drugega muči . . . — Brez tega mu nij mogoče izhajati. —

„Nadejal sem se, da dobodem Borisa Andrejiča uže tu“, začel je razgovor ter se zadovoljno gibal zdaj na to, zdaj na ono stran, potem pak pogled v stran uprl; s tem mislil je neko znamenito osobo posnemati.

Valentina Mihajlovna se je nekako zaničljivo nasmijala ter rekla:

„Inače bi gotovo ne bili prišli?“

Kolomejcev stopil je dva koraka nazaj, kakor da ga je to neopravičeno očitovanje razžalilo.

„Prosim vas, Valentina Mihajlovna!“ vzkliknil je, „kako morete kaj tacega misliti . . .“

„Dobro, dobro. Sedite. Boris Andrejič mora
koj priti. Poslala sem voz na kolodvor; malo še po-
trpite — in videli ga bode. — Koliko je zdaj
neki ura?“

„Uprav polutreh“, odgovoril je Kolomejcev
ter iz žepa svojega telesnika izlekel veliko, zlato,
emajlirano uro in jo gospe Sipjaginoj pokazal. „Ali ste
mojo uro uže videli? Mihajlo — srbski knez Obre-
novič, saj ste o njem čuli — mi jo je poklonil.
Evo njegov podpis. On je jeden mojih najboljših
prijateljev, časih greva vkupej na lov. Inače je
mož trdih rok — kakor treba, da je državnik. Ta
ne umeje šale. Ta ne!“

Kolomejcev vsedel se je v naslonjač, noge
prekrižal in rokavico raz leve roke slekel.

„Takšnega kneza potrebovali bi mi v naši
guberniji!“

„Kako to? Ali ste s čem nezadovoljni?“

„Pomislite samo na okrajne zbore! Čemu teh
treba . . . . . Oni samo administrativni vpliv slabijo
ter vzbujajo nepotrebne misli (Kolomejcev začel je
z levo roko, raz katere je bil rokavico slekel, silno
gestikulirati) . . . . nepotrebne nade. Jaz sem o tem

v Petrogradu nekoliko besedij mimogrede izpregovoril . . . . mais bah! Toda veter ne piše v to stran. Celo vaš gospod soprog . . . . pomislite si to! Njegov liberalizem je — v ostalem — dosti poznan“.

Valentina Mihajlovna povzdignila se je na počivalniku.

„Kaj? Vi, monsieur Kolomejcev, vi oponirate vladi?“

„Jaz oponiram? Nikdar ne! Ne za ves svet! Mais j' ai mon franc parler. Jaz sicer časih kritiziram ali se vedno uklanjam“.

„A, glejte, jaz baš obratno delam: jaz nikdar ne kritiziram in se tudi nikdar ne uklanjam“.

„Ah! mais c' est un mot! — Z vašim dovoljenjem povedal bodem to jednemu svojih prijateljev. — Ladislav vous savez; on piše zdaj roman iz življenja v visocih krogih ter mi je uže jedno poglavje čital. To bode izvrstno delo. Nous aurons enfin le grand monde russe peint par lui-même“.

„Kje bode izšlo?“

„Naravno da v ruskem vêstniku; to je naša „Revue des deux mondes“. Kakor vidim, vi ta list čitate“.

„Da, ali meni se vidi, da postaja dolgočasen“.

„Morda, morda . . . . Tudi ruski vestnik jel je prekorakati neke meje . . . . da se moderno izrazim!“

Kolomejcev režal se je mislé, da se je izvrstno pošalil . . . . „Mais, c' est un journal qui se respecte“. In to je glavna stvar. Čast mi je tudi, vam reči, da se jaz za rusko književnost . . . . vrlo malo zanimam, ker zdaj v njej samo prosti ljudje figurirajo. Zdaj smo uže do tega prišli, da so si naši literati izbrali prosto kuharico za junakinjo nekega romana, prosto kuharico, parole d' honneur! — Roman pa, ki ga Ladislav piše, čital bodem vsakako. Il y aura le petit mot pour rire . . . . Nihiliste gotovo grozno šiba, porok zato so mi nazori Ladislava — qui est très correcte“.

„To se o njegovej preteklosti ne more reči . . .“, dela je Valentina Mihajlovna.

„Ah! jettous un voile sur les erreurs de sa jeunesse!“ vzkliknil je Kolomejcev ter še z desne roke slekel rokavico.

Gospa Sipjaginoва pomežikala je malo; časih koketirala je malo s krasnimi svojimi očmi.

„Semeon Petrovič“, povzela je ona, „dovolite mi vprašanje, čemu mešate, kadar govorite ruski, toliko francoskih besedij? . . . . Meni se vidi . . . . oprostite! . . . . da je to zastarel običaj“.

„Kako? Kaj? Vsak nijma materinega jezika tako v oblasti, kot vi. Kar se mene tiče, mi je reči, da ruski jezik čislam kot sredstvo za ukaze in vladine izjave ter gledam, da je tam vse jasno izraženo. Tudi se vrlemu našemu zgodovinarju Karamzinu uklanjam . . . . Kar se pak vsakdanjega našega jezika tiče, dvojim, da sploh eksistira. Kako bi na priliko prejšnjo mojo izreko „C' est un mot!“ preložili? Pa vender ne: to je beseda?! — Prosim vas lepo!“

„Jaz bi rekla: „To je — dobra beseda“.

Kolomejcev se je glasno zasmijal.

„Dobra beseda! — Valentina Mihajlovna! Ali ne čutite, kako je to neukretno — kako to po šoli duhti — — — Kako je to brez soli! . . . .“

„Ah, mene ne bodeite spreobrnili . . . . Ali kje se ta Marijana mudi?“

Ona je pozvonila; dečko v kozaškej noši je vstopil.

„Jaz sem naročila, da se prosi Marijano Vikentjevno, da se v salon potruđi; ali se jej to nij poročilo?“

Dečko še nij mogel besede izpregovoriti, ko se je za njim mlado dekle v širokej obleki in s kratkimi lasmi prikazalo. Bila je to Marijana Vikentjevna Sinecký, gospodu Sipjaginu z materine strani nečakinja.

„Oprostite, Valentina Mihajlovna“, rekla je Marijana vstopivša v sobo, „jaz sem imela baš nujen posel ter nijsem mogla koj priti.“

Po teh besedah naklonila se je Kolomejcevu, ter stopila na stran, in se vsedla na majhen páté blizu papige, katera jo je veselo pozdravljala.

„Čemu si se tako daleč proč vsedla“, vprašala jo je Valentina Mihajlovna, ki jej je bila z očmi sledila. — „Gotovo hočeš v bližini malega svojega prijatelja biti? Pomislite, Semeon Petrovič, papiga je v našo Marijano uprav zaljubljena . . .“

„To se mi niti najmenj ne vidi čudno . . .“

„Mene pak nikakor ne trpi.“

„To me pa jako čudi! . . . Ali jej kdaj nagajate?“

„Nikdar; obratno. Jaz jej sladkor ponujam, a ona ga iz mojih rok ne vzprejme. To je — simpatija . . . in antipatija . . .“

Marijana pogledala je pri teh besedah skrivaj na svojo teto in ta zopet na njo.

Ti dve ženski se nijsta ljubili.

Primerjajoč Marijano svojej teti, morali bi jo skoro „grdo opico“ imenovati. Imela je okrogel obraz, velik orlov nos, velike svitile oči, tanke obrvi in nežne, tanke ustnice. Rudečkasto bele lase si je strigla, a nje pogled umikal se je drugim očem. Iz cele njene osebe razvidelo se je pak jasno, da je jakega duha in strastne nravi. Roke in noge imela je jako majhene, a nje krepka brhka postava spominala je gledalca na florentinske statuete šestnajstega stoletja. Tudi njena hoja bila je lahka in prijetna.

Položaj mladega dekleta v Sipjaginovej obitelji bil je jako neugoden. Nje oče, razboren in podjeten mož, na pol poljske krvi, došel je do časti generala, ali zavoljo velike tatvine obsodili so ga na prognanstvo v Sibirijo. Tudi je vse pravice in časti izgubil. Kesneje dovolila se mu je vrnitev

na Rusko ali kaj pridobiti si, mu nij šlo izpod rok in umrl je v velikej revščini. Njegova žena, Marijanina majka in sestra Sipjaginova, sledila je kmalu svojemu možu; udarec bil je prejak za njo. Na to vzela je strije Sipjagin Marijano k sebi. Tej bilo je pa neiznosljivo živeti v odvisnosti; z vso močjo svoje duše hlepela je za neodvisnostjo in večna akopram tajna borba v nemala se je mej njo in njeno teto. Valentina Mihajlovna smatrala jo je za nihilistinja in atejistinja, Marijana črtila je svojo teto kot svojo zatiralko. Strijca se je izogibala kakor sploh vseh ljudi. Plaho se je vsem umikala, ali bala se nij nikogar, kajti boječe narave nij bila.

„Antipatija“, dejal je Kolomejcev, „je čudna stvar. Vsemu svetu je na priliko znano, da sem jaz vrlo religiozen človek, pravoslaven kristijan v pravem smislu besede; ali vendar se jezim, ako vidim spletene lase popa; vse v meni zakipi, ako to vidim in kako zakipi!“

In za ilustracijo kako v njem zakipi, pokazal je Kolomejcev nekatere krati svoje pesti.

„Torej lasje vas osobito vznemirjajo, Semeon Petrovič,“ rekla je Marijana. „Ako je stvar takšna,

potem vam tudi ostriženi lasje, kakeršne jaz nosim, ne morejo po vseči biti.“

Gospa Sipjaginoва nagrbnčila je malo čelo potem pak glavo nagnila, kakor da je vrlo začudena nad drzovitostjo, s katero se dan denes mlade dame v razgovor utikajo; Kolomejcev se je samo nasmijal.

„Jaz le obžalujem“, odgovoril je, „ako se tako lepi lasje, kakor so vaši, Marijana Vikentjevna, neusmiljeno žrtvujejo; antipatije pa ne čutim nikakršne; vsakako bi me pa tudi . . . vaš primer . . . mogel . . . konvertirati.“

Kolomejcevu baš nij prišla prava beseda na pamet, a francoski nij hotel govoriti zavaljo one opombe gospe Sipjaginove.

„Naša Marijana še, hvala Bogu, ne nosi naočnikov“, povzela je gospa Sipjaginoва besedo; „tudi še do zdaj nij odložila niti belega zavratnika niti manšetov. Zato se pak na veliko mojo žalost peča z naravoslovjem, ter se za emancipacijo žensk zanima . . . je-li, Marijana?“

Vse to imelo je namero spraviti Marijano v zadrego, ali nij svojega cilja doseglo.

„Da, teta, jaz vse čitam, kar se o tej stvari piše, ter skušam to vprašanje razrešiti . . .“

„Kaj človek vse ne dela, dokler je mlad!“ rekla je gospa Sipjaginova, obrnivši se proti Kolomejcevu: „Mi, je-li, — se s takšnimi stvarmi več ne pečamo? Kaj?“

Kolomejcev se je nasmijal, moral je šali ljubeznive gospe pritrditi.

„Marijana Vikentjevna“, rekel je, „živi še v svetu idejalov . . . v onem svetu mladostne romantike . . .“

„Toda, — čemu samo sebe opravljam“, rekla je neiztrpljivo gospa Sipjaginova, „kakor da bi ona vprašanja mene ne zanimala. Jaz se še nikakor ne štejem mej stare ljudi.“

„Tudi jaz se za taka vprašanja vrlo zanimam“, rekel je brzo Kolomejcev, „samo o njih govoriti bi prepovedal.“

„Vi bi prepovedali o njih govoriti?“ ponavljala je Marijana prejšnje besede.

„Da! Jaz bi občinstvu rekel: radi mene morete se zanimati za takšna vprašanja, tega vam ne morem zabraniti . . . toda govoriti o njih . . . psst!“

Pri teh besedah del je prst na usta. „Vsaj po novinah o tej zadevi govoriti bi prepovedal! Strogo prepovedal!“

Gospa Sipjaginoва se je glasno nasmijala, ter rekla:

„Tako torej. Naposled še želite, da se pri ministerstvu posebna komisija imenuje, ki bi to vprašanje dognala?“

„E — zakaj pa ne! Mar mislite, da bi to vprašanje slabeje dognali, ko oni fantalini, ki dalje ne vidijo, nego do konca nosa, a mislijo, da so Bog ve kako genijalni ljudje? . . . Vašega gospoda soproga izbrali bi si za predsednika . . .“

Gospa Sipjaginoва se je še glasneje in srčneje nasmijala:

„Pazite! Boris Andrejič je časi Jakobinec . . .“

„Jako, . . . Jako, . . . Jako, . . .“ oglasila se je papiga.

Valentina Mihajlovna pretila mu je z robcem ter rekla:

„Molči in ljudij ne moti! . . . Marijana, zamaši jej kljun.“

Marijana obrnila se je proti ptičniku in se začela s papigo igrati.

„Da, da“, nadaljevala je gospa Sipjaginoва. „Boris Andrejič se me časih vrlo čuden zdi! V njem bje nekakšna posebna žila . . . žila tribuna.“

„C'est parcequ' il est orateur!“ odgovoril je Kolomejcev v hitrosti in začel zopet francoski govoriti. „Vaš gospod soprog ima govornišk talent kakor malo kdo; tudi je navajen figurirati . . . ses propres paroles de grisent . . . vrhu tega bi bil rad popularen . . . Kakor se mi pa vidi, je zadnji čas nekaj srdit, kaj? Il boude? Eh?“

Gospa Sipjaginoва opozorila ga je z očmi, da je Marijana blizu ter po kratkem molku odgovorila:

„Jaz tega nijsem opazila.“

„Da, da“, nadaljeval je Kolomejcev, „izpustili ga, nij avanziral . . .“

Gospa Sipjaginoва ga je vnovič opozorila, da je Marijana blizu.

Kolomejcev se je malo nasmijal ter zamižal kakor bi hotel s tem reči: E da, jaz te uže razumem.

Potem pak vprašal je najedenkrat, brez uzroka Marijano: „Ah, recite mi gospica, kanite-li tudi to leto v šoli poučevati?“

Marijana obrnila se je od ptičnika k govorniku ter ga vprašala:

„To vas zanima?“

„Dakako da me zanima.“

„Ali bi kaj takega ne prepovedali?“

Nihilistinjam zabranil bi samo misliti na šole; pod vodstvom in nadzorništvom duhovenstva bi pak sam šole osnoval.

„Tako! No kar se mene tiče, še sama ne vem, kaj bodem to leto počenjala. Preteklo leto je bilo vse slabo. A v poletji je težko zahtevati, da bi otroci v šolo hodili.“

Kadar je Marijana govorila, je vedno zarudela, kakor da jej je vrlo težko govoriti. Bilo je še mnogo samoljubja v njej.

„Ali nijsi morda slabo pripravljena za ta posel“, vprašala je gospa Sipjaginoва in ironiški glas se jej je tresel.

„Mogoče!“ —

„Kaj?!“ vzkliknil je zopet Kolomejcev.

„Kaj mi je slišati!! Moj Bog. Kmetske otroke a-b-c učiti — zato treba priprav?!”

V tem hipu pritekel je Kolja v sobo in zavpil: „Mama! mama! papa pride“! za njim pa primajala se je na debelih nogah neka dama v velik rumen šawl zavita ter povedala, da bode „Borinka“ koj tu.

Bila je to Sipjaginova teta, imenom Ana Saharovna. Vsi v sobi navzočni skočili so raz svojih sedežev in šli na hišni prag. Dolg drevored napravljen je bil od velike ceste uprav do hiše, po drevoredu je pak drdral voz s štirimi konji uprežen. Valentina Mihajlovna, ki je pred vsemi družimi stala, odzdravljala je s svojim robcem uže od daleč, Kolja je veselo vriskal.

Kočijaž ustavil je konje, sluga skočil je brzo raz svojega sedeža in malo ne da nij vrat odtrgal — in zdaj stopil je z voza Boris Andrejič, ponižljiv smeh okolo ustnic, v očeh, v vsem obrazu. Gracijozno in hitro objela ga je Valentina Mihajlovna ter se potem trikrat ž njim poljubila. Kolja skakal je od veselja in se očetove suknje držal — ta pak odložil je najprej svojo nespretno in grdo škotsko potno kapo, se s staro teto poljubil, Marijano in

Kolomejceva pozdravil — s poslednjim segla sta si v roko in sicer po načinu angleškega shakehandsa, potem stopram obrnil se je k svojemu sinku, ga vzdignil raz zemlje ter ga nekaterekrati poljubil.

Mej tem, ko se je vse to vršilo, izlezel je Neždanov, ravno ko da bi slabo vest imel, iz voza, se pri sprednjih kolesih ustavil, ne da bi svojo kapo z glave vzel.

Ko je gospa Sipjaginoва svojega moža objela, si je novega gosta čez ramena soprogova dobro pogledala; da pripelje učitelja s seboj, to jej je uže prej pisal.

Vse društvo pozdravilo je hiše gospodarja, a potem šli so vsi po stopnicah, kjer so na obeh straneh sluge stali. Ti so se naklonili, ali Sipjaginih rok niso poljubili, kakor je bilo to poprej obično — to „azijatsko“ navado odpravil je bil on. Boris Andrejič nagnil je le malo glavo ter s tem odzdravil.

Tudi Neždanov stopal je počasi po širokih stopnicah.

Komaj je vstopil v predsobo, predstavil ga je Sipjagin uže svojej ženi, teti in Marijani, Kolji je

pa rekel: „To je tvoj učitelj, bodi mu pokoren in sezi mu zdaj v roko!“ Boječ podal je mali Neždanovu roko, — potem pa vanj zijal, ker pa na njem nij nič osobitega našel, skril se je zopet za svojega „papa“. — Neždanovu bilo je tako neugodno, kakor oni dan v gledališči. Valentina Mihajlovna ga je prijazno vzprejela, ter mu nekakšno ljubeznivost rekla, katere pak on niti razumel nij in tudi nič odgovoril nij; samo opazil je, da je ona svojega moža z bistrim očesom gledala . . .

Pri Kolji spodtikal se je nad svetečimi se, pomadiziranimi lasmi; ko je Kolomejceva zapazil, mislil je sam pri sebi: „To je nacifran bedak!“ — ostalih niti pogledal nij. Sipjagin se je nekatere krati ponosno ogledal, baš ko da „svoje“ motri; pri tej priliki izgledal je z dolgo svojo brado in ozko glavo, jako čudno. Naposled ukazal je slugi z močnim kljubu dolzega potovanja nehripavim glasom: „Ivan! vodi gospoda učitelja v zeleno sobo in nesi njegov kovčeg tja!“ — potem rekel je Neždanovu, da se naj zdaj spočije, uredi in preobleče, ter da je obed točno ob petih. Neždanov se je naklonil in odšel za Ivanom, ki ga je v zeleno, v drugem nadstropji ležečo sobo vodil.

Celo društvo šlo je zdaj v salon. Tam so se še jedenkrat pozdravili; — naposled prišla je še stara, uže na pol slepa dojiteljica Sipjaginoва, da tudi svojega gospoda pozdravi. Tej dovolil je Sipjagin z ozirom na njeno starost, da mu roko poljubi. — Potem poslovil se je za nekoliko časa od Kolomejceva in s svojo soprogo v spalnico odšel.

Visoka in lepa soba, v katero je bil sluga Neždanova odpeljal, imela je okno na vrt. Ta so bila odprta in lehak veter majal je bele preproge, ki so se napele ko jadra. Na stropu brlel je miloben odsev zapadajočih solnčnih žarkov, cela soba napolnjena je bila s čistim pomladanskim zrakom.

Neždanov rekel je slugi, da sme oditi, potem izložil je iz kovčega svoje stvari in se preoblekel. Pot ga je bil utrudil; dva dni neprestano s povsem tujim človekom v društvu biti, — v katerem je o vsakovrstnih, često banalnih stvareh govoriti moral — je njegove živce vznemirilo. Nekaj bridkega, naj si bode to dolgočasnost ali jeza, polastilo se je njegovega srca; on se je nad tem jezil, ali bol vendar nij nehala.

Stopil je k oknu in gledal na vrt. Bil je to vrt, ki so ga še pradedje nasadili — na to stran Moskve nij več takšnih vrtov videti.

Široki platô necega holmca, na katerem je bil vrt, razdeljen je bil uže po naravi v štiri dele. Dve sto korakov pred hišo zavzimal je rožni vrt s svojimi s peskom posutimi poti in gredicami, posajenimi z raznimi drevesi in rožami. Na levi strani razprostiral se je od hlevov do pota sadni vrt, na katerem je bilo mnogo sadnih dreves, a baš nasproti hiše nasajen je bil krasen lipov drevored, ki se je širil do velike ceste. Na desni strani videl se je vozni pot, a na obeh njegovih straneh nasajena so bila visoka drevesa; izza kupa bréz bliščela je streha velike vrtne hiše.

Prve spomladi gorkota prebudila je speče rožice; ves vrt je cvetel. Nadležnih poletnih mušic še nij bilo; mlado listje ščebetalo je rahlo in tu in tam oglasil se je kakšen ščinkovec; tudi grlice sedele so po drevesih; sem ter tja čulo se je tudi kukavičino kukanje. Na drugi strani potoka, mlin gonečega, vpile so kavke, da bi človek mislil, kmet-
skih vozov kolesa tako cvilijo. Nad vzbujeno naravo

plavali so beli ali svetlo sivi oblaki, ki so izgledali ko velike ptice s širokimi prsmi. Neždanov se je oziral, slušal in čisti zrak po odprtih mrzlih ustnicah v sé srkal . . .

In srce postalo mu je laglje; mir in pokoj je v njem zavladal.

Mej tem govorilo se je spodaj v spalnej sobi tudi o njem. Sipjagin pripovedoval je svojej ženi, kako se je ž njim seznanil, kaj mu je knez G. o njem povedal in kako sta se na potu zabavala.

„Bistra glava“! poudarjal je Sipjagin, „ki ima mnogo znanja. Istina, da je pristaš „rudečih“, toda, saj veš, kaj to pri meni znači; ti ljudje so vsaj slavohlepni. Vrhcu tega je Kolja še premlad, da bi ga on zapeljal.“

Valentina Mihajlovna poslušala je svojega moža pazljivo, a ustnice nabrane so jej bile v prijazen in ob enem nekoliko zaničljiv smehljaj. Videlo se jej je, da nje seigneur et maitre, inace tako soliden mož in visok uradnik vender še časih kakšno bedarijo napravi, baš kakor da je dvajset let star. Pred zrkalom v belej srajci stojé, češljal se je na anglešk način z dvema krtačama, a Va-

lentina Mihajlovna sedela je na malem turškem počivalniku ter mu o raznih hišnih stvaréh govorila; da papirnica nij več takšna, kakeršna bi imela biti; da je treba družega kuharja; da je v vaškeji cerkvi apno raz stene padlo; o Marijani; o Kolomejcevu . . . Mej njima vladalo je popolno sporazumljenje; živela sta v ljubavi in slogi in ko jo je Sipjagin po završeneji toileti za nje roko prosil, dala mu je obe ter se ljubeznivo in ponosno nasmičala, ko jej je on jedno za drugo poljubil. Čuvstvo, ki ja je navdajalo, bila je sreča, akopram je imela ona oči, ki bi jih Rafael vesel bil, a on navadne oči svetnega tajnika.

Točno ob petej uri šel je Neždanov k obedu, h kateremu se pa nij pozivljalo z zvonom nego s kineškim „gongom“. — Celo društvo zbrano je bilo uže v salonu.

Sipjagin pozdravil je Neždanova zopet iz visocega svojega zavratnika ter mu odkazal sedež mej teto Ano Saharovno in Koljo. Teta bila je stara devica, sestra Sipjaginovega pokojnega očeta; duhtela je vedno po kafri ko stara obleka, ki je dolgo v omari ležala, ter je bila nemirne nravi. V hiši

figurirala je kot nekakšna pazilka malega Kolje; nje grbavi obraz izraževal je nezadovoljnost, da so mej njo in Koljo posadili Neždanova. Kolja oziral se je s strani na svojega novega sosedu; dečko uganil je koj, da je učitelj v zadregi, saj nij skoro nič jedel ter vedno na svoj krožnik gledal. To je bilo Kolji drago; do tega trenutka se je bal, da bode novi učitelj strog. Tudi Marijana pogledala je nekaterekrati skrivno na Neždanova.

„On izgleda kot dijak“, mislila je ona, „a mej ljudmi še nij živel; obraz njegov je pak interesanten in barva njegovih las je tako originalna, ko onega aposteljna, ki ga italijanski slikarji skoro vedno z rudečerujavimi lasmi slikajo, in — roke ma čedne.“ Sploh so vsi navzočni novega gosta gledali, ali ga za sedaj pustili v miru. On je to dobro čutil, ter s tem nekako zadovoljen bil, ali se vender nad tem jezil, dasi sam nij vedel zakaj. Pri obedu govorila sta Kolomejcev in Sipjagin skoro sama; menila sta se o okrajnem zboru, o guvernerji, o potnih davkih, o svojih kmetov odkupovanji, o znanih prijateljih v Petrogradu in Moskvi, o liceji gospoda Katkova, ki je baš tedaj zaslulo, o

težavah delavce dobiti, o Bismarku, o vojski l. 1866 in naposled o Napoleonu III., katerega je Kolomejcev „prebrisanim“ človekom nazval. Mladi kamerjunker razkril je tu vrlo retrogradivne nazore ter svoje blebetanje s tem završil, da je necega, njemu znanega gospoda napitnico ponavljal: „Jaz napijem jedinim principijem, katere pripoznam: batini in Rödererjevemu šampanjcu!“

Valentina Mihajlovna se je namrgodila in rekla, da je citat vsakako „de très mauvais goût“. Sipjaginovi nazori tu razkriti, bili so jako liberalni; z nekaterimi opazkami, mimogredé povedanimi, ovrigel je Kolomejceva, da, se celo malo iz njega šalil.

„Vaša bojazen emancipacije, dragi Semeon Petrovič“, dejal je Sipjagin, „spomina me neke razprave, ki jo je naš velečislani in dobri Aleksej Ivanič Tveritinov l. 1860 pri vladi vložil ter v vseh salonih v Petrogradu čital. Osobito zanimljiv je bil ta-le stavek „osvobojeni naš kmet stopal bode gotovo z bakljo v roci po domovinskih tleh“. In kako je dobri naš Aleksej Ivanič z napihnenima licema in svojimi malimi usti kričal besede: baklja!

baklja! — No, kmetje so osvobojeni . . . a kje so kmetje z bakljami v roci?“

„Tveritinov“, odgovoril je Kolomejcev nezadovoljno, „se je samo v toliko zmotil, da teh bakelj ne nosijo naši kmetje, nego drugi ljudje!“ —

Pri teh besedah pogledal je Neždanov nasproti sedečej Marijani na oči in ona isto tako njemu. A ta pogled preveril je Neždanova, da sta oba, ta temnogleda devojka in on sam, jednih nazorov. Ko mu jo je Sipjagin predstavil, nij nobenega utiska nanj naredila; zakaj se je tedaj baš na njo ozrl? Koj na to stavil si je tudi sam vprašanje, nij-li sramotno, tako mirno sedeti in slušati razvijanje takšnih nazorov, ter s svojim molčanjem drugih misel, da je on istih nazorov ko pripovedovalec, potrditi.

Neždanov pogledal je drugič Marijano in videlo se mu je, da iz njenih očes svojemu vprašanju odgovor čita: „Čakaj še malo . . . zdaj še nij čas zato . . . tudi nij truda vredno . . . kesneje; pri-like bodeš še dosti imel.“

Misel, da ga ona umeje, bila mu je draga. Slušal je zopet razgovor . . . Valentina Mihajlovna, ki je zdaj govorila, se je še bolj svobodno, še bolj

radikalno izražala, kot nje soprog. Rekla je, „da ne razume, nikakor ne raz-u-me, kako more mlad in omikan človek takšne zastarele stvari ponavljati!“

„Jaz sem“, rekla je naposled, „uverjena, da so to samo fraze, ki jih tu okolo sebe sipate! Kar se pak vas tiče, Aleksej Dimitrič“ — rekla je vrlo ljubeznivo Neždanovu, ki se je začudil, da ona uže njegovo ime zna — „to znam, da se z gospoda Kolomejceva nazori ne zlagate. Boris povedal mi je, o čem sta se na potu razgovarjala.“

Neždanov je zarudel, se nad svoj okrožnik pripognil in nekoliko nerazumljivih besed mrmral; v zadregi nij bil več, samo navajen nij bil, v takšnem društvu govoriti. Gospa Sipjaginoва se mu je še zmirom prijazno smijala, ko je nje mož s svojim protektorskim obrazom začel svojo soprogo zagovarjati, Kolomejcev pak stisnil je mej nos in obrvi svoj monokle ter v studenta zijal, ki nij bil njegovih „nazorov“. Toda s tem Neždanovu imponirati, bilo je jako težko. Uspeh Kolomejcevljeve operacije bil je baš obraten: Neždanov jel je prevzetnega aristokratičnega uradnika motriti: isto tako, kakor je takoj uganil, da mu je Marijana prijateljica, isto tako

uganil je, da mu je Kolomejcev sovražnik! Tudi Kolomejcev občutil je nekaj sličnega; del je svoj monokle izpred očíj ter se hotel zaničljivo nasmehljati . . . ., kar se mu pak nij posrečilo; jedina teta Ana Sabarovna, ki ga je na tajnem visoko čislala, bila je v mislih njegovih nazorov ter se še bolj nad novim gostom, ki se je mej njo in Koljo urinil, razljutila.

Obed bil je kmalu gotov. Društvo šlo je na teraso, da popije ondukaj črno kavo; Sipjagin in Kolomejcev užgala sta si smodke; prvi ponudil je tudi Neždanovu pravo regalijo, katere pak poslednji nij vzprejeti hotel.

„Ah, da“, vzkliknil je Sipjagin, „pozabil sem bil, da vi samo lastne svoje cigarete pušite.“

„Čuden vkus!“ pomrmral je Kolomejcev na pol glasno.

Skoro da je Neždanov svojo jezo izrazil; vendar se je zadržal.

„Razlika mej regalijo in cigareto mi je dobro poznana, samo hvaležen nečem nikomur zanjo biti.“ Svojemu sovražniku zabeležil je to novo nedostojnost v „debet“ računske knjige.

„Marijana!“ rekla je najedenkrat gospa Sipjaginoва; „zavoljo novega gosta našega lehkó kadiš. — Saj v vaših krogih, tako se mi je pripovedovalo — tudi vse mlade dame pušijo, je-li?“ dodala je, obrnivši se k Neždanovu.

„Uprav tako je“, odgovoril je Neždanov. Bila je to prva beseda, ki jo je z gospo govoril.

„No, jaz pak ne pušim“, je rekla ona in ga z žametnimi svojimi očmi ljubeznivo pogledala. „Jaz sem za modo zaostala.“

Počasi, ravno ko da hoče s tem teto srditi, vzela je Marijana svojo cigareto iz žepa, jo z žveplenko užgala in začela pušiti. Tudi Neždanov vzel je cigareto ter Marijano ognja prosil.

Bil je to krasen večer. Kolja in teta šla sta na vrt; društvo pak ostalo je še celo uro na terasi, da čisti zrak uživa. Razgovor postal je živahen . . . . Kolomejcev napadal je književnost; tudi tu izkazal je Sipjagin svojo liberalnost, zagovarjal je neodvisnost književnosti, dokazal njeno potrebo, omenil celo Chateaubrianda, kateremu je car Aleksander I. dal red sv. Andreja! Neždanov se nij v razgovor mešal. Gospa Sipjaginoва pogledala ga je z začudenjem, da

se nič ne oglasi, a to je bilo ob enem odobravanju njegove skromnosti.

K čaju šli so zopet vsi v salon.

„Pri nas“, dejal je Sipjagin Neždanovu, „pri nas je grdi običaj, na večer igrati in sicer prepovedano stukólko. Ali ne verjamete? Vas dakako ne vabim, da se je udeležite . . . toda, ne bi li Marijana tako prijazna bila in nam na klavirji kaj svirala. Vi gotovo glasbo ljubite — kaj?“

Ne čakajoč Neždanovljevega odgovora vzel je karte v roko.

Marijana sela je h klavirju in svirala, ni dobro ni slabo, nekatere Mendelsohnovih „Pesnij brez besed“.

„Charmant, charmant, quel touche!“ vzkliknil je navdušeno Kolomejcev: njegovo odobravanje je pa le izviralo iz kurterije, resnično nij bilo; Neždanov pa o glasbi nij čisto nič razumel.

Mej tem seli so gospod Sipjagin s soprogo, Kolomejcev in teta k mizi pripravljenej za kartanje . . . Kolja prišel je lahko noč voščit in dobivši blagoslov svojih roditeljev popil je še namestu čaja veliko kupico mleka ter potem odšel. Otec mu

je še rekel, da se bodo jutri pri Alekseji Dimitriči lekcije začele.

Ko je na to Sipjagin videl, kako Neždanov brez dela v sobi sedi, ter iz same dolgočasnosti fotografije gleda, rekel mu je, naj svobodno spat gre, kajti od potovanja je baje vrlo utrujen.

Neždanov naklonil se je vsem ter odšel; pri vratih sešel se je z Marijano in zopet sta si pogledala na oči — in ta pogled potrdil je še bolj njijino misel, da sta oba na jednom polji vzrasla, akopram se mu ona nij zdaj nasmijala, nego celo obrvi ježno nabrala.

V njegovej sobi duhtelo je vse po rožah; pod njegovim oknom sedaj odprtim ležal je rožni vrt. Baš nasproti v goščavi oglasil se je v tem trenutku slavec: ponočno nebo, milo a nerazsvitljeno, se je nad temnimi vrhovi lip videlo sivo-rumeno, ker je baš mesec vzhajal. Neždanov užgal je luč; sivi nočni metulji prifrčali so v sobo, a veter, ki je v sobo pihnil, pognal jih je v brleči plamen.

„Čudno!“ mislil si je Neždanov, ko je uže v postelji ležal: „Gospod in gospa sta poštena, slobodoumna, celo uljudna človeka . . . a vender mi

je srce težko! — Ta kamerjunker . . . ali kar je . . . no, o pravem času bomo videli . . . Nij vredno sentimentalen biti!“

V tem trenutku jel je nočni čuvaj z desko tleči, ter svoje zategneno: „Po—zor!“ v tamno noč kričati.

Z nasprotne strani odgovoril mu je drug melanholičen glas isto tako zategneno „Pozor!“

„Vraga, tu sem ravno ko v kakšnej trdnjavi!“ mislil si je dremljajoč Neždanov.

Neždanov probudil se je rano v jutro, se oblekel in odšel v vrt, ne čakajoč prihoda sluge. Lep in velik je bil ta vrt, ter v najlepšem redu; najeti delavci snažili so z lopatami pota, a izmej zelenega grmovja bliščeale so rudeče rute, s katerimi so bile glave kmetskih deklet pokrite. Neždanov šel je do ribnika; megla je bila uže skoro povsem iznad njega izginila, samo sem ter tja ob bregu jo je še malo bilo. Solnce še nij visoko stalo, ter gladko površino ribnikovo zlatilo. Pet tesarjev delalo je na bregu, poleg katerega se je nov prijeten čoln zdaj na to, zdaj na ono stran zibal. Delavci govorili so malo in to le poluglasno; mirno in marljivo vršili so svoj

posel, povsod je bil red, redovito življenje. In glej, na jedenkrat stal je pred Neždanovim personificirani red v osobi posestnika gospoda Sipjagina.

Ta nosil je v to jutro dolgo suknjo in mnogo-bojno kapo; opiral se je na angleško bambus-palico in njegov novoobriti obraz svedočil je o veliki zadovoljnosti, šel je svoje posestvo inspiciirat. Ko je Neždanova zapazil, pozdravil ga je prijazno.

„Aha!“ mu je rekel, „vi ne pripadate onemu mlademu svetu, ki rad dolgo spi,“ — hotel je s tem Neždanova opozoriti, da je tudi on sam uže rano vstal. Ob osmih pijemo skupej čaj in zajutrujemo ob dvanajstih, ob desetih lahko Kolji ruski jezik tolmačite, ob dveh pa zgodovino. Jutri je 9. dan maja, in njegov god, torej ga ne bode treba učiti, za tega delj vas prosim, da še denes začnete.“

Neždanov pokimal je zadovoljno z glavo in Sipjagin poslovil se je od njega na francosk običaj ter veselo piskal in s palico mahal, ko je odhajal. Vse to nij kazalo, da je znamenit uradnik in dostojanstvenik, nege pošten, rusk country-gentleman.

Do osmih ostal je Neždanov na vrtu, ter se v senci starih dreves veselil, uživa je čisti zrak in slu-

šaje petje ptic, dokler ga nij „gong“ v hišo pozval, kjer je bilo uže celo društvo zbrano.

Valentina Mihajlovna bila je zopet jako ljubezniva proti njemu, v prelepej jutranjej obleki videla se mu je uprav krasna. Marijanino lice izraževalo je tudi ta pot strogost in srditost.

Uprav ob desetih učil je Neždanov v navzočnosti Valentine Mihajlovne prvi pot malega Koljo; najprej vprašala je Neždanova, če ga njena navzočnost ne moti, ter potem ves čas tiho in mirno sedela. Kolja izkazal se je razbornim dečkom; po prvem zadévanji vršila se je pouka jako dobro. Valentina Mihajlovna bila je z Neždanovim izvenredno zadovoljna ter se ž njim dolgo časa jako ljubeznivo zabavljala. Sicer je bil on še precej molčeč — a vendar ne več tako, kakor iz početka. Ona udeležila se je tudi druge lekcije o ruskej zgodovini. Z ljubeznivim smehom okolo ustnic je rekla, da v tem predmetu ona isto tako učitelja potrebuje, ko nje sin, ter tudi to uro mirno poslušala. Od treh do petih sedel je potem Neždanov v svojej sobi, pisal liste v Petrograd in se prilično dobro počutil; dolgočasnost in žalost ga nijsta več motili, njegovi

razdraženi živci so se umirili. Samo pri obedu bil je zopet ves nervozen, akopram nij bil Kolomejcev navzočen in gospa isto tako ljubezniva; da upravo to ga je srdilo. Vrhu tega opazil je tudi, da mu njegova soseda nij baš naklonjena, ker ga je vrlo ježno gledala, Marijana držala se je isto tako ozbiljno kakor poprej, a mali Kolja je uže povsem prijateljski okolo sebe suval. Tudi Sipjagin nij bil najbolje razpoložen. Bil je z ravnateljem svoje papirnice, vrlo dobro plačanim Nemcem, zelo nezadovoljen.

Začel je vse Nemce v obče psovati, ter dejal, da je do necih mej slavofilec, akopram ne fanatik in omenil necega Rusa, Solomina, ki izvrstno vodi papirnico, ne daleč ležečo, in s katerim bi se rad seznanil. Na večer prišel je zopet Kolomejcev, katerega posestvo je bilo od „Aršanova“ — tako se je zvalo Sipjaginovo posestvo — samo kakšnih deset vrst oddaljeno. Pripeljal se je tudi nek sodec, jeden onih posestnikov, katere je Lermontov v dveh verzih tako krasno karakteriziral:

„V zavratnik skrit in frak tja do petá;

Diskant in brke, ter zaspan pogled . . .“

Še nek drug sosed z otožnim obrazom in brez zob, a dobro oblečen, se je pripeljal; tudi okrajni

zdravnik, slab medicinec, ki se je pa s svojim znanjem bahal, bil je navzočen. Tako je na priliko rekel, da on neznatnega pisatelja Kukolnika stavlja nad Puškina, ker je v prvega spisih mnogo „proto-plazem“. Začeli so stukolko igrati; Neždanov šel je v svojo sobo, ter tamkaj čital in pisal do polunoči.

V drugi dan, 9. majnika, bil je Koljin god. Vsi so se v treh odprtih vozech, pri katerih so zadaj sluge stale, v cerkev peljali, akopram je do nje komaj četrť ure daleč bilo. Vse je bilo slovesno. Sipjagin nosil je svoj red, njegova soproga prekrasno bledosivo svilnato, v Parizu izgotovljeno obleko; — molila je iz knjižice v rudeč žamet vezane, zavoljo katere so se nekoji starci jezili; jeden teh se nij mogel zdržati, ter je svojega soseda vprašal: „Kaj za božjo voljo tu dela; ali je morda to kakšna knjiga, po katerej se čara?“ Rožin duh, s katerim je bila iz začetka cerkev napolnjena, pomešal se je s smradom novih kmetskih čevljev in nad tem valili so se gosti oblaki kadila!

Psalmisti in cerkovniki so pri altarji vrlo marljivo peli. S pomočjo tovarniških delavcev skušali so celo prirediti nekakšen koncert in to je zakrivilo,

da je vse navzočne skoro — krvav pot oblil. — Tenor — bil je to delavec Klim, imajoč sušico — začel je nenadoma brez podpore in v hromatičnem redu razne muzikalne figure delati; bili so to strašni glasovi! in vender, da je on utihnil — konec bi bilo vsemu petju . . . Stvar se je naposled srečno završila.

Otec Ciprijan, na oko vrlo dostojanstven pop, olepšan z „nabedrenikom“ in „kamilavko“, čital je iz necega sešitka vrlo brumno pripoved; žalibože dozdevalo se je vrlemu popu neobhodno potrebno nekoliko čudnih imen necih asirskih vladarjev v pripoved vplesti. Izgovarjanje teh imen ga je silno mučilo, akopram je s tem nekakšno seminarsko izobraženost izkazal. Neždanov, kateri uže dolgo v nobenej cerkvi nij bil, vstopil se je v kot, ne daleč od kraja, kjer so ženske stale. Te so ga le sem ter tja malo iz strani pogledale, se vedno križale in naklanjale, ter časih malim otrokom nosove brisale; zato so ga pa kmetska dekleta, v novih oblekah z raznim kinčem na čelu in kmetski fantje v srajcah z rudečimi rameni tembolj pazljivo motrili . . . Tudi

Neždanov jih je motril — in raznovrstne misli so mu prišle na pamet.

Ko se je služba božja, ki je dolgo trajala, završila, šlo je celo društvo, po Sipjaginu povabljen, v njegovo hišo, ter tam z drugimi ceremonijami vred zidove poštropilo, ter se potem vsedlo k zajutruku, pri katerem so se jako dostojno, a vrlo dolgočasno razgovarjali. Celo gospodar in njegova gospa, ki inace ob tem času nijsta nikdar zajutrkovala, jedla in pila sta nekoliko. Sipjagin povedal je naposled nekoliko jako dostojnih ali vender komičnih anekdot, ki so, s pomočjo njegovega reda z rudečim trakom, dosti prijeten efekt prouzročile, ter v otcu Ciprijanu probudile neko čuvstvo, sestavljeno iz hvaležnosti in občudovanja. Otec Ciprijan, mislé, da mu je dolžnost se zato hvaležnim izkazati, govoril je o svojem razgovoru z „arhirejem“, ko je ta njegov okraj obiskal ter vse duhovnike k sebi v mestni samostan pozval. „On je vrlo strog gospod,“ zagotavljal je Ciprijan svoje slušatelje; „najprej izpraševal nas je o občinah in tukajšnjih razmerah . . . potem nas je nekako izpraševal . . . Pri tej priliki vprašal je tudi mene: „Kdaj je praznik tvo-

jega krščenja?“ — „Jeden dan po Jezusovem oslavljenji,“ odgovoril se mu jaz. — „Hvalospev tega dne ti je gotovo znan?“ — „Kako da bi ga ne poznal?“ — „Daj, zapoj ga.“ — Začel sem torej takoj v cerkvenej naši slovenščini: „Ker si ti, o Kristus, naš gospod in izveličar na gori oslavljen . . .“ — „Stoj, kaj znači „oslavlјati“? — „Ta beseda pomeni,“ odgovoril sem jaz, „da je Kristus svoje učence hotel preveriti, da je res sin božji!“ — „Dobro!“ odgovoril je on; „evo ti malo to podobico v spomin.“ — Jaz sem pred njim pokleknil ter vzkliknil: „Hvala ti, vladika.“ . . . In tako vsaj nisem praznih rok od njega šel.

„Tega čestitega moža imam čast poznati,“ dejal je Sipjagin z nekim ponosom. „On je vrlo čestitljiv dušni pastir!“

„Vrlo čestit!“ potrdil je otec Ciprijan. „Samo dekanom moral bi menj verjeti.“

Pri tej priliki omenila je Valentina Mihajlovna šolo, ter popa opozorila na Marijano, bodočo učiteljico. Dijakon, šolski nadzornik in mož atletične postave z dolzimi lasmi, spominajočimi na rep kakšnega konja iz Orlovljevega hleva, hotel je svojo za-

dovoljnost z Marijanino namero izraziti, ali nij mislil, kakšen organ ima, ter se s takšnim basom oglasil, da je celo društvo in samega sebe prestrašil.

Kmalu potem odšla je duhovščina.

Dneva junak bil je Kolja v novej svojej suknji z zlatimi gumbami; dobival je darove in čestitke; na pragu hišnem in na stopnicah poljubljali so mu delalci iz tvornice, sluge, stare babe in kmetska dekleta roke; okolo mize, naložene s pirogi in steklenicami žganja, prepevali so in razsajali kmetje. — Kolja je bil zdaj v zadregi, zdaj zopet ponosen; boječ in vender vesel; zdaj držal se je svojih staršev, a kmalu zopet kam hitel. Pri obedu ukazal je Sipjagin šampanjca prinesti, ter predno je svojemu sinku napil, še govoril. Tolmačil je, kaj znači „državi služiti“ — in povedal, kateri pot naj „Nikolaj“, kakor ga je denes zval, hodi; potem kaj more od njega zahtevati: prvič — obitelj; drugič — stan njegov in društvo; tretjič — narod, da, gospôda moja, narod! četrtič — viada. Naposled, na vrhunci svojega govorništva, dal je, kot Robert Peel, jedno roko na rep svojega fraka; a pri besedi „znanost“ se je tako razpalil, da je svoj govor završil z latin-

sko besedo: „laboremus“, katero je tudi takoj na ruski jezik preložil. Na to hodil je Kolja s kozarcem v roki okolo mize, se očetu zahvalil in vse navzočne poljubil.

Zopet sta si Marijana in Neždanov nekaterekrat v oči pogledala. Oba čutila sta menda jedno ter isto . . . . ., govorila pa nijsta ni besedice.

V drugi dan začele so se zopet lekcije in življenje bilo je ono isto kot poprej.

Tako minul je jeden teden. Kaj je Neždanov čutil in mislil, o tem nas pouči odlomek iz njegovega lista, pisanega bivšemu svojemu sošolcu z gimnazije Silinu. Ta Silin nij živel v Petrogradu, nego v nekem daljnem gubernijskem mestu, pri bogatih sorodnikih, od katerih je bil povsem odvisen. Razmere njegove bile so takšne, da nij smel niti misliti več, da pride kdaj proč; vrhu tega bil je slaboten in boječ človek brez posebnega darú, ali izvenredno plemenitega srca. Za politiko se nij ni najmenj zanimal, le sem ter tja čital je kakšno knjigo, zaradi dolzega časa sviral je na flavto in se bal mladih deklet. Neždanova imel je strastno rad; takšna je bila njegova prav.

Nikomur nij Neždanov svojega srca tako razkril, kakor Vladimirju Silinu; kadar mu je pisal, vedno se mu je zdelo, da se z dobrim in intimnim prijateljem razgovarja, — ki je pa stvorenja drugega sveta, ali da se s svojo vestjo meni.

On si nij mogel misliti, kako bi pač s Silinom v jednom ter istem mestu živel. Gotovo bi njijino prijateljstvo ponehalo; bila sta si preveč nejednaka; ali pisal mu je rad, pisal mu je mnogo in odkritosrčne. Proti drugim nij bil — vsaj ne na papirji — čisto odkritosrčen, proti Silinu — vsikdar! Ta nij bil v pisanji veščak, pisal je kratko in slabim slogom. Neždanov pak nij potreboval dolzega odgovora: vedel je itak, kako željno njegov prijatelj vsako besedico čita, tako kot cestni prah dežne kaplje popije, da njegove tajnosti hrani ter, v svojej samoti žalostno živeč, samo zavoljo tega še dalje vegetira. Nihče na svetu nij znal za to prijateljstvo mej Silinom in Neždanovim, kateri je to za svojo najslajšo tajnost smatral.

„Stari mi prijatelj,“ pisal mu je Neždanov, „Ti, čisti moj Vladimir“ — tako ga je navadno zval in to po pravici — „čestitaj mi: kakor se konji v

spomladi na pašo ženó, tako sem tudi jaz iz hleva semkaj prišel, kjer se morem izpočiti ter nove moči zbrati. Pri nekem bogatem dostojanstveniku, Sipjaginu nazvanem, učim njegovega dečka, obedujem izvrstno — kakor še nikdar ne do zdaj — spim dobro in se po svojeji volji po krasnej okolici sprebaham; in kar je glavna stvar: za nekoliko časa znebil sem se petrogradskih svojih prijateljev; akopram sem se iz začetka strašno dolgočasil, je to uže prešlo in jaz se jako dobro počutim. Žalibože, moral bodem zopet iti in se v stari jarem upreči, to je, ker sem uprežen, moral bodem pošteno vleči (za tega delj dobil sem odpust!); — ali za zdaj smem se krasnega življenja veseliti in si trebušček malo zrediti ter naposled tudi verze zlagati, ako me ravno mika. Tako zvana „opazovanja“ odložil sem za boljše čase. Posestvo je dosti dobro urejeno, samo v tvornici nij vse tako, kakor treba, da je; kmetje, zdaj osvobojeni, so nepristopljivi; sluge — imajo neobično dostojne obraze, ali kakšni so v resnici, izvedel bodem kasneje. Hišni so ljubeznivi, liberalni ljudje, gospodar se rad uljudnega dela, jako uljudnega — a naposled govori strašno nabuhlo; inace je izobražen

mož! Milostiva gospa — je lepa kot slika ter vrlo prebrisana; ona vé, kaj hoče ter gleda človeka tako srpo — in ob jednom tako žametno mehko! Uprav, kakor da bi nobenih kostij ne imela. Jaz se je bojim; saj znaš kakšen kavalir sem v ženskem društvu! Tu je dalje še nekoliko pustih sosedov in neka stara osoba ženskega spola, ki me ne trpi . . . . Bolj pa, kot vsi ti vkupe me zanima neka mlada devojka, nekakšna družica, ali kaj; — Bog zna! kdo je — jedva sem ž njo nekoliko besedic govoril, ali preveril sem se uže, da je našega polja sad . . . .“

Na to opisal je Marijanino vnanjost in njeno obnašanje ter tako-le nadaljeval:

„Da je nesrečna, ponosna, polna samoljubja, malobesedna, a v prvej vrsti nesrečna . . . . o tem sem uverjen. Zakaj nesrečna — tega še do zdaj ne vem. Da je poštena — sem prepričan, a je-li dobra — to še nij dognano. Da, ali ima sploh povsem dobrih žensk v svetu — ako niso slučajno glupe? In, ali jih je v obče treba? — Toda — jaz poznam ženski svet vrlo slabo. Gospa Sipjaginoва te devojke ne mara . . . . a ona jej to vrača. Kdo izmej teh dveh žensk ima pravo na svojej strani — mi nij

poznano. Meni se vidi, da gospa Sipjaginova nijma prav . . . . . ker je z njo preljubezniva, a onej se obrvi od nervoznosti tresejo, ako s hišno gospo samo govori. Nervozna je silno; njej se po tem takem godi, kakor meni — samo na drug način.

„Brž ko se mi to malo razbistri. ti pišem . . .

„Kakor sem uže omenil, ona skoro nikdar z menoj ne govori; ali one besede, s katerimi se je do zdaj — vedno nenadejano — do mene obrnila, mi svedočijo, da je robate odkritosrčnosti in to se mi dopada. — Da, zdaj sem se spomnil: poroči mi vender, je li se ti pri tvojem sorodniku še tako slabo godi kot poprej in — ne misli se li on kmalu na oni boljši svet preželiti?

„Je-li si v „Evropskem vestniku“ čital članek o zadnjem pretendentu? Prijatelj, stvar vršila se je leta 1834.! Meni se te novine ne napadajo, njih urednik je konservativec; toda stvar sama po sebi je zanimljiva ter vzbuja različne misli . . . . .“

V drugej polovici majnika meseca bili so dnevi uže prilično vroči. Neždanov je bil s svojo zgodovinsko lekcijo gotov ter odšel skozi vrt v mladi brezni gozdek, katerega so pred petnajstimi leti tr-

govci kupili, izsekali in nove breze nasadili. Mala drevesca poganjala so prva peresca. Spomladanske trave vrhovi rili so skozi debelo odejo lanskega, zemljo pokrivajočega rumeno-rudečega in rujavega listja. Po celem gozdu so bile ozke steze. Pol ure hodil je Neždanov po gozdu, potem se je pak vse del na odsekano deblo nečega drevesa, okolo katerega je polno trsk ležalo. Uže nekaterekrati jih je zimski sneg pokril in spomladanska toplota zopet razkrila, a nihče jih nij zbral in odnesel. Neždanov sedel je s hrbtom proti jako senčnatem gozdnem delu. Mislil nij prav za prav nič, nego se udal spomladanskim čuvstvom, ki tudi v mladem in starem srci otožnost probudé . . . prsi vzdigajočo otožnost bodočnosti pri mladih ljudeh, pri starih ljudeh pekoča otožnost, da je uže vse minilo!

Najedenkrat čulo se je stopanje.

Koraki nijso bili samo jednega človeka — niti kmeta v čevljih ali škornjih, tudi ne bosonog ženske; morala sta dva biti, ki sta tu hodila počasi . . . ženska obleka je šumela.

Oster mošk glas rekel je v tem hipu:

„Dakle je to poslednja vaša beseda? . . . Nikdar?“

„Nikdar!“ odgovoril je drug, žensk, Neždanovu poznan glas — nekoliko trenutkov potem stopila je iz goščave Marijana v društvu necega, Neždanovu nepoznanega moža, s črnimi očmi in jako temnim obrazom.

Zapazivši Neždanova — ustavila sta se oba — ta je bil pak tudi tako osupnen, da z obrobka, na katerem je sedel, niti vstal nij . . . Marijana zarudela je do las — potem pak nabrala je ustna v zaničljiv nasmeh . . . Komu na ljubo je to storila — morda se je sramovala, — ali je bilo morda Neždanovu namenjeno — nij znano.

Nje spremljevalec pak nagrbančil je srdito svoje čelo, njegovi nemirni očesi bliščeli sta skoro da rečem grozno.

Pogledal je svojo spremljevalko in ona njega — po tem ubrala sta oba nemirnim korakom pot pod noge ter odšla od Neždanova, kateri jima je z začudenim pogledom sledil.

Pol ure potem vrnil se je on v svojo sobo in, ko je gong zadonel, vstopivši v obedno sobo, našel

ondukaj onega črnookega nepoznanca, katerega je bil prej v gozdu videl.

Sipjagin predstavil ga je Neždanovu kot svojega beau-frère, a brata njegove soproge — gospodina Sergeja Mihajloviča Markelova.

„Gospoda, prosim vaju, ljubita se in bodita si prijazna!“ rekel je Sipjagin s svojo bahato dvorljivostjo, ter se raztreseno nasmijal.

Markelov se je molčé naklonil; Neždanov isto tako . . . . Sipjagin stopil je v stran in z ozko, malo svojo glavo pokimal, kakor bi hotel reči: Seznanil sem vaju, ako si pa hočeta naklonjena biti, ali se ljubiti, mi je vse jedno.

Zdaj pristopila je tudi Valentina Mihajlovna ter ja še jedenkrat predstavila ter se z neobično ljubeznivim smebljajem, ki se je ko na zapoved okolo njenih ustnic nabral, s svojim bratom razgovarjati začela.

„Kaj pa je to, cher Sergej,“ rekla je ona, „ti si nas menda povsem pozabil! Celo k godu malega Kolje te nij blizu bilo. Ali si si morda zopet kaj novega dela naložil? — On uvaja pri svojih kmetih, ne vem uže kakšen nov red“ — dejala je Než-

danovu — „nekaj čisto posebnega; njim prepušča tri četrtine sveta, njemu pa ostane jedna četrtina, a vrhu tega še misli, da si je preveč pridržal.“

„Sestra moja se šali,“ dejal je Markelov Neždanovu, „toda prav ima, ako reče, da če jeden človek četrtino tega dobode, kar je vlast več stotin ljudij, ta dobi preveč.“

„Ali ste, Aleksej Dimitrič, uže kedaj opazili da se jaz šalim?“ vprašala je gospa Sipjaginoва našega znanca z isto prijaznostjo v očesu in glasu.

Ta ni znal, kaj bi odgovoril; — v tem hipu prijavili so, da je prišel Kolomejcev in nekoliko trenutkov pozneje prišel je upravnik ter z nosnim glasom gostôlo k obedu pozval.

Nehoté ozri se je Neždanov pri obedu nekaterekrati na Marijano in na Makelova. Sedela sta jeden poleg drugega in gledala pred-sé, s stisnjenimi usti, in tamnim, osornim, ako ne jeznim obrazom. Osebito se je pak Neždanov čudil, da je Markelov brat gospe Sipjaginove — tako malo sta si bila podobna.

Samo v tem bila sta si slična: imela sta oba jako rujavo kožo; toda v Valentini Mihajlovnej de-

lala je ta boja kože nje roke in ramena še divnejša; — v njenem bratu izpremenila se je ta boja v ono, katero olikani ljudje imenujejo bronovo, v katerej pak pravo rusko oko veliko sličnost z barvo novih škorenj najde. Vrh tega imel je Markelov kodrave lase, kljukast nos, debela ustna, suha lica, izsušeno telo in žilave roke. Sploh bilo je v njem vse žilavo in izsušeno, njegov glas doneč, govor oster, v kratkih, raztrganih stavkih; pogled mu je bil temán — izgledal je kratko povedano: ko prav srdit kolerik. Pri mizi, jedel je le malo, delal je skoro ves čas kroglice iz kruha, in sem ter tja pogledal na Kolomejceva, ki se je bil ravno iz mesta povrnil, kjer je gubernatorja obiskal in ž njim o nekej zanj vrlo važnej stvari, o katerej pa še do zdaj niti črhnil nij, govoril in zdaj gubernatorja v zvezde koval.

Sipjagin ga je tudi zdaj, kakor vedno, pošteno obrisal; smijal se je pak vender zavoljo Kolomejcevljevih anekdot ter dobre volje rekel: „qu'il est un affreux réactionnaire.“

Kolomejcev zagotavljal je svoje slušatelje, da se mu priimki; katere dadó kmetje — „oui, oui! les

simples mongiks“ — odvetnikom, prav dopadajo. Zovejo jih „bavkače in revsalce!“ „Bavkači in revsalci!“ ponavljal je navdušeno: „ce peuple russe est délicieux!“ — Nato povedal je, kako je nekoč, prišedši v neko šolo, stavil učencem vprašanje: „Kaj je to struthio camelus?“ — in ker mu nihče, niti sam učitelj nij mogel na to odgovoriti, vprašal je dalje: „Kaj pa je pytecijum?“ ter navel starega ruskega basnopisca verz: I Pyticij, slaboumni, predstavljač divjih živalij!“ . . . In tudi na to mu nihče odgovoril nij. — Zdaj naj pa še kdo za ljudske šole govori!“

„Dozvolite mi,“ rekla je Valentina Mihajlovna, „jaz v istini ne vem, kakšna stvorenja so to.“

„Milostljiva gospá!“ vzkliknil je Kolomejcev, „vam takšnih stvari niti treba nij znati.“

„Za Boga, čemu je pa potem to ljudstvu znati treba?“

„Bolje je, da se kaj tacega nauči, nego da kaj o Proudhonu ali celo Adamu Smitu kaj čuje.“

Tu izjavil se je zopet Sipjagin veleč, da je Adam Smit jeden največjih mislecev, in da bi vrlo koristno bilo, ako bi se človek njegovih principij . . . (tu nalil si je kupico vina, zvanega château

d' Iquem) uže z materinim mlekom . . . (pri teh besedah duhal je vino) . . . nasesal. — Zdaj izpil je kozarec. Kolomejcev storil je isto tako ter potem vino jako hvalil.

Markelov se niti zmenil nij za besedičenje petrograškega kamerjunkerja ter damo, nekaterekrati Neždanova začudeno pogledal. Skoro da je, igrajoč se s kroglicami iz kruha, jezičnega gosta v nos zadel . . . .

Sipjagin brigal se je malo za svojega svaka; tudi Valentina Mihajlovna nij ž njim govorila; — videlo se je, da ga oba, gospod in gospa, smatrata posebnežem, katerega ne kaže razsrditi.

Po obedu šel je Markelov v biljardno sobo, da popuši lulo tabaka, Neždanov je pak šel v svojo sobo. Na hodniku srečal je Marijano. Hotel je mimo nje iti, ali ona ga je ustavila.

„Gospod Neždanov,“ povzela je zvenečim glasom — „naposled mi je vse jedno, kaj o meni mislite; ali vender mislim, da je . . . da je . . . (pravi izraz jej nij prišel na pamet) dostojno vam reči, da, ko ste me denes z gospodom Markelovim v gozdu videli . . . Recite mi, ali niste si mislili: zakaj sta

prišla oba tako v stisko in čemu sta semkaj prišla; gotovo k rendez-vousu?“

„Res, nekako čudno se mi je videlo . . . .“ začel je Neždanov.

„Gospod Markelov,“ segla mu je Marijana v besedo, „me je snubil — a jaz sem mu odrekla. To je, kar sem vam hotela reči; in zdaj . . . zdravstvujte . . . In — mislite o meni, kar koli vam drago.“

Obrnila se je od njega ter brzim korakom po hodniku odšla.

Neždanov vstopil je v svojo sobo, sédel k oknu in tu dolgo ves zamišljen sedel. „Kako čudna je ta devojka — čemu ta neprošena odkritosrčnost? Kaj neki to poméni? — Je-li to morda želja, originalna biti — ali bahanje — ali ponos? Skoro gotovo je ponos! Neiznosljivo jej je najmanje sumičenje. — Misel, da bi utegnil kdo o njej krivo soditi, jo muči. — Čudno dekle!“

To so bile Neždanovljeve misli; zdolej na terasi se je pa o njem govorilo — in vse mogel je on zgorej slišati.

„Moj instinkt,“ zagotavljal je Kolomejcev svoje slušateljce, „moj instinkt mi veli, ta je — jeden

rudečih. Za dobo ko sem bil uradnik za osebno važne posle pri generalnem gubernatorji v Moskvi — avec Ladislav — sem se jako izvežbal v spoznanji teh rudečkarjev. Vse po svojem instinktu! Pri tej priliki povedal je Kolomejcev kot à propos, da je v bližini Moskve necega staroverca, katerega je policija dolgo iskala, baš tedaj za peto prijel, ko je hotel skozi okno bajte uiti . . . . Lopov sedel je povsem mirno do slednjega trenutka na klopi!“

Kolomejcev pozabil je samo dodati, da oni isti sivolasi staroverec od trenutka, ko so ga temnico posadili, nij ničesar več jesti hotel ter gladu umrl.

„Novi vaš učitelj,“ nadaljeval je Kolomejcev strastveno, „ta je brez dvojbe — rudečkar! Ali ste opazili, da on nikdar prvi ne pozdravi?“

„Jaz ne vem, čemu bi baš on prvi pozdraviti moral?“ dejala je gospa Sipjaginoва. „To se mi od njega celo dopada.“

„Jaz sem gost v onej istej hiši, v katerej on služi,“ vzkliknil je Kolomejcev, „kjer on služi, za novce, comme un salarié . . . . Torej sem jaz več od njega — torej me mora on prvi pozdraviti.“

„Kaj pa še, moj dragi,“ umešal se je Sipia-
gin v pravdo. „Vse, kar ste tu govorili, izgleda
precej starinsko. Jaz sem samo njegovo delovanje
kupil, on sam je sloboden ko prej.“

„On neče vajat čutiti,“ jezil se je Kolomej-
cev, „le frein! Vsi rudečkarji so takšni. Kakor sem
vam uže rekel, jaz te gospode poznam. Samo moj
prijatelj Ladislav se more z mano meriti. Da pride
ta gospodič, vaš učitelj, v moje roke, jaz bi ga dru-
gače držal! Da, da in še kako! Čisto drugače bi
piskal . . . in kako ponižno bi se mi odkril . . .
veselje bi ga bilo gledati!“

„Lump! Bahač!“ je Neždanov baš hotel za-
vpiti — kar so se vrata odprla in vstopil nij nihče
drugi nego Markelov.

Neždanov je vstal, hoteč mu nasproti iti; Mar-
kelov pak je pristopil brez pozdrava k njemu in ga
vprašal, je li on Aleksej Dimitrič Neždanov, dijak
petrogradskega vseučilišča?

„Da, to sem jaz,“ odgovoril je Neždanov.

Zdaj potegnil je Markelov iz svojega žepa raz-
pečateno pismo. „Od Vasilija Nikolajiča,“ rekel je
pazljivo in tiho.

Neždanov prečital je pismo. Bilo je to nekakšna okrožnica, v katerej se je nje izročitelj, Sergej Markelov, kot „jeden naših“ predstavil; in nadalje govorilo se je tu o potrebi skupnega delovanja in o načrtu, kako naj se to vrši. List pisan je bil mej drugimi tudi Neždanovu kot zanesljivemu človeku.

Neždanov segel je Markelovu v roko, ga prosil, da sede ter to tudi sam storil. Markelov užgal si je cigareto in Neždanov isto tako.

„Ali ste že priliko imeli se s tem ali onim tukajšnjih kmetov seznaniti,“ vprašal je naposled Markelov.

„Ne, do zdaj še ne.“

„Kako dolgo ste pa že prav za prav tu?“

„Dva tedna.“

„In . . . . imate li mnogo dela?“

„Nič preveč.“

Markelov se je nekoliko srdito nakašljajal.

„Hm! Narod je tu jako zaostal,“ začel je zopet Markelov; „strašno je neveden. Treba ga poučevati. Tudi je vrlo siromašen — a nikogar nij tu, ki bi mu uzroke tega siromaštva raztolmačil.“

„Prejšnjim kmetom vašega svaka se ne godi ravno slabo, vsaj kolikor sem jaz videti mogel,“ dejal je Neždanov.

„Moj svak je premetena glava; on zna ljudi — slepariti. Tukajšnjim kmetom se res ravno slabo ne godi, a to zavoljo tega ne, ker ima on tvornico. A tu je kraj, kjer treba delati! To je kot kakšno mravljišče! — Ali imate kaj knjig seboj?“

„Da — toda le malo.“

„Jaz vam jih pošljem. Kako da niste, prišedši semkaj, na to mislili?“

Neždanov nij ničesar odgovoril, a Markelov je tudi utihnil in tabačen dim skozi nos spuščal.

„Kako prost človek je ta Kolomejcev,“ rekel je najedenkrat Markelov. „Pri obedu obšla me je misel vstati in temu gospodu nesramno fizijognomijo malo pogladiti drugim v svarilo. O pravem času palo mi je pa še na pamet, da zdaj še nij prava prilika bedakom zavoljo njihovih neumnih govorov glave mehčati; zdaj je čas, da jih zaviramo, da kakšne bedarije ne naredo.“

Neždanov prikimal je z glavo. — Markelov upalil si je drugo cigareto.

„Mej vsemi posli je samo jeden, ki kaj vredi,“ začel je zopet Markelov; „to nij vaš sluga Ivan, ta nij nič, nego Ciril, ki je pri buffetu. (Ta Ciril bil je velik pijanec.) Samo tega ne izpustite iz rok. Prebrisana glava — toda zdaj ne smemo preveč izbirljivi biti! — Kako se vam moja sestra dopada?“ dodal je najedenkrat, ter povzdignil glavo in svoje rumene oči srpo v Neždanova uprl. „Ona je vender še nekohko bolj premetena nego moj gospod svak. Kaj mislite o njej?“

„Kaj bi mislil? Ona je jako prijetna in ljubzniva ter vrhu tega res uprav krasna.“

„Hm! Kako nežno se vi petrogradski gospodiči izrazujete . . . Jaz se kar čudim! — No, in kako se vam . . .“ stavka nij završil, nego čelo sruto nagrbnil, a obraz postal mu je ves črn stoprav za nekohko trenutkov je zopet rekel: „Vi-um, da imava se o mnogocem govoriti. Tu je pa to nemogoče; vrag naj zna, ako za temi ali onimi vrati kdo ne slusa! Zuate kaj. Denes je sobota, jutri torej malega mojega nečaka ne bodeite poučevali; je-li?“

„Jutri popoldne imam samo malo repeticijo ž njim.“

„Repeticijo! Ravno kot v gledališči. To besedo si je gotovo moja ljubezniva sestra izmislila. No, meni je vse jedno. Ako vam je drago, se koj zdaj peljava na moje posestvo samo kacic deset vrst od tu oddaljeno. Konji moji so izvrstni, ko veter bežé, vi ostanete pri meni čez noč in predpoludne, a popoldne vas do tretje ure semkaj pripeljem. Hočete-li?

„Hočem,“ mrmral je Neždanov, ki je bil, odkar je Markelov prišel, ves razburjen. Nenadejano približanje Markelovljevo ga je delo v stisko. Čutil je, da je novi njegov znanec samo borniran, a brez dvojbe pošten in značajan mož. Spominal se je tudi one dogodbe v gozdu in nepričakovanega razjasnenja Marijaninega.

„To je lepo!“ dejal je Markelov. „Pripravite se hitro, jaz bodem ukazal, da se konji uprežejo. Saj vam menda ne bode treba slavno gospodo dovoljenja prositi?“

„Jaz jim bodem stvar samo prijavil, kajti da bi se jaz odpeljal, a jim tega ne rekel, bi nespodobno bilo.“

„Bodite brez skrbij; ta posel vam opravičim jaz,“ povzel je brzo Markelov besedo. Ti sedé pri kartah in se ne bodo za vašo odsočnost niti zmenili. Moj svak bi rad kazal, kakor da je kakšen velik državnik — a vender ne zna nič družega, nego se izvrstno kartati. No, prvi ne bi on bil, ki je tem potom obogatel! Torej pripravite se!“

Markelov je odšel, a za jedno uro drdral je po ravnej cesti brzo ko veter tarantas, v katerega so bili upreženi trije lisci s spletenimi grivami in repi. Neždanov sedel je poleg svojega novega znanca na velikem usnjenem sedeži sicer starega, a vrlo pripravnega voza, mali, debeli kočijaž pak naganjal je konje z nekakim ptičjim čivkanjem, katero se je vrlo neugodno slišalo. Bilo je uže skoro deset, ko so se odpeljali, ter mimo vasij, gozdov, polj in brezdnov, katere je polumrak kril, uprav leteli.

Markelovljevo malo posestvo, Borsenkovo zvano, obsezalo je kakšnih 800 oral sveta, ter dajalo 700 rubljev čistega dohodka. Posestvo oddaljeno od gubernijskega mesta samo tri vrste, Sipjagino vo pak sedem. Cesta v Borsenkovo šla je skozi mesto. Nova znanca sta jedva nekoliko besed izpregovorila, ko

sta uže prve, majhne, žalostno izgledajoče hiše, z na pol razpalimi krovi in nepravilnimi okni zapazila; kmalu na to drdral je tarantas po slabem kamene-nem tlaku gubernijskega mesta. Tarantas hotel se je zdaj na to, zdaj na ono stran zvrniti, a na desnej in levej vrstili so se nepraktično v dve nadstropji zidane, kamenene hiše trgovcev z visocimi vrhi, cerkve s stolpi in gostilne najnižje vrste.

Bilo je v sobotino noč; ceste bile so uže prazne — a v gostilnah in žganjarijah so se ljudje še ruvali. Hripava grla tulila so razne pesni in žalostni glasovi harmonik so se slišali do ceste, a iz odprtih vrat smrdelo je po žganju, da je bilo groza. Skoro pred vsako krčno stali so kmetjski vozovi, v katere so bili majheni dolgodelski konji z debelimi trebui upreženi.

Iz krčme stopi raztrgan, pijan kmet, z nezapeto suknjo, in staro kosmato kapo, ki je kot vreča izgledala; prišedši do voza, tipal je tam kakor da nekaj išče . . . iz druge krčme prišel se je suh tvornišk delavec s srajco na hlačah in bosonog, — čevlje moral je krčmarju zastaviti, — in jeden-

krat se je ustavil, si hrbet popraskal, vzdihnil in — se v krčmo vrnil . . .

„Žganje je močnejše nego naš mož . . .“ dejal je srditim glasom Markelov.

„Mož pije, da pozabi skrbi, oče Sergej Mihajlovič,“ dejal je kočijaž, ki je pri vsakej krčmi utihnul in se zamislil.

„Naprej!“ zavpil je jezno Markelov. Tarantas drdral je zdaj čez trg, kjer je po kislem zelji duhetelo, potem mimo hiše gubernatorjeve, pred katero je bilo nekoliko mnogobojnih stražnih hišic, nadalje mimo policijske hiše, čez boulevard kjer so nedavno drevored nasadili, a drevesca so se uže posušila, mimo trgovske hiše, kjer je polno psov bilo, kateri so se v lajanji in tuljenji skušali in naposled iz mesta ven. Tu došel je voz kmalu celo vrsto drugih vozov, katerih vsak je bil po enem konji vlečen. Zdaj, ko so bili naši znanci zopet v čistem zraku, tekel je voz po širokej cesti, ob katerej so vrbe rastle, da je bilo veselje.

Markelov, o katerem nam je tudi kaj povedati, bil je šest let starejši od svoje sestre. Odgojen je bil v topniškeji šoli, iz katere je izstopil kot

lajtnant; odpovedal se je službi zaradi nečega prepira s svojim šefom — nekim Nemcem. Od tega časa sovražil je vse Nemce, osobito pa na Ruskem rojene. Ta odpoved službi bila je povod, da se je tudi s svojim očetom razprl, katerega tudi potem do njegove smrti videl nij; po njem dobil je malo posestvo, kjer se je potem naselil. V Petrogradu shajal se je često z mnogimi najodličnejšimi pristaši napredne stranke, ter je pobožno slušal ter si na posled njihove nazore prisvojil. Čital je le malo in to samo o stvaréh tičočih se javnosti, osobito Hercena. Živel je kot Špartanec ali pa menih. Pred nekaterimi leti zaljubil se je bil v neko mlado dekle, ki ga je pa grozno prevarila; nevesta njegova zaročila se je z nekim adjutantom tudi — Nemcem. Zdaj črtil je Markelov vse Nemce in tudi vse adjutante. Skušal je spisati nekoliko člankov o slabostih ruskega topničarstva ali neimejoč darú za temeljito izvaževanje, nij nijednega članka završil. S svojo okorno pisavo zamazal je pa še vender mnogo velikih pol surovega, sivega papirja.

Markelov bil je svojeglaven, predrzen človek, ki nij niti kaj odpustiti niti pozabiti mogel; vedno

smatral se je razžaljenim, tudi če se je komu družemu krivica dogodila — in sposoben je bil za vse. Kratkoumen kakor je bil, gledal je zmerom le na jedno ter isto in česar nij razumel, to tudi zanj nij ekzistiralo; laž in zvijačo je pa mrzil. Z ljudmi višjih krogov bil je malobeseden in celo osoren; s prostimi ljudmi prijazen; s kmetom občeval je kakor z ljudmi svojega stanu. Ekonom bil je srednje vrste; ukrepal je vedno o raznih socijalističnih namerah, katere izvršiti je bil isto tako nesposoben, kakor je bil nesposoben izvršiti svoje članke o slabostih ruskega topničarstva. Sreče sploh nij imel — ni najmenj ne; uže v kadetnej šoli zvali so ga nesrečnežem. Istinit in odkritosrčen, strastven in nesrečen, bil je časih neusmiljen in krvolok, da bi tedaj zaslužil ime zveri — a pri drugej priliki bil je pripravljen brez obotavljanja sebe in svojo bodočnost žrtvovati.

Ko so se uže tretjo vrsto od mesta vozili, zavil je kočijaž v mali drevored trepetlik; zrak je bil mrzel, a napojen rožnim duhom, a nad njimi širilo se je nesvetlo nebó. Baš tedaj izšel je mesec, rudeč in širok kot bakren ščit.

Komaj je bil tarantas v gozd zavil, ustavil se je uže pred malo hišo, ki je zdaj mesec zakrila. Na sprednji strani nizke hiše razsvetljena so bila tri čtverooglata okna; vrata so bila odprta in nič nij kazalo, da se sploh kedaj zapró. Na dvorišči videla se je v polutemini visoka kibitka, pri katerej je bilo par belih konj upreženih; dva mlada, tudi bela psa prilezla sta Bog vé od kod, ter začela ne srdito, a glasno lajati. V hiši premikala se je luč; tarantas ustavil se je pred stopnicami in Markelov in Neždanov stopila sta iz voza.

„Zdaj smo doma!“ dejal je Markelov. „Našli bode še druge goste, katere dobro poznate, ali se jih ne nadejate. Samo izvolite vstopiti!“

Gosta, tako napovedana, bila sta stara naša znanca, Ostrodumov in Mažurina. Oba sedela sta v slabo meblovanaj sobi Markelovljeve hiše ter pri žalostno gorečej lučnici ól pila in tobak pušila.

Neždanovljev prihod ja nikakor iznenadil nij, kajti znala sta, da ga bode Markelov skušal seboj privesti; — tem bolj začuden je pa Neždanov bil.

Ko je vstopil, pozdravil ga je Otročumov, rekoč: „Dober večer želim, prijatelj!“ Mažurina

zarudela je do las in mu v roko segla. Markelov povedal je Neždanovu, da sta njegova znanca zavoljo „vkupnega delovanja“ iz Petrograda prišla, da ostane Ostrodumov v S. guberniji, da dela ondokaj propagando; Mažurina pak da pojde v K., kjer se ima z neko osobo sniti.

Markelov se je pri tej priliki brez povoda razsrdil, kajti nikdo mu nij oporekal. Z bliščečimi očmi grizeč si ustna, govoril je zamolklim, a jeznim glasom o tedanjih razmerah, o nujnej potrebi energičnega postopanja ter povedal, da je skoro vse pripravljeno in da samo strahopetci še o odlaganji govoré.

Videlo se je, da neče, odkar je slednjo nado priboriti si Marijano izgubil, na nobeno stvar več ozir jemati ter se le hitreje „dela“ lotiti. Njegov govor spominal je človeka na deblo, teslom obsekano: bil je brez lepih izrazov, kratek, oster — in srdit; jednolično tekale so mu besede čez bleda ustna ter spominale slušatelja na kratko hripavo lajanje starega psa.

Pripovedoval je, kako dobro on kmete v okolici in tvorniške delavce pozna, da je mej njimi

mного nadarjenih, vrlih ljudi, na priliko Jeremija iz Golopeckega, ki so pripravi in iti proti kateremu koli treba. Tega Jeremijo spominal je še nekatere krati. Vsak trenutek udaril je z desno roko ob mizo, a z levo roko mahal je po zraku. Te zarastene suhe roke, ti prsti, kričeči glas in bliščeči očesi naredile so velikansk utisek. Na potu je Markelov z Neždanovom le malo govoril; zdaj mu je žolč prekipel. Mažurina in Ostrodumov pritrdila sta mu s smehljaji, pogledi in kratkimi vzkliki; z Neždanovom se je pak nekaj čudnega vršilo. Iz začetka skušal je Markelovu ugovarjati; opomenil je, kaj bi nepremišljeno, prehitro začeto delo lahko škodilo; čudil se je, kako se je stvar tako hitro odločila, ne da bi prej narod na to pripravljen bil . . . A naposled jela je i njemu kri gorkejša postajati in začel je z nekakšnim obupanjem, s solznimi očmi ter kričečim glasom govoriti v onem duhu kot Markelov, da, še hujše. Težko je reči, zakaj: se je-li morda kesal, da nij v poslednjem času tako delal kot prej; ali se je nad samim seboj in nad vsemi ostalimi pristaši jezil; ali je hotel notranji glas zaglušiti; ali se celo pred novodošli mi pristaši izkazati?

Do ranega jutra trajalo je to posvetovanje: Ostrodumov in Mažurina sedela sta na svojih sedeh kot da sta privezana, a ni Markelov ni Neždanov se nij vsedel. Prvi stal je kot straža na enem ter istem mestu in se nij premaknil, drugi pak stopal je z nemirnimi, zdaj krajšimi zdaj daljšimi koraki po sobi. Govorilo se je, kaj je treba v bodoče storiti, kako ulogo bode kdo igral; nabrali so nekoliko majhnih knjig, rokopisov in listov ter jih zvezali; potem govorilo se je tudi o trgovci Goluškinu, imenovali so ga sicer neizobraženim, a vrlo delavnim človekom, o mladem propagandistu Kisljakovu, ki ima mnogo znanja, ali hoče vse prehitro delati ter si o samem sebi preveč misli; naposled izreklo se je tudi ime Solómin . . . . .

„Je-li to voditelj papirnici?“ vprašal je Neždanov, spomnivši se onega Sipjaginovega govora, kjer se je to ime izreklo.

„Oni isti,“ potrdil je Markelov, „s tem se morate na vsak način seznaniti; — vsakako je jako vrl človek.“

Govor je bil potem zopet o Jeremiji iz Golupecka, o nekem Cirilu, služočem pri Sipjaginu,

o nekem Mendeleji, zvanem Dutik, na katerega se pa nij mnogo zanašati, ker je le tedaj pogumen, kadar je trezen, kadar je pak pijan, je bojazljivec, — pijan je pa vedno.

„No, ali mej vašimi ljudmi nobenega nij, na katerega bi se mogli zanašati?“ vprašal je Neždanov.

Markelov je dejal, da, ali imenoval nij nikogar ter začel o nekaterih meščanih in seminaristih govoriti, ki bi pa mogli le s svojimi pestmi služiti, kajti kamor jeden izmej njih udari — ne raste več trava! Neždanov je bil vrlo radoveden, kakšni so odnošaji mej plemstvom in Markelov mu je dejal, da se je na pet ali šest mlajših plemenitašev zanašati — da je jeden mej njimi celo Nemec in še radikalnejši od vseh družih; toda znano je, da se nij na Nemca nikdar zanašati; ta te prevari in izda, da sam ne veš kdaj! Tudi treba čakati, o kakšnih novicah bode Kisljakov govoril. — Neždanov vprašal je nadalje, kaj je z vojaki. Tu nij Markelov koj vedel kaj odgovoriti ter dolgo svojo brado gladil . . . o ljudeh tega stanu se do zdaj nič, čisto nič čulo nij . . . ako nij morda Kisljakov koga pridobil . . .

„Kdo pa je ta Kisljakov?“ vprašal je Neždanov neiztrpljivo.

Markelov se je pomenljivo nasmijal ter rekel: „to je človek . . . . takšen človek . . . . Jaz ga sicer le malo poznam . . . . kajti videl sem ga le nekatere krati; toda ta človek piše pisma — takšnih pisem še nikdar čital nissem!! Jaz vam jih bodem pokazal . . . . In ta marljivost! Pet ali šestkrat je uže po celej državi potoval; od vsake postaje pak pošlje list . . . . deset do dvanajst strani obsežajoč!!“

Neždanov pogledal je začuden Ostrodumova; toda ta sedel je kot da je iz kamena izsekan; Mažurina nabrala je sicer ustna v čuden nasmeh, ali molčala je i ona. Neždanov hotel je baš Markelova izprašati, kaj je on storil za širjenje socijalnih idej v kmetih svojega posestva, ko se je Ostrodumov v razgovor umešal.

„Čemu vse to zdaj?“ je rekel. „Stvar nij truda vredna; kasneje trebalo bode itak vse izpremeniti.“

Govor je bil zopet o politiki. A kragulj, kljujoči Neždanovljevo srce, je tem huje grizel, čim glasneje in brezozirneje je govoril. On je samo jeden kozarec piva izpil in vender se mu je nekatere krati zdelo, da je pijan — v glavi se mu je vrtelo in srce mu je tolklo, kot da hoče počiti.

Naposled, ob štirih zjutraj, ko se je posvetenje završilo ter vsak iz društva skozi predsobo mimo spečega sluga šel ter svojo posteljo poiskal, stal je Neždanov še mnogo časa nepremakljivo na enem ter istem mestu, zamišljeno v tla uprtimi očmi. Še vedno donel mu je v uho žalostni, prežalostni glas Markelovljev: samoljubje tega človeka moralo je strašno razžaljeno biti — in vender se je toliko zmogel, da je čisto nase pozabil, ter se je onemu, kar je za resnico smatral, tako čisto posvetil! „Ta človek, tako kratke pameti! . . . .“ mislil si je Neždanov. „Nij-li stokrat bolje tako kratke pameti biti . . . . nego kot . . . . kot jaz?!“

Toda takšnemu ponižanju samega sebe protivil se je njegov ponos in njegovo samoljubje.

„Čemu to? Nebi-li morda jaz tudi mogel svoje življenje za to žrtvovati? Čakajte samo, gospodje . . . Tudi ti, prijatelj Paklin, ki se bodeš o svojem času preveril, da jaz, estetik in zlagatelj verzov . . . .“

Jezno pogladil si je lase z roko, zaškripal z zobmi in se brzo slekel ter se vlegel v mrzlo, vlažno posteljo.

„Lehko noč!“ čul se je z one strani Mažurin glas, „jaz sem vaša sosedinja.“

„Spijte sladko,“ odgovoril jej je Neždanov in še le zdaj palo mu je na pamet, kako je ona ves večer neprestano vanj gledala . . . .

„Kaj neki hoče?“ dejal je sam pri sebi — najedenkrat ga je bilo sram. „Da bi vendar brzo zaspati mogel!“

Z razburjenimi živci se nij šaliti . . . solnce je uže vzhajalo, ko je naš znanec zaspal, a to spanje bilo je preslabo, da bi ga umirilo.

V drugo jutro vstal je pozno in bolela ga je glava. Ko se je oblekel, stopil je k svoje sobe oknu in videl, da Markelovljevo posestvo niti pravo posestvo nij, kakeršno si obično mislimo. Hišica na posestvu stala je od gozda precej oddaljena, ter bila vremenu povsem izpostavljena. Na jedne strani bila je žitnica, hlev, klet in kočica z na pol razdrto, slamnato streho, na drugej jako majhen ribnik, vrtec, konopljišče in zopet kočica z jednako streho; nekoliko dalje proč bil je pod in prazna žitnica. To je bil ves „božji dar“, kar ga je bilo videti. In vse to bilo je tako ubožno, žalostno in zapuščeno; le kakor

nekaj, kar še nikdar cvetelo nij, kakor kakšno jalovo drevo.

Neždanov šel je v salon, kjer je našel Mažurino, sedečo za samovarjem; ona ga je čakala. Izvedel je, da je Ostrodumov o stvarnej zadevi odpotoval in sicer najmenj za dva tedna, a Markelov da je odšel se s posli prepirat. Ker je bilo skoro koncem meseca majnika in torej nujnih opravil nedostajalo, ukrenil je Markelov, nek brezov gozdek izsekati ter se uže na vse zgodaj dela lotiti.

Neždanovu bilo je srce čudno prazno. Prošli večer govorilo se je mnogo o nemogočnosti daljšega odlaganja ozbiljnega delovanja in o potrebi odločnosti. Čemu ta hitrost?

Mažurino o tem izpraševati ne imelo bi nobenega uspeha; tej odlaganje in ukrepanje nij bilo poznano; ona ni trenutek nij premišljevala o svojej zadači, potovati v K. Druzega nij nič znala. Neždanov nij vedel, kaj bi govoril ter za to brzo svoj čaj izpil ter šel v gozdek na sprehod. Na potu srečal je seljake, ki so prišli s polja, kamor so gnoj vozili; bili so to prejšnji Markelovljevi robje. Upustil se je ž njimi v razgovor . . . ali pametnega

nij nič slišal. Videlo se mu je, da so utrujeni, toda samo od dela, ne pa duševno kot on. Prejšnji njih gospodar je, sodili so oni, priprost mož, samo nekoliko čudne glave; prorokovali so mu gotovo propast — on gospodari nemarno, imejoč le vedno novinarije v glavi in ne delajoč tako, ko dedje in pradedje. „Tako čuden je,“ dejal je jeden teh kmetov, „da nam niti razumljivo nij, kaj prav za prav hoče — a poleg tega tako dobrega srca, ko malo kdo.“ — Neždanov šel je dalje in srečal samega Markelova.

Obkoljen je bil od mnogih delavcev, katerim je, kakor se je uže iz daljave videlo, nekaj razlagal, a z roko je neiztrpljivo in srdito mahal okolo sebe, in to je menda toliko veljalo, ko da je rekel, brezuspešno in brezkoristno je, učiti takšne ljudi. Poleg njega stopal je njegov oskrbnik, mlad, kratkoviden, neznamen človek. Ta ponavljal mu je vedno ono isto frazo: „Zgodilo se bode, kakor velite!“ S tem je pa svojega gospodarja, ki je večjo samostalnost od njega zahteval, ne malo jezil. Neždanov stopil je k Markelovu, ter v njegovem obrazu opazil ono isto duševno utrujenost, ki jo je sam čutil. — Pozdra-

vila sta se kratko; Markelov začel je koj o včerajšnjih vprašanjih in o bodočem prevratu govoriti; ali izraz utrujenosti tudi zdaj nij izginil. Zaprashen je bil ves; trske in kosci zelenega mahu viseli so na njegovej obleki, njegov glas je bil hripav. Obkoljajoči ga kmetje so molčali in kakor se je videlo, se ga nijso bali, nego on se jim je smilil. Ko ga je Neždanov pogledal, prišle so mu na pamet Ostrodumovljeve besede: „Čemu to zdaj? Saj je vse jedno, kesneje trebalo bode itak vse izpremeniti.“ — Nek delavec, ki je Bog si zna kaj storil, prosil je Markelova, naj mu kazen odpusti. Ta se je strašno razsrdil, na kmeta jezno zarenčal — ter mu na posled vender odpustil. „Trebalo bode kesneje še vse izpremeniti!“ mislil si je Neždanov, ter Markelova za voz prosil, da se odpelje domov. Ta ga je najprej pogledal, kakor da se mu to vrlo čudno vidi, a vender ukazal, koj upreči.

Ko se je z Neždanovom k domu vračal, gibal se je od utrujenosti kakor kakšen pijanec.

„Kaj vam je?“ vprašal je Neždanov.

„Truden sem ko pes!“ odgovoril je jezno.

„Kakor jasno tem ljudém kaj razložite, nihče vas

ne umeje! Nihče zdaj slušati neče! Niti ruski ti ljudje več ne razumejo. Beseda „učastok“, del sveta ali zemlje, jim je znana; ako pak kdo govori o udeležbi, „učastje“, to tega nihče ne razume. Kakor da to ruska beseda nij. Ljudje mislijo, kadar o njihovej udeležbi govorim, da jim hočem del svojega sveta dati!

Markelov razložil je kmetom principe asocijacije, ki jo je pri sebi v vesti kanil, ali oni so se mu protivili. „Prej je bila jama pri nas globoka... zdaj se je pak niti do dna ne vidi!“ — dejal je jeden ter s tem Markelova grozno razjezil.

Prišedši k hiši, ukazal je seljakom oditi, a svojemu slugi velel je, konje upreči in zajutrek prinesti. — Služabnikov nij imel preveč; necega malega dečka, kuharico, kočijaža in necega starca, katerega uho je bilo zarasteno in ki je v dolzem kaftanu iz pavole okolo stopal; bil je to bivši sluga Markelovljevega starega očeta. Ta starec gledal je vedno z veliko žalostjo v svojega gospoda — dela pak nij nobenega imel, ker za nobeno več bil nij; ali v sveto dolžnost si je smatral vedno v hiši biti. Na omari v predvežji čepel je obično.

Za zajutrek dobil je Neždanov trdo kuhana jajca in mrzlo juho iz kvasa s kosci mesa. Neždanov sedel je na isti, tarantas, s katerim se je bil prejšnji dan pripeljal; toda namestu treh upregli so samo dva konja, ker je bil jeden vsled podkovanja malo šepast postal. Pri obedu govoril je Markelov le malo, jedel pa skoro nič ter le težko sopihal. Izpregovoril je nekoliko besedij o svojem gospodarstvu ter zopet z roko mahal, kakor da je hotel tudi reči: „Saj je vse jedno, kasneje trebalo bode itak vse izpremeniti!“ Mažurina prosila je Neždanova, da jo s seboj do mesta vzame; hotela je ondu nekaj kupiti; nazaj pa pojde péš ali pa se bode h kakšnemu kmetu na telége vsedla. Markelov spreml je oba do stopnic ter Neždanovu rekel, da bode menda kmalu zopet ponj poslal, potem pak . . . . potem — on se je ves stresel, ali se koj zopet zvladal — potem moralo se bode kaj stalnega ukreniti; tedaj bode tudi Solomin prišel; on sam le čaka, da pridejo poročila Vazilija Nikolajiča, ker potem se bode reklo: „na delo!“, kajti narod (neče delj čakati. — (Oai isti narod, ki niti besede „udeležba“ nij umel!)

„Kaj pa je s pismom, ki ste mi ga hoteli pokazati . . . čegav je uže . . . da od Kisljakova?“ vprašal je Neždanov.

„Pri drugej priliki,“ . . . odgovoril je Markelov. Tarantas je oddrdral.

„Bodite pripravljeni!“ zavpil je še Markelov, ki se je bil na mostu ustavil. Za njim stala je vedno žalostno gledajoča osoba polomljenega starca, ta dedščina po praočetu, ki je krivi svoj hrbet skušala kolikor toliko ravno držati.

Skoro čisto do mesta molčala je Mažurina neprestano ter svojo cigareto pušila. Ko sta se zapornici približala, vzdihnila je najedenkrat glasno. — „Kako se mi ubogi Sergej Mihajlovič smili,“ vzkliknila je tožnim obrazom.

„Meni se vidi, da ga je naša stvar čisto zmešala,“ dejal je Neždanov, „tudi njegovo posestvo nij ravno najbolj urejeno.“

„Ah, meni se ne smili zategadelj.“ . . .

„Nego?“

„Zato, ker je jako nesrečen . . . uprav rojen za nesrečo! — Kakor da bi koga boljšega najti mogli . . . a vender ga nečejo! On jim ne dopada!“

Neždanov pogledal je ves začuden v svojo sosedinjo.

„Ali vam je kaj поблиžje znano?“

„Znano mi nič nij . . . to vsak le čuti — sam po sebi! Z Bogom, Aleksej Dimitrič.“

Mažurina stopila je iz tarantasa in jedno uro kesneje pridrdral je Neždanov na dvorišče Sipjaginove hiše.

Lep obraz pogledal je pri oknu ter se mu ljubeznivo nasmijal . . . gospa Sipjaginoва pozdravila je njegov prihod.

„Kako krasni sta njeni očesi!“ mislil si je Neždanov.

K obedu prišlo je mnogo gostov, a občo opravljenost upotrebil je Neždanov, da je odšel v svojo sobo. Čutil je potrebo sam biti, da zbere in uredi utiske svojega potovanja. Pri obedu ga je Valentina Mihajlovna nekatere kratki pazljivo pogledala, ali, kakor se je videlo, nij imela prilike z njim govoriti; Marijana se ga je pak ogibala, kakor da se je one čudne prigodbe sramovala. Neždanov vzel je pero v roko, da bi se s svojim prijateljem Silinom pisмено razgovarjal — ali nič mu nij prišlo na pamet,

kar bi bil pisati mogel; v njegovej glavi nabralo se je toli nasprotnih si mislij in čuvstev, da jih nij mogel urediti ter vse — za drugi dan odložil. —

Mej gosti, ki so pri Sipjaginu denes obedovali, bil je tudi gospod Kolomejcev. Do zdaj svoje napihnenosti še nikdar nij tako izkazal, kot v ta dan. Neždanov njegovih govorov niti poslušal nij. Zdelo se mu je, da je mej njim in ostalim svetom neka meglena preproga, skozi katero nij nič družega videl, nego tri ženske, ki so svoje oči vanj upirale. Bile so to Valentina, Mažurina in Marijana. Kaj znači to? In čemu baš te tri? Kaj imajo te tri mej seboj? Kaj hočejo od njega?

Zgodaj vlegel se je v posteljo, ali zaspati nij mogel. Mrzko žalostna misel ga je navdajala: . . . . misel na rano smrt! Ta mu je uže dobro znana bila. Dolgo časa ga je uže navdajala; časih prestrašil se je nad mogočnostjo večne uničenosti, časih se je je zopet veselil. Zdaj obšlo ga je znano čuvstvo . . . . Brzo je vstal ter se vsedel k mizi in tu skoro brez korekture sledeče verze v svoj, vsemu svetu tajni sešitek spisal:

Milyj drug, kogda ja budu
 Umirat' — vot moj prikaz:
 Vsêh moih pisany grudu
 Istrê bi ty v tot že čas!
 Okruži menja cvêtami
 Solnce v komnatu vpustí —
 Za razkrytymi dverjami
 Muzykantov pomêsti.
 Zapreti inu plač pečalnyj!
 Pust, kak budto v čas pirod
 Rêzko vzvizgnet vals nehalnyj
 Pod udarami smyčkov!
 Sluhom gasnuščim vnimaja
 Zamiranijam strunij,
 Sam zamruja, zasypaja . . . .
 I predsmertnoj tišiny
 Ne smutiv naprasnym stonom,
 Perejdu ja v mir moj,
 Ubajukam legkim zvonom
 Legkoj rađosti zemnoj!

Ko je besedo „prijatelj“ zapisal, mislil je na
 Silina. Potem deklamiral si je še jedenkrat celo
 pesen ter se čudil svojemu proizvodu. Ta skeptici-

zem, ta nemarnost, ta lehkomiselnost in ta brez-
 vernost — kako se je vse to zlagalo z njegovimi
 principi, s tem, kar je bil proti Markelovu izrekel?
 — Jezno vrgel je sešitek v miznico in legel v po-
 steljo. Ali zaspal je še le zjutraj, ko so uže prvi
 škrjanci pri svojem vzletu k čistemu jutranjemu nebu
 začeli žvrgoleti.

Ko je drugo jutro po završeni lekciji se v
 sobi za biljard mudil, vstopila je najedenkrat gospa
 Sipjaginoва. Ona ozrla se je pazljivo na vse strani
 ter potem k njemu pristopila in ga s prijaznim
 smehom k sebi v kabinet pozvala. Oblečena je bila
 v lahko ali jako ukusno barè-obleko; rokavi so bili
 s špicami obšiti ter sezali samo do belih lakti; čez
 pas imela je širok opásek, a divni lasje padali so
 jej v debelih kitah čez tilnik. Vse na njej izraževalo
 je prijetno, srce omamljivo in nade vzbujajočo dobro-
 hotnost — vse: blestenje na pol zatisnenih očij,
 mehka nemarnost jezika, nje držanje in vedenje.
 Peljala ga je v svojo prijetno sobo, kjer je po
 rožah in dišečih oljih duhtelo, prosila ga, da se
 vsede v naslonjač ter se njemu nasproti na nizek
 počivalnik na pol vsedla na pol vlegla, izpraševaje

ga o njega potu, o življenji in delovanji svojega brata in vse na tako skromen in lep način! Videlo se jej je, da jo za svojega brata, katerega dozdej v Neždanovljevej navzočnosti nikdar omenila nij, dobrohotno čuvstvo navdaja; iz njenih besed bilo e tudi zaključiti, da jej niso čuvstva, ki jih on goji za Marijano, neznana. Izrazila je nekakšno obžalovanje, toda ali obžaluje, da Marijana njegove ljubavi ne vrača, ali da si je on tako stvorenje izbral, to ostalo je nedognano. Videlo se je, da jej je največ ležeče: pridobiti si Neždanovljevo zaupanje in prisiliti ga, da se proti njej ne obnaša tako divje. Delala se je, kakor da mu celo zamerava, da je o njej tako krivo misliti mogel.

Neždanov je poslušal in sem ter tja polno občudovanja nje roke in ramena pogledal, časih tudi na rožnata ustna in mehko tresoče nje dolge lase . . . ali polahkoma izpremenilo se je to čuvstvo v neko drugo, sicer tudi vznemirjajoče ali tem slajše; kako bi si bil on misliti mogel, da se more tako imenitna, krasna dama, takšna aristokratinja za njega, priprostega dijaka, zanimati; in ne samo, da se je zanjanimala, celo koketirala je malo z njim.

Vpraševal je samega sebe, kaj neki to znači? — odgovarjal si pak nij, tudi do odgovora nij mnogo stalo. Ona začela je govoriti o Kolji ter dejala, da si je zavoljo dečka uže zdavnaj želela, kakšnemu učitelju se približati, da z njim ozbiljneje o njegovem mnenji glede odgoje ruskih otrok govori. Čudno je vsakako bilo, da se jej je ta želja kar tako najedenkrat vzbudila. Valentini Mihajlovni nij bilo do tega, da se z Neždanovom razgovarja, nego obšlo jo je telesno poželenje tega neukretneža videti klečečega pred sabo . . . .

Ozrimo se malo v preteklost. Valentina Mihajlovna bila je hči necega neimenitnega generala jako slabih darov, s samo jedno dekoracijo na prsih — in neke vrlo prebrisane Malorusinje, ki se je, kakor mnogo njenih zemljakinj, zelo najivno, da ne rečem glupo delala, kar je pa povsod v svojo korist upotrebiti mogla. Starši Valentine Mihajlovne nijso bili bogati ali posrečilo se jim je, da so svojo hčer pripravili v zavod za plemenitaške gospice, ki je tedaj pripadal Smolna-samostanu. Tu so jo smatrali za republikanko, ali bili so vendar z njo zadovoljni, ker se je jako marljivo učila in se vzorno obnašala. Za-

pustivši zavod, živela je s svojo materjo pri svojem bratu, ki se je bil na kmete preselil, oče je bil med tem umrl, v sicer čednem ali jako mrzlem stanovanju, kjer se je v zimi moglo videti dih, prišedši iz ust. Iz ekonomističnih vzrokov se niso iz nje preselili; Valentina Mihajlovna je celo rekla, da se jej zdi, da je pri njih doma ravno tako, kot v cerkvi. Hrabro prenašala je zló neugodnega, žalostnega položaja. Po značaji bila je jako potrpežljiva in s pomočjo svoje majke mogla si je vsa svoja nekdanja poznanstva vzdržati; povsod je bil o njej govor, celo v najvišjih krogih, in imenovali so jo vrlo ljubeznivo, izobraženo in čudoredno devojko. Marsikateri se je hotel oženiti z njo in ona izbrala si je tajnega svetnika Sipjagina, kateri se je bil v njo strašno zaljubil... On je videl, da ne dobode nikjer in nikdar takšne žene. Ona bila je razborna, ne zlobna..... prej dobrosrčna, po naravi neobčutljiva..... nij mogla misliti, da more proti njej kdo hladnokrven ostati. V oblasti imela je ono neposnemljivo gracijo, ki se le pri takšnih lepih samoljubkinjah nahaja; v tej graciji nij niti poezije niti pravega čuvstva; ali v tej graciji je neka miloba, simpatija, — da, celo

nežnost. Samo ugovarjati se tem samoljubkinjam ne sme: one se vladeželjne ter ne trpé tuje samostalnosti. Ženske, kot ta Sipjaginka, vznemirijo mlade neizkušene in strastvene narave, a one same ljubijo redno, mirno življenje ter se ne ogrejejo za nič. Njim nij težko svojo krepost varovati — one se ne vznemirijo; večna želja pak, velevati in dopadati, prouzročila je pri njih neko gibčnost in živost: volja jim je neizpremenljiva, a ves njihov vpliv proizvira časih jedino le iz te železne volje. Težko je možu se zadrževati, ako vidi, da tako čisto, neoskrunjeno, deviško stvorenje navdaja sladko čuvstvo poželenja; vedno čaka in čaka trenutka, da led skopni; ali kristalno čisti led le blišči — ne skopni pa ne — nikdar ga nij mogoče skaliti.

Koketiranje nij bilo Valentini Mihajlovni težko, kajti vedela je, da tu za njo nobene opasnosti nij, niti biti ne more. Ali koketiranje pomaga, da tuje oči zdaj žalostno gledajo, zdaj veselo zablišče, da se tuji glas trese in tuja duša vznemiri in se v njej strastno poželenje vzbudi, — o kako jej je to prišlo, kako prijetno je bilo, kadar se je v večer na brezmadežno svojo postelje vlegla, spomnivša še vseh

besed, pogledov in vzdihov, kar jih je v dan proužročila! S kakšnim samozadovoljnim smehljanjem spominala se je svoje nedosegljivosti — ali milostivo dopustila zakonsko dovoljene ljubeznivosti dobrovoljnega svojega moža! Vse to bilo je tako prijetno, da jo je časi celo misel obšla, kakšno dobro delo storiti, ter se kacega nesrečneža usmiliti. Nek v njo grozno zaljubljen mlad tajnik poslanstva hotel se je umoriti, a zavoljo tega dala je ona majheno bolnišnico sezidati ter je za tega nesrečneža mnogo molila, akopram uže od mladih nog nij baš osobito religijozna bila.

Zdaj zabavljala se je z Neždanovim, ter na razne načine skušala ga svojim pokornim hlapcem narediti. Delala se je, kakor da uživa nje popolno zaupanje, ter z ljubeznive radovednostjo in skoro materino rahločutnostjo opazovala, kako ta, nikakor ne grdi, zanimljivi in na pol divji radikalec to razume. V jednom dnevu, v jednej uri, da, v jednom trenutku bode stvar pozabljena, — zdaj pak jo je zabavljalo, bila je vesela, samo časih zbolelo je tudi njo srce. Njegovo mladost in razmere njegove obitelji pozabila je uže skoro povsem, ter ga zdaj

o tem izpraševati jela, vedoč, da ljudje, ki sami za se živé, takšno vprašanje visoko cenijo; iz njegovega, srdito glasečega se odgovora razvidela je koj, da nij prave strune zadela. Da bi svojo hibo popravila, delala se je še odkritosrčnejšo. Isto tako odpre cvetoča roža v toploti poletnega dne sladko-duhteča svoja peresa, ki jih krepki pomočni hlad zopet zapre.

Svojega pogreška nasledke nij mogla povsem uničiti. Na bolečem kraju zadeti nij imel več onega istega zaupanja. Ono čuvstvo srditosti, ki ga je uže od nekdanj navdajalo, probudilo se je zopet na dnu njegove duše, demokratična jeza in sumnja sta se ga zopet polastili. — „Zato nijsem semkaj prišel,“ mislil je sam pri sebi; potem spomnil se je zaničljivih besed in svetov Paklinovih in upotrebil kratek molk ter vstal in s kratkim pozdravom zapustil sobo, „jako neumno“, kakor je sam pri sebi rekel.

Njegova zadrega pala je tudi Valentini Mihajlovnej na oči; ako pa nje smehlaj, v kateri so pri njegovem odhodu se ustna nabrala, prav razumemo, — smatrala je to zadrego dobrim znamenjem.

V biljardnej sobi našel je Neždanov Marijano. Ne daleč od vrat kabineta naslonjena je bila na okno, a roki je na prsih prekrižani držala. Nje obraz bil je skoro čisto v senci, a nje bistri očesi uprti sta bili v Neždanova z izrazom neizrečnega prezira, rje stisnena ustna izraževala so razžaljivo usmiljenje — on je nehotoma obstal, ne vedé, kaj to pomeni.

„Hočete mi li kaj reči?“ . . . vprašal je nesigurnim glasom.

Marijana mu nij koj odgovorila.

„Ne . . . ali ipak; nekaj vam imam povedati. Samo zdaj ne.“

„Kdaj pa?“

„Pri drugej priliki. Morda jutri; morda tudi nikdar. Saj niti ne vem — kdo ste?“

„Jaz menim,“ odgovoril je Neždanov — „meni se je zdelo . . . da mej nama . . .“

„I kaj, vi me ni najmenj ne poznate,“ dela je Marijana. „Toda, čakajte; morda jutri . . . Zdaj moram k . . . svojej gospodinji! Do jutri!“

Neždanov stopil je nekoliko korakov proti vratom, ali se najedenkrat obrnil.

„Gospica Marijana,“ dél je on, „jaz sem vas uže davno prositi hotel, da mi dovolite jedenkrat z vami v šolo iti — jaz bi rad videl, kako ondukaj delate . . .“

„Slobodno, ako vam je drago . . . toda zavoljo šole nečem z vami govoriti.“

„Nego?“

„Jutri!“ ponavljala je ona. Toda ona do drugega dne nij čakala; še isti večer govorila sta v nekem lipovem drevoredu, ki se je blizu terase začel.

XIII.

Marijana približala se mu je sama.

„Gospod Neždanov,“ povzela je brzo, „vidi se mi, da vas je Valentina Mihajlovna skoro po vsem očarala.“

„Iz česa to ukrepate?“ vprašal je on.

„Nij-li morda istina? Potem takem ste denes slabo zavarovani bili. Jaz si mislim, kako se je trudila ter nastavljala fine svoje zanjke!“

Neždanov nij nobene besede odgovoril, temveč le od strani gledal to čudno devojko.

„Čujte mene,“ nadaljevala je ona, „jaz vam bodem odkritosrčno govorila; jaz Valentine Mihajlovne ne ljubim, to vi v ostalem prav dobro veste. Morda se vam vidi, da nijsem pravična . . . . ali pomislite sami . . . .“

Grlo bilo jej je tako suho, da nij mogla dalje govoriti. Zarudela je ter se razburila in sicer tako zelo, da bi človek sodil, ka je od srditosti razven sebe.

„Vi se bodele gotovo sami vprašali,“ povzela je nekoliko trenutkov kasneje, „čemu mi ta gospodična vse to pripoveduje? To isto ste si menda tudi mislili, ko sem vam ono . . . . o gospodu Markelovu povedala?“

Pripognila se je k tlorisu in malo rastlino odtrgala ter jo potem v stran vrgla.

„Vi se jako motite, Marijana Vikentjevna,“ odgovoril je Neždanov, „jaz sem ravno obratno mislil, namreč, da sem zaupanja vzbujajoč utisek v vas naredil — in ta misel mi nij mrzka bila.“

Neždanov nij svete istine govoril; ta misel obšla ga je bila še le zdaj.

Marijana pogledala mu je prvikrat na oči; do zdaj gledala je mej govorom vedno v stran.

„Da ste moje zaupanje vzbudili, baš ne morem reči,“ odgovorila je ona po kratkem premišljevanji, „saj ste mi povsem tuji. — Toda vaš položaj — in moj položaj — sta si v mnogem slična. Oba sva jednako nesrečna! A to baš naju veže.“

„Vi . . . . . vi ste nesrečni?“ vprašal je Neždanov.

„Vi morda — ne?“ odgovorila je Marijana. On nij vedel, kaj bi odgovoril.

„Ali vam je moje življenje znano?“ rekla je ona: „Zgodovina mojega očeta? Njegovo prognanstvo? — Ne? — Čujte torej: postavili so ga pred sodišče in ga krivim spoznali; vzešči mu vse pravice in časti poslali so ga v Sibirijo. Kmalu po njegovej smrti izgubila sva tudi svojo majko. Na to vzel me je gospod Sipjagin, moj strijc in brat moje majke, k sebi ter zame skrbel — jaz njegov kruh jem in on je moj dobrotnik — njegova žena moja dobrotnica! Jaz jim pa vse to s črno nezahvalnostjo vračam, gotovo imam slabo srce — in tuji kruh je grenak. Jaz ne morem ljubeznivih uvred in protek-

cij prenašati — in ako se me zbada dan za dnem, le zategadelj ne kričim, ker sem jako ponosna!“

Marijana hitela je mej govorom hitro naprej. Najedenkrat se je ustavila.

„Znate li, da me kani moja teta, samo da se me iznebi, omožiti z onim neizmotljivim Kolomejcevom? Ona moje nazore pozna, zanjo sem jaz nihi-listinja — in on! Naravna stvar je, da se mu ne dopadam, saj nijsem lepa — a za prodajanje dosti dobra. Je-li, da je to tudi dobrota!“

„Zakaj pa nijste . . . .“ dejal je Neždanov ter potem koj utihnil.

„Zakaj pa nijsem Markelovljeve ponudbe vzprejela — hoteli ste reči? Je-li? Dakako — ali kaj mi je storiti? On je pošten človek, to je istina . . . A sem li jaz kriva, da ga ne ljubim?“

Marijana bežala je zopet brzo dalje, kakor da bi ne hotela svojega spremljevalca odgovor slišati. Zdaj prišla sta do konca drevoreda. Marijana krenila je po malej stranskej stezi proti gozdu. Neždanov šel je za njo. Njemu so se dve stvari nerazumljivi zdeli: prvič nij vedel, kaj bi si mislil, da je ta na pol divja devojka tako odkritosrčna

proti njemu in drugič se je še bolj čudil, da se mu ta odkritosrčna izpoved povsem naravna zdi.

Najedenkrat, baš na pol pota, ustavila se je Marijana, tako, da je nje obraz tik njegovega bil, a nje očesi v njegove uprti.

„Aleksej Dimitrič,“ povzela je ona, „ne mislite, da je moja teta hudobna . . . Ne, to nij; nego ona je personificirana laž, ona je igralka, kolikor je je, vse na njej je študirano. Ona hoče, da jo vse obožava in pred njo v prahu kleči, kakor pred kakšno svetnico! Kakšno ljubeznivo, mehko besedo, ki jo jednemu reče, ponavlja tudi drugemu in tretjemu, vedno z istim nedolžnim obrazom, kakor da jej je beseda uprav tedaj na pamet prišla — in nje očesi!! — Ona se sama vrlo dobro pozna, ona vé, da ima obraz kot madona — ter ostane hladna kot ona, pred katero se moli. Vrh tega se dela, kakor da bi se za svojega sina Bog si zna koliko zanimala, ter išče poznanstva s pametnimi ljudmi, da se ž njimi o njegovej odgoji posvetuje. Ona ne želi nikomur nič zlega! Ako bi se pa komu prime-rilo, da si v njenej navzočnosti ude polomi — kaj to njej mari! Ona ne bode ni prsta premaknila v

pomoč kacega družega človeka; ako bi pa to njejev prilog šlo, potem dakako . . .“

Marijana je utihnila. Jeza jo je tako trla, da nij mogla dalje. Ona je bila jedna istih stvorenj, kakor jih je želibože osobito na Ruskem mnogo, ki so zadovoljna, ako vidiijo, da kakšna pravična stvar zavlada, a ne da bi jih to veselilo, najmanjša krivica jih pa strašno razburi. Neždanov motril jo je mej govorom jako pazljivo. Nje od notranje razburjenosti goreči obraz s kratkimi lasmi in krčevitimi finimi ustnicami zdél se mu je imeniten — celo lep. Skozi vejevje padajoči solnčni žarek razsvetil jo je povsem ter osobito nepremakljivim bliščečim očesom nekaj milega dal, kar je z nje glasom harmoniralo.

„Povejte mi,“ vprašal je Neždanov, „zakaj ste prej rekli da sem nesrečen? Vam je-li moja preteklost znana?“

Marijana potrdila je to z miganjem glave.

„Kako mi je to razumeti? Ali vam je kdo kaj o meni govoril?“

„Jaz znam — vaše pleme.“

„Od kod? — Kdo vam je to povedal?“

„Kdo drugi, nego ona Valentina Mihajlovna, ki jo vi tako čislate. Ona se nij mogla vzdržati, da bi v mojej navzočnosti — se ve da po njenem običaji mimogrede a razumljivo, ne z obžalovanjem nego kot liberalna žena, ki so jej predsodki neznani — ne govorila, da je v žitji novega učitelja neka nepravilnost, tičoča se njegovega rojstva. Samo ne čudite se: Valentina tudi kar mimogrede prvemu novemu znāncu pové, da je v žitji nje netjakinje ta in ta nepravilnost; da so nje očeta v Sibirijo prognali! Kakor se tudi ona sama za aristokratinjo smatra, vender nij nič, ko besedična ženska in dobra igralka — evo vam vašo madono!“

„Dovolite,“ rekel je Neždanov, „zakaj jo zovete „m o j o“ madono?“

Marijana obrnila se je od njega proč ter jela po stezi dalje stopati.

„Nijste se mar ž njo dolgo razgovarjali in zabavljali?“ odgovorila je zamolklīm glasom.

„Jaz sam sem jedva kakšno besedo izpregovoril,“ zavrnil je Neždanov, „ona sama govorila je ves čas.“

katero besedo črhne, le o prejšnjem predmetu ne. Toda njemu bilo je v tem hipu malo stalo do onih „javnih vprašanj“.

„Marijana Vikentjevna,“ rekel je Neždanov, „jaz vam moram odkritosrčno povedati, da se tega, kar se je denes mej nama vršilo, nijsem nadejal. (Pri besedi „vršilo“ pogledala ga je ona srpo, ko da hoče nekaj ugovarjati.) — „Vidi se mi pak, da . . . da sva si zdaj mnogo bliže, nego prej. To je i treba. Znala sva uže davno oba, da sva jednih mislij, samo nij hotel nobeden prve besede izpregovoriti. Dovolite mi, da od srca govorim. Vam je ta hiša mrzka; a recite mi, kako to, da se vaš strijc, ki se mi, kolikor morem razsoditi, sicer puhle glave ali inače dober človek zdi, za vas ne zavzame?“

„Moj strijc? Prvič on niti človek nij . . . on je samo vladin uradnik, senator ali minister ali ne vem kaj! Drugič . . . jaz nečem zastonj tožiti, v ostalem mi pa nij tu vse tako mrzko, saj me nihče ne zatira; tetino zbadanje je iznosljivo . . . Jaz sem povsem svobodna.“

Neždanov pogledal je Marijano debelo.

katero besedo črhne, le o prejšnjem predmetu ne. Toda njemu bilo je v tem hipu malo stalo do onih „javnih vprašanj“.

„Marijana Vikentjevna,“ rekel je Neždanov, „jaz vam moram odkritosrčno povedati, da se tega, kar se je denes mej nama vršilo, nijsem nadejal. (Pri besedi „vršilo“ pogledala ga je ona srpo, ko da hoče nekaj ugovarjati.) — „Vidi se mi pak, da . . . da sva si zdaj mnogo bliže, nego prej. To je i treba. Zuala sva uže davno oba, da sva jednih mislij, samo nij hotel nobeden prve besede izpregovoriti. Dovolite mi, da od srca govorim. Vam je ta hiša mrzka; a recite mi, kako to, da se vaš strijc, ki se mi, kolikor morem razsoditi, sicer puhle glave ali inace dober človek zdi, za vas ne zavzame?“

„Moj strijc? Prvič on niti človek nij . . . on je samo vladin uradnik, senator ali minister ali nevem kaj! Drugič . . . jaz nečem zastonj tožiti, v ostalem mi pa nij tu vse tako mrzko, saj me nihče ne zatira; tetino zbadanje je iznosljivo . . . Jaz sem povsem svobodna.“

Neždanov pogledal je Marijano debelo.

„V tem slučaju . . . je torej vse, kar ste mi rekli? . . .“

„Smejajte se mi, ako vas je volja,“ segla mu je ona v besedo; „a če se nesrečno čutim, ne čutim se sama za se . . . Meni se često vidi, da jaz za vse zatirane, uboge in nesrečne cele Rusije trpim . . . ne, jaz za nje ne trpim; jaz sem le srdita nad tem, kar se njim godi . . . pripravljena sem svoje žitje za nje žrtvovati, ter sem nesrečna, ker za nje nič storiti ne morem, saj nijsem sama nič, nego ubogo dekle, katero kruh milosti jé. Ko je bil njegov oče v Sibiriji, a jaz s svojo majko v Moskvi, — ah, kako sem si želela biti poleg njega. Ne, da sem ga jaz Bog zna kako ljubila ali čislala, ne, jaz sem le na svoje oči videti hotela, kaj prognanci ondukej trpé . . . Kako sem se na vse bogatine in site jezila . . . A potem, ko se je iz prognanstva vrnil, telesno in duševno uničen . . . ko se je začel ponižati in prosjačiti . . . ah . . . kako težko je to bilo prestati. Blagor njemu, da je umrl, in tudi majki, ki mu je sledila! Jaz pak ostala sem sama na svetu . . . Čemu? Gotovo le zato, da čutim, kako slabega sem srca, kako sem nehvaležna,

da nihče z menoj izhajati ne more — in da nič, čisto nič, za nikogar nič storiti ne morem!“

Marijana pogledala je v tla in roke pustila, da so visele od nje. Neždanovu se je pak smilila; prijel jo je za roko, a ona mu jo je iztrgala, da bi on ne mislil, da jej je za njegovo usmiljenje kaj stalo.

Skozi jelkino vejevje videla se je iz daljine ženska obleka.

Marijana se je vzdignila.

„Glejte,“ je vzkliknila, „evo izposlala je vaša madona svojo ogleduhinjo. To je njena služkinia, ki ima na mé paziti, ter svojej gospe poročati, kje in s kom me je videla! Teta gotovo sluti, da sem z vami, ter misli, da je to nedostojno, osobito po sentimentalnem prizoru, ki ga je denes predstavljala. A res je, da je čas iti domov. Pojte!“

Marijana vstala je raz klopi in Neždanov isto tako. Pogledala ga je iz strani ljubeznivim in sramežljivim obrazom.

„Menda niste na me jezni? In tudi ne mislite, da sem tu kakšno komedijo igrala! — Ne, ne, tega ne morete, ne smete misliti. Saj ste isto tako ne-

srečni kot jaz — imate isto takšno srce kot jaz. Jutri pa pojdeva skupaj v šolo, kajti zdaj sva si dobra prijatelja, je-li?“

Ko sta Marijana in Neždanov blizu hiše prišla, gledala ja je Valentina Mihajlovna z lornjeto raz balkona, ter z občnim, sladkim smehom z glavo majala; ko sta pri odprtih vratih v sobo vstopila, kjer je Sipjagin z nekim na čaj prišlim, brezzobnim sosedom karte metal, rekla je ona, glasno poudarjaje vsako besedo:

„Kako moker je vender zunaj zrak. To je nezdravo.“

Marijana in Neždanov sta se pogledala; Sipjagin pa, ki je bil baš igro dobil, pogledal je od zdalej gori s pravim ministerskim pogledom svojo ženo in potem isto tako zaspano-mrzlo mlada z vrta prišedša človeka.

XIV.

Zopet sta dva tedna minula. Sipjagin odredil je vsakemu dnevni posel, ako tudi ne kot minister, to vender kot kakšen okrajni glavar, a sam držal se je — veličastno. Kolja se je učil; teta hotela

je počiti zavoljo tajne svoje jeze; gostje so prihajali in odhajali, se zabavali, se prepirali — v kartanji in nikdar ne dolgočasili. Tudi Valentina Mihajlovna nadaljevala je svoje koketiranje z Neždanovom, a s to mešala se je neka dobrohotna ironija. Kar se Marijane tiče, to je ona z Neždanovom sklenila veliko prijateljstvo; v prvega veliko začudenje, uveril se je, da Marijanin značaj nij niti izpremenljiv kot vreme niti muhast, nego miren, tako da se z njo o vsem brez velikega odpora govoriti more. Nekateri krati sta vkupe šolo obiskala; a uže prvikrat uvidel je Neždanov, da tu nij nič storiti mogoče. Dijakon je z gospoda Sipjagina dovoljenjem v njej ravnal, kakor ga je bila volja in ako je starec sicer ne brezpametno, a po starem kopitu otroke čitati učil, to so bila vprašanja, ki jih je pri izpitih stavljaj, isto tako čudna kot odgovori, katere je bil otrokom prej v glavo ubil. — Tako se je na priliko vprašanju „Kaj znači izraz: Temna je voda v nebesih“, odgovorilo: „To je nerazumljivo.“ Poletje bilo je tu in zategadelj se je šola tudi kmalu zatvorila.

Na to skušal je Neždanov, spomnivši se Paklinovih besedij, s kmeti v dotiko priti, a kmalu se

je uveril, da ne dela mej njimi propagande, nego da le njihove značaje študira. On je skoro celo svoje življenje v mestu preživel in mej njim in kmetiskim stanom bila je razlika, ki mu je nij možno bilo odstraniti. Govoril je tudi z onim pijancem Cirilom, celo z Mendelejem, ali — čudo! — z nekim strahom, čul pa nij nič, nego celo vrsto psov in kletev. Nek drug kmet, z imenom Fitujev ga je še bolj začudil. Obraz tega človeka bil je neizrečeno energičen, baš kakor kakšnega bandita, in Neždanov ukrepal je iz tega, da je našel porabljivega moža. — A kaj se je izkazalo? Ta Fitujev bil je pravi proletarij, kateremu je občina vzela posestvo, ker on, močan, zdrav človek nij mogel delati, kakor je z velikim ihtenjem in jokanjem zagotavljal. „Jaz ne morem delati: ubijte me, ali delati ne morem.“ — Stvar završila se je tako, da mu posestva niso več izročili, a on je okolo prosjačil . . . . Prosjačil z obrazom Rinaldo Rinaldinijevim! Pri tvorniških delavcih imelo je Neždanovo prizadevanje še manjši uspeh; ti so vsi ali preveč veseli svojega življenja ali preveliki siromaki, da nij bilo z njimi nič početi. S takimi bridkimi izkušnjami pisal je Neždanov svo-

jemu prijatelju Silinu, kjer mu je svojo nesrečo in svojo nespretnost tožil ter poslednjo smatral izvorom nedostatne odgoje in grde estetične svoje narave. Obšla ga je misel, da on ne more propagirati ustno, nego pismeno; — ali začeta brošura ostala je neizgotovljena. Vse, kar koli je zapisal, videlo se mu je nedostatno ter na njega samega naredilo utisek, da je vse prisiljeno in nepravilno v jeziku in načinu; nekatere kratki pak našel se je sebi na velik strah poetizirajočega ali se spomnil na kakšne skeptične zreke. Odločil se je svojej poverjenici Marijani povedati o svojih nesrečnih poskušnjah in zopet je bil vrlo začuden, videvši, da sicer ne za njega leposlovne poskušnje, nego za moralne boli, ki so tudi njej samej znane bile, z njim simpatizira. Marijana bila je isto tako odločno protivna estetiki, kot Neždanov, a vendar je Markelovljevo ponudbo baš zategadelj odbila, ker v tem moži nij bilo ni sledu estetiki. Dakako, tega niti sama vedela nij, saj v nas le vse ono močno deluje, česar si nijsmo svesti.

Tako minil je dan za dnem — jednolično — ali ne dolgočasno.

Z Neždanovom vršila se je neka izprememba. On je bil sam s seboj, ali bolje rečeno, s svojim

delovanjem nezadovoljen. To izraževal je v svojih govorih, a na dnu srca bilo mu je povsem drugače; bil je mirnejši, nego kdaj poprej. Je-li to bilo vsled miru in samote, čistega zraka, poletja, dobre hrane in prijetnega, rednega žitja, ali je od tod prihajalo, da je prvikrat v svojem življenji čutil osrečujoče čuvstvo popolne harmonije svoje duše z dušo ženske — težko je reči; a v istini, bilo mu je lahko okolo srca, akopram je svojemu prijatelju Silianu tožil, in kakor je menil, odkritosrčno tožil.

Nekega dne pak probujen je bil iz tega dušnega razpoloženja.

V jutro tega dne dobil je pismo od Vazilija Nikolajeviča, voditelja celega podjetja, kjer se mu je ukazalo, da se ima po Markelovu seznaniti s Solominom, uže nekatere kratki omenjenim in z nekim trgovcem Goluškinom, v S. bivajočem starovercem, ter novih ukazov čakati. To pismo ga je jako iznenadilo, očitanje njegove nedelavnosti čitati je bilo izmej vrstic. Srditost, do zdaj le po besedah izraževana, polastila se je zopet njegove duše.

Jezen in srdit je bil Kolomejcev k obedu prišel — „Pomislite si,“ povzel je s skoro jokajočim gla-

som, „kakšno strašno dogodbo sem uprav iz novin zvedel. — Razbojniki so mojega prijatelja, ljubeznivega kneza Milana, kneza srbskega, v Belgradu umorili. — Kaj bodo ti Jakobinci, puntarji, še storili, ako jih trda roka ne uniči.“

Sipjagin „dozvolil si je opomniti“, da tega groznega umora niso Jakobinci, — katerih, kakor je obče znano, na Srbskem nij, — zakrivili, nego stranka Karagjorgjevičeva, ki je Obrenovićem sovražna. — A Kolomejcev nij hotel o vsem tem nič slišati, nego je le z istim glasom govoril o svojem prijateljstvu do umrlega in o tem, da mu je slednji neko puško poklonil . . . od Jakobincev prišel je na domači kruh, na nihiliste in socijaliste, ter jih grozno psoval. Z obema rokama zgrabil je dolgo na francosk način spečeno pogačo, jo nad svojim krožnikom prelomil, kakor se to v Parizu v kavarni Riche vidi, ter izrekel željo, da bi vse one, ki se sedanjim odnošajem ali sploh komu protivijo, na isti način zlomiti in uničiti mogel!! To so bile njegove besede! — „Čas je! Čas je!“ — je trdil, ter nesel žlico juhe k ustom. — „Čas je! Čas je!“ je ponavljal ter slugi vino točečemu svojo kupico po-

rinil. Z velikim spoštovanjem omenil je velikega Moskovskega publicista in „Ladislav, notre bon et cher Ladislav“, bilo mu je zmerom na jeziku, a njegove oči bile so vedno v Neždanova uprte, kakor da ga je hotel s tem jeziti: „Evo ti! To je zate!“

Naposled zmanjkalo je temu strpljivosti, začel je ugovarjati, iz začetka kratko in tresočim (a ne od bojazni, nego od razburjenosti) skoro hripavim glasom zagovarjal je nade, principe in ideale ruske mladine, na kar mu je Kolomejcev tankokričečim glasom odgovarjal, ter naposled osoren postal. Šipjagin zavzel se je dostojanstveno za Neždanova in njegeva soproga isto tako; teta skušala je Koljino pazljivost na kakšen drug predmet vzbuditi, ter je izpod svoje jej čez čelo viseče čepe srditimi pogledi društvo motrila; Marijana sedela je, ko da je iz kamena izsekana.

Ko je Neždanovljev protivnik dvajsetikrat citiral ime „Ladislava“, skočil je Neždanov jezno raz stola ter z dlanom roke ob mizo udaril.

„Lepa avtoriteta je to, ki jo tu citirate! Kakor da bi mi ne znali, kdo je ta gospod Ladislav? Človek, ki nič družega nij, nego lizun in hlapec!“

„A—a—ah! Ta—a—ako!“ cvilil je Kolomejcev. „Tako si vi dozvaljavate o možeh govoriti, ki so ljudem, kakor knezu Kovriškemu, prijatelji?“

Neždanov namignil je z rameni. „Lepo priporočilo,“ je odgovoril, „ta knez Kovriškin, hlapec, ki se predstavlja entuzijasta . . .“

„Ladislav je moj prijatelj,“ kričal je Kolomejcev, „moj drug . . . in jaz . . .“

„Tem slabije za vas,“ segel mu je Neždanov v besedo, „s tem potrjujete, da ste tudi vi njegovih nazorov in torej se moje besede tičejo tudi vas!“

Kolomejcev postal je bled ko smrt.

„Ka—ko? Ka—aj? Vi se podstopite . . . Vas se mora koj . . .“

„Kaj se mora koj z menoj storiti?“ vprašal je Neždanov z ironično uljudnostjo.

Bog zna, kako bi se bil prepir končal, da se nij Sipjagin umešal. Donečim glasom in inponirajočim držanjem — ne vé se, je li se je bolj kot državnik ali kot hišni gospodar držal — je mirno rekel, da pri njegovej mizi ne želi delj takšnih prepиров poslušati; da je uže od nekdaj v njegovej hiši

zakon (on se je sam koj popravil rekoč „sveti zakon“), da se vsako prepričanje čisla, toda samo s tem pogojem (tu je svoj kazalec z velikim prstanom vzdignil), da ne prekorači meje dostojnosti. Gospodu Neždanovu mora opomniti, da naj ne govori takšnim načinom, a tudi gospoda Kolomejceva mora pokarati, da je pristaše one stranke tako srdito napadal, — kar se pa iz njegovega prizadevanja za vseobči blagor tolmačiti dá.

„Pod mojim krovom,“ završil je svoj govor, „pod krovom Sipjaginovim nij ni Jakobincev ni hlapcev, nego tu so sami pošteni ljudje, ki si v roko sežejo, ako so se sporazumeli.“

Neždanov in Kolomejcev sta molčala, a v roko si nijsta segla, baje še nij čas njijinega sporazumljenja napočil. Obratno: nikdar se nijsta tako sovražila, ko zdaj! Obed vršil se je z obćim in neugodnim molćanjem; sicer je Sipjagin skušal povedati jedno svojih diplomatićnih anekdot, ali v sredini pripovedanja je utihnil. Marijana gledala je neprestano na svoj krožnik. Ona nij hotela kazati, da je z Neždanovim jednih mislij; ne morda iz bojazljivosti — o ne! — samo gospé Sipjaginovej se nij

hotela izdati. Čutila je, kako ostro ona vanjo gleda. Res, ta nij izpustila ni njo ni Neždanova iz očíj. Slednjega nenadejano strastno razburjenje je premeteno ženo iz začetka osupnilo — potem pak obšla jo je neka misel, da je nehoté vzkliknila: „Ah! . . .“ Koj je uganila, da Neždanova nijma več v svojej oblasti; oni isti Neždanov, katerega je uže svojim snžnjem smatrala. Nekaj se je moralo dogoditi . . . Nij li morda Marijana tu kaj vplivala? Da, gotovo! Nihče nego Marijana . . . on se jej dopada . . . in tudi ona . . .

„Tu bode treba kaj odločnega storiti,“ završila je svoje ukrepanje. Kolomejcev hotel je od jeze počiti. Še dve uri pozneje, ko je preference igral, rekel je: „kupim“ ali „igram“ jako srditim glasom, akopram se je delal, ko da svojega protivnika prezira. Jediní Sipjagin je bil s tem prizorom prav za prav zadovoljen. Saj se je izkazal kot govorNIK ter nevihto ukrotil. Znan mu je bil latinski jezik, torej tudi Vergilov „Quos ego!“ Se ve da, z Neptunom se nij primerjal, ali njegovih besedij spominal se je z nekakšno simpatijo!

XV.

Prvo priliko, ki ga je zadela, upotrebil je Neždanov, ter v svojo sobo odšel, kjer se je zaklenil. Nikogar nij hotel videti, nikogar — razen Marijane. Njena soba bila je povsem na konci dolzega po celem zgornjem nadstropji vodečega hodnika. Neždanov je bil samo jedenkrat, in tedaj samo za trenutek, notri; ali slutil je, da mu ne bode zamerila, ako pri njej potrka, obratno, ona morda sama želi ž njim govoriti. Bilo je uže precej kasno, okolo desete ure. Gazdarji so mu ljubav izkazali ter pustivši ga v miru s Kolomejcevim kartali. Valentina Mihajlovna vprašala je nekaterekrati za Marijano, ker je i ta koj po obedu izginila.

„Kje je pa Marijana?“ vprašala je najprej ruski, potem francoski, ne da bi se naravnost dokoga obrnila, nego, kot da bi z zidom govorila, kakor to često ljudje delajo, ako jih kaj začudi. Zaradi igre pozabila je kmalu i to.

Neždanov šel je nekaterekrati po sobi; potem stopal je po hodniku do Marijanine sobe, ter ondud kaj pazljivo na vrata potrkal. Nihče se nij oglasil. Potrkal je drugikrat . . . in skusil odpreti. Vrata

so bila zaklenena. Povrnili se je v svojo sobo; jedva se je vsedel, kar se njegova vrata tiho odpro in se Marijanin glas zasliši:

„Aleksej Dimitrič, ste li vi zdaj trkali?“

On je brzo vstal in na hodnik šel. Marijana stala je blede, z lučico v roci, poleg vrat.

„Da . . . jaz sem bil,“ šepetal je on.

„Pojte,“ rekla mu je, ter šla, a ne do konca hodnika, kjer je bila njena soba, nego do malih vrat, katera je odklenila. Neždanov zagledal je majheno, prazno sobico. — „Vstopite, Aleksej Dimitrič, tu naju nihče motil ne bode.“ — Neždanov je vstopil, ona postavila je svečnik iz rok in se k njemu obrnila:

„Jaz razumem, zakaj hočete baš mene videti; življenje v tej hiši vam je neiznosljivo — kakor meni!“

„Da,“ odgovoril je Neždanov. „A odkar sva se sprijateljila, mi nij več tako težko pri srci.“

Marijana se je zamišljeno nasmijala.

„Hvala vam, Aleksej Dimitrič; toda recite mi, hočete li še delj v tej smradljivej atmosferi živeti?“

„Mislim, da mi bodo službo odpovedali,“ odgovoril je Neždanov.

„A vi sami . . . . vi je ne bodete onim odpovedali?“

„Jaz sam? . . . Ne!“

„Zakaj ne?“

„Hočete li istino vedeti? . . . . Zato, ker ste vi tukaj!“

Marijana povesila je glavo ter stopila nekoliko nazaj.

„Vrhu tega,“ nadaljeval je Neždanov, „sem dolžan tu ostati. Vi o vsem tem nič ne veste, ali vidim, da vam moram vse povedati.“

Pristopil je k njej in jo prijel za roko. Ona mu je nij odtegnila, nego ga le radovedno pogledala.

„Čujte torej!“

Strastno in z neobično zgovornostjo, vedno držeč Marijanino roko, povedal jej je svoje namere, uzroke, ki so ga prisilili vzprejeti učiteljsko službo pri Sipjaginu, vse zveze in sploh vso svojo preteklost in vse, kar je do sedaj za svojo tajnost smatral. Omenil je tudi onega pisma od Vazilija Nikolajeviča in celo — svojega prijatelja Silina! Govoril

je hitro, jezik se mu nij zadeval, baš kot da si sam očita, da tega uže prej nij Marijani zaupal, kot da se hoče zato pri njej oprostiti. Ona poslušala ga je pazljivo in si vsako besedo, ki jo je nenada slišala, zapamtila; hvaležnost, ponos, udanost in požrtvovalna odločnost navdajala jej je dušo. Oči so jej bliščale. Svojo roko dela je na njegovo in ustna, tresoča se od radosti, malo odprla. V tem hipu bila je krasna! Ves zavzet utihnil je on — in jo ljubo pogledal; zdelo se mu je, da ta ljubeznivi obraz, ki mu je bil tako drag in tako znan, vidi prvikrat.

On je globoko vzdihnil.

„Kako dobro je, da sem vam vse povedal,“ ščebetala so njegova ustna.

„Dobro . . . gotovo da!“ ponavljala je tudi ona na pol tiho. Nehoté govorila je v istem glasu ko on . . . „Čujte torej,“ nadaljevala je po kratkem molku, „čujte torej, da vam hočem pri vašem podjetju kolikor toliko pomagati, da sem pripravljena iti, kamor se mi ukaže; saj sem si vedno iz cele duše želela, kar si vi želite . . .“

Ona je utihnila. Samo še jedna beseda in ga-
nenost bi jo premogla . . . debele solze polnile so
jej oči. Postala je najedenkrat krotka in vodljiva.
Želja za delanjem, hrepenenje se žrtvovati, in sicer
tako — jo je navdajalo.

Pazljivi in hitri koraki so se na hodniku čuli.

Marijana se je dvignila ter svojo roko pri-
jatelju odtegnila. Bila je vsa izpremenjena; v za-
ničljiv smeh ubrala so se jej ustna.

„Vem, da je zdaj nekdo slušal,“ rekla je tako
glasno, da se je zunaj vsaka beseda razumeti mo-
rala, „in sicer je to gospa Sipjaginoва . . . ali za
to ne maram mnogo!“

Stopanje se nij več slišalo.

„Govorite,“ rekla je Marijana Neždanovu, „in
povejte, kaj mi je storiti? Kako vam morem poma-
gati . . . Govorite, govorite brzo. Kakšno zadačo
imate zame?“

„Kakšno zadačo?“ odgovoril je Neždanov.
„Tega vam še ne vem povedati. — Od Markelova
došlo mi je pismo.“

„Kdaj? Kdaj?“

„Denes na večer. Jutri se moram ž njim k Solominu v tvornico peljati. Tudi Markelov je pošten človek — verujte mi! Prav prijatelj!“

„Takšen kot jaz?“ vprašala je Marijana ter Neždanovu na oči pogledala.

„Ne . . . takšen ne.“

„Kaj? . . . .“ Ona obrnila se je od njega proč.

„Ah! Ko da bi vi ne vedeli, kaj ste mi postali in kaj za vas čutim . . .“

Neždanovljevo srce tolklo je hitreje in nehoté uprl je pogled v tla. Ta devojka, ki ga ljubi, njega, ki nijma, da bi kam svojo glavo položil, ki nanj vse tvoje nade stavlja, ki je voljna ž njim iti, kamor ja usoda zaneso, to prekrasno dekle, Marijana, bilo je v tem hipu za njega vzor krasote in blagosti na sveti, ker ga je osrečila z dozdam nepoznano ljubeznijo sestre, žene ter hoče z njim srečo, dom, boj in svobodo deliti!

Vzdignil je zopet glavo in pogledal v nje lepe, vanj uprte oči.

„Jutri bodem potoval,“ povzel je mehkim glasom. „In brž ko se povrnem . . . vam . . . bodem povedal — besedica „vam“ mu nij hotela raz je-

zika, videla se mu je neprilična — „potem vam bodem poročil, kaj sem izvedel in kaj se je ukrenilo. A vse, kar se bode odslej zgodilo, vse kar mislim in čutim . . . vse bodeš . . . ti . . . najprej izvedela.“

„O, mili mi prijatelj!“ vzkliknila je Marijana veselo in ga prijela za roko, „tudi jaz tebi to isto obljubim!“

To „tebi,“ izgovorila je tako naravno, ko da nij nič drugega, nego obično tikanje mej tovariši.

„Smem li pismo čitati?“

„Evo ti ga!“

Marijana prečitala je brzo pismo ter z neko pobožnostjo oči povzdignila.

„In tebi tako znamenite stvari zaupajo?“

On se je smijal njenej začudenosti ter pismo zopet utaknil.

„Čudno!“ rekel je on, „oba sva spoznala, da se ljubiva — nij-li tako: midva se ljubiva? — a vender še nijsva nobene besede o ljubezni izpregovorila.“

„Čemu tudi?“ šepetala je Marijana, potem se ga pa najedenkrat oklenila in svojo glavo na

njegove prsi dela . . . a poljubila se nijsta; to bi se jima nedostojno ozbiljnosti njunega položaja videlo — vsaj čutila sta oba tako; za slovo segla sta si srčno v roko.

Marijana vrnila se je še jedenkrat v prazno sobo, da odnese lučnico, ki jo je na okni pozabila, in zdaj stoprav oglasila se je v njenem srci dvojba in nesigurnost. Brzo ugasnila je luč in po temnem hodniku tiho v svojo sobo hitela, kjer se je slekla in vlegla v temini, katera je prijala njenemu dušnemu razpoloženju.

XVI.

Ko se je Neždanov drugo jutro prebudil, nij samo nobene zadrege čutil, spomnivši se prejšnjega večera dogodeb, nego obratno, navdajalo ga je neko prijetno zadovoljstvo, kot da je nekaj storil, kar bi bil uže davno storiti moral. Izprosil si je za dva dni odpusta, katerega mu je tudi Sipjagin, akoravno z osornim obrazom, koj dovolil in se potem k Markelovu odpeljal. Pred odhodom posrečilo se mu je še videti Marijano. Tudi ona nij bila ni najmenj v stiski; gledala ga je mirno in z neko odločnostjo,

ter ga tikala. Samo ta misel jo je trla, kaj bode neki pri Markelovu izvedel in prosila ga je, jej koj vse poročiti.

„E, to se samo ob sebi umeje,“ odgovoril je Neždanov.

„Res,“ mislil si je sam pri sebi, videvši njo tako mirno, „čemu bi se vznemirjal, saj osobna najina čuvstva so pri sklenenej najinej zvezi najvažnejša. Najina zveza je neločljiva, ker sva jo v sveto svrho sklenila!“

Tako si je Neždanov mislil, ne sluteč, koliko je istine, koliko neistine v tej misli.

Markelova našel je pri onej istej slabej volji. Po dosti slabem obedu seli so v tarantas, nam uže znani; ker je tretji konj Markelovljev še vedno šepast bil, izposodil si je družega od nekega kmeta in odpeljal svojega gosta k predilnici necega trgovca Falejeva, ki jo je vodil Solomin. Neždanov je bil vrlo radoveden; jedva je čakal, da se spozna s človekom, o katerem je slednji čas toliko slišal. — Solomin je za ta pohod vedel; ko sta se naša znanca pri tovarniških vratih ustavila ter svoje ime povedala, peljali so ja koj v majheno nezatno hišo,

v katerej je tehnični voditelj tvornice stanoval. Ker njega samega nij tu bilo, hitel ga je nek delavec iskat; Neždanov in Markelov stopila sta mej tem k oknu, da si ogledata podjetje. Tvorica imela je očividno silno dela, povsod videla se je navidezna zmešnjava in čul se hrup neprestane delavnosti: mašine so sopihale in tolkle, statve klopotale, kolesa drdrala, jarmena v zraku brenčala, vozovi, sodje in samokolnice so se pripeljali ali odpeljali, ukazi so se glasno dajali, zdaj čul se je zvon, zdaj piščal, brzo so tekali delavci čez mnogobojne srajce prepasani, ali dekleta v lahkih oblekah in konji so odpeljavali velike kovčege. Nategnenemu tetivu je bila podobna ta divna, po človeških rokah ustvarjena, moč. Vse stopalo in delalo je redovito; samo nikjer nij bilo ni sledu kakej eleganci ali lepoti, da celo snažnosti nij bilo opaziti; povsod vzbudilo je začudenje neka brezskrbna nemarnost; tu bilo je okno razbito, tam odpalo je apno od zida, laptovje bilo je polomljeno, stare duri bile so povsem odprte, sredi dvorišča gnila je velika v vseh bojah bliščeča luža, a ne daleč od nje bil je prevrnen kup opek: stari zaboji in strgane vrvi ležale so okolo;

na pol izstradani grdi psi plazili so se po dvorišči ter niti lajati hoteli; v nekem kotu poleg ograje sedel je majhen, povsem zamazan štirileten dečko napihnenega telesa, ter na vse kriplje tulil, ko da ga je ves svet zapustil, poleg njega žrla je svinja, isto tako umazana ko on, s svojimi mladimi šture kapusove, raztrgano perilo viselo je na vrveh in se v vetru na vse strani gibalo, — a k temu še ostuden neznosljiv duh! Bila je to prava ruska tvornica; slična ni nemškemu, a še menj francoskemu obrtniškemu podjetju!

Neždanov pogledal je ves začuden Markelova. „Jaz sem uže toliko o nenavadnej nadarjenosti Solominovej slišal,“ je rekel Neždanov, „da mi je ta zanikernost, ki jo vidim, povsem neumevna, kaj takega se nijsem nadejal.“

„Zanikernega gospodarstva tu nij,“ odgovoril je Markelov malo srditim glasom, „samo ruska nesnažnost in lenost. In vendar se tu zaslužijo milijoni! Solominu pač je lavirati mej starimi običaji in tvorničnim lastnikom. Imate li kakšen pojem o tem Falejevu?“

„Ne, nobenega.“

„No, to je najtrdosrčnejši skopuh cele Moskve.“

V tem hipu stopil je Solomin v sobo. Isto tako kakor je Neždanova iznenadila tvornica, tako ga je tudi Solomin iznenadil. Bil je prej Švedu ali Finu podoben, nego Rusu; bil je visoke rasti, širokih prs, in imel je bele obrvi, ter isto takšne trepalnice. Obraz mu je bil dolg in rumen, nos kratek in širok, oči majhne in zelenkaste, pogled miren, ustna debela; imel je velike, bele zobe in podbradek v sredi preklan ter malo obrasten. Po obleki smatral bi ga človek za kakšnega rokodelca ali kurilca peči, ker je bil oblečen v staro suknjo z dolzimi žepi, na glavi imel je zmečkano kapo iz voščenega suknja, volnenim šalom okolo vratu in velikimi škornji na nogah. Ž njim prišel je kakih štirideset let star mož v dolgej širokej starej suknji, pravim ciganskim obrazom in črnimi očmi, ki jih je koj pri prihodu v Neždanova uprl, ker mu je Markelov uže znan bil. Zval se je Pavel, ter je bil desna roka Solominova. Solomin pristopil je počasi, ter molče obema obiskovalcema v roko segel — on imel je suho žuljavo roko; — potem vzel je iz miznice zapečaten paket ter ga molče izročil Pavlu, ki je na to takoj sobo

zapustil. Potem se je odkašljaj, hitro kapo raz glave vzel in se na priprost lesen stol vsedel, a z roko jednak počivalnik ponudil Neždanovu in Markelovu.

„Izvolite!“

Markelov predstavil je zdaj Neždanova Solominu, na kar sta si zopet v roko segla.

Zdaj začel je Markelov govoriti o njihovej „zadevi“ in omenil onega pisma Vasilij Nikolajevičevega, katerega je potem Neždanov izročil Solominu. Ko je ta pazljivo brez hitrosti vrsto za vrsto čital, ogledal si ga je Neždanov natančneje. Solomin sedel je blizu okna; zapadajoče solnce obsevalo je njega zagorelo, poteče se lice, njega zaprašene plave lase, ki so se svetili kot suho zlato. Nosnice njegove so trepetale, a ustna so se mej čitanjem odpirala, kot da vsako besedo glasno izreka; pismo držal je z obema rokama. Bog si zna, zakaj se je vse to Neždanovu izredno dopalo. Solomin vrnil je Neždanovu pismo in se mu nasmijal, ter potem pazljivo poslušal, kar je govoril Markelov. Ta je govoril in govoril, — da je naposled od uspehanosti utihnil.

„Razgovora tu pri meni,“ povzel je potem Solomin sicer nefinim ali možatim glasom, ki se je

zopet Neždanovu jako dopal, „ne moremo brez skr-
bij voditi, lahko da nas kdo posluša; ako vam je
drago, peljimo se k vam; do vas je samo sedem
vrst, a vi prišli ste gotovo s svojim tarantasom?“

„Dakako!“

„No, prostora bode tudi zame v njem. V jed-
nej uri se tu delovanje završi, a jaz sem prost.
Potem bomo lahko temeljito vse pretresli. Vi ste
gotovo tudi prosti?“

„Da, do pojutranjem.“

„To mi je drago, potem izostanemo čez noč.
Bode-li to mogoče, Sergej Mihajlič?“

„Kakšno vprašanje! Se ve da je mogoče!“

„No, jaz sem kmalu gotov. Samo umiti in
preobleči se moram.“

„Samo to povejte, kako je kaj pri vas v tvor-
nici?“ vprašal je Markelov.

Solomin ozrl se je pazljivo ter rekel:

„O tem se bomo lahko kesneje zmenili.
Samo malo potrpljenja prosim . . . . Jaz se koj
vrnem . . . . nekaterih malenkostij še nijsem opra-
vil . . . .“

On je odšel. Da nij na Neždanova tako dobrega utiska naredil, bil bi gotovo Markelova vprašal: „Ne misli-li, da se nas s katerim koli izgovorom odkriža?“ — A zdaj mu to nij na pamet prišlo.

Jedno uro pozneje, baš ko so iz vseh nadstropij, po vseh stopnicah in iz vseh vrat hiteli delavci, je tudi tarantas, v katerem so sedeli Markelov, Neždanov in Solomin, zdrdral skozi velika vrata.

„Vazilij Fedotič! Bi-li pričeli?“ vprašal je še Pavel, ki je Solomina do vrat spremil.

„Naj se še počaka,“ odgovoril je Solomin. Svojima sopotnikoma povedal je, da se to neke operacije tiče, ki se ima v to noč vršiti.

Prišedši v Borzenkovo so večerjali in si cigare užgali, začela se je ponočna, brezkončna in človeka ubijajoča ruska zabava; takšne menda v nobenem drugem narodu na svetu nij. Tudi tu nij Solomin izpolnil Neždanovljevih nad. Govoril je jako malo, tako malo, da je skoro ves čas moičal ter pazljivo poslušal; ako je pak kakšno sodbo izrekel, ali kaj opomnil, bilo je, kar je rekel, pametno, premišljeno in jako kratko. Izkazalo se je, da ne ve-

ruje Solomin, da bode na Ruskem kmalu revolucija; ker pa nij svojega uverjenja nikomur nasiljeval, to tudi nij hotel — dotične podjetnike zavirati vsaj stvar poskusiti, in hotel gledati — a ne od zadaj, nego iz strani. Voditelji petrogradske revolucijske stranke bili so mu dobro znani in deloma simpatiziral je ž njimi, kajti on sam je bil iz kmetov; ali on je vedel, da se isti narod, „brez katerega nij nič mogoče doseč,“ ne bi nobene revolucije udeležil; treba bi bilo narod za to pripravljati, dolgo pripravljati — in ne na isti način, ne po istih ljudeh kot zdaj. On se je torej zadaj držal, ne kot premeten in lukav, nego kot razboren človek, ki neče niti sebe, niti družih zastonj uničiti. Slušati pak . . . e, zakaj ne? Ako Bog da, se tudi iz tega lahko kaj nauči.

Solomin bil je necega psalmista jedini sin; imel je pet sestra, ki so se vse omožile s popi ali dijakoni. Z dovoljenjem svojega očeta, jako razborega moža, izstopil je Solomin iz semenišča, ter se pečal z mehaniko. Potem prišel je v necega Angleža tvornico; temu se je tako prikupil, da mu je dal sredstva iti v Manchester; tu ostal je dve leti

in se do dobrega angleški naučil. V tvornici moskovskega trgovca še nij bil dolgo, in akopram je bil strog — na Angleškem je videl, kaj je disciplina — imeli so ga vender vsi radi: saj se je bil iz njihove sredine povzdignil. Njegov oča bil je ž njim jako zadovoljen ter ga „točnega“ svojega sina imenoval ter le tožil, da se ta nikakor neče oženiti.

Solomin molčal je, kakor uže rečeno, mej ponočno zabavo, skoro neprestano; ko je pa Markelov začel govoriti, kakšne nade se v tvorniške delavce stavlja, dejal je Solomin po svojem običaji, povsem kratko, da tvorniški delavci niso na Ruskem takšni kot drugod — ruski delavci so mirni in krotki, da bolj ne morejo biti.

„A kmetje?“

„Kmetje? Skopuhi so vsi; jeden družega odira; zdaj jih je uže več nego preveč mej delavci. — Skopuhi pa samo na dobiček mislijo; — vsi drugi so glupci.“

„Kje naj pak drugod podpore iščemo?“

Solomin se je nasmijal ter odgovoril:

„Kdor išče, ta najde!“

Smijal se je skoro neprestano, toda njegov smeh nij bil zaničljiv, nego nedolžen — a ne nepremišljen, čisto kot on sam.

Z Neždanovom govoril je skoro srčnim glasom; mladi dijak se mu je nenavadno prikupil.

Mej govorom se je ta najedenkrat vrlo razburil; Solomin je polahkoma vstal ter s težkimi svojimi koraki šel po sobi in okno, ki je bilo odprto nad Neždanovljevo glavo, zaprl. „Vi bi se še prehladili,“ odgovoril je dobrohotno na začudeni pogled mladega govornika.

Neždanov povprašal je, kakšne socijalne ideje je skušal mej delavci svoje tvornice razširiti in hoče li stvari tako urediti, da bodo tudi delavci kaj dobili od celega dobička.

„Srce moje,“ odgovoril je Solomin, „vse, kar sem dosegel, je to, da se je osnovala šola in pa mala bolnišnica in celo temu se je principal dolgo upiral.“

Samo jedenkrat se je Solomin res razjezil in s svojo velikansko pestjo tako ob mizo udaril, da se je vse na njej zvrnilo, celo poleg tintarnice stoječa put-težina. Razjezil se pa je, ko so mu po-

vedali o nekej nepravičnej sodnijskeji obravnavi, vsled katere je neko delavsko društvo velika izguba zadela.

Neždanov in Markelov sta potem govorila, kako treba to stvar začeti, da se tudi kaj doseže in Solomin ja je poslušal, jako pazljivo poslušal, a sam nij črhnil ni besedice; do štirih zjutraj trajalo je to ukrepanje. In kaj se nij vse tu govorilo — Markelov omenil je tudi skrivnostnega potovalca Kisljakova in njegovih pisem, ki so od dne do dne zanimljivejša. Obljubil je Neždanovu, da mu jih pokaže in celo na dom posodi, ker so jako dolga in časi nečitljivo pisana, vrhu tega je mnogo učenih citatov, da celo verzov, — a ne lehkomišljenih, ne, vsi so socijalistični. Ko je o Kisljakovu nehal, prešel je na vojništvo, na adjutante in celo na Nemce, — ter naposled začel govoriti o svojih člankih o topničarstvu v Rusib. Neždanov govoril je pak o antagonizmu, ki je mej Heinejem in Börnejem, o Proudhonu, o realizmu v umetelnosti; Solomin pazljivo slušaje, pušil je, a ni črhnil, akopram je bolje vedel, kaj je v celej stvari, nego onadva oba.

Bilo je štiri. Markelov in Neždanov vzdržala sta se jedva na nogah, le Solomin še nij bil ni naj-

menj truden. Prijatelji ločili so se po ukrepu, v drugi dan k starovercu, onemu trgovcu v mesto iti, da se ž njim o propagandi dogovoré. Goluškin izkazal se je vrlo delavnim možem. Solomin je sicer mislil, da nij vredno k njemu iti, a naposled dal se je pogovoriti.

XVII.

Markelovljevi gostje so še spali, ko mu je sluga njegove sestre, gospe Sipjaginine, pismo od nje prinesel. V listu naznanila mu je gospa Sipjaginovala nekoliko neznatnih domačih stvari, prosila ga, jej neko knjigo, ki si jo je od nje izposodil, po slugi vrniti, ter naposled kot dodatek še dodala: „Še neko zabavno novico ti moram poročiti, namreč da se je tvoja stara draga, Marijana, v učitelja Neždanova grozno zaljubila in on v njo. A to nij prazno besedičenje, nego jaz sama sem vse to na svoje „oči videla, na svoja ušesa slišala“. Markelovljevi očesi zabliščeli sta srdito, ali rekel nij ni besedice, nego slugi zahtevano knjigo izročil, ter — Neždanova pozdravil, ko je uprav doli prišel, dal mu je zelo obljubljena pisma, a v sobi nij ostal. „Nekaj posla me na polji čaka,“ je rekel ter odšel.

Neždanov vrnil se je v svojo sobo, ter brzo pisma pročitil; mladi propagandist pisal je skoro samo o sebi in o svojem neumornem delovanji. Po njega poročilu bil je v slednjih mesecih v jednajstih okrajih, v devetih mestih, v devetindvajsetih farah, triinpetdesetih manjših vaseh, na jednom posestvu in v osmih tvornicah; šestnajst nočij spal je na potu, jedno noč v konjskem hlevu, jedno celo v kravjem hlevu, tu omenil je v opomnji, da se sedaj niti bolj več ne boji.

Dalje zahajal je po svojem poročilu v kmetske bajte in koče delavcev ter ljudi poučaval, knjige delil ter notice ali koj na mestu zapisal ali si jih zapamtil in to po najnovejših pravilih mnemotehnike; poleg tega pisal je štirinajst daljših pisem, osem in dvajset krajših in osemnajst listkov (teh napisal je štiri s svinčnikom, jednega s krvjo in jednega s sajevino v vodi stopljeno) — in vse to je on sam storil, ker si je znal čas razdeliti, držeč se spisov Quentina, Johnsona, Sverdickega, Karpelija in drugih statistikov ali publicistov. Potem govoril je zopet o svojej sreči ter dokazoval, kako in o čem je Fourirjevo teorijo o strastih dopolnil ter zagotavljal, da je on prvi, ki

stoji na trdih tleh in da on ne bode tega sveta brez sledu in spomina zapustil. — Najbolj se je pak čudil, kako da je on, dva in dvajset let star mladenič, vsa vprašanja životna in znanstvena uže dognal, — in da bode prevrat v Ruskeje prouzročil in te države stanovnike iz spanja probudil! „Dixi!!“ Dodal je tej vrstici. — To „dixi“ nahajalo se je često v njegovih pismih in vedno z dvema klicajema. V jednom listu našel je Neždanov socijalistično pesen necemu mlademu dekletu; to se je začelo z besedami:

„Ljubi ne menjá — no ideju!“

Neždanov se nij toliko čudil Kisljakovljeveje samohvali in oholosti, kolikor Markelovljeveje pošteneje dobrosrčnosti; ob jednom si je pak mislil: „Vražja estetika! Tudi ta Kisljakov lahko kaj koristi!“ — K čaju sešli so se zopet naši prijatelji, a sinočna pravda se nij ponavljala. — Nobeden nij imel prave volje; Solomin bil je jedino miren, kajti Neždanov in Markelov bila sta razburjena.

Po čaji odpeljali so se v mesto; stari sluga sledil je raz svojega sedeža z znanim tožnim pogledom odhajajočemu gospodarju.

Trgovec Goluškin, s katerim se je imel sedaj Neždanov seznaniti, bil je sin obogatelega droguista in staroverskega razkolnika. Sin nij po očetu pododovanega premoženja povekšal, kajti bil je veseljak, epikurejec ruske fazone brez trgovske spekulativnosti. Bil je blizu štirideset let star, debel, grd in osepnichen, z malimi očmi, kakor jih ima prasec. Govoril je brzo in zmedeno, z rokami mahal je vedno okolo sebe, smijal se je glasno ter sploh naredil utisek oholega in prevzetnega človeka. Sam se je smatral fino naobraženim možem, ker je nosil opravo s tujega naročeno, zmerom ljudi gostil ter znan bil z drugimi bogataši, celo v gledališče zahajal in znan bil z gospicami café chantanta, s katerimi se je v nekem strašnem jeziku razgovarjal, ki bi baje francoski imel biti. Največja njegova strast bila je želja popularen biti. „Daj, vzkaži se, Goluškin, da te bode ves svet občudoval! Ako je to Suvorov, to Potjomkin, je pa to kapitan Goluškin!“ — Ta strast zmanjšala je celo prirojeno mu skopost ter ga dovela, kakor je samosvestno pripovedoval, v opozicijo (iz začetka je rekal v „pozicijo“, dokler mu niso razložka razložili) in naposled v nihiliste; bil je najra-

dikalnejši človek; norčeval se je, da ga še vedno starovercem prištevajo, ter v postu meso jedel, celo na karte igral in šampanjca pil kot vodo. A zgodilo se mu nij nič, ker je, kakor je brez strahu pravil, vse uradnike podkupil in vsa ušesa zamašil. Bil je vdovec brez otrok in njegove sestre sinovi plazili so se s blapčevsko bojazljivostjo okolo njega, a on psoval jih je, rekoč, da so neizobraženi glupci in barbari ter jih le redko kdaj k sebi pustil. V njegovej velikej, kamenenej hiši bil je povsod velikansk nered, velikanska nečistost; v mnogih sobah bilo je dragoceno pohištvo, a v družih stali so leseni stoli. Povsod visele so slike ali mej njimi nij bilo nobene dobre: rudeče krajine in vijolično morje, slaba kopija Mollerjeve slike „poljub“ in poleg te debele, nage ženske z rudečimi koleni in laktmi. Akopram nij Goluškin nobenih sorodnikov priznaval, se je vender v njegovo hišo ugnezdilo mnogo poslov in družih snedežev, katerih pa nij iz dobrosrčnosti ali radodarnosti pri sebi trpel, nego le iz želje biti popularen in da ima ljudi, ki jih more mučiti. Zval jih je svoje „klijente“, da bi drugi ne uvideli pravih razmer. Čital nij v obče nič, ali sem ter tja zapamtil si je kakšno modro besedo . . .

Naši znanci našli so Goluškina v kabinetu. V dolgo suknjo oblečen, s smodko v ustih, ležal je na počivalniku in se delal, kot da čita novine. Videvši svoje goste, skočil je koj na noge ter z zarudelim obrazom svojim ljudem ukazal brzo zajtrk prinesiti, vprašal to in ono, se glasno brez uzroka smijal — in vse to ob enem. Markelov in Solomin bila sta mu znana, Neždanov ne. Ko je slišal, da je slednji dijak, narežal se je zopet ter mu drugikrat v roko segel.

„Lepo! lepo! Nova moč v naši vojski.... znanost je svetloba, nevednost tema. Moja odgoja bila je slaba, ali jaz sem vse to kasneje dopolnil!“

Neždanovu se je zdelo, da Goluškin nekoliko boječe govori; tako je tudi bilo. Videvši kakšno novo lice, mu je zmerom prva misel bila: „Pazi, kapitan, ne blamiraj se!“ A kmalu bil je zopet kot obično in začel je s svojim šepetavnim, brzim glasom in konfuznim načinom govoriti o Vaziliji Nikolajeviči, o njegovem značaju in potrebi pro—pa—gan—de! (To besedo si je tudi zapamtil, ali jo je le počasi izgovoriti mogel.) Potem pripovedoval je, da je pridobil novo moč, zanesljivega in porabljivega mladiča

ter zagotavljal, da je pravi čas blizu in zrel — — za lanceto (pri tej besedi pogledal je Neždanova, kateri pa nij nič rekel); nato obrnil se je do Neždanova in se začel hvaliti baš kot oni dopisnik Kisljakov; rekel je poleg mnogega družega: da se ne slaga z onimi, ki še zdaj v temi tavajo, da pozna pravice proletarijev (tudi te besede se je spominal) in da je največ zavoljo tega popustil trgovstvo in se samo z borznimi operacijami pečati začel — da si poveča kapital, osobito pak, da more slednje o pravem času, v korist . . . . da, v občo korist . . . . to je . . . . v korist naroda . . . . da, žrtvovati. Kajti on, Goluškin, on rekel bi . . . . prezira kapital!“ V veliko radost Goluškinu vstopil je v tem hipu sluga z zajtrkom v roki. Goluškin nakašljal se je pomenljivo ter gospode povabil nekoliko njegovega žganja pokusiti: on sam izpil je veliko kupico poprenega žganja.

Gostje lotili so se zajtrka. Goluškin pojel je neizmerno prešanega kavijarja in pridno pil ter ves čas zdaj to zdaj ono ponujal: „gospoda, pokusite kozarec makona!“ in obrnivši se k Neždanovu, vprašal ga je, od kod pride, kako dolgo se misli tu muditi in

kje ga je možno dobiti. Ko je čul, da je pri gospodu Sipjaginu na stanu, je zatulil:

„Ah, tega gospoda poznam. To je velik glupec!“ To priliko upotrebil je ter začel vse vlasteline S.-ke gubernije psovati. Trdil je, „da ne mislijo na blagor naroda in občin, da, niti na svoj blagor ne!“ Čudno pak bilo je to, da je mej psovanjem Goluškin svoje oči boječe zdaj v tega zdaj v onega uprl, kot da se boji izdaje. Neždanov nij umel, kakšen človek je ta Goluškin — in s čim bi on „njihovej stvari“ služiti mogel. Solomin sedel je po svojem običaji molčé, Markelov gledal je pa tako nezadovoljen, da ga je Neždanov vprašal, kaj mu je. Markelov odgovoril je sicer, da mu nič nij, toda s takšnim glasom, s kakeršnim navadno ljudje odgovarjajo, kateri hočejo reči: meni je sicer nekaj, ali to tebe nič ne briga. — Goluškin začel je zopet zdaj to zdaj ono psovati, mladi svet 'pak hvaliti: „Kako pametni so zdaj mladiči, da, kako pa—met—ni!“ — Solomin vprašal ga je: „Kdo je tisti zanesljivi in izvrstni mož, o katerem je prej govoril, a kje ga je možno dobiti.“ — Goluškin se je glasno nasmijal in rekel: „Le malo še strpite“; potem začel je govoriti o tvor-

nici in nje lastniku, starem „lopovu“; Solomin odgovarjal je jako kratko. — Goluškin natočil je zdajci šampanjca, Neždanovu na ušesa ščebetali: Živela republika! in kupico do dna izpraznil. Neždanov je vino samo malo pokusil, Solomin pak rekel, da on predpoludnem nikdar vina ne pije. — Markelov izpraznil je srdito svoj kozarec. Videlo se mu je, da ga neiztrpljivost mori in raz obraza čitala se mu je misel: Tu jemo in pijemo, a najvažnejšega se nihče ne spomni! Najedenkrat potrkal je srdito ob svoj kozarec in začel: Gospoda moja.

V tem hipu vstopil je nacifran možiček, z rumeno, vrču podobno glavo, oblečen v nanking suknjo, urezano na trgovsk način in z dolgimi rokami, v sobo. Ko je prikazen pozdravila celo društvo z velikanskim poklonom, povedala je Goluškinu nekaj na pol glasno.

„Koj, koj,“ odgovoril je ta brzo in dejal, obrnivši se k društvu: „Prosim vas, gospoda moja, oprostinja. Moj komi, Vazilij, poročil mi je nekaj, kar me sili vas za nekoliko časa zapustiti; nadejam se pak, da mi bodeste čast izkazali ter danes pri meni obedovali. Ob treh, prosim; tedaj govorili bomo svobodneje!“

Ni Solomin ni Neždanov nijsta znala, kaj bi odgovorila, le Markelov rekel je nezadovoljno:

„Dakako da pridemo — saj nijsmo prišli zbijat komedije.“ —

„Najsrečnejša hvala,“ dejal je Goluškin in bolj po tihem pristavil: „Tisoč rubljev žrtvujem na vsak način . . . . računajte ná-me.“

Potem spremil je goste do vrat in na pragu stojé jedenkrat vzkliknil.

„Ob treh vas pričakujem.“

„Dobro!“ odgovoril je Markelov.

„Gospoda,“ rekel je Solomin, ko so bili na ulici, „jaz si bodem voz najel in se v tovarno peljal, ker do obeda nobenega posla nijmamo. Kar se pak tega trgovca tiče, se mi vidi, da se nam je od njega malo nadejati, baš kot od koze — ni volne ni mleka!“

„No, vsaj nekoliko volne,“ zavrnil je Markelov; „vsaj denarje obeta. Ali se vam ga ne zdi treba?“

„Sami ne moremo vsega, a izbirčni ne smemo biti, kot kakšna nevesta.“

„Jaz nijsem izbirčen,“ odgovoril je Solomin mirno. „Jaz bi le rad vedel, kaj moja navzočnost koristiti more. No,“ dodal je malo kasneje in Než-

danova pogledal, „naj bode, jaz tudi ostanem. Če nas dobodo . . . . v dobrem društvu je smrt tudi lepa.“

Markelov vzdignil je glavo.

„Pojdimo mej tem v mestni vrt; vreme je ugodno — oglejmo si ljudi.“

„Pojdimo.“

Oni so odšli; Markelov in Solomin naprej, Neždanov za njima.

XVIII.

Neždanova navdajala so razna čuvstva. Kakšni so pa tudi bili utiski poslednjih dnij, s koliko novimi ljudmi se je vpoznal. Prvič v svojem življenji spoznal se je z devojko, katero, kakor vse kaže, ljubi; — udeležil se je začetka necega podjetja, kateremu bode skoro gotovo vse svoje moči žrtvovati moral. — In zdaj . . . . kakšna čuvstva so ga sedaj navdajala. Se je-li veselil? — Ne. — Nij li vedel, za kaj bi se odločil ali se ga je bojazen postal? — Ne, gotovo ne! — Je-li vsaj čutil ono napetost vseh mušic, ono hlepenje po krvi, ki žene boritelja v prvo vrsto borilcev? — Tudi tega ne. — Je-li ga je navdajala vsaj trda vera v ono podjetje? Trda vera v njegovo ljubezen? — „O, zani-

kerni estetik! skeptik!“ ščebetala so njegova vkup stisnena ustna. — Od česa torej tista onemoglost, nevolja kaj govoriti, ako se nij na umeten način razburil ter potem tulil in razsajal? Ali ga ne ljubi Marijana, ta krasna, zvesta tovarišica, ta čista, strastvena duša, ta prečudna devojka? Nij li morda sreča, njo videti, si nje prijateljstvo in nje ljubezen dobiti — velika? Markelov in Solomin. — Slednjega je še malo poznal, ali dopadal se mu je jako; nijsta li to dva prava ruska značaja in nij li bilo poznanstvo ž njima tudi sreča? Od kod torej ono neumevno, grizeče čuvstvo? Čemu ta žalost? . . . . . „Ako si premišljevalec in melanholik,“ govoril je sam sebi, „vraga, kakšen si potem revolucionar! Čačkaj svoje verze, ubijaj in muči se s svojimi utiski in s svojo rahločutnostjo; glej ga, Bog ve kakšne psihologične kombinacije pretolmačiš — ali svoje bolne, krčevite razburjenosti in samovoljne muhe ne smatraj za možato razkačenost, za pošteno jezo človeka, ki ima svoje prepričanje. — O Hamlet, Hamlet, danski princ, kako se tvoje sence spasim? Kako mi je začeti, da bi se na dalje povsem ne posnemal, celo v nedostojnem uživanji kaznij, ki si jih sam naložim?“

„Aleksej! Prijatelj, ti ruski Hamlet!“ oglasil se je ko jeka svojega ukrepanja njemu znan, kričeč glas. — „Te-li res zopet vidim?“

Neždanov se je ozrl, ter na veliko svoje začudenje zapazil Paklina. V lahkejši, belejši, poletnej obleki, brez zavrtnika in s slamnikom, ovitim s širokim plavim trakom — v lakiranih čevljih korakal je Paklin proti Neždanovu in mu v roko segel.

„Najprej,“ mu je rekel, „morava se, akopram sva v javnem vrtu, objeti in poljubiti. Jedna — dve — tri! Drugič ti moram povedati, da, ako bi se tu našla ne bila, imel bi bil jutri srečo me videti, kajti dobro mi je znano, kje živiš; da baš tebi za voljo prišel sem v to mesto . . . . . na kakšen način — o tem kesneje; tretjič te prosim, da me s svojimi spremljevalci seznaniš. Povej mi kratko, kdo so oni in njim, kdo sem jaz — potem pak uživajmo vkupej življenje!“

Neždanov izpolnil je željo svojega prijatelja, ter ga Markelovu in Solominu predstavil rekši o vsacem, kdo je, kje biva in kaj dela.

„Divno!“ vzkliknil je potem Paklin; „zdaj mi pak dovolite, da vas iz te gneče brez ljudij od

one klopi odpeljem, na katerej sedim, kadar hočem prirodo uživati. Od tam je krasen izgled: vidi se hiša gubernatorjeva, dve mnogobrojni stražni hišici, trije žandarji in — nijeden pes! — Ne čudite se preveč govorom, s katerim se zaman trudim vaš smeh vzbuditi. Po mnenji svojih prijateljev sem jaz reprezentat ruske šale . . . . . zato sem menda tudi malo šepav.“

Paklin vodil je svoje prijatelje do one „samotne klopice“ in, spodivši nekoliko žensk, ki so ondukaj sedele, jih povabil, da se vsedejo. Mladi znanci so se potem „razgovarjali“ . . . precej dolgočasna zabava, osobito v začetku novega poznanstva — in strašno neplodovita.

„Da!“ rekel je najedenkrat Paklin, obrnivši se do Neždanova, „reči Ti mi je še, kako je to, da sem tu. Kakor znaš, peljem vsako leto svojo sestro kam na deželo; ko sem zvedel, da ti v bližini tega mesta živiš, spomnil sem se dveh vrlo čudnih ljudi: meža in žene, s katerima smo po majki v rodu. Otec moj bil je malomeščan, (Neždanov je to vedel, a Paklin povedal je to zavoljo — ostalih dveh) majka pak iz plemenite obitelji. Uže dolgo časa povabljali

so nas ti rojaki, da jih obiščemo. — Stoj! mislil sem si jaz, to mi je po vseči. To sta dva vrlo dobra človeka, sestri se bode tu dobro godilo — kaj hočem več! Tako prišla sva sem. In res, tu se izvrstno živi! Ali kako smešna sta ta človečka! — Ne, s tema se morate na vsak način seznaniti! — Kaj pa tu delate? Kdo bodeste obedovali? Čemu ste sploh v mesto prišli?“

„Denes obedujemo pri nekem Goluškinu . . . tukajšnjem trgovci,“ odgovoril je Neždanov.

„Kdaj?“

„Ob treh.“

„Ah! Gospodje se bodele o . . . o naših stvarih . . .“

Paklin pogledal je najprej Solomina, ki se je smehljaj in potem Markelova, ki je vedno srditeje gledal, ter potem Neždanovu rekel:

„Daj, govori Aleksej, naredi kakšno znamenje . . . reci vender gospodoma, naj se pred menoj ne bojita . . . da sem jaz jeden vašib.“

„Tudi Goluškin je naš,“ rekel je Neždanov.

„Tako? No, to mi je drago! Do treh je še dosti časa, s katerim moremo razpolagati. Prosim pojte z menoj k mojima sorodnikoma . . .“

„Si li znorel? Kako je to kar tako mogoče? . . .“

„Zato se ti ne brigaj, to je moja skrb. Pomisli si zelenico v puščavi: ni o politiki ni o književnosti in sploh o ničem, kar nas zanima, nij onima človekoma poznano. Uže hiša je stara, velika omara, kakeršnih je dan danes redko kje videti; zadáha, ljudje, zrak, vse je starožitno; obleka, prah za lase, vse spomina na dobo Katarine II., na osemnajsto stoletje. A lastnika sama, mož in žena, jednako silno stara, — sta še brez nagrbančenega obraza: okrogla, mehka in čedna, prave inserable-papige, poleg tega jako dobra, do neumnosti prava svetca! — Sicer vele tudi, da velika dobrohotnost nadomestuje druge duševne moči . . . toda za to se jaz ne brigam: jaz samo to vem, da sta moja starca — dobra in poštena! Otrok nijsta nikdar imela „otročja srečnejša“, to je priimek, ki ga vsak v mestu vé. — Oblečena sta oba vedno jednako, v istih mnogobojnih kapotsuknjah, kakor jih nij dan danes nikjer več videti; podobna sta si tako, da bi ja človek lahko zamenjal, samo da nosi gospa čepo, mož pa kapo, ki je pa isto tako s tulom olepšana, ko čepa. Da bi pri čepi trakov ne bilo, nemožno bi bilo spoznati,

kdo je mož, kdo žena, ker je on brez brade. On se zove Fomuška, ona Fimuška. Lehko bi se za denar gledati dajala. Starca sta se srčno ljubila, ter se vrlo veselila, če ja je kdo obiskal, dobra in ljubezniva pokazujeta koj vse svoje dragocenosti. Samo pušiti se v njih ne sme; ona nijsta staroverca, le tabaka ne trpita. Saj v dobi Katarine II. še nihče nij tabaka pil; zato pak tudi kanarčkov nijmata, ker tedaj še nijso znani bili . . . A da je to velika sreča, gotovo pritegnete! — No, kaj mislite, bi li tja šli?“

„Jaz res ne vem . . .“ odgovoril je Neždanov.

„Še malo potrpljenja prosim, jaz še nijsem vsega povedal. Tudi njijina glasa sta si slična: ako slušalec oči zatrene, potem ne vé, kdo govori. Meni se le zdi, da je v govoru Fomuškinem več čuvsta, a v Fimuškinem več energije. Vi gospodje nameravate nekaj velicega izvršiti — morda vas ljuta borba čaka . . . Ne bi li, predno v šumeče valove poskočite . . .“

„Stopili v stoječo vodo?“ segel mu je Markelov v besedo.

„Zakaj ne? Ta voda stoji, ali ne gnije. Nekatera pustinjska jezera nimajo vidnega odtoka, ali niso nikdar pokrita z zeleno plesnovino, zato ker na njih dnu studenci izvirajo. Tudi izvirajo v dnu srca mojih starcev čisti in bistri studenci! Če nič drugega nečete znati, nego kako se je pred sto ali stopetdesetimi leti živelo, kar pojdite brzo z menoj. Kajti mogel bi priti oni čas, ona ura, brez dvojbe jedna ter ista ura za oba, ko bodeta moja ptička mrtva raz svoje palice pala — in ž njima izginilo bode vse, kar je starinsko, stara hiša bode razpala, a na tem mestu rastlo bode ono, kar po moje pramajke besedah vedno ondukej raste, kjer je prej kaj „človeškega“ bilo, namreč: koprive, torice, dračje in brinje; ko ne bode več te ulice, a drugi ljudje bodo tu živeli, ki takšnega žitja nikdar videli niso! . . .“

„Pojdimo,“ rekel je Neždanov, — „kaj?“

„Jaz grem iz srca rad,“ pritrdil je Solomin; „to sicer ne spada v mojo stroko, ali je gotovo vrlo zanimljivo, in ako je gospod Paklin uverjen, da naš pohod starih ljudij ne moti . . . zakaj bi ne šli . . .“

— „Ne dvojite!“ odgovoril je Paklin, „baš obratno,

starca se bodeta jako veselila. Tam nij nobenih ceremonij treba. Saj sem sam rekel, da sta to dva „otročja srečneža“! Nekaj vam bodeta pela. Gospod Markelov greste li z nami?“

Markelov namignil je jezno z ramama.

„Saj vender ne bodem tu sam ostal! Pokažite nam pot.“

Mladi znanci vstali so raz klopi in se odpravili na pot.

„Kako srdit in nezadovoljen je ta človek,“ šepetal je Paklin Neždanovu na uho; kakor sveti Janez Krstnik, ki se je redil od samih kobilic . . . od samih kobilic brez medu! Oni drugi je pa vrlo ljubezniv človek. Kako prijetno se smehlja. Tako se le ljudje smeje, ki so, brez svojega znanja mnogo pametnejši od družih.“

„Ali takšni ljudje sploh živé?“ vprašal je Neždanov.

„Žal, da se le vrlo redko kdaj kakšen najde“, odgovoril je Paklin.

XIX.

Fomuška in Fimuška, prav za prav Tomaž Lavrenčevič in Evfemija Pavlovna Subočev imenovana, bila sta oba potomca jedne ter iste stare plemeni-

taške ruske obitelji ter baje tudi najstarejša stanovnika mesta S. Gotovo da sta se vzela uže v vrlo ranej mladosti in pred mnogimi mnogimi leti; živela sta potem v hiši, po starem očetu podedovanej, ter vedno tako živela, kakor je bilo za čas njijine mladosti obično. Rekel bi skoro, da se je za ta dva človeka časa kolo ustavilo: nič novega nij prekoračilo meje te „zelenice“. Premoženje nij bilo Bog si zna kako veliko; kljubu emancipaciji donašali so jima kmetje nekatere kratki v letu perutnine in druge jestvine; vaški starešina prišel je v določenem času z danjem in dvojico jerebic, o katerih je dejal, da jih je v gozdih ustrelil, akopram teh uže davno več bilo nij; kakor je navada, pogostili so starešino na pragu s čajem, poklonili mu kapo iz ovčje volne in par zelenih usnjevih rokovic ter ga odpravili s pozdravom: „Hodi z Bogom!“ Tudi ostali posli nijso bili Subočevljeve hiše zapustili. Stari sluga Kalijopič v neobično debelej suknji z visokim zavratnikom in malimi jeklenimi gumbi prijavljal je kot nekoč: „jed je na mizi“, ter potem za stolom milostive svoje gospe stojé — zaspal. Njemu je bil buffet v varstvo izročen; vse specerije, kardamome, citrone

itd. izdaval je le on — in ako ga je kdo vprašal, je-li uže slišal, da so kmetje osvobojeni, to je vsakokrat odgovoril: da se marsikatero bedarije na svetu govore; morda se je s Turci to dogodilo, toda ž njim se kaj tacega, hvala Bogu, nij zgodilo! Pufka, služkinja vrlo majbne postave, bila je zaradi zabave in razveseljevanja v hiši; Vazilijevna pak, stara dekla, prihajala je opoludne v sobo z velikim, temno-bojnim robcem ovita ter s slabim, tresočim se glasom raznovrstne novice pripovedovala: o Napoleonu I., o letu 1812, o antikristu in o belem murinu, ali je pak žalostna naslonila čeljust v roko in svojej gospodi povedala, kaj se jej je sanjalo ali kaj jej karte kažejo.

Hiša Subočevljeva razlikovala se je od vseh družih v mestu; bila je čisto iz hrastovega lesa narejena; okna so bila štirivoglata, a zimski zaboji na oknih ostali so tudi po leti. V hiši bile so vse mogoče sobice in izbice, sobice pod streho, ormare za sedeti in ormare na malih tankih izrezanih nogah, vrata in stopnice in Bog si zna še kaj vse. Pred hišo bil je majhen ograjen vrt, a za njo veliki vrt in za tem hlevi za perutnino, polje, kleti — celo

gnezdo! Ne da bi vsi ti prostori polni bili, ne, bili so še iz starih časov nekateri čisto prazni in uže na pol propali. Subočevljevi imeli so tudi par silno starih konj, katerih jeden je od same starosti uže bele maroge dobival. K večjemu da so jih vsak mesec jedenkrat upregli v voz, celemu mestu znani, podobnem velikemu globusu, ki je spredaj vrata imel ter s starim rumenim žametom tapeciran bil. Tudi kočijaž je bil prava starožitnost, duhteč po kolomazu in smoli, a brada začela se mu je koj pod očmi, tako, da so sreberno bele trepalnice izgledale kot slapovi na brado padajoči. V svojem kretanju bil je tako počasen, da je pet minut potreboval, dokler se jedenkrat ujuhal, dve minuti, da je bič utaknil za pas in cele dve uri, da je jednega konja upregel. Zval se je Perfiško. Ako sta se starca le koliko navkreber peljala, uže sta se bala, kar se je takoj ponavljalo, ko sta se peljala nizdol; držala sta se za jarmen v vozu in na kočijaža vikala: „Konji, konji . . . . . oni imajo moč kot Samuel — a midva sva lažja kot pero, lažja kot duh!! . . . .“

Celo mesto smatralo je Subočevljeve na pol norimi ljudmi; — ona priznavała sta tudi sama, da

tega sveta sedanji red ne razumeta: taka, kakeršna sta bila, ko sta se rodila, odgojila in poročila, takšna ostala sta do denšnjega dne. Samo jednega običaja iz te dobe nijsta si nikedar prisvojila — svojih ljudij telesno kazniti, nikedar nijsta koga ostro kaznovala niti v zagovor pozvala. Ako se je izkazalo, da je jeden mej slugi nepoboljšljiv pijanec ali celo tat, prenašala sta to potrpežljivo kakor dolgo je le možno bilo, — na priliko tako, kakor se prenaša slabo vreme. Naposled skušala sta, da sta ga komu družemu prepustila: „naj se zdaj tudi kdo drugi malo ubija ž njim!“ Toda kaj tacega se je le redkokedaj primerilo, tako redko, da je to prava epoha v njenem življenji bila, da sta na priliko rekla: „O, kar se je to zgodilo, je uže dolgo, tedaj je še Aldoška, tisti malopridnež, pri nas bil“; ali pa „To je bilo takrat, ko so nam praotčevo kapo z lisičjim repem ukrali“. — Starca imela sta sama takšne kape. Inače pa pri Subočevljevih nij bilo nobenih starijskih osobitostij: nobeden nij bil baš religiozen; Fomuška živel je po Voltairejevih nazorih; Fimuška se je pak bala kacega duhovnika srečati; bilo jej je to po lastnem izkustvu za njo slabo

znamenje. „Da pride pop k meni, se mi smetana koj skisa!“ rekla je ona. V cerkev sta se le redko-kedaj peljala, a postila sta se na rimsko-katoliški običaj, to je, jela sta le jajca, surovo maslo in pila mleko.

Meščani so to znali in se nad tem spodtikali, toda njijina dobrotljivost bila je tako znana, da se jim je tudi to odpustilo. Ako se je tudi vsakdo iz Subočevljevih norčeval in se jim smijal, smatrajoč ja na pol bedastima, vender ja je vsakdo čislal kot poštena dva stara človeka.

Da, čislani so bili, — ali obiskal ja nij nihče. Toda to nij naša starca ni najmenj žalostilo; kadar sta bila sama vkupej, se nijsta nikedar dolgočasila, bila sta zategadelj neločljiva in si nijsta nobenega društva želela. Nobeden od njih še nij bil bolan; ako se pak jeden nij čisto dobro počutil, to sta o ba pila lipov čaj, oba si z gorkim oljem hrbet namazala, oba si podplate nakapala z vročim lojem — in za malo časa prešlo je vse. Vsak dan prešel jima je jednako. Vstala sta pozno in izpila v jutro vrlo malo čašico čokolade, veleč, da je čaj stopram kasneje v modo prišel. Potem vsedla sta se jeden

druzemu nasproti, ter se zabavljala; čudno da sta še zmerom našla kakšen predmet, o katerem sta se menila. Ali sta kaj iz „Prijetnega zabavljalca“ ali „Svetnega zrkala“ čitala ter si staro v rudeče usnje z zlatim obrezkom vezano knjigo ogledovala. Opomnja na prvej strani kazala je, da je ta knjiga nekoč bila lastnina madame Barbe de Kabyline. Kako in kdaj je ta knjiga v to hišo prišla niti sama nijsta vedela. V njej je bilo nekoliko francoskih pesnij ter velika večina ruskih pesnij in prozajičnih sestavkov. Kakšni so ti bili, razvidno je iz sledečega „kratkega pre-mišljevanja o Ciceronu“:

„Kakšnega dušnega razpoloženja je Cicero bil, zavzemši mesto kvestorja, se vidi iz tega le: Potrdivši bogovom čistost svojih telesnih čuvstev v vseh službah, s katerimi je bil dozdej počasten, videlo se mu je, da ga najsvetejše spone vežo te dolžnosti dostojno izpolniti in vsled te nakane se on, Ciceron, ne samo nij pečal z nedopuščenimi čuvstvi, nego se je sploh vsake zabave umikal, akoprām so te povsem in neogibno potrebne.“ — Pod tem bilo je dostavljeno „Spisal v Sibiriji, gladen in v mrazu.“

Boljša nego ta bedarija bila je pesen z naslovom „Tirsis“, v katerej so bili mej družimi tudi sledeči granesi:

Pokoj vselennoj upravljajet,
 Rosa s prijaznostju blisit,
 Prirodū nêžit, prohlaždajet,
 Jej novū žiznj soboj darit!
 O dih Tirsis s dušoj ūnyloj
 Stradajet, mŭčitsja, grustit,
 Kog da s njim nêt etnety miloj —
 Jego ničto ne veselit

— in „eximproviso“ kapitana, vozečega se čez S. leta 1790., v šesti dan meseca majnika:

Nikogda ja nezabŭdŭ!
 Tebja, ljubeznoje selo!
 I vêčno pomnit budu!
 Prijatno vremja kak teklo!
 Ko Joroje imêl ja čest'!
 U vladêlicy tvojej!
 Pjat' lŭščih v žiznji dnej
 V počtenejšem krŭgŭ provêst'!
 Srêdi množestva dam i dêvic
 I pročih interesnih lic!

Na zadnji strani knjižice bili so namestu granesov — napisani recepti za želodec, krč — in celo za gliste.

Subočevljevi obedovali so točno ob dvanajstih in jeli vedno jedi kot v časih preteklih: sirnik, nasoljeno ribo, kuretino z žafranom, kislo mleko, mlinec s strdjo itd. Po obedu sta počivala — urico, a ne dalje; prebudivši se, séla sta zopet jeden nasproti drugemu in pila malinovo vodo, časih tudi nekakšno kipečo pijačo, ki sta jo zvala „srakoum“. A ta pijača je zmerom skoro vsa ušla iz steklenice, gospodi v veliko radost, a Kalijopiču v veliko jezo: moral je vselej povsodi brisati — in dolgo je mrmral na gospodinjo in kuharja, ki sta si po njegovem mnenji to pijačo izmislila . . . „A kakšna je v njej zabava? stvar le ne beljem škodi! — hotel je reči me beljem! — Potem čitali sta polovini zakonski ali se smijali pritlikovki Pufki, ali peli stare romance s povsem enakim, visokim, slabim tresočim in osobito po spanji nekoliko hripavim ali vender ne neprijetnim glasom. Ali so igrali na karte, a dakako le stare igre: „la mouche“, „boston“, „sans-prendre“. Potem prinesli so samovar. Zvečer

pila sta čaj; samo s tem klonila sta se duhu nove dobe, akopram sta vedno trdila, da je to samo zabava in da narod od te „kitajske trave“ samo peša. Inače zadržavala sta se graje novih in pohvale starih časov: od svojega rojstva živela sta vedno tako, a nič drugače, da celo bolje, sta rada priznavala, samo da njih ne sili nikdo drugače živeti nego do zdaj. Okolo osme ure prinesel je Kalijopič večerjo — večno okrožko t. j. mrzlo jed iz kvasu in mesa, a uže ob devetih sprejemale so mehke pirnice v v svoja objetja okrogla telesa Fomuške in Fimuške in sladki sen ja je objel. V starej hiši umolknilo je vse: lučnica je tlela, vonjalo je po melisi, šurec je črikal — a dobra, smešna, nedolžna zakonska dvojica je spala.

Pri teh na pol otročjih ljudeh bila je Paklinova sestra in k tem vodil je zdaj svoje znance.

Paklinova sestra bila je razborno in tudi ne grdo dekle; a nesrečna grba je bila povod, da se je vedno žalostila in se vsakej nadi odpovedala, ter postala nezaupljiva, da, celo hudobna. Njeno ime bilo je tudi čudno in nenavadno: Snandulija!

Paklin hotel jo je prekrstiti v Zofijo, ali ona tega nikakor nij pustila, veleč, da se grbasta ženska drugače še zvati ne sme. Bila je izvrstna igralka na klavirji: „Zavoljo dolzih svojih prstov,“ in ostrim glasom je vedno dodala: „grbasti ljudje imajo vsi dolge prste!“

Gostje zasačili so Fomuško in Fimuško baš v istem hipu, ko sta se probujevala od poobednega spanja ter pila svojo malinovo vodo.

„Ustopimo v XVIII. stoletje!“ vzkliknil je Paklin, ko so prestopili prag Subočevljeve hiše.

In res: XVIII. stoletje srečalo je goste koj v predsobi, in sicer v podobi malega španskega zidu, na katerega so bile prilepljene izrezane silhouette pudranih dâm in kavalirjev. Po vzgledu Lavaterja prišle so silhouette okolo osemdesetih let preteklega stoletja tudi v Rusih zelo v običaj. Nepričakovani prihod toli velicega čisla gostov — bilo so vsi vkupe štirje — spravil je dom, ki se je tako redko obiskoval, v velik strah. Čulo se je topotanje obutih in bosih nog, zdaj prikazalo se je nekoliko ženskih lic, katera so se pa zopet brzo poskrila; tu se je nekdo priprl, tam zopet nekdo globoko vzdihnil,

ondukej nekdo obupno tožil in nekdo trepetno pošeptal: da bi vas . . .

Naposled prikazal se je Kalijopič v svojej kosmatej sukinji in odprši duri v salon, glasno rekel:

„Milostljivi gospod, Sila Samsovič z drugo gospodo prosi dovoljenja vstopiti!“

Gospodarja preplašila sta se dosti menj, nego sluge. Ustop štirih odrastelih mož v sicer dosti prostorno sobo pa je res nekoliko iznenadil; no Paklin umiril ja je takoj predstavši jima po vrsti z raznimi opomnjami Neždanova, Solomina in Markelova kot ljudi mirne in ne „kronine“.

Fomuška in Fimuška nijsta mogla videti ljudij „kroninih“, to je, carskih služabnikov — uradnikov.

Snandulija, katero je brat poklical, bila je zaradi tega moškega obiska mnogo bolj razburjena in ceremonijozna nego starca. Ta dva poprosila sta oba najedenkrat in z istimi besedami goste, naj se dejo in povedó, s čim bi se jim postreči moglo, s čajem, čokolado ali s kipečo pijačo? Videvši, da gostje ne žele ničesar, nehala sta jim nuditi in po-

loživši roke jednako na trebuh začela sta govorico. — Iz začetka tekla je ta nekoliko počasno, ali se je skoro oživila. Paklin spravil je starčka s pripovedanjem neke znane anekdote o Gogolji tako v smeh, da so jima solze po lici tekle. Smijala sta se tudi povsem jednako: jako tenko, otročje, končaje se vedno s kašljem in rudečico v potnem obrazu. Paklin opazil je pri tej priliki, da citati iz Gogolja na ljudi, jednake Subočevljevim, silno vplivajo in to nekako vulkanično. Ali, ker nij hotel starčkov samo razveseljevati, zasukal je besedo tako, da sta bila starčka najedenkrat neobičajno dobre volje. Fomuška pokazal je svojo ljubo, iz lesa izrezano tabačnico, na katerej je bilo nekoč mogoče nabrojiti šest in trideset človeških podob v različnih položajih; vse te podobe se uže zdavno nijso več razlikovati mogle, jedini Fomuška znal jih je še nabrajati. — „Vidite,“ je rekel — „vidite, jeden gleda pri oknu — glejte, kako pomoli svojo glavo . . .“ Toda mesto, na katero je debeli njegov prst z velikim nohtom kazal, bilo je gladko kot vsa druga tabačnica. Za tem opozoril je svoje goste na sliko z oljnatimi barvami naslikano in baš nad njegovo

glavo visečo. Kazala je lovca, bežečega na vso moč na rujavem konji po sneženi ravnini; slika narejena je bila v profil. Lovec imel je na glavi visoko, belo iz ovčje kože narejeno kapo zadej s sinjim jezičkom; črkeska suknja iz veljblodove volne bila je obrobljena s črnim žametom; rokovica, prešita z rudečo svilo, gledala je izza pasa z zlatom okovanega, na katerem je visel kinžal v srebernej nožnici. V jednej roki držal je lovec, na oko še jako mlad, rog neobičajne velikosti, ki so ga lepšale rudeče dolge franže, v drugej pak imel je uzdo in bič; vse štiri noge konjeve bile so v zraku, a na vsakej izrazil je slikar podkove in celo žeblje. „Glejte“ — rekel je Fomuška, kazoč na štiri polukrogle pičice za konjičem — „glejte sledove v snegu, — celo te je označil!“ Zakaj se je pa teh sledov samo štiri videlo, a dalje od konjiča nobeden več, o tem molčal je Fomuška.

Po kratkem molku dejal je sramežljivo: „znate . . . ta lovec sem jaz!“

„Kaj?“ — začudil se je Neždanov. — „Vi ste bili lovec?“

— „Bil, a ne dolgo! Nekdaj zvrnil sem se vznak raz konja in si skoro vrat zlomil. Fimuška se je tako prestrašila, da mi je lov prepovedala. Od tedaj sem tudi popustil.“

„No, ako si se ti uže tako pobahal,“ — dela je najedenkrat Fimuška — „pobaham naj se i jaz.“ — Iz malega „bon heur du jour“ — tako nazival se je star pisar na krivih nožicah z okroglim podjemnim pokrivalom, katero se je spuščalo v hrbtišče pisarjevo — vzela je minijaturno akvarelno sliko z bronastim, ovalnim okvirom, izražajočo povsem golega, štiriletnega otroka s strelotokom na ramah in plavim trakom čez prsi, poskušajočega s koncem svojega prsta ostrost pušice. Otroče bilo je kodrasto, nekoliko šiljavo in se je držalo na smeh. Fimuška pokazala je gostom akvarelno sliko.

— „To sem bila — jaz,“ reče Fimuška.

— „Vi?“

— „Da, jaz, ko sem bila še mlada. K pokojnemu mojemu očetu zahajal je neki slikar, — Francoz, a res izvrsten slikar! — Glejte, tako me je on naslikal za god mojega očeta. In kakšen mož je bil ta Francoz; izvrsten! Kadar je ustopil, drgnil

je nogo in potem vsem gospem roke poljubil, a pri odhodu obliznil je svoje prste — jej, jej! — In priklanjal se je na desno in levo in nazaj in naprej! Izvrsten je bil ta Francoz!“

Gostje hvalili so delo, Paklin pak našel je celo neko sličnost mej Fimuško in njeno sliko.

Tu začel je Fomuška govoriti o sedanjih Francozih, ter izrazil svoje mnenje, veleč, da sodi, da so oni silno zlobni ljudje! — „Zakaj tako, Fomuška Lavrenčevič? — Res, samo pomislite, kakšna imajo časih imena. — Na priliko? — Na priliko: Nogent-Saint-Lorant! — Pravo razbojniško ime!“

Pri tej priliki vprašal je Fomuška: kdo zdaj na Francoskem caruje? Povedali so mu, da Napoleon, kar ga je vidno iznenadilo in razžalilo. — „Kako je to možno? . . . tako star mož? . . .“ je vprašal, a potem koj umolknil.

Fomuška govoril je le slabo francoski, ter Voltaireja čital v prevodu (pod zglavjem v skritej skrinjici hranil je v rokopisu prevod „Kandida“), a vender je časi tudi kako staro francosko frazo v razgovor uplel. Rekel je na priliko često: „To, očka, je fausse parquet,“ (v smislu to je „dvojbeno“,

„neresnično“). Zaradi tega so se mu silno smijali, dokler mu nij nek učen Francoz povedal, da je to parlamentaren izraz iz leta 1789.

Ker je govorica baš o Franciji in Francozih tekla, odločila se je Fimuška o nekaterih stvareh povprašati. — S prva mislila se je obrniti do Markelova, ali on jo je uže preveč srdito gledal; — Solomina vprašala bi rada . . . ali videl se jej je prost in mislila si je, da on gotovo ne zna francoskega; obrnila se je torej do Neždanova.

— „Očka . . . jaz bi rada nekaj od vas izvedela . . . ali oprostite . . . moj sorodnik Sila Samsovič se vedno iz mene in moje nevednosti norca dela.“

— „Kaj bi pa radi vedeli?“

— „Je li res, da, če hoče kdo v francoskem dijalektu staviti vprašanje: „Kaj je to?“ ima reči „Kese, kese, kese la?“ (Qu' est-ce que c' est que cela?)

— „Tako je res.“

— „More se pa tudi reči: Kese, kese la?“ (Qu' est-ce que c' est la?)

— „Da, tudi tako.“

— „In prosto: Ke se la? (Qu' est-ce la?)

— „Da, tako je tudi prav!“

— „In vse to znači jedno ter isto?“

— „Da!“

Fimuška se je zamislila in razprostrla roki.

„No, Siluška,“ — rekla je naposled — „jaz sem kriva, a ti si pravo govoril . . . Ne, ali ti Francozi . . . Da bi jih . . .“

Paklin začel je starčka prositi, da bi zapela kakšno romanco. Posmijala sta se oba in se začudila, kako mu je to na pamet prišlo; a vendar sta se soglasila, toda le pod pogojem, da ja Snandulija na „klavecinu“ spremlja. V enem kotu sobe zapazili so gostje stopram zdaj jako majhen klavir; Snandulija se je tja vsela in udarila nekoliko akordov . . . Takšnih, kakor iz brezzobnih čeljustij prihajajočih, kislih in ovenelih glasov Neždanov še nikdar v svojem življenju niso slišali; starčka pa začela sta takoj:

Na tol' čtobi pečali —
začel je Fomuška —

V ljubvi nam nahodit',
Nam bogi srce dali,

Sposobnoje ljubit' ?

Oдно liš čuvstvo strasti —

odpela je Fimuška —

Bez bēd, bez zloj napasti

Na svētē jest' li gdē?

Nigdē, nigdē, nigdē —

odpel je zopet Fomuška —

Nigdē, nigdē, nigdē —

ponavljala je Fimuška —

S njim goresti žestoki

Vezdē, vezdē, vezdē —

pela sta oba v duetu —

Vezdē, vezdē, vezdē —

potegnil je Fomuška sam.

„Bravo!“ — vzkliknil je Paklin; „to je prvi kuplet; a drugi?“

„Dobro,“ odgovoril je Fomuška; „toda Snandulija Samsonova, kje je „triler“? Po mojem verzu treba je „trilerja.“

„Ako izvolite“ — odgovorila je Snandulija — „čuli bode te triler.“

Fomuška je začel:

Ljubil li kdo v vselennoj
 I muk ne ispytal?
 Kakoj, kakoj obljubljennoj
 Ne plakal, ne vzdychal?

A tedaj Fimuška:

Tak serdce stranno v gorjê
 Kak lodka gibuel v morjê . . .
 Na čto — ž onó dano?

Na zlo, na zlo, na zlo!

vzkliknil je Fomuška — in počakal, da bi Snandulija storila triler.

Snandulija ga je storila.

A zdaj oba starca vkupe:

Vozmite, bogi, sérdce.

Nazad, nazad, nazad!

Nazad, nazad, nazad!

In vse završilo se je zopet s trilerjem.

„Bravo! bravo!“ — kričali so vsi povprek in celo z rokami ploskali. —

„Bog zna,“ — mislil je Neždanov, ko so pre-stali ploskati — „znata-li, da igrata ulogo bedakov? — Morebiti da, morebiti ne: — In ako to čutita; morda si mislita: „Kaj zato? S tem ne škodujeva

nikomur, obratno celo druge razveseljujeva“ — in prav delata, povsem prav!“

Pod vplivom enakih mislij jel jima je ljubeznivosti govoriti, na katere sta odgovarjala s tem, da sta se malo naklonila, ne zapustivši svojih stolov ne za jeden hip . . .

V tem trenutku prikazala se je iz sosedne sobe, najbrž spalnice ali devičnice, kjer se je uže dolgo šum in ropot slišal, pritlikovka Pufka, katero je spremljala pestunja Vaziljevna. Pufka začela je kričati in se pačiti — a pestunja jo je zdaj tolažila, zdaj dražila.

Markelov, ki uže davno svoje srditosti nij več prikrivati mogel — Solomin se je samo nekoliko bolj široko smijal — Markelov obrnil se je zdaj do Fomuške.

„Od vas nijsem pričakoval“ — začel je po rezkem svojem običaji — „da se vi kot izobražen človek — čul sem, da čitate Voltaireja — morete zabavati s tem, kar je usmiljenja vredno, s — pokvečenci . . . .“ Tu spomnil se je sestre Paklinove in srdito usta stisnil; — Fomuško oblila je pa rudečica. Popravlil si je kapico in rekel: „Da . . . .“

da . . . . veste, ne jaz . . . . ona sama . . . .“ In zato je Pufka prav nateknila se na Markelova.

„Zakaj ti je prišlo na pamet,“ — zavpila je jedva umevno — „žaliti našo gospôdo? Mene ubožico vzeli so k sebi, me preskrbeli, me redé in pojé. Je-li tvoja nevoščljivost tolika, da se ti celo tujega kruha škoda zdi? Odkod se je ta črnoumazanec priklatil? Brke ima, kakor kakšen šurec . . .“ Pufka pokazala je s tolstim svojim prstom, kakšne so njegove ruse. — Vaziljevna nasmijala se je na vsa brezzobna svoja usta — da se je v soseduej sobi čula jeka!

„Jaz,“ obrnil se je Markelov do Fomuške, „jaz uijsem vaš sodec — in lepo je res skrbeti za ubožce in pokvečence. Toda dovolite mi tudi reči, da: živet v obilosti, da pečena piščanca v grlo leté, nikomur žitja ne greniti in ne brigati se za svojega bližnjega ni najmenj . . . to še ne kaže plemenitost človekovo; vsaj jaz takšnej dobroti ne pripisujem nobene vrednosti.“

Pufka začela je najedenkrat strašno vpiti; akopram nij ni besedice razumela; toda črno-umazanec se je prepiral . . . . Kolika drzovitost!

Tudi Vaziljevna zagódlá je nekaj. Fomuška položil je roke na prsi in obrnivši se do svoje žene rekel zadušljivo:

„Fimuška, golobica moja, si-li čula, kaj je gospod gost govoril? Mi dva sva grešnika, zločince, farizejca . . . . pečene race nama v grlo leté, oj, oj, oj! . . . . Na ulico naju silijo, iz hiše, in vsacemu metlo v roko, da si svoj kruh zasluži — o, ho — ho!“ —

Pufka, slušaje tako silno tužne besede, zavriščala je še huje, Fimuška pak zatisnila je oči, si usta grizla in za jok uže dovolj sape nabrala . . . .

Bog si zna, kako da bi se vse to završilo bilo, da se nij Paklin umešal v pravem hipu.

„Kaj pa je to! za Boga,“ — začel je on, mahaje z rokama okolo sebe in smejé se na vse grlo — „ali vas nij sram? Gospod Markelov hotel se je le malo pošaliti, ker je pa njegovo lice jako ozbiljno, pokazal se vam je nekoliko prestrog . . . . in vi verovali ste mu vse? Bodite razborni! — Evfemija Pavlovna, dušica, nam je oditi — znate kaj? za slovo vrzite nam karte . . . . vi to izvrstno umejete. — Sestra, daj karte.“

„Karte . . . . ,“ dejala je ona, „ . . . . teh sem se uže odvadila; uže davno jih nijsem imela v rokah . . . . .“ A sama segla je hitro Snanduliji v roke, s katerimi je držala kup strašno zamazanih, starih neobičnih kart.

„Vsem,“ — rekel je Paklin — a sam pri sebi je mislil: „Kako živahna je ta starka . . . . . Čisto veselje.“

„Vsem, babica, vsem,“ dejal je zopet glasno. „Povejte nam našo usodo, naš značaj, našo bodočnost . . . . vse povejte!“

Fimuška začela je karte uže razlagati, ko na jedenkrat vse zbere in jih vrže pod mizo.

„Nij treba iz kart ukrepati,“ — je rekla; — „jaz tudi tako lahko vsakemu od vas značaj povem. — Glejte tega — (pokazala je Solomina) — to je človek hladne krvi in neizpremenljiv; — ta-le (pokazala je Markelova) — je goreč človek, poguben . . . . (Pufka pokazala mu je jezik); tebi (pogledala je Paklina) — nij treba govoriti: ti sam veš: vrtálka! — A ta . . . .“ pokazala Neždanova in umolknila . . . .

„Kakšen sem jaz?“ — vprašal je on rado-vedno; — „povejte mi, kakšen človek sem; bodite tako dobri!“

„Kakšen človek si . . . . .“ povzela je Fimuška . . . . . „veš kaj, ti si — revež!“

Neždanov se je preplašil.

„Revež, kako to?“

„Tako! Ti se mi smiliš!“

„A zakaj?“

„Zakaj! Moje oči so takšne. — Ti misliš, da sem jaz brezumna? — Ne, morebiti sem prebrisanjša od tebe. — Ti imaš rudeče lase. — Ti se mi smiliš.“

Vsi so utihnili . . . . . ter jeden drugega gledali . . . . .

„No, prijatelji“ — brenknil je prvi Paklin. — „Zasedeli smo pri vas — in vi ste se nas morda že naveličali . . . . . Tem gospodom se mudi . . . . . a tudi jaz moram z njimi. — Srečni in lepa vam hvala!“

„Srečni, srečni, če vas še kdaj usoda v naše kraje dovede, ne pozabite nas“ — rekla sta oba jednoglasno . . . . . A Fomuška še pristavi:

„Mnogo, mnogo, mnogo let, mnogo.“

„Mnogo, mnogo,“ dodal je povsem nepričakovano Kalijopič, odpirajoč mladim ljudem sobine duri . . . .

Najedenkrat bili so vsi štirje pred trebušnato hišo na ulicah; z okna čul se je pa cvileči glas Pufkin:

„Duraki! . . . . duraki! . . . . duraki! . . . .“

XX.

„Do zdaj bili smo v osemnajstem stoletji,“ začel je Paklin, „a zdaj pojdimo v dvajseto. Goluškin je takšen naprednjak da ne spada več v devetnajsto stoletje.“

„Ga-li poznaš,“ vprašal je Neždanov.

„Tega pozna ves svet,“ odgovoril je Paklin ter dodal: „Jaz sem rekel: mi gremo k njemu, kajti kaum z vami tja iti.“

„Kako bi to možno bilo, ako ga ne poznaš?“

„Nič zato! ste-li vi prej z mojima ptičkama znani bili?“

„Ti si nas predstavil.“

„No, predstavite zdaj vi mene. Skrivnostij ne morete pred menoj nobenih imeti, a Goluškin se

dela gostoljubnim. Videl, bodeš da se bode veselil videvši nov obraz; tu v S. se inace baš mnogo ceremonij ne dela.“

„Da,“ mrmral je Markelov, „to je gotovo istina.“

Paklin odkimal je z glavo.

„A,“ dejal je hladno, „ta opomnja bila je meni namenjena . . . Naj bode, to očitovanje sem zaslužil. Toda, novi moj gospod znanec, jaz vam svetujem, da se za zdaj rešite tistih črnih mislij, ki vam jih vaš temperament vzbuja! Osobito pak . . .“

„A jaz,“ segel mu je srdito Markelov v besedo, „jaz vam, gospod novi znanec, povem . . . vas svarim . . . da nikdar v svojem življenji nijsem maral za šale — najmenj pak denes! — In od kod vam je moj temperament poznan?“ — Besedo „temperament“ naglasil je močno. — „Znana sva si še jako malo, ker sva se denes prvikrat sešla.“

„Prosim vas, umirite se, počakajte malo, ne prisezajte, saj vam tudi tako verujem,“ odgovoril je Paklin in obrnivši se k Solominu, dodal: „Vi, katerega je celo ostroumna Fimuška hladnokrvnim človekom zvala, in res nekaj pomirljivega je v vas, —

vi recite, sem li mislil, komu kaj neugodnega storiti, ali se o nepravem času šaliti? — Prosil sem samo dovoljenja z vami k Goluškinu iti, v ostalem sem povsem nedolžno stvorenje. Saj vender ne bode mene dolžili, da sem jaz kriv, da je gospoda Markelova obraz rumea.“

Solomin vzdigoval je zdaj to, zdaj drugo ramo; — bil je to njegov običaj, kadar nij hotel koj odgovoriti.

„Brez dvojbe,“ povzel je naposled, „gospod Paklin, ne morete niti nečete koga razžaliti; zakaj bi ne šli k gospodu Goluškinu, ne uvidim. Tam se bomo, kakor slutim, zabavali, kot pri vaših sorodnikih — in menda z isto koristjo.“

Paklin pretil mu je s prstom.

„Vidim, da ste tudi vi mali zlobin. Toda, vi greste tudi k Goluškinu?“

„Se ve da grem. Denašnji dan je zame itak izgubljen.“

„Torej: en avant, marchons! V dvajseto stoletje! Neždanov, naprednjak, ti nas vodi!“

„Dobro, dobro, le ne ponavljaj starih svojih šal toliko kratov, drugače ti jih zmanjka.“

„Ne skrbi zato, za vas jih še zmerom dosti, vem,“ odgovoril je veselo Paklin in ne „skakaje“ nego šepaje naprej hitel.

„To je jako zabavljiv gospod,“ dejal je Solomin, ki se je z Neždanovom pod pazduho držé za Paklinom stopal; „ako nas vse, kar Bog ne daj, v Sibirijo pošljejo, imeli bomo vsaj koga, da nas bode zabavljaj.“

Markelov šel je molčé za drugimi. V hiši trgovca Goluškina pripravljen je bil izvrsten obed dinér s „chicom“, kakor je on sam rekel.

Zadnja jed bila je draga juha iz sterletribe, jako mastna in — strašno slaba. Ker se je Goluškin smatral človekom, stoječim na vrhunci evropskega naobraženja, je naravno, da je bilo še mnogo „patéjev“ in „fricassejev“ na mizi, za katere se pa nihče zmenil nij. Goluškin, akopram staroverec, vzel si je bil kuharja iz kluba, od koder so ga radi izvenredne nesnažnosti spodili. Glavno bilo je pri celém obedu — šampanjec!

Sprejel je Goluškin svoje mlade goste z njemu navadnimi modami in glasnim smehom, ter je bil, kakor je Paklin prorokoval, jako vesel tega pri

sebi vzprejeti: „Gotovo jeden naših?“ vprašal je koj in ne čakajoč odgovora sam rekel: „To se samo ob sebi umeje!“ Na to pripovedoval je, da pride baš od čudnega človeka, od gubernatorja, ki ga prosi, naj bi vrag vé kakšen zavod podpiral.

Težko bilo je razumeti, s čim je bolj zadovoljen, ali s tem, da ga je gubernator sam sprejel, ali s tem, da ga more v navzočnosti mladih zastopnikov napredka po volji izpsovati. Nato seznanil je goste svoje z obljubljenim proselitom, ki nij bil nihče drugi, nego oni nacifrani, jetični človek z butico vrču podobno, nego komi, ki je bil v jutru v sobo prišel ter Goluškinu nekaj na uho povedal in katerega je ta zval Vasja ali celo Vaska.*) „On sicer nij zgovoren“, zagotavljal je Goluškin ter z vsemi petimi prsti nanj kazal, „ali za našo stvar ves navdušen.“ Vasja naklonil se je nekatere krat, zarudel do las, mežikal, z zobni zaškripal in svoj obraz tako čudno nategnil, da nij bilo možno uganiti, jeli zabit glupec — ali obratno — prebrisan in premeten lopov.

„Zdaj pak k obedu, gospôda moja,“ vikal je Goluškin. — Seli so za mizo, a prej si še z ob-

*) Deminutiv od Viljem.

čnim prigrizkom, obstoječim iz slanikov, sardin, kavjarjev in raznovrstnim žganjem tek vzbujajočo podstavo naredili. Koj po sterletnej juhi ukazal je Goluškin šampanjca donesti. Vino teklo je iz steklenic, ko zmrzli kosci slanine. „Živelo naše podjetje,“ nazdravil je Goluškin ter z očmi svoje goste na navzočnost sluge opozoril, ko da bi jim hotel reči, da morajo zavoljo teh jako pazljivi biti. Proselit Vasja igral je i nadalje svojo molčečo ulogo, a svojo časo praznil je kot kakšen obupanec, akopram je le na oglu svojega stola sedel ter se silno ponižno držal, kar nij bilo v soglasji s principi, katerih sta on in njegov gospodar svojimi imenovala. Ostati zabavali so se mej seboj, navadno govoril je pa le gospodar in — Paklin; osobito poslednji. Neždanov bil je na dnu srca nezadovoljen, Markelov srdit kot zmerom, Solomin je pa le opazoval.

Paklin bil je jako vesel in drzoviti govori njegovi dopadali so Goluškinu neizrečeno; temu pa nij na pamet prišlo, da oni isti „šepec“ svojemu sosedu Neždanovu sem ter tja kakšno mastno o Goluškinu pove. Ta smatral je Paklina za precej zabitega mladiča, s katerim nij treba nobenih cere-

monij delati in zavoljo tega se mu je tudi jako dopadel. Da je Paklin poleg njega sedel, gotovo bi ga bil uže nekatere krati v rebra sunil ali ga po ramah udaril. Toda ločil ja je „črni oblak“, Markelov in Solomin, in zato mu je z glavo prikimal ter se od smeha za trebuh držal in svojo plavkasto dlasno pri vsakej besedi pokazal; verjel je Paklinu, da je vse silno smešno. Paklin opazil je kmalu, kaj Goluškin prav za prav hoče in začel je vse in vsacega obirati: konservativce in liberalce, uradnike in odvetnike, administratorje in vlasteline, deželne in okrajne zbore, Moskvo in Petrograd!

„Da, da, da,“ pritrjeval mu je Goluškin; „tako je, uprav tako! — Tudi naš župan je velik osel! Glupec, da ga nij večjega! Naj mu o tem ali onem govorim . . . . on ničesar ne umeje; baš kot naš gubernator!“

„Vaš gubernator je torej neumen?“ vprašal je Paklin.

„Saj sem vam rekel: osel je!“

„Nijste li opazili, kako govori hripavo ali nosljaje?“

„Kako mi je to razumeti?“ vprašal je Goluškin začuden.

„E, ne veste li, da govoré mej nami na Ruskem visoki državni uradniki s hripavim glasom, a vojaški nosljaje — in le največi dostojanstveniki hripavo — nosljaje!“

Goluškin je skoro od smeha počil; solze ulile so se mu po debelem obrazu.

„Da, da,“ dejal je, „... on ... noslja ... noslja! On je vojak!“

„O ti tepec!“ mislil je Paklin sam pri sebi.

„Česar koli se dotaknete, vse je na Ruskem gnilo!“ kričal je Goluškin nekoliko trenutkov kesneje.

„Vse, vse je gnilo!“

„Velečislani kapitan Andrejič,“ dejal je Paklin pomenljivo a Neždanovu priščebetaj: „Kaj ta neki z debelimi svojimi pestmi okolo sebe maha, so mu li rokavi preozki?“ — „Velečislani gospod kapitan Andrejič, verujte mi, samo polovične uredbe tu nič ne hasnejo!“

„Kakšne polovične naredbe?“ zavpil je Goluškin ter svoj režeči se obraz v srditega izpremenil,

„tu je samo jedno sredstvo: s korenom vred se mora vse zlo izruvati! — Pij, pasji sin, Vaska!“

„Saj pijem, kapitan Andrejič,“ odgovoril je Vaska, ter si izlil v grlo kozarec vina. Goluškin storil je isto tako.

„Kako, da še nij počil?“ priščeбетal je Paklin svojemu sosеду Neždanovu.

„Navadil se je!“ odgovoril je ta. Toda komi nij jedini pil, tudi vsi drugi gostje postajali so počasi veseli; celo Markelov in Solomin umešala sta se v razgovor.

Neždanov je prvi začel iz začetka z nekakšnim prezirom, baš ko da se sam na sé jezi, kako more tako malo značajan biti, ter se v prazen razgovor upustiti, — zdaj je čas, da utihne vedno besedičenje, da se začne ozbiljno „delovanje“! — Omenil je celo najdene zemlje!! — a v onem istem trenutku zahteval je, ne vedoč, kako si sam prereka, da se mu naj oni realni elementi pokažo, na katere bi se mogli upreti, kajti on jih ne vidi. — „V društvu se nam nihče pridružiti neče, a prosti narod ne umeva . . . kaj je možno doseči, ubijajmo se, kolikor nam drago!“ — Nihče mu nij na to od-

govoril, — ne morda, ker nihče nič reči nij vedel, — ne, nego zato, ker je uže vsak svojo razlagal. Markelov renčal je ko star boben, srditim glasom, svojeglavno in jednostransko — „ko človek, ki zelje reže“, rekel je Paklin — a precej zmedeno, lotil se je celo topničarstva in pogreškov, ki jih je on našel. — Celo adjutanti in Nemci prišli so na vrsto. Solomin sam je rekel, da razlikuje dvoje čakanje: čakanje brez dela in — z delom.

„Mi nikogar ne trebamo, ki hoče le polahkem naprej,“ krulil je Markelov.

„Polahkem so zdaj naši voditelji zgorej delali,“ rekel je Solomin, „začnimo mi zdolej istotako; morda z boljšim uspehom.“

„Čemu tega vraga!“ začel je Goluškin hitro; — „na jedenkrat moramo vse imeti, vse na jedenkrat!“

„To je, vi bi radi skozi okno skočili?“

„Dakako!“ vpil je Goluškin, „kar skozi okno!“

— „In moj Vaska skoči za menoj! — Ako mu ukažem, skoči koj! Je-li Vaska?“

Vaska izlil je, kar je še vina v kozarci imel, v grlo in rekel:

„Kamor greste vi, kapitan Andrejič, tja grem tudi jaz. — Sme-li revež, ko sem jaz dolgo govoriti?“

„Mislim, da ne sme! Jaz bi vas kmalu naučil!“ tulil je Goluškin.

Kmalu potem bili so naši znanci v stadiji, ki ga jezik pijancev zove babilonsko zmešnjavo — brezkončno vpitje in razsajanje. Kakor prve snežinke hitro padajo, tako so se tudi čule in vrstile raznovrstne besede: progres, vlada, književnost, žensko pitanje, cerkveno pitanje, pitanje o reformi sodnij in davka, klasicizem, realizem, komunizem, nihilizem, klerikalec, liberalec, administracija, organizacija, asocijacija — da celo kristalizacija! Goluškin bil je silno navdušen . . . . „Vidite li, kdo sem jaz? Umaknite se, inace vas povczim — Goluškin je tu!“ tako po priliki mislil je zdaj. Njegov komi Vaska pak je bil tako pijan, da je sopihal ko konj ter z nosom na krožniku začel govoriti — potem skočil je najedenkrat raz svojega sedeža in zavpil: „Kaj hudiča je . . . progimnazij?!“

Zdaj vzdignil se je Goluškin in tulil s celim, debelim in krvavorudečim obrazom, raz katerega se

je moglo videti surovo tiransko samoljubje in tajna bojazen: „Jaz žrtvujem še „tisoč“! Vaska izplačaj jih!“ — na to odgovoril je Vaska: „Da, tisoč orehov!“ — Paklin pak skočil je bled ko smrt in ves poten raz svojega stola, obe roki nad glavo vzdignil in težko govoril: „Jaz žrtvujem! . . . Ta le pravi: jaz žrtvujem! — O! v kako porabo . . . si prišla ti . . . sveta . . . beseda! . . . Nihče nijma toli moči in volje izpolniti vse dolžnosti, kar jih ti naložiš: nihče — vsaj nas tu navzočnih — a ta sam v se zaljubljeni človek, ta bedasti bogataš z velikim svojim trebuhom vrže nekoliko denarjev na mizo ter pravi: „Jaz žrtvujem!“ A zato hoče da smo mu hvaležni, ter se nadeje lavorjevega venca — ta — lopov!!“

Goluškin morda nij slišal, kaj je Paklin govoril, ali ga nij razumel ali pak mislil, da je to šala, kajti ponavljal je še jedenkrat: „Da, tisoč rubljev! Kar kapitan Goluškin obljubi — to izpolniti si smatra v sveto dolžnost.“ — Segel je v žep in zavpil: „Evo denarje! Mislite na kapitana!“ — Vedno, kadar je bil navdušen, govoril je o samem sebi v tretjej osobi. Markelov zbral je molčé raz polite

mize bankovce in jih utaknil. — Ker nij bilo uzroka se še delj tu muditi, torej so vsi vstali, svoje kape vzeli in odšli.

Prišedši v prosti zrak začelo se je vsem v glavi vrteti — osobito Paklinu.

„No? Kam pa zdaj?“ vprašal je z velikim dušnim naporom.

„Kam vi pojdete, ne vem,“ odgovori Solomin, „jaz grem domov.“

„V tvornico?“

„Da, v tvornico.“

„Zdaj, po noči in peš?“

„Zakaj ne? Tu nij ni volkov ni razbojnikov — šetnja v noči pa je zdrava.“

„Tvornica je štiri vrst od tu?“

„Da jih je pet — kaj zato? — Na svidenje gospoda moja.“

Solomin zapel si je suknjo, si kapo do nosa potlačil ter z gorečo smodko v ustih pot pod noge ubral.

„In kam greš ti?“ obrnil se je Paklin do Neždanova.

„Jaz? k njemu“ — pri teh besedah pokazal je na Markelova, ki je bil roki na prsih prekrižal in molčé čakal odhoda Paklinovega. „Nas čakajo konji.“

„To je lepo . . . a meni ne preostane nič družega, nego se vrniti v svojo „zelenico“ k Fimuški in Fomuški. — Veš, kaj ti bodem še povedal? Tam je vse bedasto — in tukaj tudi. Samo da bedarija iz osemnajstega stoletja ruskemu čuvstvu bolj prija, nego ta iz devetnajstega. — Prosim gospoda, ne zamerite mi mojih besedij — jaz sem pijan. — Toda . . . še nekaj: boljše žene nego je moja sestra Snandulija nij na celem svetu in vendar je — grbasta ter se zove Snandulija. Tako je na svetu! A ime je baš izbrano zanjo; kajti veste li, kaj je bila sveta Snandulija? — Krepostna žena, ki je v ječe hodila, zaprtim rane celila in bolnikom stregla. Toda, zdravstvujte! — zdravstvuj Neždanov — obžalovanja vredni človek! — Tudi ti častnik — brrrr!“

Napotil se je proti „zelenici“. Markelov in Neždanov šla sta v gostilno, v katerej sta imela tarantas in konje, ki sta jih upreči ukazala, ter se uže pol ure pozneje po velikej cesti odpeljala.

„Jaz ne govorim o Goluškinu. Ta je vsaj nekaj denarja dal; — naš pohod pri njem imel je vsaj jedno lasen.“

„Obžalujete li, da nas je Paklin k svojim . . . . kako je uže rekel . . . . k svojim ptičkama peljal?“

„Obžalovati tu nič nij . . . . ali tudi nič, česar bi se veselili. Jaz ne pripadam onim ljudem, katere takšne burke vesele. O tej nesreči nijsem govoril.“

„Nego?“

Markelov nij nič odgovoril ter se v svojem kotu bolj v plašč zavijati začel; Neždanov nij od njegovega obraza nič videl, nego črne dolge brke, toda uže od jutra znal je Neždanov, da z Markelovom nij več v onih razmerah kot prej in da se ta nanj nekaj jezi, ali te jeze izraziti neče.

„Čujte, Sergej Mihajlovič,“ začel je Neždanov, „ste li res tako zavzeti za onega Kisljakova, katerega pisma ste mi denes za čitanje posodili? Cela stvar je . . . oprostite izraz . . . neumno besedičenje!“

Markelov odgovoril je strastno in srdito.

„Prvič,“ je dejal, „vam moram reči, da nijsem teh mislij glede Kisljakovih listov; meni se vidi, da

so jako važni in . . . . ker so vestno pisani! Drugič pak dela Kisljakov ozbiljno in — kar je glavno: veruje da je možna revo—lu—cija! Še nekaj Aleksej Dimitrič: meni se vidi, da vi, vi niste več za našo stvar tako zavzeti kot prej, da ste vi vso vero izgubili!“

„Iz česa to ukrepate?“ vprašal je Neždanov.

„Iz česa? — Iz vseh vaših besed, iz vašega obnašanja!! — Kdo je pa denes pri Goluškinu dejal, da ne vidi elementov, na katere bi se mogli upirati? — Vi! — Kdo je zahteval, da se mu ti pokažó? — Vi! — In ko je vaš prijatelj, puhlo-glavi zabavljaj, gospod Paklin oči k nebu povzdignil ter dejal, da nihče izmej nas nijma toli moči, da bi kaj žrtvoval, kdo mu je pritrdil in z glavo pri-kimal? — Nijste li vi to bili? — Mislite in govo-rite o sebi, kar koli vas je volja . . . toda jaz po-znam ljudi, ki so vse, kar življenje sladi, odbac-nili . . . celo najlepše čuvstvo, ljubezen, — samo, da bi najsvetejšemu svojemu svedočenju služiti mogli, samo pa bi se temu ne izneverili! — Dakako vam nij denes zato bilo!“

„Denes? Zakaj baš denes ne?“

Tarantas pripognil se je bil sumljivo na jedno stran. Markelov vzel je vajeti, ki mu jih je bil kočijaž izročil, a vendar nadaljeval in sicer glasno ko prej:

„Jaz vam ničesa ne očitam, Aleksej Dimitrič! Vi uporabili ste svojo srečo . . . Prav ste storili. Jaz se le čudim, kako hitro se je vaše navdušenje za obči blagor ohladilo. Dakako, zdaj vam je glava družih stvari polna. Kar se mene tiče, mi je samo reči: Kaj pač je človek, ki naprej povedati vé, kaj prav za prav ženski dopade — ali, ki zna to doseči kar si želi . . .“

„Jaz vas razumem,“ rekel je Neždanov, „razumem vašo bol, ter tudi znam, kdo je prisluškal ter vam potem poročat hitel . . .“

„Nobene zasluge ne gredo pri ženskih v poštev,“ nadaljeval je Markelov, in se čelal, ko da Neždanova ne čuje ter nalašč vsako besedo poudarjal in zatezal: „niti na osobite dušne in fizične lastnosti se tu ozir ne jemlje . . . Čemu? . . . Vse to stori prokleta sreča . . . ki jo imajo . . . nezakonski otroci . . . vsi pankerti povprek! . . .“

Slednji stavek izgovoril je Markelov hitro in na pah — potem pak umolknil, ko da je strela vanj treščila.

Neždanov čutil je, da je ko smrt obledel . . . Silno, silno težko mu je bilo, da nij priskočil in Markelova za grlo zgrabil ter ga na mestu zadušili, le s krvjo, samo s krvjo se mora ta uvreda poplačati . . .

„Ah, sedaj mi je pot znan!“ vzkliknil je kočijaž od spredaj sem; „malo sem se zmotil ter preveč na levo zapeljal . . . no, zdaj bodem kmalu doma; oddaljeni smo komaj jedno vrsto od hiše. Samo vsedite se.“

Zlezel je zopet na svoje sedalo in vzemši Markelovu vajeti iz rok — konje pognal. Tarantas zazibal se je nekolikokratov in potem brzo zdrdral. Megla je giniti začela, v majhen oblakih se je vzdigovala. Potniki zagledali so majhen griček in luč, ki je zopet izginila. Zdaj se je luč zopet zagledala . . . slišalo se lajanje psa . . .“

„Naše selo!“ vzkliknil je kočijaž veselim glasom, ter konje pognal . . . „Brzo, brzo, draga moja, da pridemo kmalu domov!“

„Da po takšnej razžalitvi ne morem ni jedne noči pod vašim krovom ostati, menim, bodele umeli,“ rekel je zdaj Neždanov zamolklim, skoro hripavim glasom. „Prosim vas, kakor nerad to storim, da mi brž ko pridemo do vašega posestva, posodite tarantas, da se koj dalje peljem. Od svojega doma vam bodem oznanil, česar se brez dvombe nadejate.“

Markelov nij koj odgovoril.

„Neždanov,“ rekel je na jedenkrat tihim ali skoro obupanim glasom. „Neždanov! Prosim vas, za Boga svetega, vstopite v mojo hišo, samo za toliko časa, da bi vas kleče odpuščanja prosil! Neždanov! Pozabite . . . pozabi nepremišljene moje besede! Ah, da bi vender kdo razumel, kako zelo sem nesrečen!“ — Pri teh besedah udaril se je Markelov s pestjo na prsi in glasno zastokal. — „Neždanov! Bodi visokodušen! Sezi mi v roko . . . Ne odreci mi tega — in odpusti mi!“

Neždanov segel mu je proti lastnej svojej volji v roko; Markelov stisnil mu jo je tako težko, da je skoro zavpil.

V tem hipu ustavil se je tarantas pred hišo Markelovljevo.

„Slušaj me, Neždanov, “rekel mu je četrť ure kasneje Markelov v svojem kabinetu. — „Slušaj me!“ Markelov ga nij več vikal, nego tikal ko prej — in v tem „ti“, s katerim je zval človeka, ki je srečni njegov tekmeč, ki ga je ravnokar krvavo razžalil, ki bi ga pred nekoliko hipi še drage volje ubil, — s tem „ti“ izrazil je nepreklicno odpoved, mirno ali grenko odpoved — in neko pravico.

A Neždanov priznal je to pravico s tem, da je tudi on Markelova tikal.

„Čuj me! Prej sem ti rekel, da sem se sreči ljubezni odpovedal, da bi mogel svojemu svedočenju služiti . . . To nij istina! Bahanje! Te sreče nijsem nikedar užival, nikedar se jej nijsem odpovedal! In kakor sem se rodil v nesreči, tako sem tudi ostal. Odsojeno mi je! Ker mi pa takšne sreče nij bilo uživati odsojeno, obrnil sem svoje misli in čuvstva na drug predmet! Ako moreš združiti oboje: Ljubiti in ljubljen biti . . . ter poleg tega služiti našej stvari . . . to si mož! Jaz te zavidam . . . kajti jaz, jaz tega ne morem. Ti si srečen, jako srečen človek! — Jaz tega ne morem!“

Markelov govoril je vse to tihim glasom; sedel je pri tem na nizkem stolu, glava visela mu je na prsi . . . .

„V mojej mladosti prevarila me je jedna; bilo je to krasno dekle — in — in vender me je prevarila . . . . in še za koga! Za Nemca, za adjutanta! Marijana pa . . . .“

Markelov je tu utihnil; to je bilo prvikrat, da je njeno ime izgovoril in zdelo se mu je, kot da si je s tem ustna sežgal. —

„Marijana me nij prevarila; rekla mi je v brke, da se jej ne dopadam. Kaj bi tudi na meni dekletom dopasti moglo? No — in potem se je tebi udala . . . . Kaj bi tu prav ne bilo. — Nij li svobodna bila?“

„Stoj!“ vzkliknil je Neždanov. „Kaj brbljaš? Meni se je udala? To je laž! Sicer ne vem, kaj ti tvoja sestra piše — ali pri svojem poštenji . . . .“

„Saj nijsem rekel, da se ti je fizično udala; ali udala se ti je moralno — z dušo in srcem!“ rekel je Markelov, kateremu so pa vender prijale besede Neždanovljeve, akopram mu nijso nič koristile. „Blagor jej, da se je tebi udala! Moja sestra

pak . . . . ona me nij žaliti hotela . . . . to je, njej je to v istini malo mari, samo tebe baje ne trpi — in Marijano tudi ne. Lagala nij . . . . toda . . . . Bog z njo!“

„Da,“ mislil si je Neždanov; „ona naju ne trpi, naju sovraži.“

„Tako je vse dobro,“ nadaljeval je Markelov, ne umaknivši se z mesta. „Zdaj odvezete so mi slednje vezi, zdaj — me nič več ne zavira. Da je Goluškin sam v sebe zaljubljen glupec, nič ne dé. Kisljakovljeva pisma so morda smešna . . . . mogoče; ali glavno vender povedó. Po njegovih besedah je povsodi vse pripravljeno. Morda tudi tega ne veruješ?“

Neždanov nij nič odgovoril.

„Ti morda prav misliš; toda, ako bi čakali hipa, ko bi vse, čisto vse pripravljeno bilo, to bi nikdar začeti ne mogli. Da bi naprej o vseh nasledkih ukrepali in premišljavali, našli bi gotovo i slabih. Ko so na priliko naši predhodniki odstranili robstvo kmetov, so li mogli naprej znati, da bode prvi nasledek tega čina cela vrsta goljufnih vlastelinov, ki prodadó kmetu jedno četrť gnile moke ter

zanjo dobodo, prvič: (tu upognil je Markelov jeden prst) dela za vseh šest rubljev in še več; drugič (upognil je drugi prst) celi četrť dobre moke in (Markelov upognil je tretji prst) še nekaj po vrhu! Tako izpijó kmetom kri! So-li mogli naši emancipatorji to naprej znati? In da so te nasledke uže naprej znali, to so vender dobro storili, osvobodivši kmete kljubu vsem nasledkom. — Tudi jaz — sem nekaj ukrenil!“

Neždanov pogledal je vprašaje in nerazume svojega prijatelja; ta pak uprl je pogled v stran. Obrvi so se nagrbančile ter zakrile oči; stisnil je ustna in svoje brke grizel.

„Da, ukrep moj je gotov!“ rekel je Markelov ter se z rujavo kosmato svojo pestjo na koleno udaril. — „Jaz sem svojeglaven; saj sem na pol Malorus!“ —

Težko, kot da ga noge bolé, je Markelov vstal in nekoliko korakov po sobi gori in doli šel — potem stopil je v svojo spalnico in se vrnil z malim portretom Marijane v roki.

„Vzemi to,“ rekel je žalosten; „to sem nekoč jaz narisal. Sicer nijsem mojster, ali malo je vender

zadeto. (Slika bila je s svinčnikom v profilu risana in Marijana res jako dobro zadeta.) Vzemi to, brate; to ti je moje zapuščenje . . . . S to sliko ti prepущam — ne svoje pravice . . . . te nijmam . . . . ali . . . . vse! Tebi prepущam vse svoje . . . . in njo! Ona je pošteno dekle, brate!“

Markelov je utihnil, jedva je sopihal.

„Tvoja naj hode. Saj si mi odpustil. Vzemi i sliko! Zdaj — meni takšnih stvari nij več treba!“

Neždanov vzal je sliko, čudno čuvstvo ga je obšlo. Zdelo se mu je, da nijma nobene pravice ta dar sprejeti, zdelo se mu je, da bi mu Markelov ne bil te podobe dal, ako bi v svojem srci dobro čital bil. Držal je malo priprosto sličico v črnem okviru v roki, ne vede, kaj bi ž njo storil. — „Vse žitje tega človeka je v tej sliki, ki jo v rokah držim,“ misli je on. Umel je, kaj je Markelov žrtvoval. A zakaj baš njemu? Ne bi li sliko vrnil? Ne! To bi bilo najhujše razžaljenje za Markelova in — nij mu li ta slika draga bila, nij li Marijano ljubil?

Neždanov povzdignil je oči z neko tajno boječnostjo, misleč, da ga Markelov gleda ter ugiblje, kaj

misli. — Markelov je pa le v stran zrl in svoje brke grizel.

Stari sluga vstopil je zdaj z lučnico v roki v sobo. Markelov se je stresel . . . .

„Čas je, da gremo spat, brate Aleksej,“ rekel je počasi. „Čez noč pridejo dobre misli. — Jutri dal ti bodem konje, da se domov pelješ — lahko noč!“

„Lahko noč tudi tebi starec želim!“ dodal je, obrnivši se najedenkrat k slugi. „Imej me v dobrem spominu!“

Starec je bil tako začuden, da mu je skoro luč iz rok pala; uprl je pogled v svojega gospoda — a ta pogled izrazil je nekaj drugega in — več, mnogo več, nego obično obupanje in žalost. —

Neždanov šel je v svojo sobo. Bilo mu je slabo. Zaradi obilo popitega vina bolela ga je glava. V ušesih mu je dcnelo, a pred očmi lesketalo, ako-pram je slednje zatisnil. Goluškin, Vaska, Fomuška in Fimuška stali so mu pred očmi, a v daljavi videl je Marijanino sliko, ki nij hotela pristopiti, kot da mu ne zaupa. Vse, kar je delal in govoril, zdelo se mu je laž in prevara, brezkoristno in smešno . . . . Vse pa, kar namerava storiti, po čemer hlepi, neznano

in nedosegljivo, skrito in zaprto z desetimi ključnicami! . . . .

Vrhu tega prišla mu je vedno misel, vstati, k Markelovu iti, temu reči: „Vzemi svoj dar nazaj, vzemi ga nazaj.“

„Kako žalostno je vender življenje! Fuj!“
vzkliknil je v sredi noči.

Zgodaj v jutro se je odpeljal in predno je to zapazil, bil je doma.

Nekaj ga je pretreslo, ko je videl hišno streho, zgornje nadstropje in okno Marijanine sobe. — „Da,“ rekel je samemu sebi in prijetno čuvstvo napolnilo mu je srce. — „Govoril je prav — ona je dobra in ljubezniva — in jaz jo ljubim!“

XXII.

Tako hitro, kakor mu je bilo mogoče se je preoblekel in šel Koljo učit. Sipjagin, katerega je v salonu za obed našel, pozdravil ga je ceremonijelno, a hladno, — in skozi zobe mrmraje: „Vi ste se zdravi vrnili,“ v svoj kabinet odšel. V visokej svojej modrosti ukrenil je bil namreč državnik, brž ko se počitnica završe, svojega res uže preveč „ru-

dečega“ učitelja nazaj v Petrograd poslati; — dokler je pa še tu, ga dobro opazovati. — „Je n'ai pas eu la main heureusse cette fois ci“, mislil je sam pri sebi; toda „j' aurais pu tomber pire“. Čustva, ki so Valentino navdajala, bila so mnogo energičnejša. Zdaj ga uže trpeti nij mogla: On, ta mladi dečko predrznil se je, njo razžaliti. Marijana se nij motila: Ona, Valentina Mihajlovna je na koridoru njen in Neždanovljev razgovor slušala. Tako imenitna dama se nij sramovala pri vratih slušati. Za čas Neždanovljeve odsobnosti nij sicer svojej „lehkoumnej rojakinji“ ničesar rekla, ali vender na razne načine izrazila, da vse zna, da bi se srditi morala, ko bi tako začudena ne bila, a da bi še bolj začudena bila, da tega dekleta tako ne prezira in ob enem miluje. — Zadržana srditost pognala jej je kri v lice, čim je le Marijano zagledala in obrvi so se jej zaničljivo nabrale, ako je ž njo govorila; njeni lepi, ljubki očesi uprli sta se v samosvestno devojko, ko da jej je vse to povsem neumevno in jej vzbujе gnjus in žalost; a to dekle pustilo se je v temnej sobi od necega pritepenega dijaka po—lju—bi—ti!

Uboga Marijana! Nje ponosna deviška ustna

bila so še neoskrunjena; nobeden mož jih še nij poljubil.

Svojemu gospodu soprogu nij Valentina ničesar povedala. Zadostilo jej je besedam v njegovej navzočnosti Marijani rečenim nekoliko pomenljivih in zaničljivih opazek dodati, ki se stvari same ni najmenj tikale. Kesala se je, da je svojemu bratu ono pismo pisala, a naposled rekla je vender sama sebi: dobro je, da sem ga pisala.

Marijano videl je Neždanov samo pri zajtrku. Videla se mu je, da je bleda, upalih lic in rumenkaste barve v obrazu; brzi pogled, ki ga je pri vstopu v sobo v njo uprl, segel jej je v dno srca. Valentina Mihajlovna motrila ga je pazljivo in se očitvidno še bolj uverila, da so vse njene slutnje resnične. „Pametno, jako pametno!“ mislila je sama pri sebi. „Čestitam! Toda, kar vem, to vem!“ — Ob jednem bila bi tudi raz njegovega obraza čitala, „je li mu je Markelov njeno pismo pokazal?“ — Naposled ukrenila je: „da mu je Markelov pismo pokazal.“

Ko je Sipjagin čul, da je Neždanov bil v tvornici, ki jo vodi Solomin, začel ga je izpraševati o

tem „v vsacem oziru vrlo zanimivem industrijelnem podjetji“; ko je pa iz odgovorov mladega učitelja kmalu razvidel, da je on tvornico le od zunej videl, utihnil je in delal, ko da se jezi sam na sé, da se je od tako nezrele „osobe“ stvarnega odgovora nadejal! Ko so po obedu iz salona šli, priščebetala je Marijana svojemu Neždanovu: „Pričakuj me v brezovem gozdu na konci vrta — brž ko mi bode mogoče, pridem tja“.

Gozdič, v katerega je Marijana poslala Neždanova, delale so silno stare breze. Veter je še vedno pihal; dolge, doli viseče, tanke veje so se zibale ko razpleteni lasje; oblaki hiteli so brzo po sinjem nebu, a če je jeden mimo solnca prišel, je vse zatemnelo.

Neždanov naslonil se je na brezino deblo in čakal. On niti sam nij vedel, kaj čuti, in tega vedeti tudi želel nij; njemu je bilo huje pri srci, nego Markelovu in zopet lažje. Njo hotel je videti, z njo govoriti, to mu je bila želja; vez, ki najedenkrat dva človeka zveže, objela je tudi njega. Nehoté mislil je na vrv, ki jo od ladije k bregu vržejo;

brž, ko je vrv okolo kola ovita in privezana, je tudi ladija mirna, ter ne more dalje . . .

„V luki smo! Hvala Bogu!“ Na jedenkrat se je ves stresel, iz daljine videla se je ženska obleka. Nekoliko trenutkov pozneje stala je pred njim s prijaznim pozdravom v pogledu, veselo bliščečim se očesom, ter slabim, ljubeznivim smehljanjem okolo ustnic. Uze od daleč stegnila je proti njemu roko in jo je radostno stisnil, a nij vedel ni besedice črhiniti. Tudi ona je molčala; morala je hitro hoditi, da jej je sape zmanjkalo; radost, da je on vesel njo videti, mogla se jej je raz obraza čitati.

Ona izpregovorila je prva.

„No, povej mi hitro, kaj ste ukrenili?“

Neždanov pogledal jo je ves začuden.

„Ukrenili? . . . Kaj bi neki zdaj uže ukreniti mogli?“

„A, ti me ne umeješ. Povej mi, koga si videl in s kom si govoril? Ali si se s Solominom seznanil? Povej mi vse! . . . Vse! Pojdiva malo dalje, jaz znam za kraj v gozdíči, kjer naju nihče ni videl ni motil ne bode.“

Šla sta dalje; pokorno stopal je po visokej suhej travi za njo.

Tako dovela ga je, kamor ga je hotela, namreč k starej po viharji zlomljenej brezi, na katere deblo sta se zdaj vsedla.

„Tako, zdaj govori,“ vzkliknila je ona, a brzo dodala: „Ah, kako sem vesela, da te vidim! Ti dnevi bili so mi strašno dolgi. Znaš, jaz zdaj za gotovo vem, da je Valentina Mihajlovna tedaj pri vratih poslušala.“

„Pisala je Markelovu o tem,“ rekel je Neždanov.

„Njemu?!“

Marijana je umolknila in zelo zarudela — ne da bi jo sram bilo, nego radi necega mnogo jačjega čuvstva.

„Kako hudobna ženska je to!“ ščebetala je Marijana, „kaj je njej vse to mari . . . toda govori, ti govori, to je važneje . . .“

Neždanov začel je pripovedovati, Marijana poslušala ga je silno pazljivo in mu samo tedaj segla v besedo, kadar je on hotel kakšno malenkost le kratko omeniti.

Vse njegove dogodbe pa za njo niso bile jednako zanimive, ko jej je pripovedoval o Fimuški in Fomuški, se je sicer sladko smijala, v ostalem je pa ta dogodka nij zanimala, kajti nij je povsem umela.

„Baš ko da si mi o Nebukadnezarji govoril . . .“ je rekla.

Kaj je Markelov rekel, celo kaj Goluškin misli — akopram je koj uganila, kakšen ptič je to — osobito pak, kaj misli Solomin in kakšen človek je — to je hotela vedeti, to je tako hlepeče poslušala. „Kaj pa zdaj? Kdaj?“ — To vprašanje bilo jej je vedno na jeziku . . . On pak ogibal se je kolikor možno, jasnemu odgovoru na njeno vprašanje; na posled uvidel je sam, da le o malenkostih govori, a da te Marijano ni najmenj ne zanimajo. Skušal je kaj važnega povedati, — a koj zašel je zopet na staro polje. Humoristična popisovanja so jo dolgočasila, ostri glas, s katerim je o žalostnih stvareh govoril, naredil je tudi njo žalostno.

Ona nij hotela o nič drugem slišati, nego o „velikem podjetji“ in o „glavnem vprašanji“. Ako je o tem govoril, je nič dolgočasilo nij. — Pri tej

priliki spomnil se je Neždanov svojega dijaštva in ko je vsako poletje sprovedel pri dobrih znancih na kmetih, kjer je otrokom pripovedoval basni in pripovedke, kajti opisov, bodi si čuvstev ali krajev, niso marali, nego sama fakta, sama fakta. Marijana se ve da nij bila več dete, toda bila je isto tako odkritosrčna in ljubezniva kot dete.

Neždanov hvalil je na vso moč Markelova in tudi Solomina. Govoreč tako iskreno o teh možeh, vprašal se je sam, kako je prišel do tako dobrega mnenja o Solominu? Saj vendar nij nič tako neizmerno pametnega rekel, njegove besede kazale so celo, da z Neždanovom nikakor nij jednih mislij... „Njega vedno jednak značaj, njegova mirnost,“ odgovoril si je Neždanov sam, „to je! On je zanesljiv in, kakor je Fimuška rekla, hladnokrven mož, mirna, sveža moč; — on zna, kaj treba v sveti, a njegova samosvest vzbuja v drugih ljudeh zaupanje. — Vse je pri njem v ravnotežji! — A tega meni najbolj manjka!“

Neždanov prepustil se je svojim mislim.... Najedenkrat čutil je, da se je roka dotaknila njegovih ram.

Povzdignil je glavo: Marijana gledala ga je skrbnim okom.

„Priatelj! Kaj ti je?“

Vzel je njeno roko raz svojih ram — in jo prvokrat poljubil. Ona zasmijala se je malo sramežljivo in začudeno: odkod najedenkrat ta nežnost? ... Tudi ona se je zamislila.

„Ali ti je Markelov pokazal pismo Valentinino?“
vprašala je naposled.

„Da.“

„No . . . . in kaj veli on?“

„On? . . . . On je najplemenitejši človek? On . . . .“ Neždanov hotel je Marijani o njenej sliki povedati, si pa uže premislil ter samo ponavljal: „ . . . o, najplemenitejši človek!“

„Da, to je!“

Zopet se je zamislila, a potem obrnila se k njemu in hitro dejala:

„A kaj ste ukrenili?“

Neždanov odkimal je z glavo:

„Saj sem ti uže rekel — nič; čakati je treba . . . .“

„Še čakati . . . . česa?“

„Na poslednje instrukcije.“ („Kaj vse lažem,“ mislil je sam pri sebi.)

„Od koga?“

„Od onega . . . . Saj znaš . . . . od Vazilija Nikolajiča. Potem moramo tudi vrnitev Ostrodumovo dočakati.“

Marijana pogledala je vsa začudena Markelova.

„Reci mi vender, si-li kdaj onega Vazilija Nikolajiča, od katerega je toli odvisno, kdaj videl na svoje oči?“

„Da, jedenkrat ali dvakrat . . . . a samo za jeden hip.“

„Je-li on znamenit . . . . odličen človek?“

„Kaj bi na to rekel? . . . . On je voditelj . . . . in ukazuje! — Brez discipline pa nič opraviti nij; poslušnost to je znamenita dolžnost. („To je zopet največja bedarija,“ mislil je Neždanov.)

„Kako pa izgleda?“

„Kako izgleda? Širokih je pleč, močan, črnkast . . . . Obraz mu je surov kot kacega kalmika. Samo oči se blišče . . . .“

„In kako govori?“

„On malo govori, a temveč ukazuje.“

„Kako je uprav on postal vaš voditelj?“

„Ker je človek silno značajan, ker se nikogar ne boji in ako treba — stalo mu je tudi za žitje jednega človeka malo! — naravno — da se ga vse boji!“

„A kako izgleda Solomin?“ vprašala je po kratkem molku Marijana.

„Tudi Solomin nij lep; samo pošteno ima lice. Takšne obraze imajo često dobri seminaristi.“

Neždanov opisal je Solomina na drobno. Mej govorjenjem gledala ga je Marijana dolgo in srpo ter potem rekla kot da sama s seboj govori:

„Ti imaš dobro lice. S teboj, mislim, dalo bi se lahko živeti.“

Te priproste besede ganile so Neždanova silno; prijel jo je za roko in jej jo poljubil.

„Pusti te otročarije,“ rekla je Marijana smeje se; videlo se jej je vedno smešno, ako jej je po starej navadi roko poljubil; „ti še ne veš, da sem za čas tvoje odsočnosti nekaj zlega storila?“

„In kaj je to?“

„Bila sem v tvojej sobi — in tamkaj na mizi našla sem sešitek pesnij. (Neždanov se je srdil, spom-

nivši se, da je svoje pesni na mizi pustil); svoje radovednosti nijsem mogla zadržati, ter — one pesni prebrala. Je li, da so tvoje?“

„Moje; in glej Marijana, najboljši dokaz, kako te imam rad, je to, da za tega delj nijsem na te skoro kar nič jezen.“

„Skoro? Malo jezen si torej vender? — Ah, ti mene zoveš Marijana, a jaz tebe še vedno Neždanov. Odslej rekla ti bodem Aleksej. Pesen pa, ki se začenja: „Milyj drug, kogda ja būdŭ“, je li ta tudi tvoja?“

„Moja, moja . . . A za Boga, pusti to in ne muči me dalje . . .“

„Pesen je jako žalostna . . . mislim, da si jo pisal, predno si se z menoj seznanil . . . Verzi so, v kolikor morem jaz soditi, dobri. Zdi se mi, da bi ti dober literat postati mogel, a gotovo vem, da imaš svojstva za drug imenitnejši poklic; — literarno delovanja bilo je toliko časa dobro, dokler nij bilo mogoče drugače postopati.“

Neždanov ozrl se je veselim pogledom k Marijani. „Misliš? . . . Tudi meni se to vidi; bolje tam poginiti, nego tu do kacega uspeha priti!“

Marijana skočila je radostna raz svojega sedeža :

„Da, moj dragi, prav praviš!“ vzkliknila je in ves obraz smijal se jej je od veselja, navdušenosti in ginenosti za voljo teh plemenitih čuvstev. „Prav praviš! — A kdo zna, morda pak ne poginemo, videl bodeš, da bomo dosegli svoj namen, da bomo drugim na korist, da naše žitje ne bode izgubljeno. Narod nas bode vpoznal! Si li kakšnemu rokodelstvu vešč? Ne? — Nič za to — delali bomo in za svoje brate vse žrtvovali, kar imamo in kar vemo. Jaz pojdem, ako bode treba, za deklo, kuharico ali perico . . . O, videl bodeš, videl! In to ne smatram za nobeno zaslugo, ne, za srečo, za pravo, veliko srečo!“

Marijana je utihnila, a njen pogled uprt je bil še daljno v ono neizmerno, nepoznano daljino, ki jo je na dušno svoje oko videla . . .

Neždanov pripognil se je k njej.

„O, Marijana,“ ščebetala je goreče, „jaz te nijsem vreden.“

Ona se je zgrozila.

„Čas je, slednji čas, domov iti, drugače bi nas še iskali. Valentina v ostalem neče o meni nič več znati, ona meni, da sem povsem izgubljena!“

Marijana rekla je vse to tako veselim, lju-beznivim obrazom, da se je i Neždanov nasmijal ter nehoté ponavljal: „Izgubljena, ti?“

„Jedna stvar,“ nadaljevala je Marijana, „jo bolj žali, nego vse drugo, da namreč ti pred njo ne klečiš in za njo ne vzdihuješ. — A kaj za to; nama ne preostane nič družega, nego: bežati! Tu nikakor ne moreva ostati.“

„Bežati?“

„Da, bežati, — Saj ti gotovo nečeš tu ostati? . . . Pojdiva torej vkupaj. Delati bodeva oba morala! . . . Hočeš li z menoj?“

„Na kraj sveta!“ vzkliknil je Neždanov in glas njegov donel je od navdušene razburjenosti in požrtvovalnosti. „Na kraj sveta!“ In rez, v tem hipu šel bi bil za njo, kamor bi hotela in ne bil bi se ni ozrl.

Marijana ga je umela in veselo vzdihnila.

„Sezi mi v roko . . . ali ne poljubi je — nego stisni mi jo krepko in srčno, kakor da je roka prijatelja in druga . . . tako!“

Šla sta domov, zamišljena in srečna, mlada trava prigibala se je pod njijinima nogama, mlado

listje ščebetalo je na drevesih, a senca ja je spremljala. Smehljala sta se tej igri prirode, drzkemu pihanju vetra in bliščenju peres, — veselila sta se jeden drug drugega, a oba — svoje mladosti!

(Konec prve knjige.)

Nova zemlja naj se ne orje z brano
nego z globoko sezajočim plugom.
Opazka nekega ekonoma.

Druga knjiga.

I.

Jutro se je uže žarilo, ko je od obeda pri Goluškinu vrnivši se Solomin do tvornice ter ondukaj na lesena vrata potrkal. Stražar mu je takoj odprl ter ga spremil do stranske hišice, a za njim skakali so trije kosmati veliki psi veselo z repi majaje. Videlo se je, da je vsem štirim srečna vrnitev Solominova jako po volji.

„Kako to, Vazilij Fedotič?“ vprašal je strazar, da ste se uže nocoj vrnili? Pričakovali smo vas stoprav jutri.“

„Ker me je veselilo teh pet vrst po noči iti ter se tako izprehoditi.“

Dobre, akopram nekoliko neobične razmere mej Solominom in tvorniškimi delavci so prouzro-

čile, da so ga kot voditelja tvorniškega čislali, a ž njim občili kot da je priprost delavec. Bali so se ga pa vender: saj jih je bolje poznal, nego jim je zmerom všeč bilo in v njih očeh bilo je to mnogo preveč! „Kar je Vazilij Fedotov rekel“, so trdili „to je neovrgljivo“! Saj je po njihovem mnenju, „modrost z veliko žlico jel“, ter bi kateremu koli Angležu mnogo kaj svetovati mogel! — Necega lepega dne prišel je bil res bogat Anglež v tvornico in, se li mu je tako dobro dopalo, da je Solomin ž njim tako gladko angleški govoril, ali se je res čudil izrednemu njegovemu znanju — kratko malo, Anglež potrkal je Solominu jako prijateljsko na ramo in ga prijazno povabil ž njim v Liverpool oditi; delavcem rekel je pa nekatere krati v žalostnej svojej ruščini: „Vi, vaš voditelj je dober, jako dober!“ Temu so se delavci prav od srca smijali in jeden družemu s posebnim ponosom rekli: „Kaj pravite zdaj o „našem“? — He!“

On je bil v istini „njihov“! V drugo jutro stopil je Solominov ljubljeneec, Pavel, v njegovo sobo, ga probudil, mu vodo pripravil in mu govoril o nekaterih tvorniških zadevah. Potem pila sta vkupe

čaj, a nato oblekel je Solomin umazano svojo vsakdanjo obleko in s Pavlom v tvornico šel, kjer mu je dan pretekel kot navadno.

Pet dnij po Solominovej vrnitvi k svojim penatom, pridrdral je eleganten, s štirimi krasnimi konji uprežen voz na tvornično dvorišče. Sluga v grahobojnej livreji, katerega je Pavel silno slovesno k Solominu vodil, izročil je slednjemu pismo z velikim pečatom: „Od njegove prevzvišenosti gospoda tajnega svetnika Sipjagina.“ V tem, ne po navadnem parfimu, ne! — nego po najfinejšej angleškej jokej-klub-esenci duhtečem pismu, ki ga nij pisala roka pisarjeva, nego prevzvišena roka tajnega svetnika in zelo obraženega lastnika posestva Aržánov. Najprej se je vprašal, da se obrne do njemu tujega gospoda — o katerem je pa — namreč gospod Sipjagin, toli dobrega čul, da je tako „svoboden“ gospoda Solomina prositi, naj se k njemu potruži, ker bi mu, Sipjaginu, pri nekem velikem podjetji njegovi, Solominovi sveti vrlo koristni bili. V nadi, da bode gospod Solomin po svojej ljubeznivosti to vabilo vzprejel, mu pošlje svojo ekvipažo. — Ako bi pa gospod Solomin ne mogel gospoda

Sipjagina željo takoj izvršiti, to je slednji pripravljen mu, kadar koli izvoli, svojo ekvipažo poslati. Na to prišle so v pismu obične dvorljivosti in lju-beznivosti in nato pravi ministerski podpis, krstno in lastno ime piščevo, katerega pa nihče ne bi mogel čitati. — Naposled dodano je bilo kot post scriptum: „Nadejam se, da mi ne bodete odrekli, ako vas povabim pri meni obedovati. Ceremonij nij nobenih treba, prosim v običnej suknji priti. Besede „ceremonij nij treba“ bile so podčrtane. Sluga v grahobojnej livreji izročil je zdaj nekako bojazljivo ali bolje rečeno prezirljivo priprosto zložen listek od Neždanova, ki je pisal: „Pridite na vsak način, vi ste tu silno potrebni — ter morete morda tudi silno koristiti — se ve da ne gospodu Sipjaginu.“

Ko je Solomin Sipjaginovo pismo prečital, mislil je sam pri sebi: „Kako naj tudi drugače pri-dem, nego v običnej suknji; saj fraka niti nij-mam! . . . za vraga, čemu bi tja hodil . . . samo čas gubiti!“ Ko je pa Neždanovljev listek prebral, stopil je k oknu ne vedé kaj storiti.

„Kaj smem odgovoriti?“ vprašal je ozbiljno in polahkoma grahobojni.

Solomin stal je nekoliko trenutkov poleg okna in premišljeval. Potem pogladil si je z roko nagnano čelo in rekel:

„Jaz se z vami peljem. Samo toli potrpljenja prosim, da se preoblečem.“

Dobri sluga šel je iz sobe. Solomin ukazal je Pavla pozvati; temu dal je instrukcije, potem še sam jedenkrat hitel v tvornico in vrnivši se naposled, oblekel hitro črno dolgo suknjo, ki mu jo je okrajnega mesteca krojač napravil, vzel svoj okrogli uže malo rudeči klobuk in se vsedel v voz. Najedenkrat se je spomnil, da nijma rokavic. Pavel, desna njegova roka, prinesel mu je par novoopranih belih rokavic, ki so imeli silno debele prste. Solomin del jih je v žep in ukazal — pognati — zdajci skočil je sluga povsem nepotrebno na voz; dobro izučeni kočijaž oglasil se je s tankim svojim glasom in konji so tekli kot veter.

Za čas, ko se je Solomin bližal posestvu Sipjaginovemu, sedel je ta državnik v svojem salonu. Na kolenih ležala mu je politična brrošurica, a njemu nasproti sedela je soproga njegova, s katero se je razgovarjal. Povedal jej je, da je Solomina prav za

prav samo zato pozval, da bi ga pregovoril tvornico svojega trgovca popustiti in vodstvo njegove papirnice prevzeti, kajti ta postajala je od dne do dne slabejša. Da bi Solomin mogel doma ostati ali kakšen drug dan odločiti, videlo se mu je povsem nemogoče, akopram mu je bil to sam v svojem pismu rekel.

„Saj mi nijmamo tvornice za pavolo, nego za papir?“ rekla je Valentina Mihajlovna.

„To, ma chère, je vse jedno, tamkaj ženó celo stvar mašine, in tukaj tudi, — on pak je mehanik.“

„Dobro, a morda je specialist!“

„Duša moja, — pri nas na Ruskem prvič specialistov sploh nij, in drugič, sem ti uže rekel, da je mehanik.“

Valentina Mihajlovna nabrala je ustna na smeh.

„Pazi prijatelj,“ rekla je svojemu soprogu. „S temi mladimi ljudmi se človek lahko prevari. Jedenkrat si se uže spekel, pazi, da se to ne ponavlja!“

„Ti misliš Neždanovom? No, meni se vidi, da sem svojo namero dosegel: on je za Koljo izvrsten repetent. Saj veš: non bis in idem! Oprosti mojo pedanterijo, to znači: dve stvari se jedna za drugo ne ponavljata.“

„Misliš? — No, jaz mislim, da se na svetu vse ponavlja, osobito pa, kar je naravno in to zopet osobito v mladih ljudeh.“

„Que voulez-vous dire?“ vprašal je Sipjagin in brošuro na mizo vrgel.

„Ouvrez les yeux — et vous verrez!“ odgovorila mu je Valentina Mihajlovna. Kadar sta francoski govorila, sta se vikala.

„Hm! Ti menda o tem študentku govoriš?“

„Od gospoda študenta.“

„Hm! — Ali se mu je tu (pokazal je z roko na čelo) morda kaj zmešalo? Ah?“

„Odpri svoje oči!“

„Marijana! . . .“

„Ah?!“ (Ta drugi „Ah?!“ izgovorjen je bil nekakšnim začudenjem in bolj skozi nos, kot prvi.)

„Odpri svoje oči, ti rečem!“

Sipjagin nagrbančil je čelo.

„No, pri drugej priliki preiskali bomo to stvar. Zdaj sem ti le jedno reči hotel. Ta Solomin bode gotovo v silnej stiski in neokreten; to je povsem umevno. Saj nij nikedar prišel v dobro društvo. Treba bode z njim bolj prijazen biti, da ga ne uplašimo. — Jaz tega ne rečem zavljo tebe, saj ti si — zlata vredna žena in samo ako hočeš, ga lahko očaraš. — J'eu sais quelque chose, Madame! — Jaz to družih zavljo rečem, — na priliko za tega le . . .“

Pri teh besedah pokazal je modern, nov klub na etaži, ki je bil lastnina Kalomejcevičeva, ki je to jutro v Aržanov prišel.

„Il est très cassant, on obči z narodom s prevelikim preziranjem in tega ne morem odobriti, — nikakor ne! Tudi vidim, da je v zadnjem času prepira željan in zbadljiv . . . Je li to njegova stvar tam (Sipjagin namignil je z glavo, a kam se ne vé, le žena njegova ga je umela) kriva? Kaj?“

„Odpri svoje oči . . . ti še jedenkrat rečem!“
Sipjagin je vstal.

„Ah?“ — (Ta „ah?“ izrekel je povsem drugim, mnogo globljim glasom.) — „Tako torej, samo da jim jaz računov ne skvarim!“

„To je tvoja stvar, — kar se pa gospoda tiče, ki ima denes priti, bodi brez skrbij; vse, kar treba, bodem storila.“

Izkazalo se je kmalu, da tega nij treba bilo; Solomin nij bil niti v zadregi niti neokreten. Ko ga je sluga javil, vstal je Sipjagin raz svojega stola in glasno, da ga je bilo v predsobo slišati, rekel: „Prosi gospoda, naj izvoli vstopiti!“ Sam šel je do praga salona in se tam vstavil. Komaj je Solomin vstopil ter pri tej priliki Sipjagina skoro zvrnil, uže mu je ta obe roki ponudil ter s prijaznim smehom vzkliknil: „Ah, kako je to ljubeznivo od vas; vrlo sem vam hvaležen.“ — Peljal ga je k Valentini Mihajlovni.

„To je moja žena,“ je rekel, in se z dlanom Solominovega hrbta dotaknil, „in ti, duša moja, vidiš pred seboj najboljšega tukajšnjega mehanika, fabrikanta Vazilja Fedoséjeviča Solomina.“

Valentina Mihajlovna vstala je raz stola in novodošlega od zdalej gori pogledala tako ljubeznivo in sladko ko madona, potem nasmijala se je dobrohotno in mu, kakor staremu znancu podala fino in tenko svojo ročico, a tako, da je bil dlan

zgoraj, laket naslonila je na telo in glavo malo nagnila.

Solomin segel je gospodu in gospé molčé v roko in koj, ko so mu stol ponudili, tudi sel. Sipjagin vprašal ga je skrbno, želi li kaj, na kar mu je Solomin rekel, da ničesar ne treba in da od pota nij ni najmenj utrujen.

„Smem vas li po tem takem prositi, z menoj v tvornico iti?“ vprašal je Sipjagin na takšen način, ko da se boji s tem svojega gosta preveč nadlegovati, ter jedva veruje v mogočnost take ljubeznivosti.

„Ako vam je drago, idimo,“ odgovoril je Solomin.

„Ah, vi ste preveč dobri in ljubeznivi!“ vzkliknil je Sipjagin. „Hočete, da se upreže voz ali bi rajši peš šli?“

„Kolikor mi je znano, nij vaša tvornica baš daleč od tu?“

„Pol vrste, nič dalje.“

„Za ta pot pač nij treba ekvipaže.“

„Kakor izvolite. — Ivan, moj klobuk in moja palico, brž! — A ti, draga žena, skrbi mej tem za obed. — Moj klobuk!“

Sipjagin je bil mnogo bolj razburjen, nego njegov gost. Ker je bil v drugič zaman ukazal mu klobuk prinesti, hitel je on, državnik iz sobe, ko kakšen šolski fante. Valentina Mihajlovna ogledovala je „novega, mladega moža“, za čas, ko je Sipjagin govoril s Solominom, vrlo pazljivo.

Ta sedel je na svojem stolu, goli roki na kolenih drže (rokavic res nij oblekel), ter si na miren svoj način ogledoval slike in pohištvo.

„Kaj to pomeni,“ mislila je ona. „To je plebejec . . . pravi plebejec . . . in vender kako priprosto in naravno se vede.“

Res je, Solomin držal se je povsem neprisiljeno ne kot človek, katerega „sans gêne“ je povsem nenaravno in prisiljeno, baš, ko da hoče reči: „Samo glejte me, kakšen sem človek!“ — nego ko človek, ki je sicer priprost ali samosvesten. Valentina Mihajlovna hotela je z njim govoriti, ali na lastno svoje začudenje nij znala, kako bi to začela.

„Moj Bog!“ si je mislila, „saj mi ta tvornišk delavec vender ne imponira.“

„Boris Andrejič vam mora jako hvaležen biti,“ povzela je naposled besedo, „da ste bili toli pripravi ter mu zatega svojega časa del žrtvovali . . .“

„No, tako dragocen pa nij za me čas, milostiva gospa,“ rekel je Solomin. „Potem pa tudi nijsem za dolgo časa semkaj prišel.“

„Voilà ou l' ours a montré sa patte,“ mislila je ona. V tem hipu vstopil je njen mož s klobukom na glavi in malo angleško palčičo v roci čez prag ter rekel:

„Vazilij Fedosejič, izvolite?“

Solomin vstal je raz stola in priklonivši se Valentini Mihajlovnej, šel je za Sipjaginom.

„Tu sem, Vazilij Fedosejič!“ klical je Sipjagin, kot da pelje svojega gosta skozi kakšen prepad. „Tu so stopnice.“

„Ako me hočete uže po ruskem običaji klicati, prosim, ne imenujte me Fedosejič, nego prosto po otcu Fedotič,“ rekel je Solomin počasi in mirno.

Sipjagin ozrl se je ves preplašen zavoljo tega plebejskega imena na svojega spremljevalca in na pol boječ se rekel:

„Oprostite mi, Vazilij — Fedotič.“

„Prosim, nič zato!“ dejal je Solomin.

Stopila sta na dvor, kjer ja je Kolomejcev srečal.

„Kam tako brzo?“ vprašal je on ter iz strani pogledal Solomina. „V tvornico? C' est là l' individu en question?“

Sipjagin pogledal ga je skrbno in z glavo majal, kot da ne odobrava teh besed.

„Da, v tvornico . . . moje grehe in pogreške mehaniku izpovedat. Dovolite, da gospoda seznanim: Gospod Kolomejcev, jeden tukajšnjih naših vlastelinov, gospod Solomin . . .“

Kolomejcev pokimal je nekatere kratki, a ne na ono stran, kjer je Solomin stal. Ta pogledal ga je ostro; v njegovih na pol zatisnenih očéh bliščelo je preziranje . . .

„Smem li z vami?“ vprašal je Kolomejcev tajnega svetnika. „Saj veste, da se rad kaj naučim.“

„Dakako da smete,“ odgovoril je ta. Jedva da so od hiše dvajset korakov daleč prišli, videli so občinskega popa, ki se je vrnil k domu in zaradi velikega blata obleko vzdigoval. Kolomejcev zapustil je koj svoja spremljevalca ter z velikimi koraki k popu stopal, ki se ga nij nadejal ter v velikej zadregi bil. Kolomejcev prosil ga je za blagoslov ter mu umazano rudečo potno roko poljubil — potem

uprl je svoj pogled v Solomina nekako zabavljivo. Menda vedel je nekaj o njem ter prepametnemu mehaniku hotel pokazati, kaj se pristoji.

„C' est une manifestation, mon cher?“ vprašal je Sipjagin srdito na pol glasno.

„Oui, mon cher,“ mrmral je Kolomejcev, „une manifestation nécessaire par le temps qui court!“

Prišli so v tvornico, kjer jih je vzprejel velikobradat Malorus s ponarejenimi zobmi. Ta nadomestoval je začasno onega Nemca, ki ga je bil Sipjagin naposled vender le segnal. Da pa ta Malorus čisto nič razumel nij, bilo je očitno; on je le nekoliko nerazumljivih, maloruskih besed v brado mrmral in glasno vzdihoval.

Začelo se je pregledovanje tvornice. Nekateri delavci poznali so Solomina osobno in ga radostno pozdravili. Jednemu je rekel: „Dober dan, Gregor! Ti si torej tu?“ — Kmalu prepričal se je Solomin, da je tvornica v slabih rokah. Silno denarja bilo je zastonj izdano; mašine bile so slabe. Marsikaj bilo je nepotrebno, a mnogokaj potrebnega je manjkalo. Sipjagin gledal je bojazljivo Solominu na oči ter iz vsake izpremembe njegovega obraza ukrepal, kaj

misli. Naposled vprašal ga je, kako je z redom zadovoljen.

„Nekakšen red tu res vlada — toda, prihajali od tega kakšen dobiček, svojim!“ odgovoril je Solomin.

Ne samo Sipjagin, celo Kolomejcev je videl, da je Solomin v tvornici ves domač in da pozna vsako malenkost do dobrega. Tako, kakor polaga več jezdec svojo roko konju na vrat, tako prijemal je on mašine, pregledaval kolesa, vzel malo mase, iz katere se je papir delal, ter na roki nje nedostatke pokazal. Govoril je Solomin vrlo malo, a zarastenega Malorusa niti pogledal nij; isto tako molčé zapustil je tvornico, a za njim stopala sta Sipjagin in Kolomejcev.

Sipjagin bil je tako slabe volje, da nij nikomur dovolil, ga do vrat spremiti. Celo vpil je na ljudi in z nogo ob tla udaril, česar drugače nikdar nij storil.

„Uže raz obraza vam čitam,“ rekel je Solominu, „da s tem, kar ste v mojej tvornici videli, nijste zadovoljni. Vem, da je v njej mnogokaj nedostatnega in — da ne nosi nobenega dobička . . .“

A kateri so glavni nedostatki? In kaj bi kazalo storiti, da se ti odstranijo?“

„Izdelavanje papirja sicer nij moja stroka,“ odgovoril je Solomin, „toda nekaj vam lahko rečem: obrtnijska podjetja — niso za plemstvo!“

„Kaj? Mislite li, da so takšna podjetja nedostojna za plemstvo?“ umešal se je Kolomejcev v razgovor.

Solomin se je glasno nasmijal in rekel: „Bog ne daj! Kako morete kaj takega misliti? . . . . In ako bi tudi bilo . . . . plemstvo bi se ne branilo!“

„Kaj? Kako?“

„S tem hočem reči,“ nadaljeval je Solomin mirno, „da naše plemstvo takšnega dela vajeno nij. Zato treba nekoliko trgovskega duha, a stvar mora se delati — vztrajno! Tega pa plemstvo ne pozna! — Saj smo uže često videli, da je ta papirnico, drugi zopet kakšno drugo tvornico sezidal — a kaj je bil konec vsega tega? V čegave roke so prišle vse te tvornice? Vedno v roke trgovcev, a to je zlo, kajti naši trgovci so ravno takšne pijavke! Kaj se hoče . . . .“

„Kdor vas čuje, bi mislil, da je po vašej sodbi naše plemstvo nesposobno, katero koli finančijelno vprašanje povoljno rešiti.“

„O, baš obratno! Tu so plemiči pravi mojstri! Koncesijo za zidanje kakšne železnice dobiti, kakšno novo banko ustanoviti ali kaj takega — tega nihče tako dobro ne ume! Tem potem zberó velike kapitalije. Baš to pa je, kar sem hotel reči, a vi izvolili ste se razjeziti ter mi besedo raz jezika vzeti. — Poprej govoril sem le o korektnih finančnih podjetjih; korektnih sem rekel — kajti na svojem posestvu demoralizujoče žganjarije napravljati, kmetom novce in žito po sto in petdeset odstotkov posojati, in tako ravnaajo mnogi mnogi plemiči — takšno odiranje nij v mojih očeh nobena finančna operacija.“

Kolomejcev nij vedel na to nič odgovoriti, kajti on sam bil je jeden tistih plemenitih oderuhov, o katerih je Markelov zadnjikrat z Neždanovom govoril. Bil je tem neusmiljenejši v svojih terjatvah, ker se nij s kmeti nikdar osobno pogajal, teh nikdar v svoj, po Evropi duhteči kabinet puščal, nego vse po svojem oskrbniku opravljal.

Slušaje torej Solominove premišljene in navidezno nepristranske opomnje, vrela je v njem kri, a moral je molčati; samo ustna so izraževala, kaj se v njem godi.

„Dovolite mi, Vazilij Fedotič,“ povzel je zdaj Sipjagin besedo, „vse, kar ste zdaj rekli, veljalo je za tedaj, ko je plemstvo . . . imelo še povsem druge pravice in sploh v drugačnem položaji bilo. Sedaj pa, zakaj bi se sedaj po dobrodejnih reformah spekulativnega tega stoletja tudi plemstvo ne lotilo jednacij podjetij? Zakaj bi ono tega ne umelo, kar umeje priprost trgovec, ki časi ni brati ni pisati ne zna? Saj plemstva ne pomanjkuje izobraženosti, da, ono je, kakor se more dokazati, uprav reprezentant napredka in prosvete!“

Izvrstno je govoril Boris Andrejič; njega govor napravil bi bil v Petrogradu — v kakšnem departementu, ali še kje drugod, velikansk utisek, a pri Solominu ne: na tega nij naredil noben utis.

„Plemstvo tega ne umeje,“ je trdil.

„Zakaj pa ne?“ vprašal je skoro kričeč Kolo-mejcev.

„Zato, ker je plemstvo tudi vladno orožje kot uradniki.“

„Orožje vladno?“ Kolomejcev nasmijal se je glasno in srdito. „Vi menda, gospod Solomin, niste dobro premislili, kaj ste tu rekli.“

Solomin odgovoril je mirno: „Zakaj mislite to, gospod Kolomencov? (Kolomejcev se je od jada ves tresel, čuvši pravo svoje ime.) Jaz vedno premislim, kar izrečem.“

„Raztolmačite nam torej, kaj vaša fraza pomeni.“

„Dobro; jaz mislim, da vsak uradnik — tuj kruh je; no, in isto tako tudi plemstvo.“

Kolomejcev se je še glasneje smijal: „Oprostite, tega jaz ne razumem . . . .“

„Tem slabeje za vas . . . . Ko bi malo premislili, bi morda vender razumeli . . . .“

„Gospodine!“

„Gospodje, prosim vas gospodje“! vzkliknil je zdaj Sipjagin hitro in oči povzdignil k nebu, kot da tamkaj koga išče. „Prosim . . . . Kolomejcev, je vous prie de vous calmer. — Čas je k obedu iti . . . .“
Prosim gospoda, izvolita.“

„Valentina Mihajlovna!“ cvilil je Kolomejcev nekoliko minut kesneje. — „Kaj vaš soprog dela, je pa res uže predebelo! Jeden nihilist ugnezdil se je uže pri vas, in zdaj dovel je še jednega, ki je še hujši od onega . . .!“

„Iz česa to ukrepate?“

„Da ga vi samo čujete; in premislite, uže čez jedno uro govori z vašim možem in ni jedenkrat mu še nij rekel „ekscelenca“! Le vagaboud.“

II.

Po obedu pozval je Sipjagin svojo soprogo v knjižnjico, da se ondukaj ž njo dogovori. Bil je jako slabe volje; povedal jej je, da je tvornica v silno slabem stanji, in da se mu ta Solomin sicer oster, a silno pameten človek vidi, da treba torej ž njim „aux petits soins“ biti.

„Ah, kako bi bilo dobro, da bi ti tega moža pregovorila k nam priti!“ ponavljal je nekatere kratki. Kolomejceva navzočnost nij mu bila po volji. „Da bi ga vrag vzel!“ mislil je sam pri sebi; „povsodi vidi nihiliste in ne misli na nič družega, nego na sredstva jih uničiti! Pri sebi doma naj dela, kar hoče, a tu naj jezik za zobmi drži.“

Valentina Mihajlovna je rekla, da hoče z gostom „aux petits soins“, da pa njemu za takšno „petits soins“ nič nij; on sicer nij neuljuden, ali hladnokrven, kar je prav za prav jako čudno od moža — „du commun“.

„Nič zato,“ rekel je Sipjagin, „poskusi svojo srečo in trudi se malo.“

Valentina Mihajlovna obljubila je, storiti kar mogoče — in storila je res, kakor je obljubila. Začela je s tem, da je pri nekem tôte à tôte Kolomejceva pošteno izdelala. Kaj mu je rekla, nij znano, ali vrnil se je kot človek, ki je ukrenil, miren in krotek biti. Ta „rezignacija“ delala ga je nekako otožnega; a dajala mu je tndi nekakšno dostojanstvo . . . . o! o koliko dostojanstva!

Valentina Mihajlovna seznanila je Solomina s celim domačinstvom — Marijano pogledal je on bolje od vseh družih; — pri obedu sedel je na desnej strani od nje, a Kolomejcev na levej.

Ko si je prtič za suknjo del, stisnil je oči in se nasmehljajal, kot da hoče reči „tako, zdaj bomo komedijo igrali!“ — Sipjagin sedel je njemu na-

sproti ter ga nemirno opazoval. Vsled ukaza gospe Sipjagino ve sedel je Neždanov mej teto in gospodom Sipjaginom, a ne, kakor prej, poleg Marijane. Marijana našla je listek s svojim imenom, bil je velik diner, na prtiči mej Kolomejcevom in Koljo. Obed bil je izvrsten. Koj po juhi navel je Sipjagin razgovor zopet na tvornice in o tvornicah v Rusih. Solomin govoril je po svojej navadi le malo. Kadar koli je pa govoril, mu je Marijana gledala v oči. Poleg nje sedeči Kolomejcev je skušal jej dvoriti — ker nij smel polemizirati — ali ona ga niti pogledala nij; njegove ljubeznivosti bile so pa tudi prisiljene in puste, kajti moral je sam priznati, da mej njim in tem mladim dekletom nekaj vsako približanje zavira.

Kar se pa Neždanova tiče, to so se razmere mej njim in gospodom Sipjaginom najedenkrat silno shujšale. Za poslednjega je bil Neždanov nekakšno orodje ali prazno mesto postal; on ga niti videl — a ni najmenj — videl nij! To se je tako hitro in s tako odločnostjo prikazalo, da se je Sipjagin začuden obrnil, ko je Neždanov nekoliko besedi svoje sosed, starej teti odgovoril.

Očividno je bilo, da ima Sipjagin nekatere tistih lastnostij, po kojih se osobito ruski dostojanstveniki odlikujejo.

Po ribi rekla je Valentina Mihajlovna, ki je z vso svojo koketerijo hotela soseda od nje na desnej sedečega Solomina očarati, svojemu soprogu angleški: „Naš gost ne pije vina, morda bi pivo pil“ ... in Sipjagin ukazal je takoj slugi, da prinese „ale“. Solomin pak obrnil se je mirno k Valentini Mihajlovnej in jej rekel: „Vi, milostiva gospa, gotovo ne veste, da sem jaz dve leti in še delj na Angleškem preživel, da torej angleški razumem ter tudi govorim. To povedal sem vam zato, da bi ne govorili v tem jeziku, ako hočete o mojej navzočnosti kaj povedati, kar nij za moja ušesa.“

Valentina Mihajlovna zasmijala se je srčno in glasno, ter ga zagotovila, da ne bode o sebi iz njenih ust nikdar nobene slabe besede čul. Njej samej videla se je ta opomnja Solominova sicer nekako čudna, ali morala je tudi priznati, da je to opomnja rahločutnega človeka.

Kolomejcev sedel je mirno in tiho, a zdaj mu nij mogoče bilo zadržati se i na dalje; rekel je torej:

„Ker ste bili na Angleškem, ste gotovo tudi ondotne razmere poznali. Dovolite mi dakle vprašanje, jeli jih smatrate vrednim posnemanja, ali ne?“

„Nekatere — da; druge — ne!“

„Kratko in — nejasno,“ dejal je Kolomejcev zaničljivo ne gledé na Sipjagino značenja. — „Vi ste se denes našega plemstva lotili . . . Gotovo ste na Angleškem priliko imeli, videti tako zvani „landed gentry“?

„Ne, te prilike nijsem imel; mej tacimi ljudmi ondukaj nijsem živel; — ali pojem o tej gospodi imam povsem jasen.“

„Torej, menite li, da je v nas takšen landed gentry nemogoč? Da takšnega plemstva pri nas nikakor nij treba, jeli?“

„Prvič, ste prav rekli, meni se vidi, da je v nas nemožno takšno plemstvo, in drugič — tudi nij vredno, da bi si ga želeli.“

„E, kako to?“ vprašal je Kolomejcev s prisiljenim smehom, baš ko da hoče s tem umiriti Sipjagina sedečega na svojem stolu, kot na iglah.

„Ker v dvajsetih ali tridesetih letih tudi tega „landed gentrya“ več ne bode.“

„Dovolite, zakaj mislite to?“

„Ker bode tedaj svet in bodo posestva lastnina družih ljudij, katerih ne bode nihče vprašal, kakšnega so rodu.“

„Trgovcem, kaj?“

„Skoro gotovo trgovcem.“

„Kako to?“

„E, kako; svet in posestva si bodo kupili.“

„Od plemičev?“

„Da, od gospodov plemičev.“

Kolomejcev skušal je se prezirljivo nasmijati; v poslednjem delu svojega razgovora govoril je tako, kakor to presti narod dela, hoteč Solomina svojega stanu spomniti. Ker pa ta tega nij opazil, rekel je zopet Kolomejcev:

„Kolikor se spominam, rekli ste baš prej ono isto o tvornicah in družih obrtniških podjetjih. Zdaj velja to tudi uže o posestvih.“

„Zdaj velja to tudi o posestvih.“

„In vas bode to veselilo, dakako?“

„Motite se; nikakor me to veselilo ne bode, kajti narodu se, kakor sem uže prej rekel, ne bode nič bolje godilo, kot zdaj.“

Kolomejcev vzdignil je jedno roko in rekel zbadljivo: „Kolika skrb za narod! Kdo bi to mislil!“

„Vazilij Fedotič,“ zakričal je zdaj Sipjagin, „evo piva“. — „Voyons Simeon,“ dodal je na pol tiho, „finissez!“

A Kolomejceva nij bilo več umiriti mogoče.

„Vidi se mi, da nijmate najboljšega mnenja; a po svojem rojstvu ti vendar narodu pripadajo.“

„Kaj dokazuje to?“

„In, mislil sem, da vi vse, kar je v kakšnej zvezi z narodom, za izvrstno smatrate.“

„Ne; tu se zopet ljuto varate. Našemu narodu dalo bi se mnogokaj očitati, akopram nij tega vedno sam kriv. Naš trgovec pak je lakomen razbojnik; na njegovem lastnem posestvu razvidna je lakomnost, ki ga navdaja. On si misli: tebe drugi okradejo, kaj ti preostane družega . . . delaj ti isto tako! Narod pak . . .“

„No, in narod?“ cvilil je Kolomejcev tankim glasom.

„Narod — spi!“

„Vi bi ga pa radi prebudili?!“

„Slabo bi ne bilo, da se to zgodi.“

„Aha! Aha! Tako torej . . .“

„Ali dovolita mi, gospoda!“ oglasil se je zdaj Sipjagin, ki je uvidel, da se mora pravda tu završiti. On jo je završil s tem, da je pravdajoči se stranki umiril.

Desne roke komolec uprl je v mizo in začel dolgo in obširno govoriti. Z jedne strani hvalil je konservativce — z druge liberalce, ter celo pritegnil, da imajo ti neko prednost, in se naposled sam mej nje štel; hvalil je tudi narod, ter omenil nekatere njegove slabosti. Izrazil je popolno svoje zaupanje do vlade ter vprašal, spolnjujejo li vsi njeni podložniki koristne ukaze, ki jih je za blagor cele države izdala? Priznal je tudi korist in znamenitost književnosti, a dostavil, da je brez velike previdnosti nemogoča! Potem ozrl se je proti zapadu; iz začetka se je veselil, ali na to dvojiti začel; potem ozrl se je k iztoku: tu se nekaj časa izpočil ter potem storil, ko da se iz spanja prebudi. Naposled predlagal je napitnico na zvezo: „vere, poljedelstva in obrtništva!“

„Pod egido vlade!“ dodal je Kolomejcev ostro.

„Pod egido modre in razborne vlade!“ popravil mu je Sipjagin njegov dodatek.

Napitnica se je molče izpila.

Prazno mesto na levi strani, Neždanov imenovano, je sicer nezadovoljno zarenčalo, ali nihče tega nij opazil. Vse je utihnilo; obed, ki ga noben prepir več motil nij, završil se je srečno.

Valentina Mihajlovna dala je lastnoročno in z najslajšim svojim smehljajem Solominu čašico kave, katero je ta mirno izpil in potem z očmi svoj klubuk iskal; toda Sipjagin prijel ga je rahlo za roko ter ga v svoj kabinet odvel. Tu dobil je najprej izvrstno smodko in potem — stavil mu ponudbo k njemu, Sipjaginu, priti in vodstvo tvornice prevzeti. — „Vi boste povsem svoj gospod ter delali, kakor vas bode volja, Vazilij Fedotič,“ rekel je Sipjagin. — Solomin vzel je sicer smodko ali ponudbo je odbil ter od tega kljubu obetanju in siljenju Sipjagina ni za las popustil.

„Ne odbijajte mi ponudbe kar tako: ne, dragi Vazilij Fedotič! Obljubite mi vsaj, da si boste stvar do jutri premislili!“

delj ga je opazovala, tem bolj se jej je dopadal. Ta mirni, sicer nekoliko težki ali ne neokretni človek se nij znal ni lagati ni bahati, to čitalo se mu je raz obraza. Na njega se je mogoče zanašati in upirati kot na skalo, on bi nikogar ne izdal, obratno, celo — pomagal bi! Njej se je videlo, da nij samo na njo, nego na vse navzočne napravil takšen utis. Temu, kar je Sipjaginu rekel, nij pripisovala nobene imenitnosti; razgovori o trgovcih in tvornicah zanimali so jo vrlo malo; toda, kako je govoril, izgledal in se smijal — to se jej je tako silno dopadalo.

„On je pravi poštenjak!“ je rekla in to njegovo poštenje jej je bilo tako simpatično.

Znana, premda nekoliko nerazumljiva stvar je ta, da se Rus gotovo zlaže, ako le usta odpre, a vendar nič tako visoko ne ceni — za nič nijma toli simpatije kot za odkritosrčnost. Solomina obdajala je pa tudi neka glorijska, katero mora, kakor je rekel voditelj revolucionarnih prizadevanj, strogi Vazilij Nikolajevič, njegov naslednik imeti. Mej obedom namignila je često Neždanovu, osobito, ako je Solomin kakšno zdravo misel izrekel; naposled se je sama

delj ga je opazovala, tem bolj se jej je dopadal. Ta mirni, sicer nekoliko težki ali ne neokretni človek se nij znal ni lagati ni bahati, to čitalo se mu je raz obraza. Na njega se je mogoče zanašati in upirati kot na skalo, on bi nikogar ne izdal, obratno, celo — pomagal bi! Njej se je videlo, da nij samo na njo, nego na vse navzočne napravil takšen utis. Temu, kar je Sipjaginu rekel, nij pripisovala nobene imenitnosti; razgovori o trgovecih in tvornicah zanimali so jo vrlo malo; toda, kako je govoril, izgledal in se smijal — to se jej je tako silno dopadalo.

„On je pravi poštenjak!“ je rekla in to njegovo poštenje jej je bilo tako simpatično.

Znana, premda nekoliko nerazumljiva stvar je ta, da se Rus gotovo zlaže, ako le usta odpre, a vendar nič tako visoko ne ceni — za nič nijma toli simpatije kot za odkritosrčnost. Solomina obdajala je pa tudi neka glorijska, katero mora, kakor je rekel voditelj revolucionarnih prizadevanj, strogi Vazilij Nikolajevič, njegov naslednik imeti. Mej obedom namignila je čisto Neždanovu, osobito, ako je Solomin kakšno zdravo misel izrekel; naposled se je sama

ujela, ko je Solomina primerjala z Neždanovom — in to primerjanje izpalo je za Neždanova neugodno.

Neždanovljev obraz bil je brez vsake dvojbe mnogo lepši in prijetnejši, nego Solominov, toda prvega lice izraževalo je celo vrsto raznih čuvstev: srd, zadrego, neiztrpljivost . . . . da, celo obupanje; nemiren je bil, kot da sedi na iglah, skušal je govoriti, a takoj umolknil ter se nervozno in zaničljivo nasmijal . . . . Solomin napravil je povsem drugačen utisek; akopram se je neprisiljeno držal, baš kot da je doma, to se mu je vender videlo, da se dolgočasi; iz vsega bilo je razvidno, da njegovo mnenje nij odvisno od mnenja nobenega družega človeka in da nij možno, nikomur možno kaj nanj vplivati. „Na vsak način moram tega človeka svet slišati!“ mislila je Marijana; „nekaj koristnega bodem vsakako od njega slišala.“ Po obedu poslala je torej Neždanova, kakor smo videli, k njemu.

Na večer bilo je dosti dolgočasno; na srečo završil se je obed precej pozno in noč je bila blizu. Kolomejcev se je ljubeznivo srdil ter molče sedel.

„Kaj vam pa je?“ vprašala ga je Valentina.
„Ste li kaj izgubili?“

„Pravo ste pogodili,“ odgovoril je Kolomejcev. „Od jednega naših častnikov od garde pripoveduje se ta le anekdota: vrlo mu je bilo žal, da vojniki ne nosijo več rtastih čevljev . . . . „Iščite rt!“ je često vzkliknil, jaz pa vzkliknem: „Iščite nam jerij naše abecede! Jerij se je izgubil — in z njim vsako spoštovanje in čislanje, ki pristoji dostojanstvu!“

Gospa Sipjaginovala mu je rekla, da mu ne bode pomagala te črke iskati.

Sipjaginu dal je njegov uspeh pri obednem „spechu“ toli poguma, da je svoje goste osrečil še z nekaterimi govori in misli polnih državnih ukrepanj ter celo upotrebil nekatere — des mots — ki sicer niso bile ostre ali vplivne in ki jih je za Petrograd zbiral. Jednega teh „motov“ je celo ponavljal, a prej „dovoljenja“ prosil. Tikala se je stvar jednega tedanjih ministrov, o katerem je Sipjagin rekel, „da je nestalnega in lenega duha in da na same bedarije misli“. Tudi tega nij pozabil, da ima opraviti s pravim Rusom — iz samega naroda — in za tega delj nij pozabil uplesti nekoliko pregovorov, ki bi imeli dokazati, da je pravi Rus, ki

se za narod zanima. Tako odgovoril je na priliko Kolomejcevu, ko je ta rekel, da bode vedni dež senu škodil, s pregovorom: „Črno seno — bela pšenica“, in na to še nekoliko pregovorov citiral, ko: „Blago brez gospodarja — je sirota“, „Pomeri desetkrat, potem odreži“, — „Samo da žita ne manjka, — mera se lahko dobi“, — „Ako ima na svetega Gregorja dan breza peresca velika ko krajcar, imel bodeš na praznik Kazanske bogorodice pod poln žita“. Se ve da mu je tudi nekaterekrati izpodletelo in da je na priliko namesto „Vsak corček zna svojo luknjo“, rekel „Vsak kljunač ima svojo luknjo“. Toda društvu, v katerem je tega kozla ustrelil, se nij niti sanjalo kaj je „notre bon Roussac“ storil, kajti bilo je, hvala knezu Kovriškemu takšnih „pataques“ vajeno. Vse to povedal je Sipjagin nekim zdravim, skoro hripavim glasom — „d'une voix rustique“. — Jednako besedičenje v Petrogradu pri nekaterih prilikah govorjeno, bilo je povod, da je neka visoka in vplivna dama često rekla; „Comme il connait bien les mœurs de notre peuple!“ A visoki in vplivni dostojanstveniki so še dodavali: „les mœurs et les besoins!“

Valentina Mihajlovna sukala se je mnogo okolo Solomina, toda ker se ta zato nij ni najmenj brigal, ščebetala je prišedši mimo Kolomejceva nehoté:

„Mon dieu, que je me seus fatiguée.“

Ponorčevaje se, priklonil se je ta in odgovoril:

„Tu l'as voulu, Georges Dandin!“

Kadar se dolgočasno društvo razhaja, prikažejo se še zadnje ljubeznivosti; tako tudi tu. Po običnem seznanji v roko, smehljanjem in prijaznim stezanjem ter znanim renčanjem skozi nos zapustila sta trudna gosta utrujena gostača.

Solomin, kateremu se je v drugem nadstropji jedna najboljših sob odkazala, šel je zdaj k Neždanovu.

Ta se mu je koj zahvalil, da mu je prošnjo uslišal ter vstal.

„Znam,“ rekel je Neždanov, „da je to od vas žrtva . . .“

„Ah, prosim vas, nehajte,“ odgovoril je Solomin počasi. „Kakšna žrtva; v ostalem vam bi sploh nič odbiti ne mogel.“

„Zakaj baš meni ne?“

„Ker se mi dopadete.“

Neždanov se je temu odgovoru čudil, ali bil mu je drag. Solomin stisnil mu je roko, a potem se je vsedel na stol, ko da ga jezdi in si užgal cigaro.

„No, povejte mi zdaj, s čim vam morem služiti?“

Neždanov vsedel se je isto tako, ali pušil nij.

„Stvar je ta, — jaz bi rad od tu pobegnil.“

„To je, — vi bi radi to hišo zapustili. Idite, pa je dobro.“

„Ne zapustil — iz nje bodem ubegnil.“

„Ali vas kdo zadržuje iti? Ste si li morda kaj — izposodili? Ako je to, izvolite samo reči, in meni bode drago . . .“

„Vi me ne razumete, dragi Solomin! Jaz sem rekel, da bodem ubegnil, ne odšel . . . in to, ker ne pojdem sam.“

Solomin vzdignil je glavo.

„S kom pa greste?“

„S tisto devojkjo, katero ste denes videli.“

„S to! — Ona ima pošteno lice. No . . . vidva . . . se ljubita? . . . Ali ne? Hočeta li samo hišo zapustiti, v katerej se vama ne dopada.“

„Midva se ljubiva.“

„Ah!“ — Solomin je utihnil. — „Ona je s tukajšnjo gospodo v rodu?“

„Da. Ali ona je povsem naših nazorov ter je pripravljena iti, kamor se jej ukaže in vse prenesti . . . .“

Solomin se je nasmijal.

„In vi Neždanov, ste vi tudi pripravljeni?“

Neždanov pogledal je svojega znanca precej tamno.

„Čemu to vprašanje? Da sem pripravljen, vam bodem dejansko pokazal.“

„Jaz tudi ne dvojim, Neždanov; jaz sem le zato vprašal, ker, kakor mislim — razen vas — nihče pripravljen nij.“

„A Markelov?“

„Da! Morda tudi on! — On se mi vidi, da je uže rojen za vse.“

V tem hipu potrkal je nekdo hitro in tiho na vrata in jih odprl, ne čakaje odgovora. — Bila je Marijana, ki je vstopila in se koj Solominu bližala.

„Uverjena sem,“ mu je rekla, „da se ne čudite mojej navzočnosti. — On (pokazala je na Ne-

ždanova) vam je gotovo vse povedal. Sezite mi v roko in verjemite mi, da sem pošteno dekle.“

„Vem,“ odgovoril je Solomiu ozbiljno; — pri Marijaninem vstopu je bil vstal. „Uže pri obedu sem vas opazoval in si mislil: ta gospica ima poštene oči. — Neždanov mi je res povedal o vašej nameri. Ali — recite mi pravi vzrok, zakaj hočete iz te hiše pobegniti?“

„Kako, kaj? — Plemenito podjetje, kateremu bi rada vse svoje moči posvetila . . . . ne čudite se; Neždanov povedal mi je vse . . . . no, te dni bode se začelo delati za to podjetje . . . . in jaz naj bi v tem plemiškem gnezdu ostala, kjer je vse laž in prevara. Ljudje, katere ljubim, izpostavljali se bodo opasnosti, a jaz . . . .“

Solomin segel jej je v besedo.

„Ne razburite se. Vsedimo se, tudi vi Neždanov. — In zdaj poslušajte: Ako nijmate nobenega drugega vzroka, zavaljo katerega bi od tu pobegnili, to nij treba nikamor iti. Naše „delo“ začelo se še ne bode tako kmalu, kakor vi mislite. Treba je, da smo pazljivi. Verjemite mi!“

Marijana se je vsedla in se zavila v svoj plaid.

„A jaz ne morem delj tu ostati. Vse me žali. Tista stara neumna teta rekla mi je baš denes in sicer v navzočnosti Koljinej, da ne pade jabolko daleč od drevesa! Dečko se je čudil in me vprašal, kaj to pomeni? . . . . In Valentina Mihajlovna še le, o tej ni govoriti nečem!“

Solomin jej je zopet govor ustavil in ta pot smehljaje. Marijana je čutila, da se malo norca dela iz nje, toda njegov smeh nij bil prav nič razžaljiv.

„Kaj ste mi vse tu povedali, draga gospica? — Jaz ne poznam niti stare tete, niti ne razumem primere o jabolku . . . . ali pomislite samo to: bedasta ženska vam kaj bedastega pové — in vi tega ne morete prenašati? Kako pa hočete potem živeti v svetu, na katerem so skoro vsi ljudje bedasti? Ne, to nij nobeden vzrok. Gotovo imate še kakšnega ozbilnejšega . . . .“

„Jaz sem uverjen, da mi bode gospod Sipjagin denes ali jutri službo odpovedal,“ umešal se je zdaj Neždanov v razgovor. „On gotovo uže vse vé, kajti z menoj ravna tako prezirljivo . . . .“

Solomin obrnil se je k Neždanovu in ga vprašal:

„Čemu pak hočete potem bežati?“

Neždanov odgovoril je še le po kratkem molku:

„Saj sem vam uže rekel . . . .“

„On misli — da bi kazalo bežati, kajti tudi jaz grem z njim.“

Solomin pogledal jo je dobrohotno in potem z glavo odkimal.

„Tako, draga gospica? Jaz vam še jedenkrat ponavljam, da, ako kanita samo zaradi tega bežati, ker mislita, da se bode revolucija skoro začela . . .“

„Nadejajoč se od vas izvestnih poročil, pozvala sva vas sem.“

„V tem slučaju,“ nadaljeval je Solomin, „vama še jedenkrat povem, da smeta še dolgo dolgo tu ostati. Ako pak hočeta to hišo zapustiti, ker se ljubita in se drugače dobiti ne moreta, v tem slučaju . . .“

„No, kaj bi bilo v tem slučaju?“

„V tem slučaju ne preostane mi nič drugega, nego vama vse dobro želei ter, kakor se obično reče, vaju podpirati, kolikor mi je mogoče. Kajti vas, draga gospica, kakor njega imam od tedaj, ko sem vaju videl prvič, od srca rad.“

Nehote stopila sta Marijana in Neždanov vsak na jedno stran k njemu in ga prijela za roko.

„Recite nama, kaj bi storila?“ povzela je Marijana. „Vzemimo, da se revolucija še ne začne tako kmalu . . . . toda pripravljanje za njo, katerih tu ne moreva vršiti in ki jih nama bode te vi odredili, zahtevajo, da odtečeva od tod; ako bi samo znala kam . . . Pošljite naju, kamor koli! Je-li da bode te to storili . . . ,“

„Kam?“

„V narod! . . . Kam drugače, nego v narod?“

„V gozde!“ mislil je nehote Neždanov, spominši se poslednje poljske insurekcije in Paklinovih besed.

Solomin pogledal je srpo Marijano:

„Vi hočete narod poznati?“

„Da, to je, nečeva samo narod poznati, nego delati hočeva zanj.“

„Dobro; obetam vam, da se bode te ž njim upoznali. Imeli bode te priliko tudi zanj delati. I vi Neždanov, ste li tudi vi pripravljeni za njo iti in delati za narod?“

„Dakako da sem pripravljen!“ vzkliknil je ta hitro.

„Džagernaut!“ prišle so mu zopet Paklinove besede na pamet. — „Evo zopet pride tisti strašni težki voz in jaz čujem cviljenje in drdranje koles!“

„Dobro,“ rekel je zamišljeno Solomin. „A kdaj hočeta uteči?“

„Zaradi mene koj jutri,“ vela je Marijana.

„Dobro, ali kam?“

„Ts . . . tiho . . .“ ščebetel je Neždanov . . . „nekdo gre po hodniku.“

Vsi so nmolknili.

„In kam mislite zbežati?“ ponavljal je Solomin tiho.

„Tega baš ne znava,“ odgovorila je Marijana.

Solomin pogledal je Neždanova, toda ta pomigal je samo z rameni, da bi zaznamenoval, da tudi ne vé kam. Zamišljen utrnil je Solomin s prstoma jako pazljivo luč ter potem rekel:

„Veste kaj, moja draga. Vi dva prišla bodeta k meni v tvornico. Lepo sicer kaj nij, ali varno. Tam vaju nihče ne najde, kajti tam imam sobo, kjer vaju nihče iskal ne bode. Zdaj samo glejta, da prideta tako tja, da vaju nihče ne vidi; mi vaju ne izdamo. Ako morda mislita, da ne, ker je v tvor-

nici mnogo ljudij, to vama velim: baš to je dobro. Kjer je mnogo ljudij, tam se težko koga najde. — Hočeta-li?“

„Samo zahvaliti se vam moreva za to,“ rekel je Neždanov srčno; Marijana pa, katerej nij bila iz početka ta misel po volji, vzkliknila je zdaj radostno. „Dakako! Dakako! Kako ste vi dobri! — Toda dolgo naju ne bodeste tam imeli, nego naju bodeste poslali — saj vesta kam!“

„To odvisno bode od vaju. Ako bi hotela v zakouski stan stopiti, je tudi v tvornici možno. Blizu mene stanuje moj sestrič pop Sosim, ki vaju koj zaroči.“

Marijana se je sladko nasmehljala, a Neždanov stisnil je še jedenkrat Solominovo roko. Potem je vprašal:

„Ali pa tudi vi zaradi naju ne bodeste imeli nobenih sitnostij?“

Solomin pogledal je Neždanova iz strani.

„Zaradi mene bodite brez skrbij. — To vprašanje je potem nepotrebno. Mojemu gospodarju je le do tega, da mu tvornica pošteno nese, za vse drugo se ne briga. Od njega ne bodeste ni vi ne vaša

ljuba gospica nobenih neugodnostij imeli. Tudi delavcev se nij bati. Samo oznanite mi, kdaj vaju imam pričakovati.

Neždanov in Marijana sta se pogledala. Poju-ternjem vse zgodaj ali morda jeden dan kasneje,“ rekel je naposled Neždanov. Čemu bi delj čakali; jaz se vsak trenutek nadejem, da se mi služba odpove.“

Solomin je ostal in rekel: „Jaz vaju bodem celi teden pričakoval in ves čas doma ostal ter vse pripravil kar treba.

Marijana se je od njega poslovila: „Z Bogom, dragi dobri Vazilij Fedotič . . . . Je li da se tako zovete?“ vprašala ga je prijazno.

„Da, tako se zovem.“

„Zdravstvujte — do svidenja! In hvala, srčna hvala.“

„Zdravstvujte . . . . Lehko noč dušica!“

„Z Bogom i vam Neždanov! Do svidenja jutri . . . .“ je dodala in hitro odšla.

Oba mlada moža sedela sta nekaj časa tiho in mirno.

„Neždanov,“ začel je Solomin — in zopet utihnil. — „Neždanov, povejte mi, kar o tem dekletu veste. Kakšno je bilo njeno življenje do današnjega dne? . . . Kdo je? . . . Zakaj je tu? . . .“

Neždanov povedal je na kratko vse, kar je o njej vedel.

Solomin je pazljivo slušal ter rekel, ko je on zvršil:

„Neždanov, pazite na to deklico. Kajti . . . . ako bi se jej kaj pripetilo . . . . Vi bi imeli velik greh na vesti! Z Bogom!“

Solomin je odšel, a Neždanov ostal je v sredi sobe stojé. „Ah, bolje je na to ni misliti!“ mrmral je na pol glasno in se v posteljo vlegel.

Ko se je pa Marijana v svojo sobo povrnila, našla je ondukej majhen listek sledeče vsebine.

„Jaz vas obžalujem. Vi se bodele uničili. Premislite, kaj delate. V kakšno brezno bodele pali? Čemu in za koga?“ V.

V celej sobi duhtelo po onem finem parfimu kakor ga obično Valentina Mihajlovna rabi; brez dvojbe je jedva to sobo zapustila. Marijana vzela je pero in na isti listek zapisala:

„Vašega milovanja mi nij treba. Bog zna, kdo je bolj milovanja potreben, jaz ali vi; samo da bi jaz ne hotela na vašem mestu biti, vem gotovo.

M.“

Listek pustila je na mizi vedoč, da ga dobi Valentina Mihajlovna gotovo v roke.

V drugo jutro sešel se je še jedenkrat s Sip-jaginom ter mu ponudbo, prevzeti vodstvo tvornice odbil; na to odpeljal se je domov. Mej potem navdajala so ga razue misli, kar se je drugače redko kdaj zgodilo. Mislil je na Marijano in na Neždanova; zdelo se mu je, da, ko bi on zaljubljen bil — on Solomin — izgledal bi drugače in se tudi drugače vedel. Ali, si je mislil, ker se mi to nikdar dogodilo nij, tudi slutiti ne morem, kako bi izgledal.

Spomnil se je mlade Irke, ki jo je bil v nekej prodajalnici videl; spomnil se je, kako krasne, skoro črne lase in plave oči je imela — in kako ga je žalostno gledala, ko je dolgo po cesti gori in doli hodil ne vedé, bi se li ž njo seznanil ali ne. — Bilo je to v Londonu, kamor ga je bil njegov principal poslal, ter mu mnogo novcev zaupal. Skoro da je v Londonu ostal in svojemu principalu de-

narje nazaj poslal; tako velik utisek naredila je lepa Poli nanj. — Nje ime je slišal, ko jo je neko drugo deklet v prodajalnici poklicala. Ali vendar se je sam premogel in se povrnil k svojemu principalu. Poli bila je lepša od Marijane, ali ta ima je isti upitno — žalostni pogled — in je Rusinja! . . .

„A kaj naj vse to pomeni?“ vprašal se je Solomin na pol glasno: „zdaj se celo za tuje neveste brigam!“ Odpel si je suknjo, ko da hoče s tem vse nadležne misli otresti. Baš o pravem času približal se je zdaj tvornici, kjer je pri vratih zapazil zvestega Pavla.

Solominov odgovor je gospoda Sipjagina silno žalil; zdaj najedenkrat je našel, da ta domači Stefenson nikakor nij znamenit mehanik, nego da se le baha in nos viha, kot vsak pravi plebejec. — „Z vsemi temi Rusi,“ rekel si je sam, „ako si domišljujejo, da kaj vedó, nij več izhajati mogoče!“ — Au foud Kolomejcev je prav govoril! Vsled vpliva te srditosti pregledal je denes državnik — en herbe — Neždanova tako popolno, kot da tega nij na svetu, ter le Kolji rekel, da se mu nij treba toli z učiteljem pečati, nego da se naj samostalnosti

nauči . . . . a učitelju vender nij službe odpovedal, kakor je ta pričakoval. Samo ignoriral ga je. Valentina Mihajlovna pak nij Marijane ignorirala ter z njo neprijetno sceno imela.

Dve uri po obedu sešli sta se obe slučajno v obednej sobi. Obe sta čutili, da se nij izogniti jezičnemu boju in jedna šla je počasi proti drugej, Valentina smehljaje se, a Marijana ozbiljno; obe sta bili jako blede. Ko sta po sobi stopali, pogledala je Valentina zdaj na desno zdaj na levo ter tu in tam kakšno rožo odtrgala. Marijana pak gledala je neprestano in srpo v smehljajoči se obraz Valentine Mihajlovne.

Gospa Sipjaginoва se je prva ustavila ter s preziranjem v obrazu in glasu govoriti začela ter s prsti ob stol nervozno bobnala:

„Marijana Vikentjevna, zdi se mi, da si me dve dopisujeva . . . Za ljudi, ki pod jedno ter isto streho bivajo, se mi to nekako čudno zdi in, kakor veste, takšnih čudnih stvari jaz baš ne maram.“

„Jaz nijsem korespondence začela, Valentina Mihajlovna,“ odgovorila je Marijana.

„Da . . . . prav ste rekli. Te čudne stvari sem jaz sama kriva. Samo to mi je reči, da nijsem znala drugega sredstva, da bi v vas vzbudila čuvstvo . . . Kako bi rekla? . . . . čuvstvo . . . .“

„Govorite od srca, Valentina Mihajlovna; ne bojte se — da bi me razžalili.“

„No . . . . da vzbudim v vas čuvstvo dostojnosti!“ Valentina je utihnila in nič se nij čulo, nego bobnanje njenih prstov.

„A kaj sem proti dostojnosti storila?“ vprašala je Marijana z mirnim glasom.

Valentina mignila je z glavo. „Ma chère, vous n'êtes plus un enfant — in vi dobro umejete, kaj hočem reči. Ste-li mislili, da bode vaše postopanje meni, starej teti in sploh vsej hiši velika tajnost ostalo? Vi se tudi brigali niste, ostane li to tajnost ali ne. — Boris Andrejič je morda jedini, ki tega zapazil nij. On ima drugega in imenitnejšega misliti. Razen njega je vaše grdo vedenje vsem znano.“

Marijana je mej tem bolj in bolj bleda postajala.

„Prosila bi vas, Valentina Mihajlovna, da se natančneje izrazite. S čim pa niste prav za prav zadovoljni?“

„L' insolente!“ mislila je gospa Sipjaginova ali se vender zadržala.

„Vi bi radi znali, s čim nijsem zadovoljna? — Dobro; jaz nijsem zadovoljna, da se vi z onim mladičem shajate, ki vas po rodu, odgoji in socijalnem položaji vreden nij. Jaz sem nezadovoljna . . . ne! to nij prava beseda, jaz sem razjarjena, da vi pozno . . . v noči k njemu zahajate! In kje? — Pod mojo streho! Ali morda mislite, da moram jaz molčati ter tako vašo lahkoumnost podpiram? Kot poštena žena — oui, mademoiselle, je l' ai été, je le suis et le serai toujours! — moram biti razjarjena.“ —

Valentina sedla je na stol, kot da to izrazuje silno njene razjarjenosti.

Marijana nasmijala se je zdaj prvikrat. „O sedanjej, bivšej in bodočej vašej poštenosti ni najmenj ne dvojim,“ rekla je mirno, „to mi pride od srca. — A vaša razjarjenost je povsem nepotrebna. — Vaše hiše nikdar nijsem osramotila. Mladega moža pa, ki ste ga omenili . . . da to je res . . . tega ljubim.“

„Vi ljubite gospoda Neždanova?“

„Da, jaz ga ljubim.“

Valentina Mihajlovna si je malo sedež popravila in déla: „Marijana, bodite pametni; kaj hočete s pritepenim dijakom, ki je — še mlajši od vas!“ — Te poslednje besede izrekla je s posebnim veseljem. — „Kaj more iz tega biti? . . . In vi, s svojo pametjo, kaj ste na njem našli? Na tem nezrelem, bedastem fantiči!“

„Nekoč mislili ste o njem drugače, Valentina Mihajlovna.“

„Za Boga, pustite mene v miru . . . Pas tout d' espritque ça, je vous prie. — Govor je o vas, o vašej bodočnosti. Za Boga milega, kakšna partija je to za vas?“

„Da vam, Valentina Mihajlovna, odkritosrčno povem, na to niti mislila nissem.“

„Kako? Kaj? . . . Kako mi je to umeti? Vzemimo, da ste po svojega srca glasu ravnali . . . to se mora na vsak način z možitvijo končati.“

„Ne vem . . . na to nissem mislila.“

„Na to . . . niste mislili?! — Ste li znoreli.“

Marijana obrnila se je od nje proč in rekla:

„Pustive to, Valentina Mihajlovna in končajva pogovor, ki ne bode imel nobenega rezultata. Midve se ne bova nikdar razumeli.“

Valentina skočila je srdita raz stola.

„Jaz tega razgovora ne smem in nečem končati. Prevažen je . . . jaz sem pred . . .“ hotela je reči „pred Bogom“, ali utihnila in naposled dejala: „pred celim svetom za vas odgorna! — Jaz ne morem molčati, ako čujem takšne bedarije! . . . Čemu so te? . . . To mi je neumevno . . . Kako neiznosljivo ponosni so ti mladi ljudje! . . . Ne . . . jaz vas povsem razumem; razumem, da ste navdani s temi novimi idejami, ki vas gotovo v propast dovedo. A tedaj bode kesanje uže prepozno!“

„Morda; ali bodite preverjeni, da, ako bi tudi imeli poginiti, ne stegnili bi ni prsta, — da bi nas vi rešili!“

Valentina Mihajlovna sklenila je roke.

„Zopet ta prevzetnost, neznosljiva prevzetnost! Čujte Marijana,“ rekla je potem povsem izpremenjenim glasom, ter hotela Marijano objeti, česar se je pa ta ubranila. „Ecou tez-moi, je vous eu conjure! — Jaz tudi nijsem še tako stara, da bi ne bilo

mogoče z menoj govoriti! — Je ne suis pas une encroutée. V mojej mladosti imeli so me celo za republikanko — kakor vas! — Čujte me; jaz se ne bodem pretvarala; materinske ljubezni nijsem za vas nikdar čutila, — a vaš značaj tega niti ne pogreša. Ali to sem znala in znam, kakšne dolžnosti imam do vas — in te sem vedno skušala izpolnjevati. Morda tista partija, na katero sem za vas mislita in za katero bi bila jaz in moj mož vse žrtvovala, ne odgovarja vašim idejam . . . no na dnu mojega srca . . .“

Ko je Valentina Mihajlovna govorila, gledala je Marijana v nje lepe, krotke oči, na rudeča ustna in mramorno bele roke, ki so bile uprte v pas težke svilnate obleke . . . na jedenkrat segla jej je v besedo.

„Partija, ste rekli, Valentina Mihajlovna? To se vam zdi partija, ta vaš prijatelj, bedasti gospod Kolomejcev, ki nijma ni duše ni možganov?“

Valentinina roka nij bila več v pas uprta.

„Da, Marijana, jaz govorim o gospodu Kolomejcevu, o tem omikanem, izvrstnem mlademu možu, ki bode brez dvojbe svojo ženo osrečil in katerega le brezpametnica odbiti more. Samo brezpametnica!“

„Kaj se hoče, ma tante, po tem takem moram res brezpametna biti.“

„Kaj mu pa moreš, — govoriva ozbiljno — prav za prav očitati?“

„Druzega nič, nego — da ga preziram, to je vse!“

Valentina sela je zopet na naslonjač.

„Pustiva torej to. Retour nons à nos moutons. Ti ljubiš dakle gospoda Neždanova?“

„Da.“

„In se kaniš še na dalje z njim shajati?“

„Da.“

„No . . . . in ko bi ti jaz to prepovedala.“

„Bi vas ne ubogala.“

„Ah!“ vzkliknila je Valentina Mihajlovna, „vi bi ne ubogali, mademoiselle? Tako! . . . . In to se mi drzne dekcle reči, ki sem jej toli dobrot izkazala, ki sem jo v svojo hišo sprejela, to mi reče . . . .“

„Hči nepoštenega očeta,“ dodala je Marijana srditim glasom, „samo nadaljujte in recite, kar vam je na jeziku.“

„Ce n' est pas moi, qui vous le fait dire, mademoiselle. Vsakako se pa s tem ne morete ponašati! Dekle, ki moj kruh jé . . . .“

„Kruh, ki ga jem, mi ne morete očitati, Valentina Mihajlovna, jaz si ga zaslužim! Ako bi si za Koljo vzeli francosko učiteljico, bi vas več stala, nego jaz. Ali ga jaz ne učim francoski?“

Valentina Mihajlovna vzdignila je roko, v kateri je držala robec, duhteč po kitajskem odeuru ter imel v voglu velik bel grb ter hotela nekaj reči, a Marijana govorila je hitro dalje.

„Vi bi prav imeli, tisočkrat prav, da ste namestu vseh teh vaših dobrot reči mogli: „Tisto dekle, ki sem jo ljubila . . . .“ Ali vi ste še bolj poštene, da tega ne rečete!“ — Marijana se je tresla, kot da ima mrzlico. — „Vi ste me od nekdaj sovražili, a zdaj ste v dnu svojega srca veseli, silno veseli, da so se vsa vaša prorokovanja izpolnila, da si sama sebi sramoto delam . . . . in le to vam je ugodno, da nekaj te sramote zadene tudi plemenito in pošteno vašo hišo . . . .“

„Ne razžalite me,“ mrmrala je Valentina Mihajlovna, „bodite tako dobri in zapustite kaj to sobo?“

A Marijana bila je tako razven sebe, da nij mogla jeze dolgo zadržati.

„Celo hišo, ste rekli, cela hiša, stara teta in vsi vedó za mojo sramoto! In vsi da so razven sebe od jada! Prosim li jaz vse one ali vas za kaj? Mislite li, da je meni sta'lo do mnenja teh ljudij? Nij li vaš kruh dosti grenak? Kakšno prosjaštvo bi mi bilo ljubše od tega bogastva? Ne širi se li mej menoj in to hišo brezdno, katero se z ničemer napolniti ne dá? Vi, ki ste drugače tako pametni, ne umejete li tega? Ako me vi uže tako strašno sovražite, imate li kakšen pojem o čuvstvu, ki me za vas navdaja in ki ga le izreči nečem?“

„Sortez, sortez, vous dis-je . . . .“ ponavljala je Valentina Mihajlovna ter vsa izven sebe celo z malo nogo ob tla udarila.

„Moje navzočnosti vas bodem koj rešila, samo to, Valentina Mihajlovna, si še zapomnite: Govori se, da se celo slavnjej igralki Rachel v Racinijevem „Bajazetu“ nij posrečilo naravno in prav „Sortez!“ vzklikniti. — Kamo li, da se je vam! In zdaj še, kar se vaših besedij . . . . Kako ste uže rekli? . . . . „Je suis une homête femme, je l' ai été et le serai toujours“ . . . . Kar se teh tiče, znajte: jaz sem povsem uverjena, da sem mnogo poštenejša, nego ste vi! — Zdaj pa z Bogom!“

Marijana hitela je brzo iz sobe; Valentina Mihajlovna pa je skočila s stola in hotela glasno zavpiti, plakati . . . . ali zavpila nij, ker nij znala, kako bi zavpila, in jokala tudi nij, ker jej nijso hotele solze v oči priti.

S parfimiranim svojim robcem si je lice in čelo brisala in to vznemirjalo je nje živce še bolj. Mislila je, da je nesrečna, razžaljena, a vendar je morala priznati, da je v tem, kar je morala slišati, marsikaj istinitega. Ali njo tako neusmiljeno in nepravilno soditi!! „Sem li res tako hudobna?“ se je sama vprašala ter se gledala v zrcalo baš njej nasproti viseče. Tu videla je še vedno krasen obraz, na katerem se je nekoliko rudečih pik videlo; ali oči madonine bile so še vedno iste . . . „Jaz, jaz hudobna?“ mislila je zopet . . . . „S takšnimi očmi? . . . .“

V tem hipu vstopil je nje soprog v sobo in ona pokrila si je brzo obraz z robcem.

„Kaj ti je?“ vprašal je skrbno. „Kaj ti je Valja?“ To ljubavno ime, ki ga je državnik le na deželi in pri intimnem tête à tête rabil, izmislil si je sam za svojo ženo.

Iz začetka je rekla, da jej nij nič, a potem ostala je in njemu, pred njo stoječemu roke na ramo dela, svojo glavo v njega telesnika izrezani del položila, ter mu brezozirno vse povedala; Marijani sicer nij oprostila nič, ali delala se je kot da hoče, ter rekla, da je vsega tega kriva njena, Marijanina, mladost, nje temperament in slaba odgoja. „Mojemu detetu bi se kaj takega nikdar ne dogodilo! Jaz bi drugače nanjo pazila!“

Radovedno in ozbiljno slušal je Sipjagin to prepoved do završetka; dokler je ona svoje roke na njegovih ramah držala in s svojo glavo v njegovega telesnika izrezku slonela, držal se je mirno. Ko je zopet pred njim stala, poljubil jo je na čelo in jo svojega angelja zval, ter rekel, da vé, kaj mu je kot gospodarju storiti in odšel kot sicer dober ali tudi energičen mož, ki ima izpolniti sicer neprijetno ali potrebno dolžnost.

Okolo osme ure na večer pisal je Neždanov v svojej sobi prijatelju Silmu sledeče vrste:

„Prijatelj Vladimir! V hipu odločne izpremembe moje usode Ti te vrste pišem: Tu odpovedali so mi službo. To še nij nič . . . . Kajti jaz ne

grem sam iz hiše. Tista devojka, o katerej sem Ti pisal, gre z menoj. Naji družī sličnost socijalnega položaja, življenja in osvedočenja, hrepenenja in čustov, ki naji navdajajo. — Midva se ljubiva; jaz vsaj sem preverjen, da čustva ljubezni ne morem drugače čutiti, nego v tej podobi. Karal bi se, ako bi zamolčal, da se nekako bojim in da mi je pri srci jako težko . . . . Vse pred menoj je temno — a midva si prizadevava priti iz te temnosti. Kam hlepiva in kakšno sva si delo izbrala, menda nij treba izreči. Marijana in jaz ne iščeva ni sreče ni uživanja — jeden poleg drugega se hočeva boriti in podpirati. Cilj nama je jasen; toda kateri potje tja vodé, ne znava. Bodeva li našla, ako ne pomoči, saj mogočnost uspešnega delovanja? Marijana je dobra in poštena devojka; ako nama je odsojeno, da morava poginiti, si ne bodem ničesar očitati mogel, tudi ne, da sem jo s seboj odvel, kajti ona ne more drugam nikamor. Toda Vladimir, Vladimir, kako je meni težko pri srci! . . . Jaz dvojim, ne o svojih čustvih do Marijane . . . in vender — kdo vé! Toda prepozno je, obrniti s tega pota se ne morem več. Vošči nama iz daljine potrpežljivost

srečo, požrtvovalnost in ljubezen . . . mnogo ljubezni! Ti pa nepoznani ali z vso dušo iz celega srca ljubljeni ruski narod, ne vzprejmi naji brez sočutja in uči naji, česar se more svet po tebi nadejati.

Z Bogom, z Bogom moj Vladimir!“

Po končanju tega pisma šel je Neždanov v vas. V jutro drugEGA dne, še predno se je mladi dan začel, stal je on kraj brezovega gozdiča, ne daleč posestva Sipjaginovega. Malo v strani od njega, za široko leskovačo čakala je kmetška teléga, v katero je bilo par majhnih konj upreženih. V telégi spal je na kupu mrve in zavit v raztrgano haljino sivolas kmet. Neždanov gledal je neprenehoma k Sipjagininej hiši: siva mirna noč je še vladala; le sem ter tja brlela je kakšna zvezda, kot da je izgubljena na sinjem nebu. Spodnji kraji oblakov jeli so se rudečiti, zdaj prikazala se je na vzroku slaba jedva vidljiva rudečica in postajalo je jutranje hladno. Neždanov napel je ušesa: nekje v bližini čul je, da so se vrata odprla in zaprla; majhna ženska v shawl zavita se mu je bližala; Neždanov hitel jej je nasproti.

„Marijana?“ ščebetel je on.

„Jaz sem!“ odgovorila je ta tihim glasom.

„Pojdi z menoj,“ rekel je Neždanov ter jo nespretno za roko prijel, v katerej je povezek držala; od mraza tresla se je vsa.

Neždanov peljal jo je k telégi ter kmeta prebudil. Ta skočil je hitro z voza in se oblekel, sedel na svoje mesto in vzel vajeti iz vrvij narejene v roke. Neždanov položil je najprej svoj plašč na sedež ter potem Marijani na voz pomagal in jej noge v staro odejo zavil. Nato vsedel se je poleg nje in kmetu zamolklim glasom ukazal: „Naprej, uže znaš kam.“

Konja sta potegnili in teléga drdrala je težko na veliko cesto. Neždanov držal je Marijano z jedno roko; ona zavila se je še bolj v svoj plaid in obrnivši se k njemu veselo rekla:

„Kako lepo je mrzlo, Aleoša!“

„Da,“ rekel je kmet, „danes bode močno rosa.“

Rosa bila je res v ta dan tako močna, da je visoka trava ob potu izgleda, kot da je s srebrom posuta.

Marijana tresla se je od mraza ali vender veselim obrazom in trdega zaupanja vzkliknila.

„Mrzlo je, Aleoša, mrzlo — in mi dva prosta! prosta!“

V.

Čim je Solomin čul, da sta se v kmetskej telégi nek gospodar z neko damo pripeljala, ter zanj vprašala, hitel je k tvorničnim vratom. Pokimal jima je z glavo ter kmetu ukazal, da zapelje na dvorišče pred njegovo hišo, kjer je Marijani pomagal iz voza stopiti. Koj po njej stopil je tudi Neždanov čez hišni prag. Solomin peljal ja je po dolgem temnem hodniku in ozkih stopnicah v drugo nadstropja zadnji trakt, kjer so vsi trije vstopili v malo, precej čedno sobico z dvema oknom.

„Dobro došli!“ vzkliknil je zdaj Solomin z občnim svojim smehljajem, ki je pa ta pot še ljubeznejše bilo.

„To je vajino stanovanje; ta soba in tu poleg še jedna. Lepo nij, ali živeti se tu more. A kaj je glavna stvar, noben radovednež vaji tu ne moti. Pod oknom je vrt, a na okolo ograja. To je miren kraj. — Še jedenkrat dobro došli, ljuba gospica — in tudi vi, Neždanov.“

Segel je obema v roko. Stala sta tu molče na pol začudena, na pol vesela.

„No,“ dejal je Solomin, „a kaj čakata; odložita in uredita si po svojej volji. Kaj imate s seboj. —“

Marijana pokazala je svoj povezek, ki ga je držala v rokah.

„Jaz imam samo to-le.“

„Jaz imam majhen kovček, ki je v telegi in po katerega pojdem . . .“

„Ostanite tu, ostanite!“ rekel je Solomin in vrata odprl in je ukazal: „Pavel, prinesi, kar je v telegi ostalo.“

„Koj,“ čul se je glas „vedno navzočnega.“

Solomin obrnil se je zdaj k Marijani, ki je mej tem svoj plaid odložila.

„Torej se je vse srečno vršilo?“ jo je vprašal. —

„Hvala Bogu . . . . nihče naji videl nij. Jaz sem zapustila pismo za gospoda Sipjagina. — Obleke in perila nijsem seboj vzela, ker morava takoj naprej . . . . (Marijani nij bilo možno dodati: „narod“.) Da si najpotrebnejše kupim, toli imam.“

„To bomo vse pozneje uredili . . . evo“ in Solomin pokazal je na Pavla, ki je s kovčekom vstopil, „evo mojega najboljšega prijatelja, ki vam ga toplo priporočam. Na njega se morete zanašati baš ko name. — Si li Tatjani rekel, da prinese samovar?“ vprašal je Pavla zamolklo.

„Koj bode ž njim tu,“ odgovoril je Pavel.

„Tatjana je njegova žena,“ del je Solomin k Marijani, „in isto tako zvesta, ko on. — Ona vam bode stregla, dokler se ne uredite sami.“

Marijana vrgla je plaid na počivalnik v kotu stojčč. — „Imenujte me Marijano, Vazilij Fedotič, a ne „gospica“. Tudi služabnice ne potrebujem. Zato nijsem od tam šla, da bi mi tu stregli. Tudi na mojo obleko ne glejte; priprostejše nijmam. To bode vse drugače postalo.“

Obleka iz rujavega drap de dames narejena bila je sicer priprosta ali videlo se je, da jo je veščaroka v Petrogradu izdelala po najnovejši modi.

„Ako nečete služabnice, vzemite si Tatjano za pomočnico, kakor je v Ameriki navadno. A čaj boste vender pili? Zdaj je še zgodaj in utrujena sta gotovo oba. Jaz moram zdaj v tvornico; pozneje se

vidimo in . . . ako kaj treba, recite to le Pavlu ali Tatjani.“

Marijana segla mu je hitro v roke.

„Kako naj se vam zahvalim, Vazilij Fedotič?“ je rekla in ga ljubo vsa ginena gledala.

Solomin gladil jej je malo ročico.

„Ako bi rekel: to nij hvale vredno, ne govoril bi resnice; za tega delj rečem rajši, da mi je vaša hvala največje veselje. In tako je prav! Torej na svidenje! Pojdi Pavl.“

Marijana in Neždanov ostala sta sama.

Ona hitela je k njemu in ga z istim pogledom v oči gledala ko Solomina, — le še bolj je bila vesela, še bolj ginena.

„Prijetelj!“ mu je rekla. „Ti si ne moreš misliti, kako prijazno, kako lepo se mi to stanovanje zdi, ako ga primerjam bogatim sobanam, ki sem jih zapustila. Reci mi, si li vesel?“

Neždanov prijel jo je za roko in rekel: „Jaz sem srečen Marijana, da to novo žitje začnem s teboj. Ti mi bodeš vodilna zvezda, ti mi bodeš podpora, ti mi bodeš dajala novih močij in novega poguma . . .“

„Dragi Aleoša! — Toda . . . . . zdaj moram najprej svojo opravo urediti. Ostani ti tačas v tej sobi, jaz se koj vrnem.“

Marijana šla je v drugo sobico in vrata za seboj zaklenila. — Malo na to jih zopet odpre in reče: „Je-li Aleoša, kako pošten in vrl človek je ta Solomin!“ Potem se je zopet zaklenila.

Neždanov stopil je k oknu ter gledal v mali vrtec . . . . . stara jablana pala mu je posebno na oči, toda utisek nij bil neprijeten. Neždanov odprl je potem svoj kovček ali iz njena nij nič vzel, nego le ves zamišljen pred njim stal . . . . .

Četrť ure kesneje prišla je Marijana umitim in veselim obrazom iz svoje sobe; nekoliko trenutkov po njej vstopila je Tatjana, Pavlova žena s samovarjem v roki.

Ona je bila baš nasprotje svojemu nekako cigansko izgledajočemu soprogu: bila je ona prava ruska, okrogla in polna žena, z rujavimi lasmi, velikimi lepimi zobmi in jako dobrimi očmi. Oblečena je bila v čedno, akopram uže iznošeno iz katuna narejeno haljino, debele nje roké bile so sicer velike, ali ne grde. Mirno pozdravila je mladi par ter um-

ljivo rekla: „Da ste zdravi!“ Nato razložila je service na mizo.

Marijana stopila je k njej ter rekla:

„Dovolite mi Tatjana, da vam pomagam. Dajte meni samo jeden prtič.“

„Ne gospica, mi smo takšnih stvari vajeni. Vazilij Fedotič, mi je vse rekel. Ako kaj trebate, izvolite samo ukazati, nam bode drago, ako vam bomo mogli ustreči.“

„Prosim vas Tatjana, ne recite mi „gospica“ . . . oblečena sem sicer tako . . . toda saj hočem . . .“

Srpi pogled Tatjanin spraval je Marijano tako v zadrego, da je umolknila.

„No, kaj hočete?“ vprašala je Tatjana s svojim mirnim glasom.

„Glejte, prav za prav sem . . . plemkinja toda jaz se hočem vsega tega znebiti . . . in postala bodem . . . kakor so navadno ženske iz naroda.“

„Ah tako! No, zdaj vas umejem. Vi ste torej jedna tistih, ki bi rada zopet v narod, ki bi se rada pokmetila? — Ej, teh je dan danes mnogo!

„Kako ste rekli: „pokmetiti se?“

„Da, tako to mi zovemo; — No, to je prav! Lepo je gotovo, narod buditi . . . . Ali težko, silno težko, in kako težko! Bog Vam daj mnogo sreče!“

„Pokmetiti se!“ ponavljala je Marijana. — „Si li čul, Aleoša, midva se sva pokmetila!“

Tudi Neždanov se je smijal ponavljaje besedi „pokmetiti se!“

„A tale, jeli ta vaš mož — ali brat?“ vprašala je Tatjana in z veliko svojo roko posodo brisala ter oba dobrohotno pogledala.

„Niti mož, niti brat,“ odgovorila je Marijana. Tatjana vzdignila je glavo in rekla:

„Torej le iz lastne, svobodne volje vkupe života. Da, tudi to je dan denes uže navadno. Prej bilo je to le pri razkolniških v običaji, a zdaj je tudi pri družih ljudeh. Samo da je Bog dal svoj blagoslov — potem tudi popa nij treba! — Tudi pri nas v tvornici se to često primeri — in ne baš pri slabih ljudeh!“

„Kako lepo se izrazujete, Tatjana! Iz „svobodne volje“ . . . . ta izraz mi dopada. — Zdaj bi vas pak nekaj prosila. Jaz si morem novo obleko ali kupiti ali pri kom naročiti; takšno ob-

leko, kakor jo imate vi, ali še prestejšo. Tudi čevlje, nogavice — vse tako, kakor je v vas. Denarjev imam dovolj.“

„Dobro, gospica, to je vse lahko mogoče . . .“

No, no, saj ne bodem več „gospica“ rekla, samo nikari se ne jezite. Kako naj vas imenujem?“

„Marijana.“

„A kako je očetovo ime?“

„Čemu tega treba? Imenujte vi mene Marijana, kakor jaz vas Tatjano zovem.“

„To je uže tako — in vendar nij. Recite mi še očetovo ime.“

„No dobro, moj oče zval se je Vikentjev. A vaš?“

„Moj se je zval Josip.“

„Torej vam bodem jaz rekla Tatjana Josipovna.“

„A jaz vam Marijana Vikentjevna. Tako je tudi lepše.“

„Vi bi tudi lahko z nami malo čaja pili, Tatjana Josipovna.“

„Ker je prvokrat, naj bode, Marijana Vikentjevna. To sicer nij v redu . . . ali jeden kozarec,

naj bode . . . . več pa ne, drugače me izpsuje moj Jegorič.“

„Kdo pa je Jegorič?“

„E, Pavel — Pavel Jegorič, moj mož.“

„Sedite, Tatjana Josipovna.“

„Uže sedim Marijana Vikentjevna.“

Tatjana se je vsedla in začela čaj piti. Pri vsakem požirku odgriznila je malo sladkorja ter pri tem mežikala in gledala kraj, kjer je košček odgriznila.

Marijana spustila se je z njo v daljši razgovor; Tatjana govorila je od srca, odgovarjala in vpraševala. Solomina imela je za pol svetnika, a z njim svojega moža. Toda življenje v tvornici jej nij padalo.

„To nij niti mesto, niti vas,“ je rekla, „in brez Vazilija Fedotiča ne ostala bi ni pol ure tu.“

Marijana poslušala jo je pazljivo. Neždanov, sedeč nekoliko v stran, opazoval je svojo prijateljico, ali njenej pazljivosti se nij čudil: za Marijano bilo je vse to novo — a on videl in govoril je uže z Bog ve kolikimi takšnimi ženskami.

„Glejte, Tatjana Josipovna,“ rekla je naposled Marijana. „Vi mislite, da bočemo mi narod poučevati; ne — služiti mu hočemo.“

„Kaj? — Služiti mu hočete? Učite ga; to je vaša služba! Jaz sem vam tu lahko v primer: Ko me je Jegorič v zakon vzel, nijsem znala ni čitati ni pisati; zdaj znam oboje, a hvala za to gre Vaziliju Fedotiču. On me nij sam poučeval — ali necega starca je plačeval, da me je učil! Jaz sem še mlada, akopram sem visoka in debela.“

Marijana je molčala.

„Jaz bi se rada kakšnega rokodelstva naučila, Tatjana Josipovna,“ povzela je po kratkem molku, „toda o tem bodeva še govorili. Jaz šivam slabo; da bi znala kuhati — mogla bi za kuharico služiti . . . .“

Tatjana pogledala jo je vsa začudena in dejala: „Ah, kaj vam vse na pamet ne pride! — Kuharice imajo le bogati trgovci: siromašni ljudje si sami kuhajo. — A za tvorniške delavce kuhati . . . to je uže slednje, česar se kdo loti.“

„No, če bodem tudi pri bogataših stanovala, vender bodem s siromaki v vednej dotiki in lahko

kaj zanje storila. Kako bi pa drugače z njimi prišla v dotiko? Vsacemu ne godi se tako, kakor vam!"

Tatjana, ki je svojo kupico čaja izpila, zavrnila je z globokim vzdihljajem.

"To je čudna stvar . . . . in težko jo je do-
gnati! Kar sem se jaz naučila, pokazala vam bodem
drage volje — ali mnogo tega nij. — Trebalo bode,
da govorim z Jegoričem. Oh, ta, ta zna mnogo! V
vsakej knjigi zna čitati — — in vse vam našteje
na prstih." Marijana hotela si je cigareto narediti,
Tatjana gledala jo je vsa začudena: „To-le, Mari-
jana Vikentjevna," je rekla, „to-le — ali nikari mi
ne zamerite, toda, ako se res hočete pokmetiti —
potem to nič za vas nij — potem to lahko vržete
v stran. (Pokazala je cigareto.) Za rokodelstvo —
n. pr. za kuharico — nij to dostojno: Vsakdo videl
bi koj, da ste gospodična. — Da, da!"

Marijana vrgla je najprej cigareto pri oknu ven
in potem rekla:

"Odslej ne bodem več pušila . . . . tega se od-
vaditi ne bode baš težko. Ženske iz naroda ne pu-
šijo — to se torej tudi zame ne spodobi."

„Razborno ste govorili, Marijana Vikentjevna. Tudi moški se v nas s tem razvadijo; ženske — nikdar. Da, tako je! . . . . Ah, Vazilij Fedotič gre. Jaz ga poznam po hoji. Vprašajte njega za svet, on vam bo povedal, kaj vam je storiti, kaj ne.“

Zunaj čul se je Solominov glas.

„Je-li dovoljeno, vstopiti?“

„Prosim, izvolite vstopiti,“ rekla je Marijana veselo.

„To navado, vprašati, je-li vstop dovoljen, imam še iz Angleškega,“ rekel je Solomin. „No, kako se počutite? Ali se še ne dolgočasite. Kakor vidim, ste s Tatjano čaj pili. Kar vam ta reče, storite brez skrbij, ona je razborna ženska. — Prav o nepravem času, namreč danes, pride moj principal k meni! In celo obedoval bode tu. — Toda tu nij nobene pomoči; on je gospodar.“

„Kakšen pa je ta človek,“ vprašal je Neždanov in pristopil iz svojega kota.

„Kaj bi rekel . . . . Lojenih sveč ne jé; on se sam mej „nove“ šteje. — Uljuden je, da bi ga človek lahko okolo prsta ovil, celo bele manšete nosi — ali oči njegove vse vidiijo in on sam je še

hujši od „starih“. Ako komu jarmena z živega telesa reže, mu jako uljudno reče: „Izvolite se še na to ali ono stran obrniti, tu je še nekaj kože, ki se mora zrezati!“ — No, proti meni je mehak, kot da je iz svile narejen, kajti mene ne more pogrešati!... Toda jaz sem vam le povedati prišel, da se menda danes več videli ne bomo. Obed se vam sem pri-nese. Toda na dvorišče nikari ne idite . . . . . Kaj mislite, Marijana, ali vas bode gospod Sipjagin iskal?“

„Ne verjamem,“ odgovorila je Marijana.

„Jaz sem osvedočen, da ne,“ rekel je Neždanov.

„No, to je vse jedno,“ dél je zopet Solomin.

„Iz začetka je vsekako treba, da sta pazljiva.“

„Da, še nekaj,“ povzel je Neždanov; „Markelov mora na vsak način vedeti, kde sem; kako bi se mu to povedalo.“

„Čemu to?“

Zaradi našega podjetja; on mora vedno znati, kje sem; to sem mu s častno besedo obljubil. Na to pa se smemo zanašati, da nas ne bode izdal.“

„Dobro, poslal bodem Pavla k njemu.“

„In kdaj bode moja obleka gotova?“ vprašal je Neždanov dalje.

„To je, vaš kostim? — Ej, gotovo, gotovo. — Baš ko za maškerado je narejeno. — No, saj drago nij. Toda zdaj moram iti. — Z Bogom, spočijta se. Pojdi, Tatjana.“

Marijana in Neždanov ostala sta sama.

VI.

Najprej segla sta si radostno v roke, a potem je Marijana rekla: „Daj, jaz ti bodem pomagala sobo urediti.“ — Začela je njegove stvari iz kovčka jemati. Neždanov hotel jej je pomagati, a ona mu nij pustila, in sicer za to ne, „ker se hočem navaditi, drugim služiti“. Obleko obesila je na žeblje, ki jih je našla v miznici in ker kladiva nij bilo, jih je s krtačo v zid zabila; perilo zložila je v staro omaro, mej oknoma stoječo.

„Kaj pa je to?“ vprašala je na jedenkrat. „Revolver? Je li nabasan? — Čemu ti je ta?“

„Nabasan nij . . . Ti vprašaš, čemu ga potrebam? — Kako je možno delati za našo stvar brez revolverja v žepu?“

Ona zasmijala se je glasno ter nadaljevala svoje delo; celo dva para čevljev postavila je pod

posteljo; nekoliko knjig, nekaj papirja in znani zvezek s pesnimi položila je slovesno na malo mizo v kotiči, katero je krstila za „pisalno mizo“, v nasprotji z okroglo, v sredi sobe stoječo mizo, ki jo je zvala „obedna miza“.

Na to vzela je zvezek pesnij in čez gorenji kraj na Neždanova gledala ter rekla:

„Je li, kadar bodeva utegnila, prečitala bodeva vse? Kaj?“

„Daj mi sešitek, da ga sežgem,“ rekel je Neždanov, „druge usode ne zasluži.“

„Če je tako, čemu si ga potem s seboj prinesel? Ne, ne, sežgati ga ne pustim. — Toda, govori se, da vsi pesniki tako govoré — ali svojih proizvodov vender nobeden ne uniči. No, za večjo varnost spravila jih bodem jaz!“

Neždanov hotel je protestirati, toda Marijana hitela je s sešitkom v roci brzo v svojo sobo in prišla brez njega nazaj.

Zdaj sela je poleg Neždanova, ali takoj zopet vstala. „Ti še nijsi pri meni bil, — v mojej sobi. Hočeš jo li videti? Slabejša nij od tvoje. Idi, da vidiš.“

Neždanov je vstal in šel za Marijano. Njena soba, kakor jo je imenovala, bila je nekoliko manjša od Neždanovljeve, ali pohištvo bilo je novejše in čistejše; na oknu bila je celo vaza z rožami, v kotu mala železna postelja.

„Je li, kako ljubezniv in skrbljiv je Solomin?“ vzkliknila je radostnim glasom Marijana; „samo razvaditi se ne smeva, kajti tako lepega stanovanja v novem svojem poklici baje ne bodeva imela. Dobro bi pa bilo, ako se nama ne bi ločiti trebalo. Ah, to pa bode težko mogoče,“ rekla je po kratkem molčanju; „no, čakajva. V Petrograd se menda ne bodeš povrnil, je li da ne?“

„Kaj bi tam? Na vseučilišče hodil in lekcije dajal? — Ne, tega nečem.“

„Čakajva, kaj bode Solomin rekel,“ dela je Marijana, „on naj sodi, kaj in kako nama je storiti.“

Vrnila sta se v prvo sobo in se jeden poleg drugega vsela ter se razgovarjala dalje. Govorila sta o Solominu, Pavlu, Tatjani in o njihovem življenji, potem prešla sta na Sipjagina in kakor da je zdaj vsa njijina preteklost pozabljena, kakor da je z gosto meglo obdana; segala sta si v roko in

si ljubo v oči gledala. Govorila sta, s kakimi ljudmi bi se seznanila in kako se mora s kmeti in drugimi priprostim ljudmi občiti, da se nobena sumnja ne vzbudi.

Neždanov jo je zagotavljal, da čim menj se o tem ukrepa, in čim priprosteje se človek obnaša, tem bolje je.

„Se ve da!“ rekla je Marijana. „Saj se hočeva „pokmetiti“, kakor je dela Tatjana!“

„No, tako ne mislim,“ odgovoril je Neždanov, „jaz sem le reči hotel, da se ne sme človek siliti nego govoriti in obnašati se mora, kakor oni ljudje sami.“

Marijana zasmijala se je na jedenkrat:

„Meni ne gre Tatjanino pokmetenje iz pameti.“

Tudi Neždanov se je smijal, ponavlja je „pokmetiti se“ . . . a na to se je zamislil — in Marijana isto tako.

„Aleoša,“ začela je zopet ona.

„Kaj je?“

„Meni se vidi, da sva oba v nekakšnej zadregi, — kakor da se sramujeva. — No par — des nouveaux mariés — v prvi dan poroke navda-

jati mora nekakšno jednako čuvstvo. Ona sta srečna, . . . dobro jima je . . . in za tega delj sta v zadregi.“

Neždanov se je nasmijal, — ali prisiljeno.

„Ti dobro veš, Marijana, da nijsva noben mlad par, — vsaj ne v tem smislu.“

Marijana vstala je s svojega sedeža in se pred Neždanova vstopila.

„To odvisno je od tebe.“

„Kako to?“

„Aleoša, ti veš, da, čim mi kot pošten človek rečeš — in jaz ti zaupam, ker si res pošten človek — čim mi torej rečeš, da me ljubiš . . . z ono ljubavjo ljubiš, da ti daje pravico do mojega življenja — čim mi to rečeš, — sem tvoja!“

Neždanov zarudel je močno in se obrnil v stran.

„Čim ti rečem . . .“

„Da, čim mi to rečeš! . . . Ali ti sam vidiš, da mi tega reči ne moreš . . . O, da Aleoša, ti si res pošten človek . . . . Govoriva o ozbiljnejših stvareh.“

„Ali jaz te ljubim, Marijana.“

„O tem ne dvojim . . . . in bodem čakala! — Toda, daj, da ti tvojo mizo malo uredim. Kaj pa je to? Nekaj trdega v papirji . . . .“

Neždanov priskočil je k mizi in hitro dejal: „Pusti to, Marijana . . . . prosim te, pusti to . . . .“

Marijana pogledala ga je čez rami.

„Je-li to kakšna tajnost?“

„Da, da,“ mrmral je Neždanov in dodal kot v zagovor „to je nek — portret.“

Nehoté izrekel je to besedo. — V papirji, ki ga je v rokah držala, bil je res nje portret, ki mu ga je bil Markelov dal.

„Portret,“ vprašala je zategneno, — „žensk portret?“

Dala mu je papir, ali on ga je tako hitro prijel, da se je zavoj razvil.

„Ah, to je — moj portret!“ vzkliknila je Marijana. „No, svojo podobo smem pač videti,“ dodala je radostno in mu vzela sliko.

„In ti si to risal?“

„Ne . . . . jaz ne . . . .“

„Kdo pak? . . . . Morda Markelov?“

„Da . . . . on . . . .“

„Ali kako si ti sliko dobil?“

Neždanov povedal jej je vse. Za čas njegovega govorjenja gledala je Marijana zdaj vanj, zdaj v sliko in oba imela sta jedno ter isto misel: „Da je on v tej sobi, on imel bi pravico . . . .“

Ali nobeden nij te misli izrekel, ker je slutil, da i drugi tako misli.

Marijana zavila je sliko počasi v papir in jo dela na mizo.

„Pošten človek je!“ — ščebetala je ona . . . .
„Kje je neki zdaj?“

„Kje je zdaj? . . . . Kje drugod, nego doma. Jutri ali pojutranjem grem k njemu po knjige in brošure, ki mi jih je obljubil ali izročiti pozabil.“

„In ti, Aleoša, misliš, da se je, ko ti je portret izročil . . . . tudi odpovedal . . . .?“

„Zdi se mi, da.“

„In misliš, da ga doma najdeš?“

„Se ve da.“

„Ah!“ — Marijana gledala je dolgo v tla.

„Ah, evo Tatjano z obedom. Kakšna je ta ženska!“

Tatjana prinesla je vse potrebno. Mej prirejanjem mize pripovedovala je, kaj se je v tvornici dogodilo.

Tvornični lastnik prišel je iz Moskve ter iz jednega nadstropja v drugega hitel, kot da je zblaznel; „toda,“ dodala je Tatjana, „on nič, čisto nič ne razume ter se le dela kot da vse vé.“ Naš Vazilij Fedotič z njim ravna, kakor s kakšnim dečkom. Gospod hotel mu je nekaj očitati, kar se mu je krivo zdelo; a Vazilij Fedotič ga je pošteno obrisal: „Še v tem hipu popustim vse in grem!“ mu je rekel Solomin; „tu je vse, kakor mora biti, a mene ne bode nihče učil, ki sam nič ne vé! — Kako se je potem tvorniški lastnik hitro izpremenil! — Zdaj sedé pri obedu in jedó; gospodar dovol si je necega prijatelja . . . . ta se le vedno čudi, družega ne dela nič. To mora tudi kakšen bogataš biti, kajti navadno le molči in kima z glavo, a debel je kot sod — to je prav moskovsk oderuh. Pregovori pravijo resnico, in resničen je tudi tisti ki veli; „Na gori je Rusija, v dolini — Moskva, vse se v njo zvali.“

„Kako vi natančno opazujete!“ dela je Marijana.

„Dobre oči imam,“ odgovorila je Tatjana. „In zdaj: obed je gotov, dober tek; jaz se bom za ta

čas malo vsedla in vaju gledala.“ Marijana in Neždanov sedla sta za mizo, Tatjana sela je kraj okna in glavo v roko uprla.

„Ako vaji tako gledam,“ začela je zdaj, „si nehoté mislim: kako sta vidva še mlada in neizkušena! . . . Gledati vaji je tako veselo, da postane človek skoro žalosten. Golobica moja. Vi ste se naložili breme, za vaše moči pretežko! Da bi vaji le carski pazilci ujeli ter vtaknili v ptičnik!“

„Bodite brez skrbij. Tetica! Ne strašite naji,“ rekel je Neždanov.

„Vi nijmate nobenih otrok?“ vprašala je Marijana.

„Jedno dete imam, sina, ki je začel zdaj v šolo hoditi. Imela sem tudi hči, ali ta ne živi več. Nesreča jo je zadela: prišla je mej kolesa. Da jo je to vsaj koj ubilo, ali morala je pred smrtjo mnogo trpeti. Od tedaj sem tudi jaz slabejša postala, akopram sem bila prej močna ko drevo in rudeča ko češnja.“

„No, ste li vi svojega Pavla Jegoriča ljubili, ko ste ga vzeli.“

„Ah, to je dekliška tajnost. Baš ko pri vas: — ljubite li vi svojega, ali ga ne ljubite.“

„Naravno, da ga ljubim.“

„Zeló?“

„Zelo!“

„Tako!“ . . . Tatjana pogledala je srpo najprej Neždanova potem Marijano in — molčala.

Zopet morala je Marijana razgovor na drug predmet navesti. Povedala je Tatjani, da je pušiti nehala, za kar jo je ta pohvalila; nato ponavljala je Marijana svojo prošnjo gledé obleke in jo spomnila, da jej je obetala učiti jo kuhati, ter dodala:

„Še nekaj: bi mi li vi mogli pavole preskrbeti; jaz bi rada nogavice izdelavala.“

Tatjana obljubila je, vse preskrbeti in nato mirno iz sobe odšla.

„Kaj bodeva zdaj počela?“ vprašala je Marijana in, ne čakaje Neždanovljevega odgovora, dodala: „Hočeš li, ker se stopram ozbiljno delo začjenja, današnji večer posvetiti literaturi? Čitaj mi svoje pesni. Jaz ti bodem strog sodnik.“

Neždanov se je sicer dolgo branil, ali se na posled vendar udal. Marijana vsedla se je poleg

njega in mu mej čitanjem neprestano v obraz gledala. — Kar mu je obljubila, izpolnila je tudi; sodila je strogo. Le malokatera njegovih pesnij se jej je dopala: kratki lirični proizvodi dopadali so se jej mnogo bolj nego drugi, „ker niso morale pridigovati“. Neždanov nij znal baš lepo čitati; deklamovali nij hotel a čisto suhoparen tudi nij hotel biti; tako je razumno, da nij njegovo čitanje mnogo vredilo. Marijana vprašala ga je najedenkrat o neke Dobroljubovej pesni; ker je on rekel, da mu ni znana, mu jo je deklamovala, a nekako bojazljivo.

Ko je bila gotova, rekel je Neždanov, da je bil zlagatelj pisoč to pesen žalosten in srdit na ves svet; „jaz,“ dodal je Neždanov, „ne mogel bi takšne pesni zložiti, ker se mi nij bati . . . . da bi kdo zame jokal!“

„Ako te preživim, bodo moje solze tvoj grob močile,“ rekla je Marijana počasi in ga od zdolej gori pogledala, a po kratkem molku je déla, kot da sama s seboj govori:

„Kako je neki mojo sliko narédil? Pa vender ne, da jo je iz pameti risal?“

Neždanov obrnil se je hitro k njej in rekel: „Da, iz pameti jo je risal!“

Marijana bila je zelo začudena, da jej je odgovoril, zdelo se jej je, da si je to vprašanje le mislila.

„Čudno!“ . . . . nadaljevala je isto tako po tihoma; „saj on nijma prav nobenega daru za risanje . . . . . Kaj sem ti hotela reči,“ obrnila se je glasno k Neždanovu . . . . „da, nekaj, kar se Dobroljubovih verzov tiče. — Verzi morajo takšni biti, kakor jih je pisal Puškin ali Dobroljubov; — prav za prav nij to nobena pcezija — ali slabejšega gotovo nič!“

„A takšnih verzov, kakor jih jaz pišem,“ vprašal je Neždanov, „je bolje, da se sploh ne pišó?“

„Verzi, kakor so tvoji — dopadajo prijateljem, ne ker so morda dobri — nego ker si ti dober človek in ker so tebi podobni.“

Neždanov se je smijal.

„To jim je bila nagrobnica — da, in ob jednem meni!“

Marijana udarila ga je malo na prste in ga hudim človekom imenovala . . . . . Kmalu na to je rekla, da je trudna in da gre spat.

„Veš kaj,“ je rekla in si sicer kratke ali goste lasé privejala, „hotela sem ti reči, kako sem bogata; jaz imam celih sto sedem in trideset rubljev . . . a ti?“

„Le osem in devetdeset.“

„O, potem takem sva bogata; to je za dva, ki se hočeta pokmetiti, pravo premoženje. — No — do jutri!“

Šla je v svojo sobo; nekoliko hipov nato odprla je zopet malo vrata in déla vprašaje: „Lehko noč?“ — Potem pak tiho „Lehko noč!“ In vrata bila so zaklenena.

Neždanov sedel je na počivalnik in pokrtil oči z rokama . . . . Najedenkrat je vstal in šel k vratom v njeno sobo vodečim . . . ter potrkal.

„Kaj hočeš?“ čulo se je iz one sobe.

„Ne do jutri Marijana . . . nego jutri!“

„Jutri,“ čul se je mehak glas od znotrej.

VII.

Rano v jutru drugEGA dne potrkal je Neždanov zopet na Marijanina vrata.

„Jaz sem tu,“ odgovoril je na vprašanje: kdo je? — „Moreš li za nekoliko trenutkov ven priti?“

„Počakaj malo . . . koj!“

Vstopivši v njegovo sobo — vzkliknila je „ah!“, tako je bila začudena. V prvem hipu nij Neždanova spoznala v tej žalostnej podobi, v katerej je pred njo stal. Oblečen je bil v rumenkast nanking-kaftan, ki jo bil uže ves oguljen, ter njemu čez pas preozek. Lase razčesane je imel po ruskem običaji, namreč v sredi glave, a okolo vratu imel je zavezan plav robec, v roki držal je kapo, a obut je bil v škornje iz volovske kože.

„Za Boga!“ vzkliknila je Marijana, „kako strašno si grd!“ A koj nato skočila je k njemu, ga objela in — hitro poljubila. — „Ali zakaj si baš takšno odelo izbral? — V njem izgledaš kakor da si kakšen kramar iz mesta . . . ali bivši hlapec . . . Zakaj ta kaftan, zakaj nijsi vzel priprostega kmetškega arnjaka?“

„Jaz sem isto tako mislil,“ dejal je Neždanov, ki je v tem kostimu res izgledal kakor kak me-sar in to tudi čutil ter se sramoval . . . „No Pavel me je zagotavljal, da bi me v kakšnej drugej obleki koj spoznali, a da mi ta kaftan tako dobro stoji, ko da v svojem življenji nijsem nikdar nobene druge

obleke nosil! — To poslednje nij sicer mojemu samoljubju po volji . . .“

„Hočeš li kaj začeti?“ vprašala je Marijana.

„Poskusil bodem, akoprem . . . .“

„Srečnež!“ vzkliknila je Marijana.

„Ta Pavel je čuden človek,“ nadaljeval je Neždanov. „On vé vse, ter čita ostrim svojim okom vsakemu iz srca, a dela se, ko da ne zna do pet šteti in da ga vse to nič ne briga. Pomaga pri vsem, ali norca se tudi dela iz vsega. — Od Markelova mi je prinesel te knjige; tudi tega pozna, za Solomina bi pa svoje žitje dal.“

„Tatjana isto tako,“ dodala je Marijana. „Kako je neki tó, da so mu vsi ljudje tako naklonjeni?“

Neždanov nij rekel na to nič.

„Kakšne knjige ti je prinesel Pavel?“ vprašala je ona.

„Navadne knjige za ljudstvo. — „Pripovedka o štirih bratih“ . . . in drugih starih knjig . . . . te so tudi nekoliko bolje.“

Marijana rekla je nezadovoljna:

„Kako to, da ne pride Tatjana? Obljubila je uže rano priti . . . .“

„In je tudi uže tu!“ segla je Marijani vstopivša Tatjani v besedo.

„Še dosti zgodaj bodete gotovi . . . . Glej, glej, kako se mudi!“

Marijana vprašala jo je hitro:

„Ste mi li prinesli?“

Tatjana udarila je na povezek, ki ga je v roki držala:

„Vse je tu . . . Samo poskusiti je treba, a potem vem, da se bode svet divil!“

„Ljuba, dobra Tatjana, pojdite, pojdite!“

Marijana peljala jo je v svojo sobo.

Mej tem šel je Neždanov nekatere kratki po svojej sobi gori in doli, ter skušal prav neokretno stopati; duhal je rokave in kapo in v stran plunil od gnjusa. Gledal se je v zrcalo na zidu viseče in nekatere kratki z glavo odkimal, tako silno žalostna je bila njegova podoba. — „Tem bolje“! si je mislil, „vsaj me nihče spoznal ne bode.“ Vzel je nekoliko brošuric in jih v žep vtaknil ter se potem vadil tako govoriti, kakor govore óni navadni ljudje, katerih jednega on predstavlja, — „Mislim, da bode,“ rekel je sam sebi. — „Čemu pa to komedijo delam;

moj kostim zadostuje. — Pri tej priliki spomnil se je Neždanov nečega slabo ruski govorečega Nemca, ki je bil v Sibirijo prognan, a tam utekel in se svojo rusko kramarsko kapo prišel skozi celo Rusijo. Povsod so ga za trgovca smatrali.

V tem hipu vstopil je Solomin v sobo.

„Aha!“ je rekel, „uže ekvipirani!“ — Ne zameri mi brate, ali v tej obleki mi nij mogoče te vikati.“

„Prosim, ne delajte . . . ne delaj nobenih komedij . . . jaz sem te uže itak zató prositi hotel.“

— „Samo nekoliko prerano; ali se hočeš navaditi . . . v tém slučaju naj velja. Vsakako pa moraš še počakati, da se odpelje moj principal, ki zdaj še spi.“

„Kesneje pojdem,“ odgovoril je Neždanov, „da si okolico ogledam in se upoznam z ljudmi; kadar pride kakšen nov ukaz . . .“

„Dobro, samo še nekaj, brate Aleksej, je li da se tako imenuješ?“

„Aleksej, to je prav, ali bolje je, kakor pravi kmet „Liksej“, del je Neždanov.

„Ne, čemu pretiranje. Ali slušaj me: Pregovor pravi, da, kar se o svojem času dožene, prihrani človeku poznejši prepir. Vidim, da hočeš mej ljudi knjige deliti; daj jih, komur te je volja, le v mojej tvornici nobenemu, pod nobenimi pogoji.“

„Zakaj pa ne?“

„Ker bi to prvič tebi samemu škoditi moglo, drugič pa, ker sem jaz svojemu principalu obljubil, da tega tu ne bodem trpel; tvornica je njegova in jaz moram delati, kakor on veli; tretjič pa, ker smo uže sami začeli to ali ono za narod delati, ker smo ustanovili šolo, bolnico in še mnogokaj . . . ti bi nam samo škodil! Delaj po svojej volji in na lastno odgovarjanje, jaz te ne bodem zaviral, — samo tvorniške delavce mi pusti v miru.“

„Pazljivost nikdar ne škodi, je li?“ dejal je Neždanov smeje se zaničljivo.

Solomin odgovoril je običnim dobrohotnim svojim smehom.

„Prav si rekel, brate Aleksej; pazljivost nikdar ne škodi . . . A kdo pa je to?“

Slednje besede tikale so se Marijane, ki je v često opranej, mnogobojnej obleki iz katuna nare-

jenej stopila iz sobe. Čez rame imela je rumen robec, a na glavi bil je rudeč, za njo stala je Tatjana in jo dopadljivo gledala. Marijana izgledala je v tej priprostej obleki mnogo mlajša; mnogo bolje nego Neždanovu dolgi kaftan, stala je njej ta obleka.

„Vazilij Fedotič, nikari se ne smejajte,“ rekla je Marijana in vsa zarudela.

„Glej mi ta dva,“ oglasila se je zdaj Tatjana ter ploskala z rokama. „Le ti moj dragi, ne zameri mi tega, a ti ne bodeš proti mojej golobici v tej obleki nič opravil.“

„Res, ona izgleda ljubezniva,“ mislil si je Neždanov, — „o, kako jo vender ljubim!“

„In celo s prstani sva menjale,“ nadaljevala je Tatjana, „meni dala je svojega, ki je iz zlata za mojega iz srebra.“

„Dekleta iz naroda ne nosijo zlatih prstanov.“

Tatjana je vzdihnila, kakor navadno: „Jaz ti ga bodem shranila, golobica moja, bodi brez skrbij.“

„Sedita, sedita,“ začel je zdaj Solomin, ki je ves ta čas le Marijano gledal; „saj vesta, da je

prej v nas Rusih navada bila, da so se vsi v hiši pred odhodom kake osebe za nekoliko trenutkov vseli. Vaju pa čaka dolga in težka borba.“

Marijana, še vedno rudeča, sedla je prva, za njo vsi drugi, celo Tatjana na veliko tnalno, ki je za pečjo ležala. Solomin pogledal je vse tri po vrsti in začel stari verz:

„... vstanimo in poglejmo,

Kako tu sedimo! ...“

potem pak se je glasno smijal, a ta smeh je bil tako nedolžno ljubezniv, da nij nikogar razžalil, nego da so vsi veseli postali.

Na jedenkrat vstal je Neždanov.

„Jaz grem,“ je rekel, „in sicer koj; kajti vse to je res jako prijetno ali uže podobno nekakšnemu vaudevillu. Ti pa,“ obrnil se je k Solominu, „ne boj se za svoje tvorniške delavce, nobenemu se bližal ne bodem. Okolico si bodem ogledal in vse dogodbe tebi Marijana vestno poročil. Zdaj mi pa podaj roko in mi vošči mnogo sreče.“

„Popijte prej še kupico čaja,“ rekla je Tatjana.

„Hvala, čemu bi čas tratil! Ako treba, idem v katero koli gostilno ali naposled tudi v žganjarijo.“

Tatjana odkimala je z glavo:

„Da, žalibože, je dan denes v nas po vseh ulicah dosti žganjarij — kakor bolhe v kožuhovini se množe! Balmasovo je na priliko velika vas . . .“

„Zdravstvujte do svidenja . . . ali bolje rečeno: Bodite srečni!“ popravil se je v smislu svoje uloge Neždanov sam. A predno je še do vrat prišel, vstopil mu je baš pred nosom Pavel, ter mu dal dolgo tenko palico, kakeršno nosijo ruski kmetje in mu dejal:

„Izvolite to sprejeti, Aleksej Dimitrič; pri potovanji opirajte se na palico in čim bolj jo držite od sebe, tem bolje bode.“

Neždanov vzemši palico odšel je hitro in Pavel za njim. Tudi Tatjana hotela je zdaj iti, ali Marijana jej je branila:

„Ostanite še nekoliko časa tu, Tatjana Josipovna, jaz vas potrebujem.“

„Saj pridem koj, jaz grem le po samovar. Vaš tovariš odšel je brez čaja; — on nij imel nobene potrpežljivosti več . . . . A čemu bi tako hiteli!“

Tatjana odšla je po samovar in Solomin ostal je sam z Marijano, ki je stala pri oknu in njemu hrbet kazala, ko se je naposled k njemu obrnila, in sicer za to, ker ves čas nij ni besedice črhnil, zapazila je v njega obrazu, v njega vanjo uprtih očeh nek izraz, ki ga do zdaj na njem še nij videla, bil je ta izraz pitajoč, skrbljiv in radoveden; vse ob enem. To spravilo jo je tako v zadrego, da je vsa zarudela. Solomin pa, ko da se sramuje, da je ona ta izraz z njegovega obraza čitala, začel je hitro govoriti, a to mnogo glasneje, nego je bila njegova navada:

„Torej, Marijana . . . delo se je torej začelo!“

„Kaj se je začelo, Vazilij Fedotič! Kakšen začetek je to? Jaz se zdaj na jedenkrat jako neugodno čutim! Aleksej je prav govoril, rekši, da le komedijo igramo!“

Solomin se je vsedel.

„Dovolite, Marijana, vprašanje: kakšen ste si mislili, da bo „začetek“? — Gotovo ne, da se bodo gradile barikade in da bode zastava na njej, a mi okolo nje, ter kričali „živela republika“! — To gotovo nij ženska stvar! . . . Ali idite denes in učite

kakšno žensko, kar koli dobrega in koristnega . . . to bode težko, kajti takšna ženska ne razume lahko in vam iz začetka tudi verjela ne bode, rekši, da jej tega nij potreba znati. — Nekoliko tednov pozneje ubijajte se s kakšno drugo žensko; a zdaj idite in umivajte otroke in učite jih abc, ali dajajte bolnikom zdravila, . . . to bode lep začetek!“

„A za to so usmiljene sestre tu. Vazilij Fedotič! Za to mi vsega tega nij treba bilo? . . .“ Pri teh besedah pokazala je Marijana na svojo obleko. „Jaz mislila sem na druge stvari.“

„Vi ste mislili sama sebe žrtvovati?“ Marijanine oči zabliščele so navdušeno.

„Da . . . da . . . da!“ je vzkliknila.

„In Neždanov?“

Marijana odkimala je z glavo.

„Kaj je z Neždanovom? — Ako hoče, pojdeva vkupe, — ako ne, to pojdem jaz sama!“

Solomin pogledal je srpo Marijano.

„Veste, Marijana . . . oprostite mi ta izraz . . . veste li, da umazanega dečka snažiti, je žrtev, ki jo težko kdo stori.“

„Jaz sem pripravljena na vse, Vazilij Fedotič.“

„Znam; vi ste pripravljeni. In tako . . . prav je . . . začnite s tem.“

„Učila se bodem pri Tatjani . . . .“

„Učite se, začnite s pomivanjem loncev in snajženjem pišk . . . . in kdo zna, morda vam je odsojeno jedenkrat domovino rešiti.“

„Vi se norčujete, Vazilij Fedotič.“

Solomin odkimal je počasi z glavo ter resno dejal:

„O draga Marijana, verujte mi, da se ne norčujem, v mojih besedah izraženo je sveto prepričanje, da ste ve, ruske ženske, energičnejše, nego mi moški.“

Marijana uprla je svoj pogled v Solomina.

„Rada bi vašo opomnjo uresničila, Solomin — makar na to umrjem!“

„Ne, živite, živite, to je glavno. Še nekaj: nečete li znati, kaj se zdaj v Sipjaginovej hiši godi? Ako vas morda ne bodo iskali? — Ako hočete, recite le Pavlu kakšno besedico, on vam bode vestno vse poizvedel.“

Marijana pogledala ga je začudeno.

„Kako čudnega človeka imate pri sebi!“

„Da . . . . . precej čuden je. — Glejte, ako bode treba za vašo poroko z Aleksejem popa, to bode on tudi otca Sosima nagovoril . . . . Ali se ne spominate, da sem vam o tem popu uže govoril. — Toda, zdaj še menda tega nij treba. — Je-li, da ne?“

„Ne.“

„No, ako ne, pa ne.“ Solomin šel je nekatere krati po sobi gori in doli in se potem pri vratih, vodečih v Marijanino sobo, ustavil in se h ključavnici pripognil.

„Kaj gledate?“ vprašala ga je Marijana.

„Jaz le gledam, ali se dadó vrata zakleniti.“

„O, jako dobro,“ odgovorila je Marijana tiho.

Solomin obrnil se je zopet k njej; ona stala je pri oknu in gledala v tla. — „Torej recite, ali naj bi poizvedovali, kaj se godi v Sipjaginovej hiši, ali ne?“ vprašal je jako zadovoljni Solomin.

Ona mu še vedno nij odgovorila. Nekoliko trenutkov stal je pred njo, a potem proti vratom šel, kot da hoče oditi.

„Vazilij Fedotič,“ vzkliknila je Marijana.

„Kaj izvolite?“

„Recite mi, prosim, zakaj ste vi, ki inace malo govorite, denes z menoj tako zgovorni. Vi si ne morete misliti, kako me to veseli.“

„Zakaj?“ je vprašal in obe nje majhni, mehki roki v svoje velike trde vzel. „Zakaj? — E, gotovo za to, ker vas imam jako rad! Z Bogom!“

Solomin odšel je hitro. Marijana gledala je dolgo v misli utopljenaa za njim, a potem šla je k Tatjani, ki še vedno nij s samovarjem prišla, in pri njej čaj pila, ter kot začetek svojega „delovanja“ nekoliko loncev pomila, piško očedila in nekemu malemu dečku lasé počesala.

Ko je bil čas obeda, šla je v svoje stanovanje, a kmalu za njo prišel je Neždanov.

Utrujen in zaprašen vrnil se je ta in se koj na počivalnik vlegel. Ona sedla je koj poleg njega. „No, kako se ti je godilo, povej, govori!“ vprašala je hitro.

„Ali se spominaš tistih verzov:

Prebedasto bi bilo to,

Da nij i žalostno! . . . .“

vprašal je on slabim glasom; „ali se spominaš?“

„E, se ve da se spominam.“

„Glej, ti verzi opisujejo izvrstno današnji moj izlet, samo da je smešnega več kot žalostnega. Prvič sem se prepričal, da nobena stvar nij tako lahka, kakor takšne „role“ igrati; nikomur nij na pamet prišlo me sumničiti. Samo jedno stvar sem pozabil: predno človek kam gre, si mora nekaj izmisliti, ker ga povsod povprašujejo: od kod? in kam? in zakaj? Pa tudi tega nij treba. Ponudi kmetu le majhno kupico žganja in potem se mu zlaži, kolikor moreš!“

„In ti . . . ali si lagal?“ vprašala je Marijana.

„Lagal sem, kakor sem mogel. — Drugič:

vsi, brez izjeme, s katerimi sem danes govoril — so nezadovoljni; nihče pa ne misli, niti neče misliti, kako bi se ta nezadovoljnost odpravila! Za propagando izkazal sem se pa denes — nesposobnim. Dve brošuri pustil sem v gostilni, jedno vrgel sem v telégo . . . . Kaj bode iz teh, komu bodo v roko prišle, naj Bog vé! Štirim možem ponudil sem brošure. Prvi me je vprašal, je-li knjiga pobožnega zadržaja? — Ta je nij vzel. — Drugi je rekel, da ne zna brati — in vzel je brošuro za otroke zavoljo slike, ki je na zavitku. Tretji me je poslušal in vedno pritrdjeval: „da, da, dakako; naravno da“; a

ko sem končal, začel me je grozno psovati in oštevati, a kupa nij ni vedeti hotel. Četrty naposled vzel je knjigo in se za njo lepo zahvalil, ali videlo se mu je, da on od mojega govorjenja ni slovke nij razumel. Vrhu tega me je nek pes v nogo ugriznil in neka stara baba pretila mi je z burkljami ter vpila za menoj: „Zanikernež ti! Moskovski potepuh! Bog naj vas vse neverneže kaznuje!“ — A nek doslužen vojak vpil je: „Počakaj brate! Stoj! Mi, brate, ti bodedo pokazali, kdo smo!“ — In ta človek opijanil se je za moje novce!“

„In kaj se je še zgodilo?“

„Kaj še? . . . . . Razen tega sem le nekoliko kurjih očes dobil, ker so mi škornji preveliki; a zdaj sem gladen in glava mi hoče počiti zaradi obilega žganja, ki sem ga popil.“

„Ali si toliko pil?“

„Mnogo ravno ne; ali bil sem v petih krčmah, toda tega ostudnega žganja mi nij moči piti. Kako da ga ljudstvo tako pije — jaz tega ne pojnim. Ako treba to žganje piti, da se človek „pokmeti“ — potem se lepo zahvaljujem.“

„In nihče nij sumničil, da nijsi kmet?“

„Nihče. — Samo nek krčmar, debel, bled človek z belimi očmi me je čudno gledal. Slišal sem, ko je svojej ženi rekel: „Na tega rudečelasega vprek gledajočega mi pazi.“ — Pomisli, jaz do zdaj nijsem znal, da vprek gledam. — „To je nekak oderuh, le glej kako pazljivo pije.“ — Gotovo je mož opazil, da sem zlival svoje pod mizo. Ah, kako težko je estetiku v takšnem društvu biti!“

„Drugi pot bode bolje,“ tolažila ga je Marijana; kar me pa veseli, je to, da svojo prvo poskušnjo sodiš humoristično. Dolgočasil se baje nijsi?“

„Dolgočasil se nijsem, prav nič ne. — Ali vém, da bodem o vsem, kar sem doživel, ukrepal in premišljeval in se žalostil.“

„Ne, ne; tega ne dopuščam. Pripovedovala ti bodem, kaj sem delala. Tatjana nama koj obed pri-
nese in znaj! posodo, v katerej je Tatjana juho kuhala, sem jaz pomila. O mojem delovanji ti bodem natančno govorila.“

Tako se je zgodilo. Neždanov jo je slušal — in jo sem ter tja pogledal . . . . . a to tako, da je utihnila, mislé da jej bode kaj povedal — a on je molčal.

Po obedu mu je ponudila, da mu čita; ali jedva je prvo stran prečitala, skočil je on s svojega stola in pred njo na kolena pal. Ona je vstala, a on oklenil je nje kolena z obema rokama in strastne, nesmiselne besede ščebetel . . . . . „Da hoče umreti, da zna, da mu je umreti“ . . . . . Ona se nij ganila. Mirno ga je gledala in položila mu obe roki na glavo. A baš nje mirnost ga je še strastnejšega delala. Vstal je hitro in prosil: „Odpusti mi, Marijana, vse, kar je bilo včeraj in denes; ponavljaj mi, da hočeš name čakati, da bodem tvoje ljubezni vreden — in odpusti mi!“

„Kar sem ti obljubila . . . . . bodem tudi izpolnila.“

„Hvala, srčna hvala; lahko noč!“ Marijana zaklenila se je v svojo sobo.

VIII.

Dva tedna pozneje sedel je Neždanov v tem istem stanovanji za svojo „pisalno mizo“, na katerej je brlela lojena sveča, ter pisal svojemu prijatelju Silinu sledeče: (Polunoč je uže zdavna prešla; na počivalniku in po tleh ležala je obleka, okna kropil

je neprestano rahel dež, a okolo hiše pihal je močan veter.)

„Jaz ti, dragi prijatelj, pišem in nalašč ne dodajem svojega naslova; poseben sel nesel bode to pismo do daljne postaje, kajti nihče ne vé, da sem tu, a če bi se to izvedelo, ne bilo bi dobro ne samo zame, nego še za koga družega. Dosti naj bode, ako ti povem, da uže dva tedna živim z Marijano v nekej velikej tvornici. Tisti dan, ko sem ti pisal, utekla sva iz Sipjaginine hiše in našla zavetja pri nekem prijatelji, katerega hočem Vazilij imenovati. On je tu v tvornici prva oseba in izvrsten mož. Toda tu v tvornici ostaneva samo tako dolgo, da pride čas delovanja; — akopram bode ta čas Bog si zna kedaj prišel.

„Vladimir, ko bi ti vedel, kako težko mi je pri srci. Najprej mi je reči, da sem tudi z Marijano utekel, vender ž njo živim ko brat in sestra. Ona me ljubi . . . in rekla mi je, da bode moja . . . čim bi sam čutil, da imam kakšno pravico to od nje terjati.

„Vladimir, jaz čutim, da te pravice nijmam! Ona zaupa meni, mojej poštenosti — jaz je ne bo-

dem prevaril. Vem, da bolj od nje še nikogar ljubil nissem, niti ljubil ne bodem (to je sveta istina!) In vender! Kako bi mogel nje usodo za zmerom z mojo združiti? To stvorenje polno življenja in — mrtvec! In ako še nissem popoln mrtvec, to sem vender na pol! Bi li to pošteno bilo? — Ti bodeš gotovo rekel: Da je strast velika, molčala bi vest. — A baš to je stvar: jaz sem mrtvec, pošten mrtvec ako ti je drago! — Za Boga, ne reci, da vse pretiravam. — Kar ti pišem, je poštena, čista resnica.

„Marijana premišlja o novem svojem delovanji, v katero verjame . . . . Jaz pa! . . . .

„Toda — pustiva zdaj ljubezen in osobno srečo. — Dva tedna hodim zdaj mej „narod“; a bolj neumnega, nego je to, si predstavljati ne moreš. Naravno je, da sem jaz kriv, a ne stvar sama po sebi. Slavofil nissem, to rad pritegnem, jaz nissem jeden tistih, ki bližanje k narodu smatrajo za nekako zdravilo; jaz bi rad za narod sam delal, — a kako? — Kako bi začel? Preveril sem se, da, ako pridem v dotiko z narodom, le opazujem in slušam, ali sam govoriti ne morem, kraj najboljše volje. Jaz sam čutim, da nissem sposoben za to, baš kakor slab igra-

lec čuti, kadar ima tuje nalogo predstavljati. Vrhu tega me moti še skepticizem in vestnost, in nek humor, ki se iz mene samega norca dela . . . Gnusno je le misliti na to maskarado. Nekateri govoré: najprej je treba jezika in navade naroda . . . . . to je bedarija! bedarija! Le sam mora človek to verjeti, kar drugim govori. Slučajno poslušal sem nekoč prepovedanje necega staroverskega proroka. Vrag naj zna, kaj je vse brbral, v na pol cerkvenem na pol narodnem jeziku; videlo se mi je, kakor da kukavica kuka. — Ali njegove oči se lesketale, glas mu je bil jak in grmeč, pesti mahal je okolo sebe, a on sam izgledal je, kot da je ulit iz železa! Slušalci njegovi ga niso razumeli — ali navdušeni so bili zanj, ga smatrajo za svetnika in mu ubogajo! — Jaz pa začnem govoriti, kot da hočem koga za odpusčenje prositi. Skoro bi hotel postati takšen razkolnik, čigar znanje sicer ne vredi nič, ali — verovanje, — verovanje!! — Marijana veruje! Zgodaj zjutraj uže dela in pomaga Tatjani — to je ženska ne neumna, dobrosrčna in delavna; ta veli, da se hočeva jaz in Marijana „pokmetiti“; — s to Tatjano dela in ne sedi ni trenutka mirno, baš ko

mravlja; Marijana se veseli, da njeni roki rudeči in trdi postajata, in težko čaka onega trenutka, ko bode za narod svoje življenje žrtvovala. — Ako jej začnem o svojih čuvstvih govoriti, se prvič sramujem kot da hočem kaj tujega imeti, a drugič nje pogled — ta udanost. — Vzemi ne . . . . ali misli! . . . . In čemu vse to? — Ali nij nič svetejšega na svetu? — Ne, obleci umazani in smrdljivi svoj kaftan in pojdi v narod . . . . In jaz grem v narod . . . .

„Oh, koliko kratov preklinjam to rahločutnost in gnus, to nervozno razburjenost, iz katerih čuvstev sem sestavljen; vse to je dedščina mojega aristokratskega očeta! Kakšno pravico je imel baciti me v svet s takimi organi, kakeršne mi je dal in ki niso primerni krogom, v katerih sem prisiljen živeti? Ustvaril je ptico in jo v vodo vrgel! Ustvaril je estetika in ga vrgel v blato! Ustvaril je demokrata in ljudoljuba, kateremu uže duh „zelenega vina“, žganja — bljevanje prouzroči! . . . .

„Ali kam sem zašel: očeta dolžim! Nijsem li jaz sam demokrat postal? Kaj je on tega kriv!

„Da, Vladimir, meni je težko pri srci. Žalostne misli se mi vedno vzbujajo. Gotovo se vprašaš, nij-

sem li v teh dveh tednih svojega potovanja našel nobenega človeka, ki bi me razumel? Kaj naj rečem. Nekaj tacega sem se ve da tudi našel . . . . Jeden mojih novih znancev je predrzen dečko, da ga je človek vesel; ali jedva mu začnem govoriti o mojih knjigah in brošurah, uže me ne razume.

„Tukajšnji tovarniški nadziratelj Pavel, desna roka Vazilijeva in jako pameten, da ne rečem premeten človek, ima prijatelja kmeta, ki se zove Elizarov, tudi razboren in pošten mož brez zvijače; ako s tem o naših stvareh govorim, zdi se mi, da se mej njim in mej menoj vzdiguje visok plot, on me gleda kot človek, ki ne vé, kaj hočem! — Da, še jednega sem dobil, ali ta je drugače stvar v roke vzel: „Le nikari se ne pretvarajte,“ mi je rekel; „recite kar naravnost: Hočeš nam li ves svoj svet, kolikor ga imaš, podariti ali ne?“ — Jaz sem mu rekel, da nijsem niti posestnik niti gospod. — „No,“ rekel je on na to, „ako si naš mož, priprost človek, to nijma tvoje besedičenje nobenega zmisla in potem bodi tako dober in daj mi miru.“

„Tudi sem opazil, da, ako te kdo rad posluša in tudi tvoje knjige vzame, je to takšen človek, da

z njim nijsmo nič pridobili. Drugi, katerih tudi mej nami nij treba, so tisti, ki govoré v frazah; jeden takšnih me je nekoč strašno mučil . . . . Dalje sem to opazil: Ali se ti še spominaš, da se je nedavno govorilo o tistih nekoristnih ljudeh, ki smo jih zvali „ruske Hamlete“? Pomisli, takšnih „Hamletov“ je tudi v narodu mnogo! — Se ve da v posebnih nuancah . . . . Interesantni ti ljudje radi k nam pristopijo, ali tudi tu nič ne koristijo ter vedno tisti „Hamleti“ ostanejo. Kaj nam je torej početi? — Skrivno tiskarno narediti? — Kajig imamo dosti, tudi takšnih, ki svetujejo: „Prekrižaj se in vzemi sekiro v roko!“ — Tudi tacih, ki kar naravnost velé: „Vzemi sekiro v roke.“ — Bi li povesti za narod pisali? — Kdo jih bode tiskal? — Ali kar naravnost vzeli sekiro v roko? — Čemu, s kom in proti komu? — Da bi nas vladni vojaki z vladnimi puškami postrelili? To bi ne bilo nič družega, nego koncentrirani samomor! Rajši se jaz sam ubijem. Vsaj vem, kdaj in kako — in sam si izberem mesto, kamor hočem zadeti.

„Res, ko bi zdaj kje kakšna narodna vojska nastala, jaz bi šel tja, ne koga osvobodit (Druge

osvoboditi, a naši niso osvobojeni!), ne, da bi sam poginil! . . . .

„Srečen človek pa je prijatelj Vazilij — tega imam v mislih, ki je mene in Marijano sprejel v svoje stanovanje. — On je naš človek, a vender miren in hladnokrven. Vsakemu drugemu človeku bi to očital, le njemu tega ne morem. To je jasen dokaz, da je pri našej „stvari“ vse odvisno od značaja posameznih oseb. Ta Vazilij je takšnega značaja, da bi se ne spremenil, ko bi ga z iglami zbadal; in to je prav. On je često pri meni in Marijani. A jedno še zanimljivo: jaz ljubim njo in ona mene (v mislih vidim, kako se smeješ, ali to je resnica!) in vender nama pomanjkuje gradiva za razgovor. S tem Vazilijem se pa prepira in ga posluša in se razgovarja z njim. — Jaz nissem ljubosumen; on jej misli celo, kje, ne vem, preskrbeti nekako službo, vsaj prosila ga je zato — a vender mi je hudo, če ja tako vidim. In pomisli še to: samo besedico mi je črhniti in ona je pripravljena se z menoj poročiti — in pop Sosim bi nastopil: „Veseli se, Jezajas!“ in tako dalje. A zategadelj ne bi meni srce zadovoljno bilo in nič bi se ne izpremenilo . . . .

Kamor se jaz obrnem, povsod zadenem ob zapreke! Tudi jaz bi lahko tako dejal kot bivši najin sosed, pijani krojač, kadar je govoril o svojej ženi: „Življenje porezalo mi je perutnice.“

„Toda, meni pravi neko čuvstvo, da dolgo ne bode to trajalo, da se bode izpremenilo vse . . . .

„Nijsem li jaz sam vedno zahteval in dokazoval, da je treba „začeti“? — No, zdaj se začenja! — „Ne spominam se, sem ti li poročal o nekem drugem znanci, črnookem sorodniku Sipjaginovem. Ta je sposoben, kaj prirediti!

„Uže sem hotel završiti svoje pismo, kar mi pride na pamet napisati ti nekoliko verzov. Marijani jih ne bodem čital — — poetične moje poskušnje jej ne dopadajo . . . . Ti jih časih hvališ in, kar je glavna stvar, o njih nikomur ne pripoveduješ. Jedna prikazen v Rusiji me je zelo pretresla . . . .

„Oprosti mi, žalostnega pisma ti nijsem hotel poslati, a zdaj vem, da se bodeš smijal — gotovo bodeš opazil, kako slabo razpoložen sem bil, ko sem te vrste pisal! Kdaj ti bodem prihodnji list poslal in bodem ti ga li? . . . . Kar se mi pa tudi pripeti, o tem sem preverjen: Ti ne bodeš pozabil

zvestega svojega prijatelja   A. N—a.

P. S. Da, naš narod spi . . . . . Samo to vem, kadar se bode prebudil, ne bode takšen, kakor si ga mislimo mi . . . . .“

Ko je Neždanov to slednjo vrsto zapisal, vrgel je pero v stran in rekel sam sebi: „Zdaj pa spat, da vso to poetično nezmisel pozabim.“ Vlegel se je v posteljo, a spanje mu dolgo nij zatisnilo trudnih očíj.

Drugo jutro prebudila ga je Marijana, ko je skozi njegovo sobo k Tatjani šla; jedva da se je na pol oblekel, bila je ona uže zopet pri njem. Nje obraz kazal je, da je vesela in skrbna: da je jako razburjena.

„Čuj, Aleoša,“ začela je hitro, „govori se, da se je v T . . . skem okraji, tu v naši bližini — začelo!“

„Kaj? Začelo se je? Kdo je to rekel?“

„Pavel. Govori se, da kmetje nečejo davkov plačevati in se oboroženi zbirajo.“

„Si li ti to sama čula?“

„Tatjana mi je rekla. Ali — evo, samega Pavla.

Vprašaj ga.“

Da so se kmetje v T . . . skem okraji vzdignili in nehté davkov plačevati, je gotovo,“ rekel

je ta in mežikal s črnimi svojimi očmi. „Vidi se mi, da je to delo gospoda Markelova, katerega uže pet dnij domov nij.“

Neždanov vzal je svojo kapo.

„Kam?“ vprašala ga je Marijana.

„E — tja!“ odgovoril je in čelo v velike gube nabral. „V T . . . ski okraj.“

„Jaz grem s teboj! Hočeš li? Samo veliki robec še vzamem.“

„Ta stvar nij za ženske,“ odgovoril je Neždanov srdito in oči v tla uprl.

„Ne . . . ne! Ako ne greš, bi te smatral Markelov za bojazljivca . . . A jaz grem s teboj!“

„Jaz nijsem bojazljivec!“ mrmral je Neždanov.

„Hotela sem reči, da bi naju oba za bojazljivca smatral. Jaz grem tudi.“

Marijana odšla je v svojo sobo po veliki robec; Pavel pak rekel je poluglasno. „He, he!“ in hitro šel poročat Solмину o tem prizoru.

Marijane še nij bilo iz svoje sobe, ko je Solomin uže Neždanovu, stoječemu kraj okna, roko del na rame. Ta se je hitro obrnil: razmršen in neomit izgledal je Neždanov kakor kakšen divjak.

Toda tudi Solomin se je izpremenil bil; obraz postal mu je suh in koža rumena, a zobje zgornje čeljusti so se malo videli izpod brk. Tudi on je bil skrben, kolikor mu je dopuščala narav skrbnim biti.

„Markelov torej nij mogel več čakati,“ povzel je on besedo. „To se bode slabo končalo; — zanj — in za vse druge“.

„Jaz pojdem gledat, kaj je,“ dejal je Neždanov.

„A jaz grem ž njim,“ dodala je Marijana stopivši v tem hipu iz svoje sobe.

Solomin obrnil se je počasi k njej in rekel:

„Jaz bi vam ne svetoval tega, Marijana. Vi bi izdali sebe in nas; naravno, da brez vsake koristi. Neždanov naj uže gre, ako hoče, da poizve, kaj je s to stvarjo . . . a pazljivo treba delati! A kaj hočete vi tam?“

„Jaz ga ne pustim samega.“

„Hm, vi bi ga le zavirali.“

Marijana pogledala je Neždanova, ki je še vedno na istem kraji stal in ježno pred se gledal.

„Ali je pa opasno?“

„Ako bi opasno postalo,“ odgovoril je Solomin in se malo nasmijal, „pustil vas bodem tja.“

Marijana odložila je molče svoj robec in se vsedla.

Solomin obrnil se je zdaj k Neždanovu in rekel:

„To je prav, brate, da si greš ogledat, kakšne so stvari v bližini. Morda je vse pretirano, kar se govori. Samo to le ti rečem: bodi pazljiv. — Sam ne pojdeš tja, jaz sem ukazal upreči; ne zadrži se predolgo, nego pridi kmalu nazaj. Obljubi mi to. Neždanov? Je li da?“

„Da!“

„Gotovo?“

„Saj veš, da se vse tvoje volji pokorava, celo Marijana!“ rekel je Neždanov, in odšel, ne da bi se poslovil. V hodniku čakal ga je uže Pavel in hitro pred njim hitel po stopnjicah, on imel je Neždanova odpeljati.“

Solomin sel je poleg Marijane.

„Ste li čuli slednje besede Neždanovljeve?“ jo je vprašal.

„Da, on se jezi, da vas slušam, a njega ne. Nij li to tudi res? Čudno! Njega ljubim, a vas ubogam . . . On je mojemu srcu ljubši, a vi ste mu bližji.“

Solomin gladil jej je roko in ščebetel:

„Ta dogodba v T . . . skem okraji je vrlo neugodna; ako ima Markelov kaj ondu opravil, — tako je izgubljen.“

Marijana se je prestrašila.

„Izgubljen, ste rekli?“

„Da, on ničesa na pol ne stori — in ne skriva se za družimi!“

„Izgubljen!“ ščebetala je Marijana in debele solze tekle so jej čez lice. „Ah, Vazilij Fedotič! kako žal mi je zanj! Ali — nij li mogoče, da zmaga? Zakaj bi baš moral izgubiti?“

„Ker, Marijana, takšna podjetja so vedno brezuspešna, ako se tudi srečno končajo . . . A pri podjetji, kakor je to, ne pogine samo prvi in drugi, nego i deseti in dvajseti!“

„Torej ne bomo doživeli . . . .“

„To, kar si zdaj mislite? — Nikdar! Naše oči ne bodo nikdar tega gledale. — No, dušne oči . . . . to je nekaj drugega. Te uživajo naj uže zdaj . . . . Teh nij mogoče kontrolirati . . . .“

„Zakaj pa stopate i vi, Solomin, po tem potu?“

„Ker nij drugega. To je, Markelov in jaz imava jedno ter isto svrho; — a vsak hodi svojim potom.“

„Ubogi Sergej Mihajlovič!“ vzdihnila je Marijana. Solomin gladil jej je zopet roko, kot da jo hoče s tem tolažiti.

„Ne žalujte, Marijana, in utolažite se. Čakajmo, kaj bode Pavel poročil; pri tej stvari mora človek trde narave biti. Angleži rekajo: „Never say die“. — To je dober pregovor, vsakako boljši od ruskega, ki svetuje: „Ako je ne reča tu, odpri jej vrata!“ — Naprej žalostiti se, je nepotrebno.

Solomin je vstal.

„A kaj je s službo, ki ste mi jo obljubili?“ vprašala je najedenkrat Marijana zopet z zadovoljnim glasom, akoprem so jej solze še vedno oči kalile.

Solomin vsedel se je zopet.

„Ali bi vi tako radi od tod proč prišli?“

„Ne, ne, samo koristila bi rada komu.“

„Marijana, vi ste tu jako koristni; ne zapustite nas, ostanite še tu. — No, kaj pa je?“ vprašal je zdaj Tatjano, ki je prišla v sobo. (Jedinega Pavla je Solomin tikal in to le zato, ker bi prvega vikanje razžalilo.)

„Zunaj je neka ženska, ki hoče govoriti z Aleksejem Dimitrovičem Neždanovom,“ poročala je Tatjana in se glasno smijala. — „Jaz sem jej rekla, da tu nikogar nij, ki bi se tako imenoval. Ona napisala je na ta listič svoje ime, rekši, da naj le to pokažem; ako Alekseja Dimitriča nij doma, hoče ga ona počakati.“

Na papirji napisano je bilo z velikimi črkami „Mažurina“.

„Naj vstopi,“ rekel je Solomin in se obrnil ki Marijani. „Ali vam ne bode nadležno, ako pride sem? — Ona je jedna — naših osob.“

„Nikakor ne, kako morete to misliti?“

Za nekoliko minut stopila je Mažurina v sobo v onej istej obleki, v katerej je bila, ko smo se z njo seznanili.

IX.

„Ali nij Neždanova doma?“ vprašala je ter, zapazivši Solomina, k njemu stopila, mu v roko segla in ga pozdravila z besedami: „Dober dan, Solomin!“ — Marijano pogledala je iz strani.

„Neždanov se kmalu vrne,“ odgovoril je Solomin, „toda dovolite mi vprašanje, odkod ste čuli...“

„Da je tu? — Od Markelova; razen njega pa vedó zato še nekatere osebe v mestu. — Nekateri so ga spoznali.“

„Torej hasnil mu njegov kostim nij nič,“ mrmral je Solomin pred se. „Dovolite mi,“ rekel je potem zopet glasno, da gospodičini jedno z drugo seznanim: „Gospodičina Sinecky, gospodičina Mažurina! — Izvolite sesti!“

Mažurina naklonila se je malo ter se vsedla.

„Neždanova izročiti imam pismo, a vas Solomin nekaj vprašati.“

„Kaj — in od koga?“

„Od koga, to veste; vprašanje je to: „Je-li tu pri vas vse pripravljeno?“

„Pripravljenega nij pri meni čisto nič.“

Mažurina odprla je, kolikor jej je bilo mogoče, male svoje oči in ga vsa začudena gledala.

„Nič?“ je vprašala.

„Nič!“ potrdil je Solomin.

„Res, čisto nič?“

„Res, čisto nič!“

„Naj li je to odgovor, ki ga povem, kje, uže veste?“

„Da, recite le, da je to moj odgovor.“

Mažurina se je za nekoliko trenutkov zamislila in potem izvlekla iz žepa cigareto.

„Prosim malo ognja.“

„Evo, žvepljenko.“

Mažurina zapalila si je najprej cigareto in potem rekla:

„Mi smo se nadejali drugega odgovora, osobito ker so razmere povsod drugačne, nego tu. Toda, to je vaša stvar. Jaz sem le za malo časa sem prišla; videla bi rada Neždanova, da mu neko pismo izročim.“

„In kam greste potem?“

„Ah, daleč proč.“ — (Potovala je prav za prav v Genf, ali povedati nij tega hotela, ker se jej je Solomin zdel sumljiv in nezanesljiv in ker je bila „tujka“ navzočna. — Mažurina, ki je jedva nekoliko besedij nemški razumela, šla je zategadelj v Genf, da tam neke, njej neznane osebi izroči 279 rubljev in polovico neke karte, na katerej je narisana vinska trta.) —

„Kje pa je Ostrodumov? Ali ga nij pri vas?“

„Ne, tu v bližini je nekje zaostal. — No ta se ne izgubi, naš Pimén Ostrodumov! Zanj nij treba imeti nobenih skrbij!“

„Kako ste pa vi sem prišli?“

„Kako drugače, kakor na telégi . . . . Prosim vas, dajte mi še jedno žvepljenko.“

„Vazilij Fedotič“, oglasil se je nekdo pred vrati, „pridite, prosim vas, malo iz sobe.“

„Kdo je? Kaj pa je?“

„Pridite prosim,“ ponavljal se je glas, „a hitro. — Tuji delavci so prišli, a Pavla Jegoriča nij doma.“

„Solomin oprostil se je in odšel iz sobe.“

Mažurina ogledavala si je zdaj Marijano dolgo in pazljivo tako, da je ta v veliko stisko prišla.

„Oprostite mi,“ začela je s svojim neprijetnim glasom in v malih stavkih, kakor je bila to njena navada: „Jaz sem priprostega stanu . . . . ne razumem . . . . Vi uže veste, kaj hočem reči. — Ne bodite jezni . . . . ako nečete . . . . pa ne odgovorite . . . . Ste li vi tista devojka, ki je z Neždanovom . . . . iz Sipjaginove hiše utekla?“

Marijano začudilo je to vprašanje, ali vender je odgovorila: „Da, tista devojka sem jaz.“

„Z Neždanovom ste utekli, jeli?“

„No, da!“

„Dovolite . . . . . Dajte mi svojo roko . . . . .
Oprostite mi . . . . . Vi morate pošteno dekle biti . . .
ako vas on ljubi.“

Marijana stisnila je Mažurininu roko in vprašala:

„Vi ga torej dobro poznate?“

„O jaz ga poznam . . . . . V Petrogradu sem ga videla. Baš zato sem vas vprašala . . . . . Tudi Sergej Mihajlovič mi je o vas govoril . . . . .“

„Ah, Markelov! Kdaj ste ga videli?“

„Ne davno. Zdaj je odšel.“

„Kam?“

„Kamor mu je ukazano.“

Marijana je vzdihnila.

„Ah, gospica Mažurina, bojim se zanj.“

„Prvič, čemu „gospica“. Kakšna „gospica“ sem jaz. Tega ne smete več reči. Drugič . . . . . „bati se“. To ne gré. Pri nas ne sme se bati zase nihče . . . . . a za druge odvadi se človek. Nase misliti in se bati nij prav. Ali tu mi pride nekaj na pamet . . . . . jaz, Tekla Mažurina, lahko tako govorim, ... jaz sem grda . . . . . vi pa . . . . . vi ste lepo dekle . . . . . za vas je torej tudi vse težje. (Mažurina

obrnila se je po teh besedah v stran.) Markelov mi je rekel . . . . on je znal, da imam pismo za Neždanova . . . . „Ne pojdi tja v tvornico,“ je rekel . . . . „ne daj mu pisma, ta bode ondu vse vznemiril. Daj jim miru . . . . ta sta lam srečna! Naj bodeta . . . . ne moti ja . . . .!“ . . . . Jaz bi tudi ne motila rada . . . . ali kaj naj bode s pismom? . . . .“

„Pa mu mora vsakako priti v roke,“ rekla je Marijana; „kako dobro in plemenito misli Sergej Mihajlovič! Je li mogoče, Mažurina, da je on izgubljen . . . ali da ga pošljejo v Sibirijo?“

„Tudi iz Sibirijske se more uiti! . . . In žitje izgubiti? . . . Ej, jednemu je to lahko . . . družemu ne . . . a njegovo življenje nij sladko!“

Mažurina gledala je neprestano v Marijano.

„Da, res je,“ rekla je naposled, „vi ste lepo dekcle . . . in ljuba, dobra ptičica! Baš mislim, bi li, ker Alekseja nij, pismo vam izročila? Čemu bi čakala?“

„Jaz mu ga dam, zanesite se na to.“

Mažurina naslonila je glavo na roko in dolgo, dolgo o nečem premišljevala; potem je rekla:

„Recite mi . . . ali ne hudujte se zategadelj . . . ljubite ga li vi istinito?“

„O, da!“

Mažurina kimala je z glavo.

„Se ve da, čemu vprašujem jaz zato! Zdaj moram iti, drugače pridem še prepozno . . . Recite mu . . . da sem bila tu . . . in da ga pozdravljam . . . Recite mu: Mažurina bila je tu. Ne bode te li imena pozabili? . . . Ne? Mažurina . . . In pismo . . . kam sem ga pa dela?“

Mažurina je vstala in obrnivši se v stran hitro fin košček sesvalkanega papirja v usta dela. — „Ah, zdaj se mi je nekaj nespametnega pripetilo! . . . Saj vender nij mogoče, da sem pismo izgubila? . . . Da, res izgubila sem ga . . . Nij ga . . . Da ga le kdo ne najde . . . I, tu ga nij! . . . . Torej se je vender tako zgodilo, kakor je želel Sergej Mihajlovič.“

„Iščite, išcite,“ ščebetala je Marijana.

Mažurina odkimala je z glavo.

„Ne, čemu bi iskala; pismo je izgubljeno.“

Marijana stopila je k njej in rekla:

„Dovolite mi, da vas vsaj poljubim!“

Mažurina objela je hitro Marijano in sicer s takšno močjo, ki bi jo jedva kdo v ženski slutil.

„Za nikogar drugega bi tega ne storila,“ mrmrala je polu glasno pred se . . . „proti svojej vesti . . . prvikrat! — Recite mu, naj bode pazljiv . . . in vi tudi. Kmalu bode tu zlo za vse, jako zlo! Bežita oba, dokler je mogoče. Toda, z Bogom!“ rekla je na jedenkrat glasno in hitro . . . „recite mu le . . . ne, nič nij treba!“

Mažurina hitela je iz sobe in vrata za seboj zaloputnila; Marijana v misli vtopljená stála je sredi sobe.

„Kaj znači to?“ vprašala je naposled sama sebe. „Ta devojka ga bolj ljubi, nego ga ljubim jaz! In kaj pomenijo ta svarila? Kam pa je Solomin tako hitro odšel in ga zdaj nazaj nij?“

Dolgo hodila je po sobi gori in doli. Čudno čuvstvo, mešanica strahu in jeze in začudenja jo je navdajala. „Zakaj nijsem šla z Neždanovom?“ vpraševala se je samo. „Ker mi je Solomin odgovarjal . . . A kje je on sam; kaj se godi? — Mažurina nij zaradi Neždanova oddala tistega usodepolnega pisma. A kako, da si ona upa to storiti?“

Hoče se li velikodušno delati? — S kakšno pravico? In zakaj je njō, Marijano, ta velikodušnost tako gnila? Je li sploh ginena bila? — Grdo dekle zanimala se za mladega moža. — Kaj je v tem tako nenavadnega. Iz česa ukrepala je Mažurina, da je Marijanina ljubav do Neždanova jačja od njenega čuvstva o dolžnostih. — Morda te žrtve Marijana niti hotela nij. In kaj je bilo v istem pismu? — Poziv se dejansko kakšnega podjetja udeležiti, kaj družega? — No, in ako bi celo . . .“

„Ali Markelov? . . . On je v opasnosti . . . in kaj delamo mi?“ mislila je dalje. „Markelov nama da mogočnost srečna biti, naju neče ločiti . . . Kaj je to? — Visokodušnost . . . ali zaničevanje?“

„Sva li za to iz one hiše utekla, da bi vkup živela ko goloba . . .“

Tako mislila je Marijana. V nje prsih mešala se je jeza z razburjenostjo, samoljubje njeno je bilo razžaljeno. Zakaj se je pustilo njej vse, njej? — Tisto debele neukretno dekle zvalo jo je lepo in reklo, da je ptičica . . . In zakaj se nij Neždanov sam peljal, nego s Pavlom, ko da je to njegov nadziretelj. In katero je osvedočenje Solominovo? On ni-

kakor nij revolucionar! In kako more kdo misliti, da njene razmere niso ozbiljne?“

Vse te misli hitele so jej po glavi. S stisnjenimi ustni in na prsih prekrizanimi rokami sela je kraj okna in sedela, ko da je vsak trenutek pripravljena vstati; niti naslonila se nij. K Tatjani iti in s to delati se jej nij poljubilo; samo nekaj je hotela: čakati! In čakala je skoro srdita. Njej samej videlo se je nje razpoloženje čudno. — Ali vse jedno!

Jedenkrat videlo se jej je celo, da je ljubosumna. Ako je pa na ubogo Mažurino mislila, se je milovaje nasmijala.

Dolgo morala je čakati; naposled čula je dva človeka po stopnicah hoditi, težko, neukretno. Radovedno uprla je oči v vrata ... koraki so se bližali. Vrata so se odprla in Neždanov od Pavla peljan in podpiran stopil je čez prag. Bled je bil ko smrt, brez kape, z mokrimi lasmi; oči so mu bile otekle in so gledale, a nič videle. Pavel peljal ga je v sobo in Neždanova jedva malo stopajočega na počivalnik položil.

Marijana skočila je s svojega stola.

„Kaj je to? Kaj mu je? Je li bolan?“ je hitro vpraševala.

Pavel pa odgovoril jej je smehljaje se čez ramo:

„Ne vznemirjajte se; to bode kmalu prešlo . . . kdor nij vaju, tega prime.“

„A kaj se je zgodilo?“ vprašala je Marijana.

„E, malo je pil . . . a prazen želodec tega ne prenese.“

Marijana pripognila se je k Neždanovu, ležečemu na sofi. Glava visela mu je na prsi in okolo njega duhtelo je uže vse po žganji, bil je jako pijan.

„Aleksej!“ zavpila je Marijana.

Težko pogledal je vanjo in skušal se malo nasmejati.

„Ah! Ma—rija—na! Ti — si — — govorila — — — o pokme—ten—ji; jaz — — sem — — uže — ves — pokme—ten, kaj—ti — — ves narod — — je — pi—jan — —“

Še nekaj nerazumljivega mrmraje zatisnil je oči in zaspal. Pavel polčžil ga je na počivalnik.

„Bodite brez skrbij, Marijana Vikentjevna,“ jej je rekel. „Nekoliko ur naj mirno spi in potem bode zdrav in vesel, ko da se nič nij pripetilo.“

Marijana hotela je vprašati, kaj se je vse pripetilo, ali s tem bi bila Pavla zadržala, česar pa nikakor nij hotela. Stopila je torej k oknu; Pavel, ki jo je razumel, pokrtil je Neždanova in mu zglavje popravil, ter „to vse nič nij“ mrmraje po prstih iz sobe odšel.

Marijana se je ozrla. Neždanov ležal je na počivalniku in spal, a na bledem njegovem obrazu videl se je tisti čuden izraz ljubavi, kakor ga vidimo pri močno bolnih ljudeh.

„Kako se je neki to zgodilo?“ mislila je Marijana.

X.

Zgodilo se je pa to tako-le:

Ko se je Neždanov s Pavlom vsedel v telégo, se je najedenkrat jako vznemiril. Jedva so dospeli do glavne ceste, vodeče v T.—ski okraj, začel je govoriti s kmeti, ki so jih srečali, kratko in zmešano: „Kaj spite? Dvignite se! Čas je! Proč z davki! Proč z vlastelini!“ itd. Nekateri kmetje so

začudeno gledali, drugi stopali so molčé svojim potom mislé, da je on pijan. Jeden teh kmetov povedal je celo doma: da je srečal necega Francoza, ki mu je pripovedoval o nekih nerazumljivih stvareh. Neždanov bil je dosti pameten vedeti, kako neizrečeno neumno in smešno se vede, ali polagano prišel je tako v to stvar, da nij več vedel, kaj je pametno, kaj nij. Pavel skušal ga je umiriti in ga prosil, naj ne dela tako, da bi ne imel kake neprijetnosti, povedal mu je, da prideta zdaj do neke velike vasi T . . . skega okraja, zvano Babja-ključi in da bodeta ondu lahko poizvedela, kaj se prav za prav godi. Neždanov pa nij hotel nič slišati, akopram je bila izražena v njegovem obrazu velika žalost, da ne rečem obupanje.

Majhen, jak konjič pa je vozil in tako hitro in krepko stopal, ko da se mu mudi, ko da vozi ljudi, ki imajo važna opravila. Nekoliko korakov pred vasjo pri žitnici ob cesti stoječej, bilo je kakšnih osem kmetov zbranih; Neždanov skočil je hitro iz telege in k njim tekkel ter jím kacicah pet minut neprestano govoril. Jezik mu je tekkel, da nič tacega; hripavim glasom upil je jedino

razumno izrečene besede: „Za svobodo! Naprej! Vstanimo!“ Kmetje, ki so se pri žitnici posvetovali, kako bi jo zopet napolnili, slušali in gledali so Neždanova pazljivo, akopram ga niso razumeli. Ko je on končal, hitel je zopet k telégi in jim še jedenkrat zavpil „svoboda“! — Jeden teh kmetov, baje najpametnejši, rekel je bistrournno drugim: „Ali je ta strog!“ Nato opomnil je drugi: „Ta je gotovo od gosposke poslan!“ — „Naravno da,“ odgovoril je zopet bistrournni, „misliš da bode zastonj tako kričal! — No, možnjo svojo bodemo zopet v roko vzeti morali.“

Ko je Neždanov zopet poleg Pavla sedel, dejal je sam sebi: „Za Boga, kako bedasto je to bilo!“ Saj nihče ne vé, kako je treba z narodom ravnati; morda je to vender pravi pot! Kdo bo zdaj to preiskoval! Naprej! — Srce sicer človeka boli! Naj bode, naprej!“

Tako pripeljala sta se na cesto. Baš v sredi ceste pred gostilno zbrala se je velika množica naroda. Pavel hotel je Neždanova zadržati, ali ta skočil je brzo iz telege in skočil mej ljudi ter zavpil „bratje! . . . .“ Ljudje so se malo umaknili in on

začel je zopet govoriti z napol jeznim, napol plačnim glasom, a pogledal nij nikogar. Rezultat je bil tu drug kakor prej. Velikansk mlad mož brez brade, z divjim obrazom, v kratkem zamazanem kožuhu z visokimi škornji in kosmato kapo udaril je Neždanova na ramo in grmečim glasom zatulil: „Dobro, dobro, a počakaj še malo. Saj veš, kaj naš pregovor veli: „Suha žlica strga usta“, jeli? Pojdi torej! „Ondu bodemo laglje govorili.“ Pri teh bosedah vlekel je Neždanova seboj v krčmo, kamor so tudi vsi drugi hiteli. „Mihejič!“ zavpil je velikan na krčmarja, „daj mi najljubšo mojo mero, kozarec za deset kopék!“ Ta prijatelj je moj gost! — Kdo je, od kod in kaj — naj vrag vé — ali „gospodo“ zna pošteno psovati! — „Pij“ obrnil se je k Neždanovu in mu nalil v velik zunaj moker kozarec smrdljivega žganja. „Pij, če si pošten!“ — „Pij!“ tulili so še drugi glasovi. Neždanov prijel je kozarec in zavpil: „Na vaše zdravje, bratje!“ — in na jeden požir izpil je ves kozarec. — „Brr!“ Izlil je to žganje isto tako v sé, kakor bi se bil v bajonete zaletel . . . . A kakšen je bil nasledek! Kakor da ga je kdo udaril, pretreslo ga je žganje v celem

životu, sežgalo mu prsa in želodec in solze stopile so mu v oči. Gnusilo se mu je tako, da se je krčevito tresel in jedva na nogah vzdržal . . . . Tulil je na vso moč, da bi tako to boleost pozabil. V tamnej, mokrej sobi v katerej je bil, zdelo se mu je najedenkrat silno vroče; soparno je bilo tu, kajti ljudij je bilo vse polno. Neždanov začel je zopet govoriti. Glasno in ježno iz začetka vpil in tulil je pri konci objemal in poljuboval umazane kmete z dolgimi mokrimi bradami . . . . Tudi s tistim velikanom v kožuhu se je poljuboval in ta mu je iz same ljubezni skoro rebra polomil: „Tega bom koj zadušil“, začel je vpiti, „zadušil vsakega, ki se drzne čez narod zabavljati! — Ali ga pa stolčem na kosce . . . . Zame nij to nič: zastonj nijsem mesar!“ In kazal je velikanske rudeče svoje pesti.

Z druge strani vpil je zdaj nekdo „Pij,“ in Neždanov vlil je zopet ostudnega strupa nekoliko v grlo. — Ta pot delo mu je še huje; zdelo se mu je, da mu nekdo čreva iz trebuha trga. Vse okolo njega se je začelo vrteti . . . . In zdaj, še tretjikrat napolnili so mu kozarec! Bode li i to izprazniti moral? Surovi, hripavi glasovi so nanj

vpili, rudeči nosovi in črni obrazi so se mu bližali, železno trde roke so ga prijele. „Sili se, pij!“ tulilo je vse okolo njega. „Govori dalje!“ Predvčerajšnjim bil je nek takšen potepuh, ko ti tukaj in je silno govoril! — Daj, govori i ti, čuješ . . .!“

Vse vrtelo se je okolo Neždanova; lastnega glasu nij več poznal, zdelo se mu je, da prihaja ta glas iz zemlje . . . Jeli to smrt?

Najedenkrat se mu je zdelo, da je v svežem zraku, da nij več v tej smrdljivej krčmi, da ne vidi več pijanih obrazov — — —. Bil je na telegi poleg Pavla. „Kam? Stoj? Jaz jim še nijsem vsega povedal! . . . .“ začel je vpiti; potem je bil nekoliko časa miren. — „Kaj pa misliš ti, prebrisaneč?“ vprašal je Pavla. Ta mu je rekel: „Da, da, dobro bi bilo, da bi vlastelinov ne bilo in da je ves svet naš. — Toda takšnega ukaza do zdaj še nij!“ Mej tem obrnil je bil konja in ga z vajeti nekoliko kratov po hrbtu udaril. Konj ubral je pot pod nogo — pot v tovarnico.

Neždanov sanjal je mej tem na vozu, a veter, ki mu je lice hladil, odgnal je tudi vse črne misli . . .

Samo nekaj ga je srdilo: da nij mogel vsega povedati . . . . . Zopet hladil mu je veter vroče čelo . . . . .

Nato sledil je trenutek prihoda — — tisto kratko, skeleče čuvstvo studa — in potem trdo spanje.

Vse to povedal je Pavel pozneje Solominu. In niti skrival nij, da nij zadrževal Neždanova pri pitji . . . . „inače,“ je rekel, „ne vem, da bi uže zdaj tu bila; ostali bili bi ga ne pustili. A ko so ga videli tako slabega, sem se pred njimi naklonil in dejal: „Dobri ljudje, pustite, da gre ta fantè z menoj; saj vidite, kako je slab in bolan.“ — Pustili so ga radi, samo jeden rubel sem moral za pijačo dati!“

„To je bilo prav!“ pohvalil ga je Solomin.

Neždanov je spal, Marijana pak sedela je pri oknu in gledala na vrt. In, čudo, vse zle misli, ki so jo mučile pred Neždanovljevimi prihodom, izgibile so najedenkrat; nič se nij pred njim gnusilo, le žal jej je bilo zanj. Znala je dobro, da nij ni pijanec ni zapravljivec in mislila je uže, kaj bi mu prijetnega rekla, kadar se prebudi, da bi ga sram

ne bilo. „Tako moramo urediti,“ rekla je sama sebi, „da mi bode sam povedal, kako ga je zadela ta nesreča.“

Razburjena nij več bila, le neizrečeno žalostna. Zdelo se jej je, kar jej pravi veter tega sveta v obraz pihnil in prestrašila se je tega smradu. — Komu se je hotela žrtvovati?

Ali ne, saj nij mogoče, da je tako! To je slaba misel, ki bode takoj zopet prešla; utisek, ki jo je zato preplašil, ker je iznenaden bil! — Vstala je s stola in stopila k počivalniku, kjer je Neždanov ležal; z robcem obrisala mu je potno čelo. —

Žal jej je bilo zopet zanj; tako žaluje mati za bolnim otrokom. Ali Marijani bilo je tako težko ga gledati, tiho odšla je v svojo sobo, a vrata pustila je odprta. Delati se jej nij ljubilo; sela je zopet in nove različne misli so jo zopet obšle. — Čutila je, kako čas mine, štela je trenutke in bilo jej je ljubo, da je tako; srce jej je močno bilo in čakala je nekaj, čakala je nekoga.

Kde je neki Solomin tako dolgo?

Vrata so se zopet odprla in Tatjana je vstopila v sobo.

„Kaj hočete?“ vprašala jo je Marijana nezadovoljno; te nij pogrešala.

„Marijana Vikentjevna,“ začela je Tatjana na pol glasno. „Jaz sem vam le reči hotela, da se preveč ne žalite zavaljo tega, to se vsacemu človeku lahko primeri . . .“

„To me nikakor ne žali, Tatjana Josipovna,“ segla jej je Marijana v besedo. „Aleksej Dmitriču je slabo; to nij velika nesreča! . . .“

„No, lepo, lepo. A jaz sem uže mislila: Kaj je neki mojej Marijani Vikentjevni, da je denes blizu nij? Toda za tega delj nijsem prišla sem; držeč se pregovora: Ne vtikaj se v stvari, ki te ne brigajo. — Ali baš sedaj prišel je nek tuj človek v tovarnico; Bog zna, kdo je! Majhen je in šepast, in na vsak način hoče Alekseja Dmitriča videti! Nij li to čudno, zjutraj tista ženska . . . . in zdaj ta šepac. Ako mu rečeš: tu nij nobenega Alekseja Dmitriča, pa pravi: pokličite Vazilja Fedotiča. Jaz ne grem od tod, dokler ja ne vidim, stvar, zaradi katere sem prišel, je preveč važna.“ — Hoteli smo ga spoditi, ko tisto žensko, kajti Vazilja Fedotiča res nij doma, ali ta šepac ne gre in vpije: „Jaz ne

grem in ne grem in bodem čakal do noči . . . .“
Zdaj hodi po dvorišči gori in doli. Pojte v hodnik,
od tam ga lahko vidite . . . . znate li morda, kdo
je to?“

Marijana šla je za Tatjano in mimo Neždanova — zopet zapazila je krčevito nabrano potno čelo — in zopet mu je to obrisala s svojim robcem.

Skozi okno videla je novoprišlega tujca, o katerem je Tatjana govorila; bil jej je neznan. V tem hipu prišel je tudi Solomin na dvorišče.

Majheni, šepasti človek približal se mu je hitro in mu roko ponudil, ki jo je Solomin stisnil. Poznana sta torej bila. — Oba odšla sta potem v hišo.

Zdaj čuli so se koraki po stopnicah.

Marijana vrnila se je hitro v svojo sobo in sredi nje obstala. — Teško jej je bilo pri srci . . . zakaj? Tega ni sama znala nij.

Solomin odprl je vrata.

„Je li, Marijana Vikentjevna, dovoljeno vstopiti?“ je vprašal. „Tu je nekdo, katerega morate vsekako videti.“

Marijana je le prikimala in za Solominom vstopil je v sobo — Paklin!

XI.

„Jaz sem prijatelj vašega soproga,“ rekel je Paklin in se Marijani globoko priklonil, baje za to, da nij koj zapazila njega preplašenosti, „in tudi gospoda Solomina. — Kakor vidim, spi Aleksej Dmitrič in je, kakor sem čul, bolan. Zalibože, poročati imam neugodne novice; nekoliko sem Vazilju Fedotiču uže povedal.“

Paklinov glas je bil hripav in vedno je v govoru prenehaval, kakor človek, ki mu je grlo od žeje povsem posušeno. Novice, ki jih je poročil, bile so res žalostne: Markelova so kmetje zgrabili in v mesto odgnali. Goluškinov bedasto izgledajoči komi ovadil je svojega principala, katerega so vsled tega v zapor deli. „Ta pak,“ tožil je Paklin, „ta pak izdal bode vse, kar vé, on celo obeta, pristopiti pravoslavnej cerkvi in hoče gimnaziju kupiti sliko metropolita Filareta. Tudi za doslužene vojake daroval je 5000 rubljev. Brez dvojbe denunciiral bode tudi Neždanova, in policija pride zdaj ali zdaj v tovarnico. Tudi Vazilij Fedotič je v opasnosti. — „Kar se mene tiče,“ dodal je Paklin, „tako se le

čudim, kako je to, da še nijsem zaprt, akopram se prav za prav ne pečam s politiko in se ne udeležujem nobenih zarot. — Lenobo in pozabljivost policije sem upotrebil, da vam to poročim, ter se z vami posvetujem, kaj je tu storiti.“

Marijana poslušala je Paklina, da je končal; ona se nij prestrašila in tudi mirna ostala, ali uvidela je vender, da je treba tu kaj storiti. Najprej pogledala je Solomina.

Tudi ta je bil miren, le okolo njegovih ustnic nij bilo običnega smehljaja.

Solomin razumel je ta pogled Marijanin; čakala je, kaj on poreče, da bi se potem ravnala.

„To je res težka stvar,“ povzel je zdaj on besedo. „Najbolje bi bilo, da izgine Neždanov za nekoliko časa; ali povejte mi vender, gospod Paklin, kako ste vi doznali, da je tu?“

Paklin odkimal je z glavo.

„Neki znanec, ki ga je videl, kako je tu v okolici propovedoval, šel je za njim, ali ne v slabej nameri; on je tudi jeden naših. Oprostite,“ rekel je zdaj obrnivši se k Marijani, „toda prijatelj Neždanov bil je vender preveč nepazljiv.“

„Očitanja niso zdaj več umestna,“ rekel je Solomin. „Žal, da denes ne bode ž njim mogoče govoriti, ko bode zopet zdrav in — naša policija tudi nij tako brzih nog, kakor se vam dozdeva. — Tudi vi Marijana Vikentjevna, morali boste bežati ž njim.“

„Dakako!“ odgovorila je Marijana odločno.

„Da, da,“ rekel je Solomin in se zamislil. „Zdaj treba pomisliti, kam bodeta bežala?“

„Dovolite,“ povzel je Paklin besedo. „Jaz priobčil bi vam rad misel, ki me je obšla, ko sem se semkaj peljal, samo to naj vam prej rečem, da sem pol vrste od todi svoj voz zapustil in peš sem šel.“

„A kakšna je ta misel?“ vprašal je Solomin. —

„Sledeča: Dajte mi voz . . . in jaz se peljem k Sipjaginu.“

„K Sipjaginu,“ upala je Marijana govorniku v besedo „čemu k temu?“

„Bodete takoj čuli.“

„Ali ga vi poznate.“

„Ne! Ali slušajte in premislite dobro kar bodem dejal; meni se to genijalno vidi! Markelov

je s Sipjaginom v rodu, in če se ne motim, je njegove žene brat, jeli? Nemogoče je torej, da bi ta gospod za svoje žena brata ne storil čisto nič. In — Neždanov! Ako je tudi na tega jezen, tako mu je ta vender v rodu — po svojej ženitvi. Tem potom dala bi se opasnost, preteča našemu prijatelju . . . .

„Jaz nijsem omožena,“ — rekla je Marijana.

Paklin skočil je začuden s svojega stola. „Kaj? Vi niste omoženi? — — — No, nič zato, toli se človek lahko zlaže. — Ali poročiti se morata čim prej možno; drugzega pota jaz ne vem! Ako se Sipjagin do zdaj nij odločil vaji po policiji iskati, to je to znamenje, da je v njem zavladelo nekako — velikodušje. — Vidim, da se vam ta izraz ne dopada, recimo torej: ponos ali prevzetnost. Zakaj bi te slabosti ne upotrebili? Sodite sami!“

Marijana vzdignila je nekako ponosno svojo glavo in si z roko lase pogladila. „Za Markelova, ali za se, delajte gospod Paklin, kakor vas je volja. Aleksej pa tudi jaz ne trebava niti priporočila niti protekcije Sipjaginove. Zato nijsva njegove hiše zapustila, da bi potem kot prosjaka zopet na njegova

vrata trkala. Jaz in Aleksej ni na njegovo ni njegove žene velikodušnost ne računava.“

„Takšna čuvstva vrlo so lepa in hvalevredna“, dejal je Paklin, a sam pri sebi je mislil, „kakor da me je z mrzlo vodo polila, tako me je obrisala.“ — Glasno je pa zopet rekel: „Ali vender, premislite si stvar . . . . Vaša naj volja velja. Jaz bodem govoril za Markelova, samo za ubozega našega Marklova. Le to naj še povém, da je on le po ženi Sipjaginovej s tem v rodu, vi pa da . . .

„Prosim vas, gospod Paklin, pustite to!“

„Dobro . . . dobro! Ali samo to naj še spomnim, da je Sipjagin vrlo upliven mož . . .“

„A zase se nič ne bojite?“ vprašal je Solomin. Paklin odgovoril je ponosno:

„Pri taci priložnostih, ne smé človek sam nase misliti!“ — Ali baš nase mislil je največ; on, slabotni ta človek hotel je dve muhi najedenkrat ubiti; za to ljubav bi Sipjagin, to je za gotovo vedel, tudi zanj svojo besedo vložil. — Saj je bil on tudi, naj se stvar, od katere koli strani gleda, vender tudi nekoliko kriv . . . on je znal za vse — in je časih tudi sam katero črhnil!

„Meni se vidi,“ oglasil se je naposled Solomin, „da vaša misel nij slaba, in, akopram se nobenega učinka ne nadejam, je vender to jedini pot. Poskusite s tem svojo srečo, skaziti ničesar ne morete.“

„Dakako! Najhuje kar se mi more zgoditi je to, da me vržejo iz hiše . . . a to še nij nobena takšna nesreča!“

„Ne, nesreča nij to nobena . . . . (Merci! mislil je Paklin — Solomin pa je nadaljeval:) Koliko je zdaj ura? Pet bode skoro. Jaz bodem koj ukazal upreči. — Pavel!“

Namesto Pavla pak prišel je Neždanov. Noge so se mu še tresle in z jedno roko držal se je za vrata, usta je imel odprta in gledal je debelo nevedé o čem se govori.

Paklin pristopil je prvi k njemu.

„Aleoša!“ ga je ogovoril, „ali me še poznaš.“ Neždanov gledal ga je nekoliko hipov.

„Paklin?“ rekel je naposled.

„Da, Paklin. Si li ti bolan?“

„Da, da . . . bolan. Kaj . . . , hočeš tu?“

„Kaj hočem?“ . . . V tem hipu sunila je Marijana malo Paklina; ta se je obrnil in videl, kako mu je odkimala . . . „A, da!“ je zamrmral in obrnivši se k Neždanovu glasno začel; „Glej Aleoša, jaz sem prišel v nekej imenitnej zadevi — in se zdaj koj zopet odpeljem. Solomin ti bode vse povedal in tudi Marijana . . . to je: Marijana Viskentjeva, oba se zlagata z mojo namero. — Tugre za . . . ne, ne!“ popravil si je sam videvši, da mu Marijana zopet z glavo odkima. „Samo Markelova se tiče, vkupnega prijatelja najinega; samo njega. Toda, z Bogom. — Vsak trenutek je zdaj dragocen — z Bogom prijatelj . . . Videla se bodeva. — Vazilij Fedotič, prosim bodite toli ljubeznivi in spremite me do voza.“

„Drage volje. — Marijana, hotel sem vam reči, ne udajte se čuvstvom! Toda tega nij treba. Vi ste prava junakinja!“

„O gotovo, gotovo!“ pritegnil je Paklin. „Kot Rimljanka iz Katovih časov! Ali pojte, Vazilij Fedotič, pojte!“

„Saj se ne mudi tako,“ tolažil ga je Solomin. Neždanov stisnil se je malo v stran, da sta mogla

„Aleksej,“ rekla je ta počasi: „vse se je izdalo; Markelova so kmetje, ki jih je puntal, ulovili in v mesto policiji izročili; zdaj je zaprt in isti trgovec, pri katerem ste obedovali tudi; skoraj gotovo pride policija i po naji. — Paklin peljal se je k Sipjaginu.“

„Čemu?“ ščebetala je Neždanov. Njegove oči so se mej tem čisto izpremenile in obraz njegov isto tako. Kakor da je kdo z roko mu odvzel pijanost.

„Da bi tega pregovoril, da se zavzame za . . .“

Neždanov skočil je s sedeža: „a vender ne za naji?“

„Ne, samo za Markelova; hotel je i o nas govoriti . . . ali jaz sem mu to zabranila. Nijsem li prav delala, Aleksej?“

„Prav?“ vprašal je on in jej segel v roko. —

„Prav?“ ponavljal je po kratkem molku in jo na srce pritisnil — ter se glasno zjokal.

„Kaj ti je?“ vprašala ga je Marijana skrbno.

Kakor tedaj, ko je pred njo klečal in se plakal, položila mu je tudi zdaj obe roki na tresočo se glavo. Ali kar je ona zdaj čutila, bilo je povsem drugače od onega, kar je tedaj čutila. — Takrat

pri vratih oditi; v njegovih očeh izražena je bila ona ista brezčutnost kot prej. Ko sta Solomin in Paklin odšla, sel je nasproti Marijane.

pripravljena je bila udati se mu, samo da je besedo rekel. Zdaj ga je milovala in le mislila, kako da ga umiri.

„Kaj ti je?“ ponavljala je prejšnje besede. „Čemu plakaš? Pa vender ne zategadelj, ker si prišel tako domov? To je nemogoče! — Ali se ti Markelov smili — ali se morda zame bojiš? Ali obžaluješ, da so vse naše nade tako uničene? — Saj si menda vender nijsi mislil, da bode vse tako izšlo, kakor si se nadejal!“

Neždanov vzdignil je glavo.

„Ne, Marijana,“ je rekel in skušal ihtenje s silo zadržati, „niti zate ni zase nijsem skrben, le ti se mi smiliš, ti! ki si svojo usodo združila z usodo človeka, ki te nij vreden!“

„Kako ti je to prišlo na pamet?“

„Uže zato, ker človek, s katerim si se združila v tem opasnem trenutku, nič družega storiti ne vé — nego jokati!“

„Ti ne plakaš, samo živci tvoji.“

„Moji živci, ali jaz — to je jedno ter isto! Slušaj me, Marijana; poglej mi na oko; ali mi moreš danes reči, da ne obžaluješ . . . . .“

„Kaj da ne obžalujem?“

„Da si z menoj bežala?“

„Ne!“

„In ti pojdeš tudi nadalje z menoj?“

„Da!“

„Da? Marijana . . . da?“

„Da, gotovo. Jaz sem ti to obljubila, in dokler ti oni isti ostaneš, katerega ljubim, ne bodem se izneverila svoje obljubi.“

Neždanov nij s svojega mesta vstal, Marijana stala je pred njim. On jo je držal okolo pasa in ona naslanjala se je nanj. — „Da . . . ne,“ mislil je Neždanov . . . . „prej, ako sem jo tako držal, stala je mirno, a zdaj se od mene odmakuje.“ Potegnil je na jedenkrat svojo roko k sebi in . . . . njeno telo se je res nekoliko od njega nazaj pomaknilo.

„Kaj meniš?“ začel je zopet on govorico. „Ako bi naji policija proganjala, ne bi li dobro bilo, da

se prej poročiva? Drugod kje je težko dobiti takega popa, kakeršen je Sosim . . .“

„Jaz sem pripravljena,“ rekla je Marijana. Neždanov gledal jo je pazljivo.

„Prava Rimljanka!“ mrmral je poluglasno in ustne nabrale so se mu v čuden, vrlo čuden smeh. „Čuvstvo dolžnosti je dobro razvito!“

Marijana je delala, ko da tega nij čula.

„Trebalo bode . . . s Solominom govoriti.“

„Da . . . Solomin . . .“ odgovoril je Neždanov. „Ali tudi on je v opasnosti; tudi njega bode policija soboj odvela. Meni se vidi, da je on vsega še bolj kriv, nego jaz, in da tudi več zna, nego jaz.“

„Tega ne vem,“ odgovorila je Marijana. „On o samem sebi nikdar ne govori.“

„Ne tako, kakor jaz!“ mislil je Neždanov. „To hotela je reči!“ Nekoliko časa bil je molk, — na to rekel je zopet on:

„Solomin . . . da, Solomin. Radi tebe ne bil bi tako skrben, da je človek, s katerim se imaš združiti, takšen, kakeršen je Solomin . . . ali pa ta sam!“

Zdaj pogledala je Marijana vsa začudena Neždanova:

„Ti nijmaš nobene pravice tako govoriti!“ vzkliknila je naposled.

„Nijmam pravice? . . . Kako mi je to umeti? Tako, da ti mene ljubiš . . . ali tako da sploh nijmam nobene pravice kaj tacega reči.“

„Ti nijmaš nobene pravice!“ ponavljala je Marijana.

Neždanov pobesil je glavo.

„Marijana,“ rekel je za nekoliko časa čisto drugim glasom.

„Kaj hočeš?“

„Ako bi te zdaj nekaj vprašal . . . ti znaš kaj . . . Ne, jaz te ničesa ne vprašam . . . Z Bogom!“

Neždanov je vstal in odšel iz sobe, a ona ga nij zadrževala. V svojej sobi sel je na počivalnik in obraz z rokama zakril. Lastne misli so ga plašile in skušal je misliti na kaj drugega. — Le nekaj je čutil: da je neka roka iz zemlje korenino njegovega žitja prijela in je neče izpustiti. Čutil je, da tisto drago in ljubo bitje, v drugej sobi, od katerega je

le po tankem zidu ločen, ne bode k njemu ven prišlo; — a sam k njej iti, se nij upal: čemu tudi? Kaj bi jej rekel?

Čul je hitre korake in pogledal je okolo sebe. Solomia šel je skozi njegovo sobo in na Marijanina vrata potrkal.

„Čast, komur čast gre!“ ščebetel je Neždanov.

XII.

Bilo je uže deset ura zvečer, in Sipjagin s svojo soprogo in Kolomejcevom sedel je v salonu Aršanovskem in kartal, ko pride sluga in javi, da neki gospod Paklin želi govoriti njegovo ekscelenco Borisa Andrejiča zavoljo neke jako važne svtari.

„Tako pozno!“ čudila se je Valentina Mihajlovna.

„Kaj?“ vprašal je Boris Andrejič skozi lepi svoj nos. „Kako si tistega gospoda imenoval?“

„Rekel mi je, da se zove Paklin.“

„Paklin!“ vzkliknil je Kolomejcev. To ime se sliši, kakor „Solomin“; oba smrdita po vasi. — De vrais noms ruraux, hein?“

„In rekel je,“ obrnil se je Boris Andrejič k slugi, „da je stvar vrlo važna.“

„Tako,“ je dejal.

„Hm! . . . To je kakšen prosjak ali pa intrigant. (Morda oboje opomnil je Kolomejcev.) — Lahko mogoče. Dovedi ga v moj kabinet.“ Boris Andrejič je vstal s sedeža. „Pardon ma bonne . . . Igrajte mej tem ecarté ali pa malo potrpite . . . jaz se koj vrnem.“

„Nous causerons . . . allez!“ klical je za njim Kolomejcev.

Sipjagina stopivšega v svoj kabinet in zapazivšega žalostno vnanjost Paklinovo, obšlo je tisto pravo ministersko čuvstvo: prevzetno usmiljenje in gnusna ljubeznivost, ki je visokim dostojanstvenikom Petrogradskim, rekel bi, prirojeno. „Moj Bog,“ si je mislil, „kako žalostno izgleda ta človek!“

„Sedite,“ rekel je glasno z milostivim baritonom, ter sam prej sél, nego njegov gost. „Gotovo ste od potovanja utrujeni, sedite torej in povejte mi: kakšna važna stvar je vašemu kasnemu prihodu uzrok?“

„Ekscelenca,“ začel je Paklin in se pazljivo na stolov ogel vsedel, „dovolil sem si . . .“

„Čakajte,“ rekel je hitro Sipjagin, „Vas ne vidim prvikrat. Jaz nobenega obraza ne pozabim, ki sem ga kdaj videl; vašega obličja se spominjam . . . Kje sem vas videl?“

„Ekscelenca se ne motite. Čast mi je bila, videti vas pri nekem znanci v Petrogradu, pri tistem . . . . ki je . . . . žalibože . . . vaše nezadovoljnost . . . .“

Sipjagin vstal je hitro s svojega stola.

„Pri gospodu Neždanovu. Zdaj mi je prišlo na pamet . . . . A vas baje on nij zdaj k meni poslal? . . .“

„Ne, ekscelenca; obratno . . . jaz . . .“ Sipjagin se je zopet vsedel.

„To je pametno, kajti drugače prosil bi vas bil prav uljudno, čim hitreje mogoče kopita pobrati. Mej tistim gospodom in menoj ne trebam nobenega posredovalca . . . . Jaz sem previsok, da bi se nad tem gospodom maščeval, ali slišati nečem niti o njem, niti o tistej deklīci, pri katerej je zlega bolj duh nego srce krivo. (Odkar je Marijana utekla

premleval je to frazo neprestano.) — Iz mojega spomina sta izbrisana!“

Pri slehernih besedah naredil je Sipjagin z roko njegovemu čuvstvu odgovarjajoče znamenje in sicer od zdolej gori.

„Jaz sem ja pozabil, moj gospodine!“

„Čast mi je uže bila, vašej ekscelenci opomniti, da nisem v njenem imenu prišel, akopram morem vašej ekscelenci reči, da sta se poročila.“ („Kaj zato!“ mislil je Paklin sam pri sebi, „rekel sem, da se bodem tu kaj zlagal . . . zdaj sem obljubo izpolnil.“)

Sipjagin si je, čuvši to vest, začel hrbet na naslonilu stolovem drgniti.

„To me kar nič ne zanima, gospodine. Brezpametno je vsakako, da sta to storila. — Ali prosim vas, recite mi vendar uže, kaj je vzrok vašega prihoda.“

„Ah, peklenski ti pisarski komandant,“ mislil je Paklin. „Tvoja prevzetnost ti bode še prešla!“

„Brat vaše gospe soproge,“ rekel je glasno in vsako besedo poudarjaje, „gospod Markelov je po kmetih, ki jih je puntal, izročen policiji in je zdaj zaprt!“

Sipjagin skočil je drugič s stola.

„Kaj . . . . kaj ste rekli?“ jecljal je, a ne več z ministerskim baritonom, nego z jako priprostim glasom.

„Rekel sem, da je vaš svak zaprt in uklenen. — Ko sem to doznal, najel sem si voz in prihitel vam to javit. — Mislim, da sem s tem ustregel i vam i onemu nesrečnejšu, katerega spasiti je v vašej oblasti.“

„Jaz sem vam jako hvaležen,“ rekel je istim slabim glasom Sipjagin in tako zvoniti začel, da se je po celej hiši čulo.

„Jako hvaležen,“ ponavljal je v drugo ali uže ostreje. — „Ali znajte, človek, ki se odloči vse božje in človeške uredbe spremeniti — in naj si bode sto-krat moj sorodnik — ta v mojih očeh noben nesrečnejšij nij . . . ., nego zločinec!“

Sluga vstopil je hitro v kabinet.

„Ekscelenca, ukažete?“

„Ukaži, da se voz upreže s štirimi konji! Jaz grem v mesto. Filip in Stepan gresta z menoj!“

Sluga odšel je hitro.

„Da, gospodine, moj svak je zločinec! Jaz se peljem v mesto, a ne, da ga spasim! O ne!“

„Ali ekscelenca . . . .“

„To so moji principi in prosim vas, da me ne nadlegujete z daljšimi ugovori.“

Sipjagin začel je po sobi hoditi, a Paklin gledal ga je debelo.

„Fej te bodi,“ si je mislil, „o tebi se govori, da si liberalen. Ti si kakor tuleč lev!“

Vrata so se odprla in Valentina Mihajlovna in Kolomejcev vstopila sta hitro v sobo.

„Kaj pomeni to, Boris? Ti si upreči ukazal? Ali se pelješ v mesto? Kaj se je pa zgodilo?“

Sipjagin stopil je k svojej ženi ter jo prijel za desno roko in sicer mej roko samo in komolcem. „Il faut vous armer de courage, ma chère. Tvojega brata so zaprli.“

„Mojega brata? Sergeja? Zakaj?“

„Ker je mej kmeti širil socijalistične teorije. (Kolomejcev zacvilil je tu nezadovoljno.) — On pridigoval jim je revolucijo in jih puntal! Ali oni so ga zgrabili in izročili — policiji . . . .“

„Bedak! A kdo vam je to povedal?“

„Ta gospod tu . . . gospod . . . gospod Konopatin.“

Valentina Mihajlovna pogledala je Paklina, ki se je pred njo globoko priklonil. — („Ah! kako krasna je ta ženska!“ si je ta mislil. — Ah, kako je Paklin čislal še v tem hipu žensko lepoto!)

„In ti se hočeš v mesto peljati — še tako pozno?“

„Gubernator gotovo še bedí.“

„Nijsem li jaz vedno dejal, da se bode stvar tako končala,“ umešal se je Kolomejcev v razgovor. „Saj to nij bilo drugače mogoče. Kako krasni dečki so naši kmetje. — Pardon, madame, c' est votre frère! Mais la vérité avant tout!“

„Ti pojdeš torej na vsak način?“ vprašala je še jedenkrat Valentina Mihajlovna.

„Jaz sem trdo uverjen,“ nadaljeval je Kolomejcev, „da je tudi tisti učitelj, gospod Neždanov, v to stvar zapleten. I' en mettrais ma main au feu. — To je vse jedna ter ista druhal. Ali tega niso zaprli? Znete li kaj o tem?“

Sipjagin odkimal je zopet, kakor uže prej.

„Ne vem — in tudi vedeti nečem! Ah, da,“ rekel je proti svojej soprogi, „il' parait, qu' ils sont mariés.“

„Kdo je to rekel? Tudi ta gospod?“ vprašala je Valentina Mihajlovna in še jedenkrat pogledala Paklina od nog do glave.

„Da, on je to povedal.“

„Ako je to res,“ povzel je hitro Kolomejcev, „tako mora on tudi vedeti, kje sta ona dva? — Vi, ali veste to? A? A? A? Ali veste?“ vprašal je Kolomejcev in se pred Paklina vstopil, kakor bi mu hotel braniti odhod, akopram se ta nitiganil nij. — „Govorite, vender! Govorite! A? A? Ali veste?“

„Ako bi tudi vedel,“ odgovoril je Paklin jezno in z bliščečimi očmi — „da tudi vem, vam bi tega ne povedal.“

„O . . . o . . . . o . . . .!“ mrmral je Kolomejcev . . . „Ste li čuli, kaj? Ta je gotovo . . . jeden od tistih pravih . . .“

„Voz je uprežen,“ javil je sluga.

Sipjagin vzel je svoj klobuk, toda Valentina Mihajlovna ga je toli prosila in mu prigovarjala doma ostati, da se je naposled udal.

„Naj tvoja velja!“ rekel je odloživši klobuk. „Izprezite konje,“ ukazal je slugi, „ali jutri točno ob šestih mora voz pred vrati stati. Si li čul? — Zdaj pojdi. — Ne, še ne! — Kočijo tega gospoda . . . gospoda gosta pošljite nazaj. — Plačaj kočijaža! — A? Ste li kaj rekli, gospod Konopatin? — Jaz vas jutri seboj vzamem, gospod Konopatin! — Kaj pravite? Jaz ne umejem . . . . pijete li malo žganja? — Daj gospodu Konopatinu malo žganja! — Ne? Ali ne pijete? Potem pak . . . . Feodor odvedi gospoda v zeleno sobo. Lehko noč, gospod Konopa . . .“

„Paklin se jaz zovem. Moje ime je: Paklin!“

„Da, da, toda to je vse jedno: jedno in drugo pomeni „tulje“. Ali kako močan glas imate vkljub svoje slabe „kompleksije“! — Torej do jutri, gospod Paklin . . . . Sem li zdaj prav izrekel? — Simeon, vous viendrez avec nous?“ Poslednje beseda namenjene so bile Kolomejcevu.

„Je crois bien!“ odgovoril je ta.

Odveli so Paklina v zeleno sobo. Celo zaprli so ga vanjo. Ko se je v posteljo vlegel, čul je da je nekdo ključ obrnil in tako vrata zaklenil. „Ge-

nijalne“ misli, zavoljo katerih je sem prišel, preklinjal je iz vse duše in — celo noč jako slabo spal.

Druzega dne vrlo rano so ga prebudili in kavo prinesli. Dokler jo je on pil, hodil je sluga v mnogobojnej livreji po sobi gori in doli, kot da mu hoče s tem reči: Žuri se, žuri, gospôda uže čaka. Potem vodil ga je doli. Voz stal je uže pred hišo, za njim Kolomejceva ekvipaža. Sipjagin stopil je iz svojega kabineta oblečen v velik kamolet plašč. Tacih plaščev uže zdavna nihče več nosil nij, izvzemši visokega nekega dostojanstvenika, kateremu se je hotel Sipjagin prikupiti in ga torej posnemal. Pri oficijelnih vizitah oblekel je vselej ta plašč.

Sipjagin pozdravil je Paklina še dosti uljudno in mu dejal: „Gospod Paklin, vi se peljete z menoj, gospod Paklin! — Denite kovčeg gospoda Paklina na voz; gospoda Paklina vzamem jaz seboj! — V imenu Paklin naglaševal je posebno „a“ kot da hoče s tem reči: „Ako imaš uže takšno ime, ne bodi razžaljen, ako te mož, kakeršen sem jaz, malo drugače zove; tako, zdaj ti je menda zadosti, gospod Paklin! Jej in zaduši se, ti Paklin, Paklin, Paklin! Glasno donelo je po svežem juternjem zraku

nesrečno to ime. Bilo je še tako hladno, da je Kolomejcev stopivši za Sipjaginom iz hiše, francoski zacvilil: brrrr! a potem se vsedel v elegantni svoj voz. (Ko je ubogi njegov prijatelj, srbski knez Milan Obrenović ta voz videl, kupil si je isto tacega pri Benderu . . . Vous savez, Binder, le grand carrossier des Champs Elysées.) Pri oknu prikazala se je Valentina Mihajlovna.

Sipjagin sedel je na voz in se svojeji ženi naklonil.

„Ali komodno sedite, gospod Paklin! — Naprej!“ — „I vous recommande mon frere! — Epargnez-le!“ kliknila je Valentina Mihajlovna.

„Soyez tranquille!“ oglasil se je Kolomejcev izpod potno kape, ki si jo je sam izmislil, in drzko gori gledal. „C'est surtout l'autre, qu'il faut pincer!“

„Naprej!“ ukazal je Sipjagin. — „Gospod Paklin, ali vas ne zebe? — Naprej!“

Ekvipaže so zdrdrale.

Za čas prvih deset minut molčala sta oba, Sipjagin in Paklin. Nesrečni „Sila“ v ponošenej svoji suknji in zmečkaneji kapi izgledal je še žalost-

neje v krasnem vozu. Molčé gledal je fine, modre zavése, ki so se koj vzdignile, da se je roka le neke gumbe dotaknila. Spredaj prirejena je bila mizica za pisanje in mesto za knjige. Ne da bi Boris Andrejič na potu delal kakor Thiers, ne, ali želel je da drugi tako o njem mislijo.

Paklin je bil v velikej zadregi. Nekatere kratki uže pogledal ga je novoobriti Sipjagin od zgorej doli, potem vzel je iz žepa srebern etui za smodke in ponudil — — da, res je, ponudil je Paklinu smodko, ki jo je držal z drugim in tretjim prstom desne svoje roke, ki je bila oblečena v rumeno angleško rokavico.

„Jaz ne pušim,“ ščebetaj je Paklin.

„Ah!“ odgovoril je Sipjagin in si sam izvrstno regalijo zapalil. „Reči vam moram, čislani gospod Paklin,“ začel je zopet nenavadno ljubeznivo gospod Sipjagin ter fine oblake dima iz ust spuščal . . . . . „da sem vam . . . prav . . . prav . . . hvaležen . . . Včeraj . . . bil sem . . . morda . . . prestrog . . . to nij . . . moj značaj. (Sipjagin govoril je nalašč v takih stavkih.) Bodite . . . preverjeni . . . da je res tako . . . Ali . . . gospod Paklin . . . pomi-

slite si moj položaj . . . . najedenkrat . . . . kompromitira brat moje žene sebe samega in mene! Ah? . . . gospod Paklin! — Mislite li, da to nij — nič?“

„Jaz tega nikakor ne mislim, ekscelenca.“

„Ali ne veste, kje in zakaj so ga zaprli?“

„Čul sem v T . . . skem okraji.“

„A od koga ste to čuli?“

„Od . . . . nekega človeka.“

„Vem, da ne od ptiča . . . . Ali od katerega človeka?“

„Od . . . . necega uradnika gubernatorjevega.“

„Kako so zove?“

„Uradnik?“

„Da.“

„Zove se . . . . zove se Uljaševič; izvrsten uradnik, ekscelenca. — Brž ko sem to doznal, hitel sem k vam.“

„Da, da! — Jaz se vam še jedenkrat zahvaljujem. Ali kako nespametno je ono bilo, silno nespametno je ono bilo. A? Gospod Paklin? A?“

„Silno nespametno!“ vzkliknil je Paklin in se od straha stresel in potil. „To je dokaz, da ruskega kmeta ni najmenj poznal nij. Gospod Markelov je

drugačen, kolikor ga jaz poznam, dobrega srca — ali kmeta našega ne pozna. (Paklin pogledal je pri teh besedah Sipjagina, ki ga je motril sicer hladno ali ne sovražno.) Ruskega kmeta nij možno spuntati drugače, nego da se njegova udanost do gosposke in carske obitelji zlorabi. Treba si je kakšno legendo izmisliti — izvolite se samo spomniti Demetrija — tisti, ki jih ščuje, si mora z razbeljenim rubljem carskega orla na prsi pritisniti . . . .“

„Da, da, kakor tisti razbojnik Pugačev,“ dejal je Sipjagin s takšnim glasom, kot da hoče reči: „Mi tudi še nijsmo povestnice pozabili . . . . ne postavljaj se torej preveč!“ — Potem pak rekel je še jedenkrat, „kako nespametno“ ter jel opaževati goreči konec svoje smodke.

„Ekscelenca!“ vzdihnil je zdaj Paklin, „jaz sem poprej rekel, da ne pušim . . . . to pa nij res . . . . jaz rad pušim; . . . . vaša smodka diši tako zapeljivo . . . .“

„A? Kaj? Kaj?“ vprašal je Sipjagin, ali nij dal Paklinu toliko oduška, da bi to prošnjo ponovil, nego mu hitro svoj etui za smodke ponudil.

Paklin zapalil si je smodko pazljivo in hvaležno.

„Dobri hip je prišel,“ mislil je Paklin in hotel govoriti, ali Sipjagin ga je prehitel.

„Kakor se mi vidi, govorili . . . Kaj uže? . . . da o svojem . . . . . svojem prijatelji . . . . . ki se je z mojo sorodnico . . . . . oženil . . . . . Ali ga kdaj vidite? . . . . . Gotovo sta tu kje v bližini?“

(„Aha!“ mislil je Paklin: — „Sila bodi pazljiv!“) „Samo jedenkrat sem ja videl, ekscelenca . . . ona res ne bivata daleč od tu.“

„Naravno je,“ nadaljeval je Solomin . . . . . „da se jaz za ona dva ne morem več ozbiljno zanimati; to sem vam uže razložil: niti za ono lahkomiselno dekle . . . . . ni za vašega prijatelja. — Moj Bog! Jaz sem človek brez predsodkov, ali vsak mi mora priznati, da je to vender preveč! Neumno je! veste? V ostalem, meni se vidi, da so bili v prvej vrsti politični uzroki krivi njijine zveze. („Politični uzroki!“ je ponavljal in se zaničljivo smijal.) Ti v prvej vrsti!“

„To je tudi moje mnenje, ekscelenca!“

„Da, gospod Neždanov je z dušo in telesom „rudečec“. Priznati mu moram, da svojih principov nikdar tajil nij.“

„Neždanov,“ hotel je Paklin svojega prijatelja zagovarjati, „se je morda spozabil, toda srce njegovo . . .“

„Je dobro,“ segel mu je Sipjagin v besedo, „kakor pri Markelovu. — Vsi ti gospodje imajo dobro srce. — Gotovo je tudi Neždanov pri tej stvari kaj kriv . . . zapeljan je se ve da . . . Morda naj tega tudi še zagovarjam?!“

Paklin vzdihnil je milim glasom:

„Ah da, da ekscelenca! Vzemite i njega v svoje zaščito! On je tega gotovo vreden . . . gotovo . . .“

Sipjagin zakrulil je na nek poseben način in vprašal:

„Vi tako mislite?“

„In ako uže zanj ne, vsaj za svojo netjakinjo . . . . njegovo ženo!“ (Moj Bog! moj Bog! mislil si je Paklin, kako lažem!)

Sipjagin stisnil je oči.

„Vi ste,“ rekel je dobrohotno, „dober, zvest prijatelj. To, mladi mož, je lepo in hvalevredno. — Ona dva sta torej tu blizu?“

„Da, ekscelenca, v nekej tovarnici . . .“

Paklin prestrašil se je in se ves tresel.

Sipjagin mlasknil je z usti.

„Te, te, te . . . pri Solominu! Tu torej! — To mi je tako že znano bilo; nekdo mi je pisal . . . . . Da.“ — (Sipjagin nij do tega hipa ničesa vedel; ali spomnivši se ponočnega pogovarjanja mej Solominom, Neždanovom in Marijano, ko je prvi pri njem bil, je svoje limanice tako dobro nastavil, da se je Paklin koj na nje ujel.

„Ako to veste,“ — rekel je Paklin in v drugič utihnil . . . bilo je prekrasno . . . . . že iz samega pogleda Sipjaginovega je videl, da se je ta ž njim igral, kakor mačka z mišjo.

„Ekscelenca,“ jecljal je nesrečnež, „bodite preverjeni, da jaz prav za prav ničesa ne vem . . .“

„Kdo vas pa kaj vpraša?! — Za koga pa imate mene in samega sebe?“ odgovoril je s povzdignenim glasom Sipjagin ter se prav ministerski naslonil in zamislil.

In zopet čutil se je Paklin majhenega in — ujetega . . . Do zdaj pihal je dim svoje smodke v stran, zdaj nehal je celo pušiti . . .

„Moj Bog!“ vzdihoval je sam pri sebi in v glavi se mu je vrtelo — „kaj sem storil! — Vse skemizdal . . . Imel me je za norca, z dobro smodko me je kupil! Postal sem denuncijant . . . Kako se je tej nesreči ogniti? Moj Bog! . . .“

Nesreči se ogniti bilo je nemogoče. — Sip-jagin se je zdaj zavil v svoj plašč; dostojanstveno kakor se to bodočemu ministru pristoji. Za četrte ure ustavili sta se obe ekvipaži pred hišo gubernatorjevo.

XIII.

Gubernator mesta S . . . a bil je jeden tistih dobrih, brezskrbnih mož in generalov, ki imajo krasno, čisto, umito, belo telo in isto takšno dušo, jeden tistih dobrogojenih generalov, katerim se z obraza vidi, da so plemenitega plemena, in, ako je izraz dovoljen: „iz najfinije žitne moke“, ki se niso nikdar pripravljali, da bodo „pastirji naroda“, ali so vender dosti porabljivi, in akopram le malo delajo in vedno za Petrogradom vzdihujejo, ipak tudi ljubeznivim damam iz provincije dvarjajo, guberniji koristijo in v dobrem spominu ostajajo. — General je bil ravno kar iz postelje vstal in je v svi-

lenej spalnej haljini in nezapeto srajco pred zrcalom sedel in si ribal obraz in vrat z mešanico iz Eau de Cologne in vode. Z vrata jemal si je baš celo zbirko manjih križev in podobic, ko mu sluga prijavil prihod Sipjagina in Kolomejceva, ki želita z njim „o imenitno važnej“ stvari govoriti.

S Sipjaginom bil je general dobro znan, celo tikala sta se, kajti znana sta bila uže iz zgodnje mladosti in se vedno shajala v Petrogradskih salonih.

V slehernem času dodal je general, ako se je v Sipjaginu govorilo, v mislih čisljanje izražajoči „Ah!“; imel je tega moža za bodočega dostojanstvenika. Kolomejca nij toli poznal, ali tudi nij imel baš dobrega mnenja o njem, ker ga je v zadnjem času nekateri tožil in ne zavoljo lepih stvari smatral ga je torej človekom — *qui fera son chemin* — na jeden ali drug način.

Prosil je torej gospoda vstopiti in jima počasi naproti šel, takšen, kakeršen je sedel pred zrcalom; stisnil jima je prijateljsko roko in se niti oprostil ni, da še nij oblečen. — V sobo njegovo stopila sta pa le Kolomejcev in Sipjagin; Paklin

ostal v je salonu. Ko so iz voza stopili, hotel je Paklin pete pobrusiti rekoč, da ga čakajo važna opravila; Sipjagin zadržaval ga je, sicer uljudno ali odločno. (Kolomejcev mu je bil na uho zašepetal: „Ne la lachez douc pas, tomerre de tomerres!“) — Tajni svetnik torej nij Paklina seboj vzel v gubernatorjev kabinet, nego ga zopet uljudno ali odločno prosil, v salonu čakati, da se ga pokliče. Tudi tu nadejal se je Paklin, da mu bode mogoče uteči, ali pri vratih prikazal se je velikansk žandar in tako prisiljen je bil Paklin tu ostati.

„Ti gotovo uže veš, dragi Voldemar, zakaj pridem tako rano k tebi,“ začel je Sipjagin.

„Ne, moj srček, jaz nič ne vem,“ odgovoril je ljubeznivi Epikurejec in v dobrohoten smeh ustna nabral ter tako pokazal bele zobe, na pol zakrite po svilnatih brkah.

„Kako? . . . . A kaj je z Markelovom? . . . .“

„Kdo je to: „Markelov“?“ ponavljal je z istim smehljanjem gubernator. — On se niti imena včeraj ujetega človeka spomnil nij, niti znal, da ima Sipjaginova žena kekega brata. — „Ali Boris, vsedi se vender; izvoliš morda malo čaja?“

Sipjaginu nij bilo zdaj za čaj. Ko je naposled povedal, v katerej zadevi in zakaj je s Kolomejcevom prišel, vzkliknil je general in naredil žalosten obraz.

„E, e, e,“ rekel je general, „ali je to nesreča? On je tu zdolej zaprt — za danes; saj znaš, te vrste ljudje ne ostajajo pri nas delj kot jedno noč; žandarmerijskega zapovednika pa ravno nij v mestu in zato . . . . je tvoj svak še tu . . . . Jutri pa odvede se gotovo. — Moj Bog, kako je to neugodno! Kako žalostna mora tvoja žena biti!! Ali kaj pa hočeš prav za prav?“

„Rad bi ga videl tu pri tebi — se ve da, ako nij to proti zakonu.“

„Ah, srce moje! — Za človeka, kakeršen si ti, nijso zakoni pisani. — Meni je vrlo žal, da se vam je to primerilo . . . . C' est affreux, tu sais!“

Zazvonil je na poseben način; kmalu vstopil je njegov adjutant.

„Dragi baron, izvolite . . . .“ Rekel mu je, kaj naj stori. — Baron odšel je hitro.

„Pomisli, mon cher ami, malo ne da so ga kmetje ubili. Roke so mu na hrbtu zvezali in ga pripeljali na kmetskej telégi. A ou — pomisli to!

— on se ne jezi zato ni najmenj, — povsem je miren . . . . Jaz sem silno začuden bil! No, videl boš sam. — C' est un fanatique tranquille.“

„Ce sont les pires,“ oglasil se je nekako sentencijezno Kolomejcev.

General pogledal ga je nezadovoljno. „Dobro da ste tu, Simeon Petrovič, govoriti mi je z vami nekoliko besedij.“

„O čem?“

„No . . . . o nič dobrem!“

„A kaj je to?“

„Vaš dolžnik, veste tisti kmet, ki vas je tožil pri meni . . . .“

„No?“

„Se je obesil!“

„Kdaj?“

„Kdaj, to je vse jedno — ali to nij čista stvar!“

Kolomejcev bil je v velikej stiski; stopil je molčé k oknu in se z gornjim telesom gizdalinsko gugal. V tem hipu dovel je adjutant — Markelova.

General povedal je bil prej resnico o njem: bil je nenaravno miren. Celo o srditosti, ki ga je prej navdajala, nij bilo nij sledu. On se tudi

izpremenil nij, zapazivši svojega svaka, le kadar se je na adjutanta, Nemca, ozrl, zabliščal je stari srd v očesu.

Suknja njegova strgana je bila na dveh mestih in je bila slabo zašita; na čelu, nad obrvmi videle so se majhene rane, pokrite s posušeno krvjo. — On se niti umil niti počesal nij. Ustavil se je blizu vrat in vtaknil jedno roko v rokav druge roke.

„Sergej Mihajlovič!“ začel je Sipjagin in se svojemu svaku približal za nekoliko korakov. — „Sergej Mihajlovič! jaz sem prišel, ne samo da bi našo žalost izrazil — o tej vem, da ne dvomiš! — Ti si se hotel sam uničiti in to se ti je posrečilo!! Prišel sem tudi, ker sem te videti želel, da ti rečem . . . . pred . . . . da ti še . . . . da ti je možno čuti glas razbornosti, časti in prijateljstva! Ti si svojo usodo moreš zljajšati; in veruj mi, da bodem jaz vse storil, kar je v mojih močeh. — Evo, velečislani general in tega okraja gubernator potrdil ti bode to.“ — In s povzdignenim glasom nadaljeval je Sipjagin: „Ozbiljno obžalovanje svoje zmote in popolna izpoved o tej zadevi se zahteva od tebe.“

„Ekscelenca,“ obrnil se je najedenkrat Markelov mirnim in le malo hripavim glasom k generalu; „mislil sem, da me hočete *vi* izpraševati; ako ste me pa le po gospoda Sipjagina volji pozvali, prosim vas, da ukažete me nazaj odvesti; jaz ga ne umejem. Kar on govori, je zame — latinski.“

„Dovolite . . . . latinski!“ umešal se je Kolomejcev v razgovor; „ali kmete puntati — jeli — to nij latinski, kaj?“

„Ekscelenca, jeli to kakšen birič? Drugače bi se tako ne usajal!“ dél je Markelov in se zadovoljno nasmijal.

Kolomejcev tresel se je od jeze, škripal z zobmi in z nogo udaril v tla . . . .

„Sami ste si tega krivi, Semeón Petrovič,“ rekel mu je general, „čemu se utikate v stvari, ki vas nič ne brigajo.“

„Me nič ne brigajo . . . kako je to, da ne . . .“ cvilil je Kolomejcev . . . „meni se vidi, da te stvari vsacega plemenitaša brigajo! . . .“

Markelov pogledal je še jedenkrat Kolomejceva in se potem k Sipjaginu obrnil ter dél:

„Ako želite, gospod svak, moje misli vedeti, naj vam povem, kár mislim, da so imeli kmetje prav, da so me izročili policiji, čim sem jim kaj rekel, kar jim nij po volji. To je prav od njih; kajti jaz prišel sem k njim, ne pa oni k meni. In vlada: ako me pošlje v Sibirijo, ne bodem črhnil ni besedice, — akopram se sam za nedolžnega imam. Vlada se brani — ako se brani. Ali vam to zadostuje?“

Sipjagin povzdignil je roke k nebu:

„Zadostuje!! Kaka beseda! — Nam ne pristoji sodba o vladinih činih. Jaz bi le rad vedel, če ti, ti Sergej (Sipjagin hotel mu je v dušo govoriti) nepremišljenost, brezpametnost svojega podjetja čutiš, če si pripravljen svoje kesanje za to dejansko izkazati in ako smem jaz za te do neke meje — porok biti.“

Markelov nabral je čelo v velike gube.

„Kaj in kako mislim, sem ti ravno kar rekel in tega nečem ponavljati.“

„Ali kesanje, kje je kesanje?“

„Ah,“ vzkliknil je zdaj ježno Markelov, „da nij miru s tvojim „kesanjem!“ Vi bi radi v mojej duši čitali? Prepustite le to meni samemu!“

„Takšen si bil zmerom,“ zavrnil ga je Sipjagin, „nikdar nijsi hotel čuti glasu pameti. Mi ti prožimo mogočnost mirno in dostojno . . .“

„Mirno in dostojno . . .“ ponavljal je Markelov zaničljivo. „Da, da, te besede poznamo. Tako obeta se vedno onim, o katerih se misli, da so sposobni za kakšno malopridnost. — To značijo te besede!“

„Mi te obžalujemo,“ prigovarjal mu je Sipjagin, „a ti nas sovražiš.“

„Lepo obžalovanje je to! V Sibirijo z vami — tako nas vi obžalujete! Ah, daj mi miru, za Boga, daj mi miru!“

Markelov pobesil je glavo. Kakor mirnega se je tudi kazal, srce ga je vender bolelo. Najbolj skelelo ga je, da ga je baš tisti, kateremu je slepo zaupal, izdal; in kdo je bil to? — Jeremija Goloplecki! — Da je Mendelej Dutik odpal, temu se nij toli čudil. Bil je pijan, torej bojazljiv. Ali Jeremija!! Za Markelova bil je ta kmet personifikacija ruskega naroda. In baš on ga je izdal! Torej to, za čem je Markelov hlepel, nij pravo? — Kisljakov je torej lagal — in tisti Vazilij Nikolajevič beda-

rije ukazoval — in vsi ti članki, knjige socijalistov, o katerih je mislil, da pripovedujejo jedino sveto istino — vse je sleparija? — Jeli to mogoče?? — In lepa tista prilika o zrelej oteklini čakajočej, da jo prebode lanceta — jeli to le fraza bila? „Ne! Ne!“ ščebetel je sam sebi in bronobojni ta obraz je zarudel: „ne; vse to je istina, jaz, le jaz sam sem vsega kriv; jaz sem drugače stvar začel, nisem znal prav govoriti! — Ukazati sem jim moral, in ako se je kdo branil — smel bi ga ubiti . . . . . izdajalci in špijoni ubijajo se kot psi!“

Pri tem razmišljanju spomnil se je Markelov svojega propada: „Iz začetka so kmetje molčali; potem začeli so si v zadnjih vrstah namigavati, vpiti in tuliti. Zdaj pristopi nekdo iz strani k njemu, kot da se mu hoče prikloniti. Najedenkrat ga zgrabijo in vržejo. „Otroci! . . . . Bratje! . . . . Kaj delate!“ — A oni: „Uro dajte! Zvežite ga!“ . . . . Kostri so mu pokale . . . . Ostudna vonjava in debel prah . . . „Na telégo ž njim!“ kričali so nekateri . . . Nekdo se je celo smijal . . . „fej!“

„Tako nisem začel, kakor je treba bilo . . .“

To ga je najbolj bolelo. Da je pri tem propal, bila je stara in osebna nesreča njegova in ne spada v stvar. In dalo bi bi se to prenesti . . . Jedini Jeremija !“

Ko je Markelov tako premišljeval, peljal je Sipjagin generala malo v stran, ter se ž njim tiho razgovarjal in z dvema prstoma si po čelu bobnal, a v Markelova pogledaval. S tem hotel je baje reči, da tisti nesrečnež nij povsem zdrave pameti. Skušal je generala pregovoriti, da se za Markelova zavzame.

Ta pa kimal je le z glavo, oči stiskal in uljudno dejal, da on sicer nič storiti ne more, ali da bode vendar svoj vpliv uporabil . . . „Tous le égards . . . certainement, tous le égards . . . Ali saj znaš: zakon! . . .“

„Da, se ve da, zakon je prvo!“ rekel je z neko ostro udanostjo Sipjagin.

Mej tem, ko sta ta dva menila se na strani, bilo je Kolomejcevu skoro nemogoče mirno na svojem mestu stati; zdaj pripognil se je naprej, zdaj nazaj, mlaskal je z usti in se nepotrpežljivo nakašljal. Naposled stopil je vendar k Sipjaginu ter mu tiho dél:

„Vous aubliez l' autre!“

„Ah, da!“ obrnil se je Sipjagin potem ko je rekel Kalomejcevu: „Merci de me l' avoir rappalé“ zopet z oficijelnim glasom k generalu:

„Ovaditi mi je še sledeči faktum vašej eksce-lenci. (Zdelo se mu je imenitno, svojega prijatelja „Voldemarja“ tako nagovoriti, da bi gosposkine časti pred navzočnim puntarjem ne znižal.) „Utemeljena je moja sumnja, da blazno podjetje mojega beau-frère nij na tega lastno osobo riskirano, nego da ima nekoliko pomagačev, katerih jeden ne biva daleč od tod.“ Poluglasno pa je dodal: „Še neki individij sem ti soboj dovel, ta nam bode več povedati znal. Zdaj je v tvojem salonu; ukaži, da sem pride.“

General pogledal je z nekim spoštovanjem na Sipjagina in mislil: „Ali je to glava!“ ter ukazal po tega želji.

Nekoliko hipov pozneje stal je hlapec božji, Sila Paklin, pred gosposko.

Prvo dejanje Sile Paklina bilo je to, da se je generalu globoko priklonil; zapazivši pak Markelova prišel je v veliko zadrego in svojo kapico od strahu

tlačil iz jedne roke v drugo roko. Markelov bil je zopet zamišljen ter Paklina le malo pogledal in ga baje nij spoznal.

„To je — tisti pomagač?“ vprašal je general in pokazal z belim svojim prstom z dragocenim prstanom na Paklina.

„O ne,“ odgovoril je z rahlim smehom Sipjagin. — „Ali!“ dodal je po kratkem premišljevanji zamolklo: „Kdo ve . . . ekscelenca,“ rekel je na to zopet glasno, „pred vami stoji nekov gospod Paklin. Ta je, kolikor jaz o njem vem, stanovnik St. Peterburga in intimen prijatelj neke osebe, ki je nekaj časa pri meni služila za domačega učitelja in iz moje hiše skrivno utekla ter — rudečica mi oblije obraz — pregovoril neko mlado dekle, ki je z menoj v rodu, da je ž njim uteklo.“

„Ah, oni, oni,“ mrmral je general in nekatere krati z glavo pokimal, „čul sem nekaj tacega . . . govori je grofinja o tem . . .“

Sipjagin s povzdignenim glasom:

„Ta osoba je neki Neždanov, o katerem imam pravično sumnjo, da širi protizakonske ideje in teorije . . .“

„Un rouge à tous crins,“ umešal se je Kolo-
mejcev v razgovor.

„Protizakonske ideje in teorije!“ ponavljal je
Sipjagin še precizneje — „ta torej, naravno, ve kaj
več o tej propagandi; skriva se pak . . . kakor mi
je gospod Paklin povedal . . . v tvornici trgovca
Fadejeva . . .“

Pri besedah „kakor mi je gospod Paklin po-
vedal,“ pogledal je Markelov v drugič na Paklina
in se počasi malo nasmijal.

„Ekscelenca, dovolite mi,“ vzkliknil je Paklin,
„in tudi vi, gospod Sipjagin, jaz nijsem nikdar, ne
nikdar nijsem . . .“

„Ti si rekel: trgovca Fadejeva?“ obrnil se je
general do Sipjagina ter Paklinu le malo s prstom
zapretil: „Bodite mirni tu, prijatelj!“ — „Kaj pa
je našim bradačem trgovcem prišlo na pamet? Vče-
raj deli so uže jednega zavoljo te stvari v zapor.
Morda si kdaj čul njegovo ime. Goluškin se zove.
Kar se tega tiče, bodi preverjen, da ne bode nikdar
nobene revolucije napravil. Kakor črv se vije pred
človekom.“

„Trgovec Fadejev nijma s tem nič opraviti,“ nadaljeval je Sipjagin precizno, „njegovo mišljenje poznam; govorim le o njegovej tovarnici, v katerej je v tem hipu tisti Neždanov, kakor mi je rekel gospod Paklin.“

„Jaz tega nijsem rekel!“ ponavljal je Paklin preplašen. „Vi sami ste to rekli, gospod Sipjagin!“

„Dovolite mi, gospod Paklin,“ dejal je odločno Sipjagin, „vi se motite. — Vaše čuvstvo prijateljstva, zaradi katerega ostajate pri svojej „denegaciji“, čislam jaz kakor treba (Guizot II.! mislil je general.), ali pogledjte mene samega. Mislite li, da jaz za svojega sorodnika ne morem ono isto čuti i, kar vi za svojega prijatelja čutite? Ali neko drugo čuvstvo, moj gospodine, je še močnejše in to nas mora voditi pri naših dejanjih: dolžnost!“

„Le sentiment du devoir,“ tolmačil je Kolo-mejcev.

Markelov ogledal si je oba in rekel:

„Gospod gubernator, prosim vas, da me daste odpeljati proč od teh brbljavcev.“

Pri teh besedah pošla je generalu strpljivost.

„Gospod Markeľov!“ velel je ostro, „opozarjam vas, da bi v tem položaji bili z izrazi nekoliko izbirčnejši ter izkazali starejšim ljudem, ki nad vami stojé, večje spoštovanje, osobito, ako je govor o njih patrijotičnih čuvstvih, kakor ste jih ravno kar čuli iz ust svojega beau-frère. — Drago mi bode, mili mi Boris,“ dodal je, obrnivši se k Sipjaginu, „poročati ministru o tvojem plemenitem postopanju. — Ali pri kom pa je prav za prav tisti gospod Neždanov, o katerem si govoril. Je-li v tovarnici?“

Sipjagin nagrbančil je čelo in poročal:

„Pri nekem gospodu Solominu je, tovarniškem mehaniku — kakor mi je tudi gospod Paklin rekel.“

Sipjaginu bilo je posebno ugodno mučiti ubozega Paklina: maščeval se je za cigaro, ki mu jo je na vozu dal, in za familijarno občenje ž njim.

„Tudi ta Solomin,“ oglasil se je Kolomejcev, „je brez dvojbe radikalec in republikanec in dobro bi bilo, da se vaša ekscelenca tudi zanj malo porinite.“

„Poznate li vi ta dva gospoda . . . . Solomina in, ali? kako se zove drugi? . . . da, Neždanova?“ vprašal je Markeľova general.

To nasmijal se je zaničljivo in odgovoril:

„Poznate li vi ekscelenca Konfucija in Tita Livija?“

General obrnil se je od njega proč. „Il n'y a pas moyen de causer avec cet homme.“ — „Baron, prosim vas, pridite malo sem.“

Adjutant hitel je k baronu, Paklin pak upotrebil je to priliko in pristopil gospodu Sipjaginu.

„Kaj delate?“ mu je priščeбетal: „zakaj hočete svojo netjakinjo uničiti. Saj je pri njem, pri Neždanovu! . . .“

„Jaz še nikogar uničil nijsem,“ odvrnil je Sipjagin glasno, „jaz delam, kar mi veli moja vest.“

„In vaša žena, moja sestra, ki vas ima pod peto!“ dodal je glasno Markelov.

Sipjagin je umolknil, ko da ga je kdo udaril po ustih . . . . tudi nij odgovoriti hotel, ker nij vedel kaj in ker je previsok človek! . . . .“

„Čujte,“ ščeбетal je Paklin dalje in se od strahu po celem životu tresel ter jedva solze zadržal, „čujte me: rekel sem vam, da sta ona dva poročenca — to nij res — to je laž. Poroka bode

še le za nekoliko dnij; ako ste pa vi krivi, da je ne bode — omadeževana bode vaša vest — in vi . . .“

„Kar ste mi tu rekli,“ dejal je še glasneje Sipjagin, „bi me le — jaz vam tega tudi ne verujem — primoralo, da gledam, da se vse to, kar sem dejal, še prej zgodi; — kar se pa tiče moje vesti čistosti, vas moram prositi, da skrb za to meni prepustite!“

„Polirana, svak, je tvoja vest,“ rekel je zopet Markelov, „polirana in s petrogradskim firnisom lakirana; mokrota ne pride do nje nobena! Ti pa, prijatelj Paklin, brbljaj, kolikor hočeš, svojih storjenih brezpametnostij ne bodeš popravil. Tega si nikar ne domišljuj.“

Generalu se je videlo, da je čas ta prizor završiti.

„Mislim, gospôda, da ste se izgovorili in prosim vas, gospod baron, gospoda Markelova spremiti. — N'est ce pas, Boris, imaš mu li še kaj reči? . . .“

Sipjagin je odkimal.

„Jaz sem mu vse rekel, kar sem le mogel! . . .“

„Lepo, lepo! . . . . Torej gospod baron.“

Adjutant stopil je k Markelovu in s petami na katerih so bile ostroge, vkup vdaril ter z roko pokazal proti vratom. Markelov obrnil se je hitro in odšel.

V mislih spremil ga je Paklin in mu stisnil roko.

„V tovarnico poslal bodem svoje dečke,“ rekel je general. „Samo to mi še reci Boris: ta monsieur (tu pokazal je na Paklina) povedal je prej nekaj“ — kar se tiče tvoje netjakinje . . . . je-li tudi ona v tovarnici . . . . kaj bode pa z njo?“ . . . .

„Vsakako ne sme se zapreti,“ odgovoril je Sipjagin; morda se spameti . . . . Ako dovoliš, napišem jej jaz nekoliko besedic?“

„Prosim, izvoli samo. Bodi uverjen . . . . Nous coffrerons, le quidam . . . . mais nous sommes galants avec les dames . . . . et avec celle là douce!“

„Ali kaj bode s Solominom,“ vzkliknil je Kolomejcev in se od jeze skoro jokal. „Zagotovljam vas, da je on jeden prvih rudečcev. Za te ljudi imam jaz fin nos . . . . o in kako fin nos!“

„Pas trop de zèle, dragi Simeon Petrovič,“ zavrnil ga je général. — „Spomnite se Talleyranda. — Ako je res kaj z njim, ta nam ne uteče. — V“

pa mislite na lastne svoje stvari, na tistega, ki se je . . . . kkk . . kk!“ General prijel se je pri teh besedah za vrat . . . . „Da, à propos,“ obrnil se je zopet k Sipjaginu; „et ce gaillard là — (pokazal je z glavo proti Paklinu). Qu’eu ferons nous? — Meni se ne vidi, da bi bil opasen.“

„Pusti ga,“ svetoval je potihoma Sipjagin in še nemški dostavil: „Lass den Lumpen laufen!“

Mislil je, Bog vé zakaj, da so te besede citat iz Goethejevega „Geca Berlichinskega“.

„Vas, gospodine ne potrebujemo več,“ velel je general. — „Priporočam se!“

Paklin pripognil se je vsem trém jedenkrat in brzo odšel. — Prišedši na ulico, bil je ves uničen. Bože, bože! To preziranje ga je skoro ubilo.

„Izdajalec in bojazljivec torej“ . . . . tako me bodo odslej zvali! . . . „Ali ne . . . in še jedenkrat me! jaz sem pošten človek, gospoda moja in tudi ne čisto brez poguma!“

Kdo je pa tista znana oseba, stoječa na stopnicah gubernatorjeve hiše? Čemu ga gleda tako žalostno? — Stari sluga Markelovljev je to . . . Prišel je k svojemu gospodarju v mesto in se ne makne

od vrat, za katerimi tisti sedi . . . . . A zakaj gleda tako Paklina. Saj nij ta izdal Markelova!

„Čemu sem šel tja, kjer nijsem čisto nič opraviiti imel?“ mislil je zopet v svojej obupanosti. — „Nijsem li doma sedeti mogel? Zdaj bodo pa pisali: „Neki gospod Paklin je vse izdal . . . prijatelje — sovražnikom!“ — Prišle so mu na pamet besede Markelovljeve: „nobeno blebetanje ne popravi tvojih brezpametnostij“ in ta pogled!! — Kakor je zapisano v svetem pismu: šel je domov in bitko jokal, tako je šel tudi Paklin v svojo oazo, k Fomuški in Famuški in k svojej Snanduliji.

XIV.

Ko je isto jutro stopila Marijana iz svoje sobe zapazila je Neždanova, ki je oblečen sedel na počivalniku. Z jedno roko podpiral si je glavo, a druga ležala je ko mrtva na njegovih kolenih.

Stopila je k njemu.

„Dobro jutro, Aleksej . . . Kaj ti se celo noč slekel nisi? Nij si nič spal? Revez?“

Neždanov odprl je počasi očesa in jo ljubo pogledaval.

„Jaz se slekel nijsem in tudi spal nijsem.“

„Si li bolan? Ali . . . so to nasledki včerajšnjega dne.“

Neždanov odkimal je z glavo.

„Od onega hipa, ko je vstopil Solomin v tvojo sobo, nisem več spati mogel.“

„Kdaj je to bilo?“

„Sinoči!“

„Aleksej, ti si ljubosumen? To je nekaj novega. In — baš lep čas si za to izbral! On ostal je pri meni jedva četrt ure — a ta čas govorila sva o njegovem sorodniku, tistem popu in kde bi se mogla poroka vršiti.“

„Da je samo četrt ure ostal, znam; jaz sem videl, ko je šel, tudi ljubosumen nisem, o ne! — A vendar od onega hipa nisem mogel spati.“

„A zakaj ne?“

Neždanov je molčal.

„Ves čas sem . . . premišljeval . . . in pre-mišljeval?“

„O čem?“

„O tebi . . . o njem . . . in s samem sebi.“

„In kaj si ukrenil?“

„Naj ti li to povem, Marijana?“

„Kaj pak, da.“

„Mislim sem, da sem vsem na poti . . . tebi, njemu . . . in samemu sebi.“

„Meni! Njemu! Kaj hočeš s tem reči, znam, akopram si trdil, da nijsi ljubosumen. — Ali: tebi samemu?“

„Marijana! V meni sti dve osobi, od katerih ne pusti druga drugo živeti. Mislim, da bode najbolje, ako obe nehati živeti!“

„Aleksej, prosim te, ne govori tako, bodi pameten! Kakšno ti je veselje, mučiti samega sebe in — mene! Zdaj ne smela bi o nič drugem misliti, nego o tem, kaj nama je storiti . . . dolgo ne bo-
deva v miru.“

Neždanov prijel jo je za roko.

„Sedi k meni, Marijana, in govoriva prijateljski . . . dokler še moreva. — Zdaj še utegneva. Mislim, da je dobro, ako se izgovoriva — akopram obično vsako tolmačenje stvar še bolj zmedi. Ti pa si razborno dekle; ti me bodeš razumela — in kjer ne bodem vsega povedal — mej reki čitala. — Sedi!“

Neždanovljevi glas bil je jako miloben in ljubeznjiv a v očeh neprestano v Marijano uprtih izražena je bila sična naklonjenost.

Sela je rada k njemu in ga za roko prijela.

„Hvala ti, Marijana; a zdaj slušaj. — Dolgo ne bodem te zadrževal, ker sem uže to noč vse premislil, kaj ti bodem rekel. — Slušaj. — Ne misli, da mi dela včerajšnja pogodba kakšne skrbi; bil sem gotovo smešen in — gnusen; ali slabega in podlega si ti nič o meni mislila nijsi — saj me poznaš. — Včerajšnja dogodka delala mi nij nobenih skrbij; — to nij res . . . delala mi je mnogo skrbij; — ne ker sem prišel pijan domov; — pač pa zato, ker sem s tem svojo nesposobnost za naše podjetje izkazal. — Ne samo zato, ker ne znam piti kakor zna vsak pravi Rus, ne — nego v obče, v obče! — Marijana, mislim, da mi je dolžnost ti reči, da ne verjamem več v mogočnost našega podjetja, zaradi katerega sva utekla iz one hiše. Da sem resničen: ohladen sem bil uže tedaj, ali tvoja navdušenost in ognjevitost me je zopet vzbudila; — zdaj ne verujem več, ne, jaz ne verujem več v to stvar!“

Pokril je obraz s prosto svojo roko in umolknil.

Tudi Marijana je molčala in gledala v tla.

„Iz začetka se mi je videlo,“ nadaljeval je kmalu, ter roko raz obraza del, nespustivši pa zato Marijane, „da še popolnem verjamem in le svojim močem pri njenej izpeljavi ne zaupam; moje sposobnosti, sem mislil, ne odgovarjajo mojemu osvedočenju — — — Te dve stvari sti pa neločljivi — in čemu bi se nadalje sam varal! — Ne Marijana, — jaz res ne verujem več! — Ti pa, ali ti še veruješ?“

Marijana vzdignila je ponosno glavo in odgovorila:

„Da, Aleksej, jaz verujem, verujem z vso dušo — in sem pripravljena zato žrtvovati svoje življenje!“

Neždanov obrnil se je k njej in jo ginjen gledal, ko da jo zavida za to osvedočenje.

„Da, da,“ je ščebetel, „tega odgovora sem se nadejal. — Vidiš li, da midva nijsva jeden za drugega: z jedno jedino besedo si najino zvezo ločila!“

Marijana je molčala.

„A glej Solomina,“ nadaljeval je on, „on sicer tudi v stvar ne veruje . . .“

„Kaj?“

„Ne! V našo stvar ne veruje on . . . ali čemu tudi; mirno in odločno hodi svojim potom. Človek gredé po potu vodečem v mesto, ne vpraša stoprav: „ali to mesto tudi res kje stoji?“ Mirno gre dalje. Tako tudi Solomin. — Druzega pa nič treba nij. — Jaz pa naprej ne vem, nazaj ne morem, a stati in se ubijati? . . . Od koga smem zahtevati, da je moj spremljevalec? Saj pravi uže pregovor: Jeden gre na desno, a drugi na levo, kako more potem stvar napredovati? — Ako pa uže jeden sam tega ne more prenašati, kako potem dva?“

„Aleksej,“ rekla je Marijana tiho in s tresočim se glasom, „zdi se mi, da pretiravaš. — Ali se ne ljubiva?“

Neždanov vzdihnil je globoko.

„Marijana,“ je del, „jaz se klanjam moči tvoje volje . . . a ti, ti me miluješ! — Ali vsak od naji prepričan je o poštenosti družega: to je res; ali — ljubezni nij mej nama!“

„Stoj, Aleksej, kaj govoriš! Ne pridejo li še danes, morda baš zdaj, biriči . . . Ne bodeva vkup bežati morala?“

„Da; in sicer k popu Sosimu, da naji ta po Solominovem predlogu poroči. Sicer znam, da ta poroka v tvojih očeh nič družega nij, kakor sredstvo, uteči policijskemu nadlegovanji . . . ali vendar naji obveže . . . sili vkupe živeti . . . in ako uže ne sili, vsaj predpostavlja voljo vkupe živeti.“

„Kaj si ukrenil, Aleksej? Misliš li tu ostati?“

Neždanov hotel je uže „da“ reči, ali si je premislil in potihoma del:

„N . . . ne!“

„Torej nečeš tja bežati, kamor pojdem jaz?“

Neždanov stisnil je močno Marijanino roko, ki jo je še vedno držal.

„Pustiti te brez varuha in branilca, bi greh bil in tega jaz nijsem storiti sposoben, naj si bodem inace še tako žalosten človek. Ti imela bodeš branilca . . . o tem ne dvomim!“

Marijana pripognila se je k njemu in mu hotela videti v oko, v srce, — na dno srca.

„Aleksej, kaj ti je? Kaj ti teži srce? Reci mi to! . . . Ti me vznemirjaš. Čudne so tvoje besede. In tvoj obraz! Takšnega obraza še nikdar nijsem na tebi videla!“

Neždanov obrnil se je počasi od nje in jej poljubil roko. Ta pot mu nij branila, a tudi smijala se nij, nego ga le skrbno gledala.

„A kaj, proč s temi misli,“ je rekel on in si popravil sedenje, „ne vznemirjaj se. Čudnega nij v mojem vedenji nič. — Vsa moja nesreča je to: Markelova so kmetje topli, čutil je njihove pesti; zvezali so mu roke na hrbtu, da so mu kosti pokale . . . Mene nijso kmetje stekli, pili so celo z menoj, da, še na moje zdravje . . . a dušo mojo so bolj mučili, nego Markeljevo telo. Jaz sem se rodil krivim duhom; hotel sem to napako popraviti in sem jo le shujšal. To je ono, kar si na mojem obrazu videla.“

„Aleksej,“ očitala mu je Marijana ozbiljno: „Ako nijsi odkritosrčen proti meni, je to greh . . .“

Stisnil je svoje roke in odgovoril:

„Marijana, vse moje bitje ti je jasno; a kar bodem storil, to naj ti naprej povem: ničemur se ne bodeš čuditi mogla!“

Marijana hotela je zahtevati, da jej teh besed zmisel razloži, ali tega nij storila . . . tudi je baš v tem hipu stopil Solomin v sobo.

Vedel se je Solomin nenavadno, hitro, vse v njem bilo je napeto, a obraz tako rekoč izsušen.

„Prijetelja,“ je začel, „prišel sem vama povedat, da se ne smemo dalje muditi. Bodita pripravljena . . . . čas je, da gresta proč. Za jedno uro mora vse gotovo biti; najprej se peljeta k poroki. Od Paklina nij nobene vesti; najprej poslali so iz Aršanova konje nazaj . . . On sam ostal je ondukej. Gotovo poslali so ga v mesto. Da ne bode nikogar denunciiral, o tem sem prepričan, ali da ničesar izbrbljal ne bode, tega ne vem. Ali uže iz tega, da so konje nazaj poslali, more se marsikaj zaključiti. Moj sorodnik, pop Sosim, vé vse; Pavel peljal vaji bode tja. On vama bode tudi svedok pri poroki.“

„A vi . . . ti hotel sem reči?“ vprašal je Neždanov; „ali se ne pelješ z nama? Vidim, da si oblečen za potovanje . . . .“ je dodal in pokazal velike škornje Solominove.

„Te oblekel sem . . . . zaradi blata.“

„Ali se ne bodeš zaradi naju zagovarjati moral.“

„Mislim ne, . . . vsakako je pa to moja stvar.

Torej, za jedno uro. — Ah, Marijana, Tatjana vas želi videti; mislim, da vama je nekatere stvari izgotovila.“

„Ah! Jaz sem uže sama hotela k njej iti . . .“
odgovorila je Marijana in šla proti vratom, ko jo je
Neždanov, katerega obraz se je bil ves izpremenil
ter žalost izraževal, nazaj poklical.

„Marijana, kam pa greš?“

Ona se je ustavila.

„Za pol ure sem zopet tu. Samo nekatere
stvari mi je še urediti . . . .“

„Da, da, ali za jeden trenutek pridi še sem.“

„Rada . . . . ali čemu?“

„Ker bi te še jedenkrat rad videl!“

Dolgo, dolgo jo je gledal in potem rekel: „Zdaj
z Bogom, Marijana, z Bogom!“

Ona pogledala ga je začudena.

„Ah, kako nezmiselno govorim . . . . saj se
vrneš za pol ure, je-li?“

„Se ve da.“

„No da . . . . da . . . . ne jezi se. Meni se v
glavi meša, baje ker celo nič nijsem spal . . . Pri-
pravil se bodem . . . . za pot!“

Marijana šla je iz sobe. Solomin hotel je za
njo, ali Neždanov ga je zadržal:

„Solomin!“ je vzkliknil.

„Kaj hočeš?“

„Sezi mi v roko. Naj se ti še zahvalim za tvojo gostoljubnost.“

Solomin se je nasmijal in mu segel v roko.

„Kaj ti je prišlo na pamet!“

„A zdaj še nekaj,“ rekel je Neždanov: „Ako bi se z menoj kaj pripetilo, smem se li nadejati, da ne zapustiš Marijane; smem li to?“

„Tvojo bodočo soprogo?“

„No da — Marijano . . . .“

„Prvič sem prepričan, da se ti nič zgodilo ne bode in drugič itak veš, da moreš zaradi Marijane miren biti; meni nij nič menj pri srci, kot tebi samemu!“

„O, vem . . . . vem! — Torej je dobro; hvala ti. — Za jedno uro dakle?“

„Za jedno uro.“

„Jaz bodem pripravljen. Z Bogom!“

Solomin šel je od njega in Marijano na stopnicah došel. Hotel jej je nekaj glede Neždanova reči — ali tega nij storil. Marijana čutila je, da je Solominu nekaj pri srci in da se to Neždanova tiče, da tega reči neče. — Tako molčala je tudi ona.

XV.

Komaj je bil Solomin iz sobe odšel, skočil je Neždanov raz počivalnika in šel hitrimi koraki nekatere krati po sobi gori in doli, se sredi sobe vstavil in se najedenkrat pretresel, slekel „svojo maskerado“, jo z nogo v kot bacnil ter oblekel staro svojo opravo.

Na to stopil je k svojej „pisalneji mizi“ in vzel iz miznice dva zapečateni lista in še neko drugo stvar, ki jo je vtaknil v žep. Potem odprl je vrata peči in notri pogledal; ondu ležal je cel kup pepela. To je bil ostanek tistega glasovitega sešitka s pesnimi . . . . To je bil uže vse pretečeno noč sežgal. Tam pak, na strani pri zidu stala je Marijanina slika, ki mu jo je Markelov poklonil. Videlo se je, da se nij upal tudi to z ostalimi papirji sežgati; položil jo je na mizo k onima dvema papirjema.

Vzel je kapo z žeblja in hotel brzo oditi, ali ustavil se je najedenkrat, se obrnil in stopil v Marijanino sobo. Nekoliko trenutkov je mirno stal in gledal okolo sebe; potem šel je k njenej postelji, se pripognil in suhe svoje ustne pritisnil tja, kjer je

Marijana imela pri spanji noge . . . . . Samo jeden hip bil je v tem položaji, potem je vstal, porinil kapo na čelo in hitro odšel.

Niti v hodniku ni na stopnicah nij bilo človeka in tako prišel je srečno na vrt za hišo. Bil je teman, oblačen dan, moker veter je pihal in žalostno šumljal v listovji dreves. V tovarnici bilo je menj nemira, nego navadno v tem času; z dvorišča prihajal je duh od premoga in masti . . . .

Neždanov ozrl se je pazljivo na vse strani in na to hitro stopal proti onemu drevesu, kateri se mu uže v prvi dan, ko ga je bil pri svojem prihodu z okna videl, nij dopal. Deblo starega tega drevesa bilo je obraščeno z mahom; prazno zvito vejevje izgledalo je kot suhe roke kacega molečega starca. Neždanov stal je na črnej zemlji, ki je bila okolo tega drevesa, in iz žepa vzel tisto malo stvar, ki jo je bil prej vzel iz miznice. Gledal je pazljivo k oknom hiše: „Da me kdo vidi,“ mislil je sam pri sebi, „odložil bodem stvar za drugo priliko . . . .“

Nikjer pa nij bilo videti človeškega lica . . . baš ko da je vse izumrlo, ga vse zapustilo svoje

osodi. Le v tovarnici je bil nemir in smrad prihajal je od nje neprestano; rahel dež jel je padati.

Neždanov pogledal je skozi krivo vejevje drevesa, pod katerim je stal, na sivo, brezčutno, slepo in mokro nebo, zazeval trudno in mislil: „Kaj mi je pač družega storiti! Nazaj v Petrograd ne grem! — Zdaj je bil odločen. Vzel je kapo z glave — njegova telo pretreslo je v naprej močno hlepenje po miru — del je revolver na prsi in pritisnil za sprožilo . . .

Zdelo se mu je, ko da ga je kdo udaril, ali ne močno . . . vendar ležal je s hrbtom na zemlji in skušal premisliti, kaj se je ž njim zgodilo in kako to, da se mu je zdelo, da je baš Tatjano videl? . . . Hotel jej je celo reči: „Ah, nij treba!“ — ali udje so mu otrpnili in pred očmi, na čelu, v možjanih vrtele so se zelene in rumene iskre — in nekaj grozovito teškega držalo ga je na tleh . . .

Neždanovu se nij samo zdelo, da je videl Tatjano; baš v onem hipu, ko je revolver sprožil, stopila je ona k oknu in ga videla pod drevesom. Jedva ostalo jej je toliko časa, da si je mislila: „Kaj pa dela v takšnem vremenu gologlav vrtu?“ na

— ko ga je uže pasti videla. Strela nij nobenega slišala, ali prišlo jej je koj na pamet, da se je nekaj nedobrega pripetilo, hitela je na vrt . . .

„Aleksej Dmitrič, kaj vam je?“

Ali duh Neždanovljev je bil uže tako oslabeled, da on vzklika niti čul nij. — Tatjana pripognila se je k njemu in videvša kri, kakor brezumna vpiti začela:

„Pavel! Pavel!“

Nekoliko hipov pozneje bili so Marijana, Solomin, Pavel in dva tovarniška delavca na vrtu. Vzdignili so Neždanova in ga nesli v hišo ter ga položili na oni počivalnik, na katerem je prejšnjo noč sedé sprovel.

Ležal je z na pol zaprtimi očmi in nezavedno gledajoč. Obraz mu je bil mrtvaško bled, a dihal je silno težko in počasi, ko da se duši. Še nij bil mrtev. Skoro isto tako blede ko on stala sta Marijana in Solomin poleg njega. Oba, osobito pa Marijana bila sta silno pretresena in pobita, ne pa — iznenadena.

„Kako da tega nijsva uže naprej znala?“ mislila sta si oba, in ob jednom se je zdelo obema,

da sta to uže zdavnaj znati morala. Saj je rekel Marijani: „Kar koli bodem tudi storil, ničemur ne bodeš se čuditi mogla!“ — in tedaj ko je govoril o dveh osebah, ki ne moreti vkupe živeti, nij se li v njenih prsih nobeno čuvstvo prijavilo in prorokovalo o bodočej nesreči? — Zakaj nij koj teh besed pomen premislila? Zakaj nij zdaj mogla pogledati Solomina, ko da je on kaj kriv . . . ko da peče vest tudi njega? — Zakaj jej je bilo zdaj tako strašno žal, da je skoraj obupala, a ob jednom zakaj se je bala? — Kdo zna, nij li od nje odvisno bilo ga rešiti? Kaj je bilo povod, da se oba nijsta upala ni črhiniti, da jedva dihata in čakata . . . Česa? Moj Bog, česa?

Solomin poslal je bil po zdravnika: kakor se je nadejal, tako je i bilo — namreč nobenega upanja, da bi Neždanov ozdravel. Na malo črnkasto rano, iz katere skoro nobene krvi nij izteklo, položila je Tatjana veliko gobo z mrzlo vodo in mu ob jednom glavo močila.

Najedenkrat nehal se je Neždanov dušiti.

„On se je zavedel,“ ščebetaj je Solomin.

Marijana pokleknila je poleg počivalnika . . . Neždanov jo je pogledal . . . njegove oči se do zdaj premaknile niso, kakor pri mrliči.

„Ali . . . še živim?“ vprašal je tiho, da se je komaj slišalo. „Tudi tega nissem znal . . . vaji le zadržujem . . .“

„Aleoša! . . .“ ihtela je Marijana.

„Da koj . . . Marijana ali se . . . spominaš mojih pesnij . . . Olepšaj me z rožami . . . kje so rože? Zato si tu . . . tam v pismu . . .“

Najedenkrat stresel se je po celem telesu. „Ah, tu si ti . . . . Dajta si roke . . . . hitro pred menoj . . . .“

Solomin prijel je Marijano za roko. Nje glava naslonjena je bila na počivalnik blizu Neždanovljeve rame.

Oster in teman kot črna noč stal je poleg nje Solomin.

„Tako . . . . dobro . . . . dobro . . . .“

Zaihtel je grozno, strašno; prsi so se mu dvignile — — —

Hotel je na roke onih dveh svojo roko položiti — njegova roko bila je uže mrtva.

„Duša ga je zapustila,“ ščebetala je Tatjana, stojé poleg vrat in se začela križati. — — —

Ihtenje postajalo je kratkeje. — — — Še jedenkrat odprl je oči, da vidi Marijano, ali uže ga je objela tamna noč. — — —

Zadnja mu je bila beseda: „Dobro!“

Njega nij bilo več — roke pa Marijane in Solomina so bile še vedno združene.

Jeden tistih dveh listov, ki ja je zapustil, je bil za Silina in imel sledečo vsebino:

„Z Bogom brate, prijatelj, z Bogom! Kadar Ti ta listek v roke pride — nijsem jaz več mej živimi. Ne vprašuj: kako? zakaj? — in ne obžaluj me; vedi, da mi je zdaj dobro. Vzemi neumrljivega našega Puškina v roke in čitaj Evgenz Onégina, čitaj tu smrt Lenskega. — To Ti je vse! — Druzega Ti ne rečem nič — — — govoriti bi moral preveč, a meni se mudi. Vender pa nijsem hotel prej iz sveta, da se nijsem poslovil od Tebe. Ti bi se bil name spominjal, misleč, da živim, a to bi bil greh. Zdravstvuj, z Bogom!

Tvoj prijatelj

A. N.“

Drugo pismo bilo je nekoliko dalje. Adresirano je bilo na Solomina in Marijano, a imelo sledeč zadržaj:

„Otroka moja!“

(Koj po teh besedah bilo je nekaj izbrisano in zamazano; baš kot da so to mesto močile solze.)

„Čudno se Vama bode zdelo, da Vaji tako ogovorim; saj sem jaz sam še skoraj otrok — in Ti Solomin si celo stareji od mene. Ali jaz stojim na konci svojega življenja in gledam nase kot na kacega starca. Proti Vama, osobito pa proti Tebi Marijana sem se pregrešil, da Vama to žalost napravim — (vem, Marijana, da Te bode moja smrt jako žalostila) ter Vaju tako vznemirjam. Ali kaj mi je družega storiti; izida ne vidim nikjer nobenega. „Pokmetiti se“ mi nij šlo izpod rok, ostalo mi je le jedno sredstvo: ugasniti se sam kot kako luč. Saj bi bil le Tebi Marijana in samemu sebi odveč in nepotreben tovor. Ti si velikodušna: Ti bi ta tovor smatrala za novo žrtev: žrtvuj se raji boljšeji, večjeji stvari. Otroka moja, z onkraj groba združim Vajine roke. Vi dva živela bodeta vkupe dobro. Ti, Marijana, bodeš Solomina vedno bolj in bolj izpoznala in

ga ljubila . . . . on Te je ljubil od tistega trenutka, ko Te je videl pri Sipjaginovih. Zame nij to nobena tajna bila, akoprem sem nekoliko dnij potem s Toboj bežal k njemu. — Ah, tisto jutro! Kako lepo, sveže in mlado je bilo! Vidi se mi, to je bil symbol vkupnega življenja Tvojega in njegovega; samo slučaj je bil, da sem tisto jutro jaz bil na njegovem mestu.

„Čas je, da končam; ni tožiti Ti nehčem niti samega sebe opravičevati.

„Jutri preživeti mi je še nekoliko jako težkih trenutkov . . . . Ali drugače nij mogoče! — Z Bogom Marijana, dobra, poštena devojka! — Z Bogom Solomin, Tebi jo zaupam. — Živita srečno na korist družih; Ti pa Marijana, spominjaj se mene, le kedar si srečna. Spominjaj se me kot poštenega in dobrega človeka, za katerega je bilo bolje, da je umrl nego ostal v življenji. Ali se je to, kar sem čutil za Te, po pravici ljubezen imenovalo — ne vém, draga prijateljica; ali to vem, da me nikdar nij močnejše čuvstvo navdajalo, in da bi mi smrt še težja bila, da tega čuvstva ne vzamem soboj v grob.

„Marijana; ako kdaj kakšnega dekleta srečaš, ki se zove Mažurina — Solomin jo pozna, in zdi

se mi, da si jo tudi Ti videla — reci jej, da sem se je še pred smrtjo hvaležno spominjal . . . . Ona bode umela, kaj hočem s tem reči.

„Toda čas se je ločiti. — Baš sem pogledal pri okni k nebu; — mej oblaki drug družega podečimi bliščela je krasna zvezda. Kakor hitro so tudi oblaki pod njo bežali na podnebji — nje niso utrnili. Ta zvezda spominja me na Te, Marijana! V tem hipu spavaš v bližnjem sobi sladko in mirno — in ne slutiš, kaj se tu godi . . . Stopil sem k tvojim vratam ter slušal in zdelo se mi je, da čujem čisto, mirno tvoje dihanje . . .

Z Bogom! Z Bogom! Z Bogom moja otroka, prijatelja.

Vajin

A.“

„Ah! Kako da v zadnjem svojem pismu nijsem ni črnil o „našem podjetji“? — Zato ker pred smrtjo ne laže nihče. Odpusti mi, Marijana, ta dostavek . . . . Laž je bila v meni — a ne v tem, v kar ti veruješ!

„Še nekaj: Ti Marijana morda misliš, da sem se ječe bal — ter ta pot izvolil, da jej utečem? — Ne, zapor ne pomeni nič, dokler je človek v

istini svoje stvari prepričan, ali kadar neha človek verjeti — — potem nij se ve da za nič. Zato sem tudi jaz svoje življenje končal — ne iz boje se zavora.

„Marijana, Marijana! Z Bogom, čista in neoskrunjena!“

Marijana in Solomin čitala sta jeden za drugim to pismo. — Potem dela je ona svojo podobo in oba pisma v žep — in nepremakljivo na jednom kraji stala.

Solomin stopil je k njej in dél:

„Vse je pripravljeno, Marijana; idiva. Slednja volja njegova se mora izvršiti.“

Marijana bližala se je Neždanovu in se s svojimi usti njegovega skoro čisto mrzlega čela dotaknila, potem obrnila se je k Solominu in odgovorila:

„Idiva.“

Vzel jo je za roko in oba zapustila sta sobo.

Za nekoliko ur prišla je policija v tovarnico in tudi res Neždanova našla, ali mrtvega. Tatjana ga je čedno oblekla, mu podložila glavo in roke na

prsih sklenila, da celo šopek rož postavila je na mizico.

Pavel, ki je imel svoje instrukcije, vzprijel je biriče z odlično ljubeznjivostjo, da celo zbadljivimi govori, tako, da ti niso znali, ali bi se mu zahvalili ali tudi njega zaprli.

Povedal jim je obširno o Neždanovljevem samomoru in jim ponudil švicarskega sira in Madeira vina; — kar se pa odločnosti gospoda Solomina in tuje, mlade gospice tiče, priznal je, da čisto nič ne ve, ali zagotavljal svoje goste, da mehanik nikdar daleč ne gre in, ako se danes ne vrne, se to jutri gotovo zgodi in tedaj objavil bode on to koj. Vazilij Fedotič pa je točen mož.

Gospodje uradniki pustili so pri mrliči posebno stražo in obljubili, da pride sodec, ki bode stvar preiskal ter na to kopita pobrali.

XVI.

Dva dneva po vseh teh dogodbah pripeljali sta se v majhnej lepej telégi dve osobi, mož in žena, ki ja uže poznamo, k popu Sosimu, kjer ja je ta poročil. Kmalu potem sta se zopet odpeljali, a dobri otec si nij delal nobenih skrbij.

V tvornici, ki jo je zapustil Solomin, našlo se je pismo do lastnika, ki ga je temu Pavel izročil. V tem pismu razložil je mehanik stanje v tovarnici — bilo je to izvrstno! — ter prosil trimesečnega odpusta. To pismo sestavljeno je bilo uže dva dni pred Neždanovljevo smrtjo, iz česar se more zaključiti, da je on uže tedaj mislil, da bi dobro bilo, ako vsi trije za nekoliko časa izginejo.

Preiskava, ki je bila na tovarnici, izkazala nij nič; Neždanova so pokopali. Sipjagin nij nič več mislil na svojo netjakinjo.

Devet mesecev potem bila je Markelovljeva pravda. Tudi pred sodnijo bilo je njegovo vedenje isto, kot pred generalom: mirno in nekako dostojanstveno, le pobit je bil nekoliko. Ostrosti njegovega prejšnjega obnašanja nij bilo ni sledu več. — On se nij opravičeval, se nij kesal za nič, in nikogar dolžil. Suhi njegov obraz svedočil je o udanosti v svojo osodo. Njegovi kratki ali odkritosrčni odgovori vzbudili so celo v sodnikih neko čuvstvo sodobno sočutju. Celu kmetov, ki so ga vjeli in so proti njemu svedočili, polastilo se je to čuvstvo in

govorili o njem, kakor o kaceu „priprostem“ in dobrem človeku.

Krivica njegova bila je pa očitna; kazni se nij bilo ogniti in on jo je sprejel vedé, da drugače možno nij.

Od družih svojih sokrivnikov izginila je Mažurina, Ostrodumova pak ubil je neki malomeščan, katerega je hotel pridobiti za upor in se zaradi tega z njim stepel.

Goluškina kaznili so zaradi „ozbiljnega kesanja“ (od strahu je skoraj zblaznel!) le malo. Kisljakov zaprt je bil menda mesec dnij, a potem mu niti zabranili nijso, potovati po raznih gubernijah. — Neždanova osvobodila je smrt; — Solomin bil je radi nedostajanja vseh dokazov nekoliko časa pod nadzorom, a potem dali so mu miru. On se tudi nij hotel sodnji umakniti, nego se je sam o pravem času prijavil. O Marijani nij bilo nikjer govora. — — — Paklinu se je naposled posrečilo rešiti se; njega nijso ni vrednim smatrali, da bi ga nadzorovali.

Poldrugo leto je tega minilo; zima leta 1870 se je začela. V Petrogradu, v tistem Petrogradu, v katerem je tajni svetnik Sipjagin začel veliko nalogo igrati; v katerem je bila njegova soproga prijateljica in pospeševalka vseh lepih umetnostij, prirejala koncerte in se udeleževala osnovanj ubožnih obednic, kjer je gospod Kolomejcev slul za jednega najzanesljivejših uradnikov svojega ministerstva, — stopal je v nekej ulici Vazilij-Ostrova (mestni predel Petrograda) hrom majhen človek v zamazanej suknji. Bil je to Paklin. V tem času se je zelo izpremenil: izpod kape njegove videli so se uže nekateri sivi lasje. Njemu nasproti prišla je visoka in polna dama, zavita v svoj plašč.

Paklin pogledal jo je iz strani in šel dalje . . . najedenkrat se je zamišljen obrnil, in brzo za tisto damo hitel, ter jo v obraz pogledal.

„Mažurina?“ vzkliknil je poluglasno.

Dama pogledala ga je od nog do glave in — hitro dalje šla.

„Draga Mažurina,“ nadaljeval je Paklin in poleg nje koracal, „jaz sem vas izpoznal, a ne bojte se nikari. Jaz vas ne bodem izdal; da sem vas našel,

me silno veseli! Jaz sem Paklin, Sila Paklin, znate, Neždanovljev prijatelj . . . Obiščite me; — jaz koj tu v bližini stanujem — Prosim vas . . .“

„Io sono Contessa Rocca di Santo in — — — in — — — e ancora!“ odgovorila je dama globokim glasom in finim ruskim naglasom.

„Ah, prosim vas, mari je meni kontesa . . . . . Pojte z menoj, da se malo pomeniva!“

„A kje pa stanujete?“ vprašala je najedenkrat italijanska kontesa v najboljše ruščini. — „Jaz nimam mnogo časa.“

„Koj tu, — v tej ulici, v tistej sivej hiši. — Dobro, da niste proti meni več vlaška grofinja! Dajte mi roko in pojte. — Ste li uže dolgo tu? In zakaj se zovete kontesa? Ali ste kacega vlaškega konteja vzeli za moža?“

Mažurina nij nobenega „konteja“ vzela za moža; le potni list neke nedavno umrle grofinje Rocca di Santo Fiume prišel jej je v roke in s tem vrnila se je na Rusko, akopram nij znala ni jedne besedice italijanske in imela pravi ruski obraz.

Paklin dovel jo je v svoje stanovanje. Grbasta sestra prišla je iz minijaturne kuhinje in pozdravila Mažurino.

„Evo ti, Snandulica,“ del je Paklin, „ti svojo veliko prijateljico toplo priporočam; daj nama brzo nekoliko čaja.“

Mažurina ne bila bi s Paklinom šla, da nij čula Neždanovljevega imena; zdaj odložila je klobuk in si z veliko, skoro moško svojo roko popravila nekoč kratke lase. Izpremenila se nij skoro nič, obleka bila je ista, ki jo je nosila pred dvema letoma, — le v njenih očeh izražena je bila neka vedna žalost.

Snandulija prinesla je samovar, a Paklin sel je poleg Mažurine, jej na kolena potipal in žalostno glavo povesil. Ko je začel govoriti, moral je vedno nehati in kašljati in solze stale so mu v očeh. Mažurina se nij niti maknila niti na stolu naslonila — ter gledala v stran.

„Da, da,“ začel je naposled Paklin, „ali so to bili časi! Ako vas pogledam, mi pride zopet vse na pamet . . . Mnogo; mnogi! Mrtvi in živi. — Tudi moja ptička sta umrla. Oba v jeden dan . . . vi jih

menda niste poznali. — Neždanov . . . ubogi Neždanov . . . Njegovo smrt menda znate!“

„Da, znam,“ odgovorila je Mažurina in neprestano v stran gledala.

„Tudi Ostrodumovljeva osoda vam je znana?“

Mažurina prikimala je le z glavo. Rada bi bila kaj več o Neždanovu čula, ali se nij mogla odločiti, za to prositi. — Ali on jo je itak umel.

„Čul sem, da je v poslednjem svojem pismu tudi vas omenil. — Je li to istina?“

Mažurina nij takoj odgovorila.

„Istina je, istina,“ rekla je naposled.

„Kakšen človek je bil to! Žalibože, zašel je na krivi pot. — V njem bilo je toliko revolucionarja, kolikor ga je v meni? Veste li, kaj je prav za prav? — Bil je romantik realizma. Ali umejete, kaj hočem s tem reči?“

Mažurina pogledala je hitro Paklina. Razumela ga nij — in zato jej tudi nij mari bilo. Le čudno, nepristočno se jej je zdelo, da se upa sam sebe primerjati z Neždanovom. Toda tolažila se je sama : „Ah, naj se baha, kolikor se hoče.“ (Paklin se nij bahal, mislil je celo, da se sam premalo čisla.)

XVI.

„Neki Silin,“ nadaljeval je Paklin, „me je tu obiskal. Tudi njemu pisal je Neždanov pred smrtjo nekoliko besed. Ta Silin me je prosil, da mu rečem: ali se niso v Neždanovljevej zapuščini našli kaki papirji? — Neždanovljeve stvari zapečatila je vse sodnija . . . . ali papirjev nij bilo mej temi nobenih, ker jih je on uže prej vse sežgal. Ali vi ne veste, da je on verze delal? Škoda, da jih je uničil; jaz sem preverjen, da je vmes marsikaj dobrega bilo. Vse propalo je ž njim in je za večne čase izgubljeno. Spemin v prijateljih pa je vse, kar je ostalo, — da i ti prijatelji iz sveta izginejo.“

Paklin je utihnil.

„Sipjaginski pa,“ nadaljeval je kmalu, „tisti tako ljubeznivi, neiznosljivo bahati ljudje, ti so zdaj na vrhunci slave in moči!“ — Mažurina se nij spominjala, kdo so ti ljudje; Paklin pak sovražil je oba, osobito pa njega tako, da se nij hotel odreči in tudi ta dva malo izbrisal. — „V tej hiši vlada fin ton! Tu se o ničem drugem ne govori, ko o dobrih dejanjih in krepostih! Jaz sem opazil, da je ondu, kder se preveč o tem govori, isto tako kakor v sobi

kacega bolnika, ki je parfimirana — pod vonjavo skriva se kje kakšen smrad! — To je jako sumljivo! Ti, jedini ti Sipjaginovi krivi so Neždanovljeve smrti!“

„Kaj je pa s Solominom?“ vprašala je Mažurina.

Postalo jej je neiznosljivo govorjenje tega o njem poslušati!

„Solomin!“ vzliknil je Paklin. „Ta je pošten in prebrisan, ter se je pošteno vsega spasil. Prejšnjo svojo tovarnico je zapustil in najboljši delavci šli so za njim. Mej temi tudi nekov vražji dečko, Pavel po imenu. Osnoval je svojo tovarnico na vkupne troške in vkupen dobiček, nekde v Preamskej guberniji. On ne popusti, česar se je lotil. Njemu ga nij para! Glavna stvar pa je ta: da ne skuša rane človeštva najedenkrat in povsod celiti. — Mi Rusi smo pa narod, vedno čakajoč, da pride nekdo in nas na jedenkrat vse ozdravi, vse naše rane zaceli, kakor se bolen zob izdere. — Kdo pa bode ta čarovnik? Darwinizem? Delo? Arhip Perepentjev? Kakšna vojska? — „Kar hočeš, oče, le zob mi

izderi!!!“ — To vse je v nas lenoba! — Solomin pak ta nij tak . . . on ne izdira zob . . .!!“

Mažurina naredila je z roko znamenje, ko da hoče reči: „No, tega smemo iz našega zapisnika izbrisati.“

„A, tista devojka,“ vprašala je potem, „ime sem pozabila, tista, ki je . . . z Neždanovom . . . utekla . . . kaj je ž njo?“

„Marijana? Da, ta je zdaj žena tistega Solomina. Uže leto dni je tega, da sta poročena. Iz začetka se mi zdi, bila je le tako njegova žena, a zdaj sta res poročena. Da . . . a!“

Mažurina naredila je ono isto znamenje, kakor poprej.

Nekedaj bila je ljubosumna na Marijano, zdaj je bila srdita, kako je mogla njemu u nezvesta postati?! . . .

„Ali nij morda tudi uže rodila?“ vprašala je zaničljivo.

„Kdo zna; morda uže,“ odgovoril je Paklin. — „Ali kam se vam mudi? — Kam?“ je dodal videvša da je Mažurina svoj klobuk vzela. „Počakajte še malo; Snandulija nama koj čaj prinese.“

Njemu nij bilo toliko za Mažurino, nego samo za priliko jedenkrat zopet svoje srce olajšati. Odkar je bil Paklin zopet v Petrogradu, videl je le malo ljudi, osobito pa mladih ne. Neždanovljeva stvar ga je tako preplašila, da je postal vrlo pazljiv in se umikal vsacemu društvu; mladi ljudje so se pa tudi njemu umikali. Nekdo rekel mu je celo v brke: „da je denuncijant!“ — Ker se pa sam nij starim ljudem rad bližal, se je pripetilo, da je moral časih po več tednov molčati. S svojo sestro nij mogel govoriti. Ne, da bi ga ona ne razumela, o ne! Nje pamet čislal je on visoko; ž njo pa mogel je le o ozbiljnih in resničnih stvareh govoriti, ako je pa začel po starej navadi zavijati, pogledala ga je tako pazljivo in pomilovaje, da se je sramoval in utihnil.

Zato mu je pa življenje v Petrogradu postalo vrlo neugodno in mislil je, ne bi li bolje bilo, preseliti se v Moskvo. Razne misli, komični in zbadljivi govori bili so v njem uže zbrani, kakor voda v malinu . . . ali voda, ki stoji, se skazi . . . Prišla mu je Mažurina . . . in dal je vodi, da je odtekla, ter govoril in govoril . . .

Najprej pretresel je Petrograd, njegovo življenje in potem celo Rusko! — Nihče in nič nij bilo v milosti pri njem. Mažurino nij to kar nič zanimalo, ali presekala mu nij in . . . . družega nij on ničesar trebal.

„Da,“ je pripovedoval, „peklensko veseli so zdaj časi, kakor mi je čast vam pripovedovati! V društvu vse stoji, vse se strašno dolgočasi! V literaturi je vse izmedeno! In celo v kritiki . . . . Ako je kakšnemu mlademu recenzentu naprednjakov povedati, „da jajca kokoši nesó,“ treba zato celih dvajset stranij . . . in jedva se stvar konča! — Napihneni so ti gospodje in polni fraz, umazani in mokri, ko kruh namočen v vodi in sline se jim okolo ust cede . . . kar se te znanosti tiče . . . . ha! ha! ha! tudi kante imamo — kante namreč na inženirskih suknjah. V umetelnosti je isto tako! Nečete li morda danes v koncert iti? Čuli boste ljudskega pevca Agremankega. Temu vse ploska . . . . ali kakšen mu je glas, o je . . . Toda tisti Skoropihin . . . saj ga poznate starodavnega Aristarha našega . . . . ga kuje v zvezde. „To je nekaj povsem družega, nego tista iz zapada prihajajoča glasba,“

trdi on. Isto tako hvalijo naše „slikarje!“ — „Prej,“ sem ga čul govoriti, „navduševal sem se za Evropo in Italijane; ko sem pa čul Rossinija samega, mislil sem zopet „eh, eh!“ in ko sem videl Rafaela, mislil sem „eh, eh!“ — In pomislite zdaj vi, to „eh, eh,“ zadostuje našim mladim ljudem popolnoma, oni ga obožavajo tega gospoda Skoropihina: „eh, eh!“ — V narodu je revščina, štibra uničila je blagostanje in reforme niso družega nič storile, kot da vsi kmetje nosijo nove kape in da so kmet-ske ženske odložile prejšnje pokrivalo glave . . . ali gladu oderuhov niso odpravili!“

Mažurina začela je zevati . . . . . in Paklin je čutil, da mora razgovor na kaj družega navesti.

„Vi mi pa še vedno niste povedali,“ obrnil se je k njej, „kje ste ves ta čas bili, kdaj ste prišli, kaj delate in na kakšen način ste postala Italijanka; potem, zakaj . . .“

„To vas vse vkupe nič ne briga,“ segla mu je Mažurina v besedo, „to ne gre v našo stroko.“

Paklina spravile so te besede v veliko stisko in da bi to zakril, se je kratko in prisiljeno nasmijal.

„Kakor vas je volja,“ rekel je na to, „znam, da sem v očéh nove generacije — mož zastarelih nazorov; in res . . . jaz pripadam tistim . . .“ Tega stavka nij končal. „Tu je Snandulija s čajem. Izvolite se poslužiti in slušajte . . . morda je v mojih besedah kaj, kar vas zanimati utegne.“

Mažurina nalila si je kozarec, ter začela po ruskem običaji sladkor jesti in čaj nanj piti.

Paklin nasmijal se je glasno.

„Dobro, da tu nij policije, da bi ta videla, kako pije italijanska grofinja čaj . . . kako se uže zovete.“

„Rocca di Santo Fiume!“ odgovorila je mirno Mažurina.

„Rocca di Santo Fiume!“ ponavljal je Paklin, „in pije tako čaj. To je vrlo neverjetno. Policija bi sumničila o resnici teh besed.“

„Na meji,“ rekla je Mažurina, „prišel je nekdo uniformiran in mi jel uganjati razne sitnosti. Ko sem izgubila potrpežljivost, mu dobro po ruski povem: „Čuješ ti, pusti me v miru!“

„No in on?“

„Pobrusil je hitro pete!“

„Bravo!“ vzkliknil je Paklin. „Glejte to konteso! No še jeden kozarec! — Toda kaj sem vam hotel reči: Vi ste se prej o Solominu nekako čudno izjavili. — Veste pa, kaj vam morem reči? Baš takšni ljudje so pravi! Iz začetka ne pojmi jih človek povsem — ti pa — so jedino pravi in — njihova je bodočnost. Oni niso nobeni junaki, niti „delavniški junaki“, o katerih je neki Anglež ali Amerikanec spisal celo knjigo; ali to so močni stebri narodovi. Zdaj je le takšnih treba! Samo premislite malo o tem Solominu: pameten ko dan in zdrav ko riba; nij li to čudno! Kako je pa do zdaj pri nas na Ruskem bilo: človek, ki ima srce in je samosvesten, bil je vedno bolehen! — Solomin pa, ako tare tudi njegovo srce ista bolezen ko nas, ako tudi on sovraži, kar sovražimo mi, njemu dado vsaj živci miru in celo telo mu uboga . . . . to je mož! Mislite le: človek poln idealov — in tako malobeseden; izobražen — in iz naroda; priprost in prebrisan . . . . Kaj hočete več?!”

„Ne glej na to,“ nadaljeval je Paklin vedno bolj ognjeno, akopram ga Mažurina uže zdavno nji poslušala — „ne glejte na to, da so zdaj v nas na

Ruskem razne stranke: slavofilni in vladini ljudje, jednostavni in dvogubni generali, epikurejci in opice, da celo posebneži; — jaz poznal sem neko ženo, Kavronija Piščov se je zvala, ki je zagotavljala, da je legitimistica in da bomo, kadar umrje, če jo secirati damo, v nje srci našli upisano ime Henrika Petega . . . In to v srci Kavronije Puiščovke!“

„Ne glejte na to, draga moja, nego zapomnite si, da jedino pravi pot je tisti, po katerem hodijo ljudje, kakor je Solomin! Zapomnite si, kdaj sem vam to rekel — v zimi 1870, baš ko misli Nemčija uničiti Francijo! . . .“

„Sila Siluška,“ oglasila se je za Paklinom grbasta Snandulija, „v svojih opazkah pozabil si bodočnosti naše vere in nje vpliv . . . Gospica Mažurina,“ dodala je tiho, „te še niti ne posluša . . . ponudi jej zopet malo čaja.“

Paklin se je osvestil.

„Ah da, moja draga, ne bi li morda . . .“

Mašurina uprla je tamne svoje oči vanj in rekla:

„Prositi sem vas hotela, če nimajte morda kakšno pismo po Neždaonovu pisano — ali celo njegovo fotografijo?“

„Fotografija je jedna tu, in prav dobra je. — Dovolite, da jo poiščem.“

Začel je po miznici iskati, Snandulija pristopila je pa k Mažurini in je sočutno roko stisnila.

„Evo je!“ vzkliknil je Paklin in jej dal sliko. Ona je niti pogledala nij, se tudi zahvalila nij, nego jo le hitro v žep vtaknila, ter povsem zarudela.

„Ali uže greste?“ vprašal je Paklin. — „Recite mi vsaj, kje stanujete.“

„Kjer je kaj prostora.“

„Razumem, vi nečete da bi jaz to znal. A to mi vsaj recite: delate li še za Vazilija Nikolajeviča?“

„Kaj to vas briga?“

„Ali morda za kacega Sidor Sidoriča?“

Mažurina nij ničesar odgovorila.

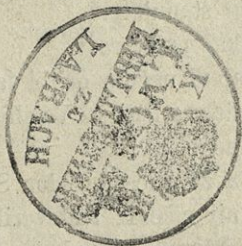
„Ali za kakšnega „Brezimenega?“

„Mogoče,“ rekla ie Mažurina in vrata za seboj zaprla. Dolgo stal je Paklin pred zaprtimi vratmi in naposled vzdihnil:

„Brezimena Rusija!“

(Konec.)

COBISS 4042400

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000429275

